

Tiszai Nagy Menyhért

VERSEK és PRÓZÁK

Vydavateľ-Kiadó: Tiszai Nagy Menyhért
Autor-Szerző: Tiszai Nagy Menyhért
Názov-Cím: Versek és prózák
Návrh obálky-Borítóterv: Molnár Sándor
Rok vydania-Kiadás éve: 2012

ISBN: 978-80-971019-3-0

ELŐSZÓ, AMELY EGYBEN UTÓSZÓ IS

Egy olyan könyvet tart kezében az olvasó, amely mint könyv, csak azért könyv, mert van első és hátsó borítólapja, és e kettő egybefogja a betűkkel teleírt oldalakat.

Különösen érvényes ez a prózai rész bizonyos fejezeteire.

Cetlikre írott, papírdobozokban megmaradt önsorvasztás, önvád: harc a világ ellen és töprengések halmaza a töprengések fölött...
Az istenért vívott harc, az isten ellen. Vagy tán – véle?

A szerző talán a legrejtelmesebb hitet írja le, amely hol megmosolyogtató, hol szánalmas, hol pedig halálosan komoly és – megfontolandó!

Egy Don Quijote harca látomásaival és önmagával

Egy gondolkodó ember benső világának összetört tükre, amiből már sok darab hiányzik.

De megvannak. Valahol megvannak.

De úgy összeállítani, ahogy ő elgondolta, mert (bizony!) rendszerező elme is az író, rajta kívül más nemigen képes.

Nekünk, a körötte, és szinte vele élőknek ez túlságosan nehéz feladat lenne.

Úgyszólván vele élünk és mégsem ismerjük őt... Pillanatonként megbotránkoztat, elkábít, megmosolyogtat és olyan világokba vezet, amely végülis a miénk, de valamiképp irtózunk is tőle.

Mégis!

Ezeknek az írásoknak meg kellett jelenniük.

Írásairól az író azt mondja, hogy már bánja, hogy közreadja.

Mi, barátai biztattuk, hogy ne bánja: Egy valamirevaló gondolat se vesszen el a világban, még akkor sem, ha máglyatűz a jutalma...

Valahol, valaki, tán még ő is megéri, hogy gondolatai és vívódásai ilyen – vagy olyan visszhangra találnak, mert egy olyan kor emberének a töprengései és gyötrelmei, amelyekkel előbb vagy utóbb, de szembesülnie kell a jelen kor szellemi jövendőt kereső emberének.

NGC

HASZNÁLATI UTASÍTÁS VERSEIMHEZ

Csak részegen olvasd
Hisz részegség szülte
bor szerelem élet
elromlott csapjánál
Miként téged
s engem
nyögő ágy
gyorsuló lehellet végén
Apád Anyád
Apám Anyám
egyszer
egy életbe-botlásnál

Ha másnaposan kélsz
és üres a palack
Rakd a többihez
s ne feledd
formás falának tartalma
részeddé dagadt

TE LÁTTAD URAM A SZERELMET

TE LÁTTAD

URAM
    A SZERELMET
    IMÁDSÁGAIM HEVERNEK
SZENTSÉGES
LÁBAID ELŐTT

SZENVEDÉSEM
SZENVEDÉLYEM
KÉTSÉGEIM
HITETLENKEDÉSEM
MIND
MÉRD MEG

FÁRADT VAGYOK

MINÉL INKÁBB
ÍTÉLSZ
ÚGY ADD KEGYELMEDET
ÁMEN!

LEVÉL EGY KIHANTOLT SÍRBÓL

Gondolatban visszaszállok
s onnan írok neked levelet
Hogy örülj hogy élsz
szeretsz és szeretve vagy
és ne keress sérelmeket
Tudom cseppnyi üröm mézet ront
Taníthatnám akár magamat

Aranyfonálon jött a Nap
a sötétkék égről
simogatva izzadtságot sírt
hajamat

Egy lány volt
talán ezerháromszáznégyből
Ott feküdt előttem
ahogy kihantoltuk
Tán még húszéves sem volt
Pár szál haj
A pártából darabka bársony
színét vesztett gyöngyszemek
Csontjai közt már
csak föld és sár
egykoron szép nyaka
domború mellei
karcsú dereka
puha combjai
s köze

Egyedül feküdt ott
a régen vetett ágyon

Nem döbbenet volt
hanem méla érzés

mint mikor október köde
ül s nem tudja
le vagy felszálljon
Olyan mint mikor
a jelen eltéved
    tegnap-e
    holnap-e

Hétszáz év szállott a szívemre
Nem mondom hogy pont rád gondoltam
de lelkem valahol messze
a kezedet kereste
mint megriadt kisnyúl
ha anyjához szalad és símúl
Érted-e

Az életről szerelemről
neked annyit meséltem
bíztatva reményed
csókolva könnyeid
kezedet becézve
ha túlkoptak körmeid
S most íme a tanítás
mit kezemmel ástam ki
Képzelmek visongnak fölötte
kérdések özönét zúdítva rá

Volt-e legény ki mindezt szerette
Volt-e legény kié lett volna mindez
ki után sárrá lett szíve dobolt
és simogatta gyönge kis kezét
Tudta-e milyen édes az ölelés
szénaboglya alján
füves - rét - éjszakán
Vadkörtefa alatt
a csillagokat nézve
sóhajtott nyögött-e
Szállott-e haja bolygókkal játszva

Sok embert eltemettem már
Sok példa volt
hogy ez és az

meg eddig és addig az élet
Rám bízták balga gyermekre
bölcs elmék tudni az időket
Tudni azt amit sohase tudhatok
S ahogy itt állok
és nézek kezemen teste sarával
odébb gurul egy rög
s megriad a lélek
Ősanyám volt-e
vagy szeretőm régi
és ki vagyok én
ki először nyúlt hozzá
beléje túrva
csipeje csontját markolva
s nem azon érzéssel
mivel mosdatták sírva
s ezen ágyába fektettek

Finoman fogtam hát meg fejét
miről a bőrt és bájt
oda adta a földnek
s nem távoztam tőled
imádkoztam érted
hogy csak élj csak élj
Légy jó egészségben
Ne törődj idővel
az se gondol rólunk

de mindent elhoz s megád
ha egyszer arra megérve
véle találkozunk

Mondom csak élj csak élj
Maradj meg
s megmaradjak néked
S ne játsszon velünk sok balga képzelet
Hanem legyen nyugovásunk...

Legyen nyugovásunk...

ÉJJEL

...hatalmas lett az utca
Az utca a csendes nagy halott
Két sötét karját kitárta a házsor
És árokból kelő szerelemmel
Magába fogadott

Hatalmas lett az utca
A kis hídon túl más világ
Arra jár haza
Léptei koppannak
Álmodott árnykép éber sejtésében
A csend maradt csak nékem
Szórta süket falaknak
Alvó ablakoknak

KI HALLOTTA

A MAMUTOT
AMIKOR KIHALNI KÉSZÜLT
VALAHOL
A JÉGKORSZAK TÁJÁN

NŐSTÉNYÉRE DŐLT
BÖMBÖLT NYÖGÖTT
ÉS SÓHAJTOTT

RESZKETTEK
A PÁFRÁNY FÁK

HÚSZEZER ÉVEN TÚL
MELEG ÉJSZAKÁN
SZŐLŐLEVELEK
FÜRTÖK ALATT
TÜDŐM HANGOZTA SÓHAJÁT

VÉREIM!
AZ VOLT A
SZERELEM
KI BÁNTHAT MÁR?

OLYAN VOLT az utca

mint egy elterűlt nagy halott
Sort álltak a vaksiszemű házak
Köztük a lábad
szívemen kopogott

NEM láttál
Perszehogy nem!
De nem is érezted
hogy tekintetemre lépsz
és amint elhaladsz
Hátadon cipeled arcomat?

RÉGI VERS

Mondd mit tettél velem
Hová tetted a szívem
Lelkemmel most mit kezdjek

Megjövök s ahogy leteszem
a kabátot sálat
Azon tűnődöm hogy ismét menjek
Aztán vizet teszek forralni teának

Most mit csinálsz
Olyan telhetetlen vagyok
Irigylem az íróasztalt
amin ír vagy babrál kezed
Mosolyod mely másnak szól
Magamnak kívánom minden lehelleted

Száz do1gom lenne és egyik se fontos
Vádolnak
Én meg vádolom a papírt
mit tele kell gépelned
Elveszi tőlem gondolatod
Irigylem azokat
kik egész nap nézhetnek •
s hogy annyi a közös dolgotok

Bánt ha mondod hogy erős vagy
Sőt az is tán hogy szép
Lehetnél gyönge és esetlen
akinek mindig kell
hogy fogják a kezét
Vagy lehetnél csúnya
hogy arcodat mindenki unja
s ne mondják
    príma csaj jó kis dög
Minden szó szívemen koppanó
kemény jeges rög

Jaj mit kezdjek magammal

Mit kezdjek veled

Ideadtad a jó öreg Géraldyt
Olvastam. Szép. Benne finálét emleget...
Mondd mért tetted te bolond
nem tudod
milyen bolond vagyok
    Hajnalban végzik ki
    az elítélt rabokot
Kegyelem
Hagyj még egy kicsit lebegni
álom és ébrenlét között
Ebben a szép "semmiben"
hadd legyen még könnyű a szívem
Ne félj tőle
nem lesz teher
és nem rohad rád ez a szerelem

Mondd végtére is
küldessz már vagy hívsz
mikor az időt
s a sok kis semmi dolgot
szerbe-számba veszed
Ne játsz
Megölök minden "varrónőt"
és összes "fodrászt"
aki csak eszembe jut
akinek ürügyén nekem perceket hazudsz
vagy búcsút emlegetsz
. . .
Vagy ha mégis
ám legyen
    - tán igaz s jól teszed
Kezdjük el időben a halást...
Bántsuk csak egymást
ölelkezés helyett
S ha tényleg "No szervusz..."
Nem leszek banális
Egyszercsak annyit veszel észre
hogy valaki volt
hogy valaki járt itt

CSAK...

...Szeretni akartalak,
de az nem kellett.
Gyűlölni nem tudlak.
Így leszek –
Istened.
MOST KÉRLEK
Hideg a tél
Vigyázz
A hópihék üvegszilánkok
Hol van az élet most
Van-e meleg szíved

Rideg az éj
Egy csillag
kíséri a holdat
Most kérlek
el ne hagyj

Most kérlek

Most kérlek
mind
egy-egy igézet
Most kérlek megmaradj

Igézlek mesékkel
Szöszke eszem
Összegyűrt hitével
Tunguz medvetánccal
borzas fejem része
őszült
sámánkoronámmal

Érted-e igémet

HOL VAN OLYKOR

Minden könny a szemed sarkán
Minden sóhaj mit nem értek
Tekinteted ha messze réved
A nemtudom és mittudom
ha sír
s égre visít bennem

Mondd
hol van olykor a szerelem?

Emberek vagyunk tudom
nem másabbak mint mások
Gyöngeség fáradtság
meg ezernyi mindennapi átok
... mi az enyém
hol az enyém...
Zörgő halott virágok

Hol van köztük a szerelem?

KERESTELEK, az ablakon

a sárguló akáclevélen
a szőlőből csorduló boron
Az első reggeli ködön
bágyadt ajtónyitásban
mikor a magány visszaköszön

Lengén emelt kar hónaljszőrzete
amit csak úgy ellesett szemem
illatod árnyát hozta s egy pillantást
mikor kezed elengedem
hogy ints és sóhajts mint én
Fáradt várás perceinek terhe
az idő végtelen tengerén

Kerestelek már nagyon
Hiányoztál s átsuhantál
az összes leányarcokon

S amikor elébed álltam kérő szavakkal
borostás állam esdeklő képe
csúnya volt neked
nyúzottnak találtad
Helye nem volt bármit magyarázzak

Ha emlékszel akkor ottan
nagyon-nagyon hosszan
bámúltam az égre...

ÉNEKEK ÉNEKE

Rólad éneklek én szerelmesem
Rólad ki elmerülsz a habokban
Játszol a holdudvarban
Hajad csillagvirággal tűzdelve
arany-kék-szőkén
lehull a bársonyos égről
Szelíd fény
hozzám ér
arcomat tartom
simogass simogass

Te vagy mindíg te szerelmesem
kinek népes magányomban szavakat suttogok
Önmagam kusza tömegéből
téged kereslek s mentelek meg
száguldó test-űrhajómból
mely alig halad
kívül suhan minden
itt benn csak változik
idő tér
Csak te maradj
Te maradj

Neked éneklek szerelmesem
pezsdülő kenyértáblák
lágy hajlatában
szilárd föld-tengerem
mozdulatlan hátán
én vagyok a hullám

Neked éneklek kedvesem
Alkonyba vesző sínek mentén
vezető utamon
száguldó gyorsvonat szelében
nyögöm terhét mi rajtam
végighalad itthagy
csak te szerelmesem
sínpár módjára haladsz

mindíg velem és közel
Elérni mégsem tudlak
Egy boldogít csendesít
A tudat
hogy valahol
    - legyen az a végtelenben -
találkozik
minden párhuzam

Rólad éneklek szerelmesem
Rólad kit azt se tudom
ki vagy... Remegek

Hátha nem is vagy
csak most termékenyítem magam
általad
Vagy már vajúdok - szüllek

Kelj hát ki belőlem
Mutasd meg magad és biztass
hogy vársz rám az út végén

Szólj Szólj
Hadd hasadjak
Tisztuljak meg tőled
És ha valóban szüllek
Szülj te is engemet

VÁRTALAK

Igaz nem beszéltük meg
Pár elejtett szó volt az egész
De öttől már vártalak
Lestem amint a ház alatt
megpihen a sötét

Te bolond
korholtam magamat
figyelmet szentelve
minden ablakreccsenésnek
Ha pár percre távoztam
nyitva hagytam a házat
Ha tán idetévedsz
tárt ajtóra lelj
és söpörtem előled
minden piszkot vétket

A lámpát égve hagytam
Enyhe fénnyel hintve
falakat képeket
Ha belépsz a sötétből
ne bántsa szemedet
Oldalra tettem mindent
ne kelljen vigyáznod
ha széles mozdulattal
leveted kabátod

És igéztelek egyre igéztelek
Az ajtó nyitva várt
Égett a lámpa

Nem égett senkinek...

ŐSZ ELÉ

Ősz közeleg
Nézd pereg a szőlő
Az árokparti fű hidegharmattól reszket
Gólyák útján látod
merre megy a nyár

Fázom
jer közelebb
melegítsél meg

Rakjunk tüzet
Fejed idehajtod
s ha szemem meleg könnyel teli
hadd meséljek neked

Hadd meséljek tűzről
mely áldás és megéget
Árnyas bokráról a nyárnak
mi házat kínált
a Félénk szerelemnek
A vízről hogy hívott és ölelt
tartott és vitt
és lágy volt biztatott
Ne félj! Ússzál
nincs veszély ha szeretsz
Meséljek a sokcsillagú égről
Milyen távoli volt
s most közeli ismerős
Hadd mondjam ha már itt van
Ne legyen ellenség az ősz
s ha itt vagy és vélem reszketsz
meséljem hogy szép fejeden
a haj érő kenyértábla
erdők sóhajtása
tengernek göndör ringató hulláma
gazdag elomlása
régi kies Gileád hegyének

Mondjam meséljem
hogy selymes a tested
s mint távoli keletnek gyöngyei
melleidnek csúcsa
hívogató hajlatod nedved
nárdusnak olaja

Hová lesz minden szó
Körmönfont bölcsesség
ha meghajlik derekad

füzek tövén álomittas folyó
ha nyúl karod s bódító ívén
lenn
vár az élet
titkos szép kapuja

Közeleg az ősz
Őszülő fejemen
újjá nyílt szívemen
a szerelem reszket
Közeleg az ősz
Jaj! mondd
mit ér az eszed
kusza tervek kósza számítások
ha ősznek jöttével
kitárt karod a semmibe ölel
zárt combjaid közt
a vágy aszalódik
elsorvad az álom
s kinyújtott kezedről
bárgyún bámul rád
üres tenyered

Léleknek temploma a test
Szent az anyag
mely szerelemre képes
s amelyet szeretnek
Azért süt a nap
hogy melegét érezd
s vallom

a csillagok is mind
az embereknek égnek

Csak az volt szép
mit nem egyedül láttam
jó falat mit mással megosztottam
ének ha másnak dalolhattam
s akit szerettem mit neki adtam
Csak az volt az élet

Ha közeleg az ősz
vagy buja tavasz-nyílás
jaj! vigyázz
magadra ne maradj
Jaj! el ne tévedj!

Ősz közeleg
Nézd lehelletem látszik
Fázol te is?
Tegyünk a tűzre

Gyere közelebb
ölelj szoríts
marj harapj...

Kétfejű
kétszivű lény igazán az ember
Ne tudd melyik az enyém
melyik a tied

SZEPTEMBERI ÉJ

Meleg fény-kínos nappalok
simogatása után
felvágott erekkel
zuhant le az éj
elnyögni számtalan bánatát

Álmos volt a nyár
Csak pislogot a Nap szeme
Az estét idézte
Pedig virradt
s azt mondtuk
    - később jár...

Fölmetszett erű éj
ömlő levében fogtam a kezed lépve át a küszöböt

Nem esett már
Álmunk s az éj
elrepedt

BÁNTÁS

BÁNTÁS volt már a szerelem
Virágok csalódások sora
Hűvösen esett odakünn
Az esőn túl Szent Mihály temploma

Az ablak előtt álltam
Már mindent elátkoztam
De lehelletem homályán
Szívet rajzoltam újra...

AMIKOR MÁR

...hideg a szőlő
s a hűséges bolond madarak
a lugas zörgő levelei alatt
húzódnak meg
Amikor a világ
már csak tarló és szántás
és a kertek alját
köd és füst üli meg
s a távolodó bongás
a nyár zaja fénye
a Tiszán sárga fűzlevelek
és a hegyekből érkező
ágak úsznak el
valamerre délnek

A hidat szétszedik
s amíg állunk
lehelletünk látszik
Hányadik ősz már ez...
A ház előtti beton
nappal még meleg
de este már jólesik a tűz
Bajszomon víz a lehellet

Gonddal köszön minden
Csak szép testeden
mulat még a nyár
s a halott világon utazva majd
hajad őrzi meg nékem
a kalászok aranyát

ÁLMATLAN ÉJJELEK

Ki bánt engemet,
és ki keres?
Éjnek ideje -
miféle rokon-kóbor lelkek
zsonganak körűl?
Súlyos csend-mennyezetet
fúró fejemnek ki örül
s hallat valami éjjeli tivornyán
köhögésbe fúló, röhögő imát,
ha bennem a csend kiált -
hogy nem alszom,
kinek tetszhet?
Miféle nyári sellő karja nyúl értem
hallgató vízfodorból,
- szerelmes, nem-élt emlékem...
Miféle vágy-hangok sikítanak
ezeréve holt leánytorokból?
Ki szeret így?
Vagy... ki gyűlöl ennyire?
Ki alszik oly mélyen, hogy vélem
az beszélget számtalan éjjelen,
amit maga sem tud, hogy álmodik?
Vagy tán a lusta nyugalom ellenpólusa
bennem e kavargás káosza :
fény-örvénye éjnek?

Talán egyik sem...
Csupán szerelmem
vánszorog zokogva vissza:
Életem e király-koldusa
megint
üres kézzel tért meg.

1975

TIZENEGYTIZENEGY

Borral oldottam föl akkor a véred...
Magamon hordom, véle mozgok - élek.
Olyan ez már, amit nem fog
sem átok, se vétek.

Télbehajló ősz volt,
vénember volt az év,
úr volt az enyészet.

Most pedig...
Nem tudom más hogyan van véle,
és a sok mások közt te is.
Ám így április
és május fordulóján,
mikor a kertvégi bozótból
felém sír a múltévi tövis:
idehallik a fülemüle.

Úristen! Hány éve már!
Jött egyszer egy tavasz, s egy ütődött nyár:
magányos magányom ideje.
A belső csend úr lett a világon,
amikor egy éjjel
először életembe
belédalolt egy fülemülepár.

Szent lett a hely és szent az éj,
ahol megkövülve álltam.
Semmit sem értettem,
csak szárnyat kapott a hátam,
csillagok közül nyújtottam kezemet,

Elhaló mosolyod láttam...

SZERETNÉK

...egyszer szépen kiöltözve,
mint "úriember" előtted
s a világ előtt állni.
Úgy, hogy lásd:
még elegáns vagyok -
s talán - szép...
Hogy meglássék rajtam
nemcsak korom,
de tán a bölcsesség,
mely, bár sok pénzt nem hozott,
s nem tellett belőle
szép ruhára, ékre...
De nekem, végülis eddig még
mindenre tellett:
Te vagy életem éke.

Jaj! Ne sajnáld már, hogy
őszhez kötötted a tavaszt...!

Az idő sohasem csapja be önmagát!
Csak játszik velünk azzal,
hogy nem éltük nyarát...
.....
Szeretnék enyhe-sötét ruhában,
fehér ingben, nyakkendősen
és szép cipőben
előtted állni.
Indúlni valahová,
talán egy fényes bálba,
dalos mulatságba,
s mielőtt kilépnénk az ajtón,
- Indulhatunk?
Bokám összevágni,
fényes gombokon villanó fényt
szemedben látni...
Előtted magamat,
hogy érts és láss -
Szépen - megalázni...

SZOMORÚ SZERELMES VERS

Harminckét gatyát vettem neked
Harminckét gatyát csak úgy hordtam el
Tiszták voltak ki fehér ki sárga
Először én hívtalak hiába
Majd én nem mentem el

Harminckét gatyát csak úgy hordtam el
Nem nagy dolgok üzleti áruk
Alig láttad színük tisztaságuk
Másnak takartak másnak engedtek

Harminckét gatyát vettem neked
Rongyukkal most padlót törlök fel

MINDEN PERCET

MINDEN PERCET megőrizni
Hogy eladjam neked egy másikért
S végül ha az idő lánca
összeköt majd minket
holtunkban osztozni éltünkért

Sín fut sín mellett
Milyen erős a vas
Alvó vonatok rohannak testünkön
Egymáshoz köt
mi rajtunk elszalad

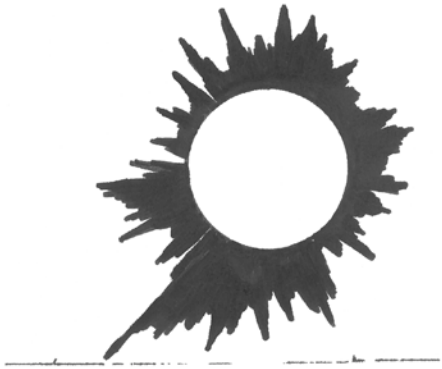

MINDENNAPI ZSOLTÁR

UGYE, URAM...

Ugye, Uram,
nem fecséreltem el az életem,
amikor siker és pénz helyett
az útról egy bogarat
felvettem?

Amikor az egérfogóban rám meredő
éhes gyöngyszemek vádoltak azzal,
hogy: "Csak enni akartam."
hogy csak azt tettem, amit
az Isten nekem tenni adott.

Nem fecséreltem el az életem,
amikor mindezek fölött megremegtem
és könnyel telt a szemem.

Nem fecséreltem el az életem,
amikor nem építettem házat,
amikor gyermekemnek azt mondtam:
Íme a két kezem,
sok mindent megfogott már,
és el is eresztett,
vagy csak egyszerűen kifolyt belőle.

Mert, ha mindazzal, mit érintek tele lenne,
már talán kezem se lenne.

POGÁNY IMÁDSÁG

ADD URAM, HOGY LEGYEN SZÍVEM
TELT ÉDES POHÁR.
SZAVAK NÉLKÜLI DÍCSE LÉNYEDNEK.
HA ISZOM ÉS LELKEM MEGÁRAD,
NE LEPJE EL DAGÁLY!
ADD, HA SZERETEM E LÉTET,
MARADJON MEG ÉLETMÉRTÉKED.
ÚGY VIGYÁZZ REÁM!

Ó, PAZAR FORRÁSA MEGANNYI LÉTNEK:
ŐRIZD E PORSZEMBŐL, MIT ÓVNI SZERETNÉK!
ÍGY LESZEL EZ ANYAGULT VILÁGBAN
S BENNEM IS VALÓ,
ÉRTHETŐ - ISTENSÉG.

ADD URAM, HOGY LEGYEN SZÍVEM
TELT ÉDES POHÁR.
S, HA EGYSZER MINDEN ÉLŐK ÚTJÁN
AZ IDŐK ÓRÁJA LEJÁR,
NE LEGYEN ÁTOK NEVEDEN ÉLTEM,
HANEM MEGKÖSZÖNJEM SZÉPEN,
HOGY MINDEN MÁS CSILLAG,
GALAXIS HELYETT
PONT E FÖLDRE RAKTÁL!...

KEZEIMMEL

Ezekkel a kezekkel
az élet után nyúlva
markoltam egykor
emlőjét anyámnak,
s mikor tikkadt nyári délután
terhemmel
a kiskocsit maga után húzta,
ezekkel - még akkor kicsiny
összecsókolt, drága kezekkel
intettem az eltűnő falunak.

Ezekkel a kezekkel
fogtam papírt, ceruzát.
Az első ákom-bákom
fájdalommá nőtt azóta,
s mikor futok a lap-mezőn,
fölöttem megáll a Nap delelőn,
s számolom, számolom,
hány szál virág a bokréta...

Ezekkel a kezekkel
emeltem tőrt magamra...
Ha már erőmből másra nem jutott.
Szidom is azóta s vicsorgok,
ha nem érhetem el
e tehetetlen kezekkel
a messzeséget, honnan
sok csillag rám ragyog.

Ezekkel a kezekkel
a szépet keresve
nyúltam oda, hol a
világ szemében minden csak piszok.
Tovaillant, messze jár...
mégis szívem sajog,
ha ezekkel a kezekkel
két ártatlan fejet
megsimogatok.

De!
ezeket a kezeket
emelem az égre,
hívja a Semmit fájón,
mert már az is elveszett...
És mosom fejem, lábam:
kezemet kezemmel...
Ezekkel a kezekkel
egész életemet.

Kezek.
Száraz, sovány, erőtlen,
eres kezek!
Kiért vívjuk e harcot:
ti énvelem
s én tiveletek?

Ám, csak gyertek kezek!
Keresni gazban, piszokban,
hogy legyen mit utána lemosni.
Minden kéz sorsa ez,
s ez az igazi.
S ha majd velünk perel,
emelkedjetek fel
az egész világnak mutatni:

Tisztán imádkozni
- csak bűn után lehet.

OLY SOK FONTOS DOLOG VAN

OLY SOK FONTOS DOLOG VAN
AZT HISZED
FONTOS AZ HOGY VAGY
ÉS A FÖLD
TELVE VAN VELED
ÉN MEG A FÖLDDEL
AMELYBŐL ÁLMAIM KELTEK

TELVE VAGYOK VELED
MINT A FÖLDDEL ÉN
S HA MAJD ELMÚLTAM
ÉN LESZEK A FÖLD
ÁLMAID EGÉN

NÁLUNK NÉLKÜL

...senki és semmi se vagy
Mennyi lényed és lényeged
volt már e földi világon
A csillagok felé ha tekintek
bizony belátom
csak Téged imádhat az ember
önmagát imádni
igen nagy baj lenne
hisz Te vagy a célja
és csak Te vagy a vége

Rajtad túl semmi se mutat
csak tán önmagunk lénye
amelyben otthont kapsz
és magadra öltöd
s mint ruhát
veszed és cseréled
és:- bizony ó jaj - mi is olykor Téged...
teremtve újra és újra

Örök-létednek
maradásodnak
ó jaj!
ilyen egyszerű
ilyen emberi a módja...

ANYÁMNAK A VÉGTELENBE

A köldökzsinór
régen elszáradt már
Azóta mindketten haldoklunk
Nem emlékeztél már
de én igen
amikor Pestre indultál
a kórházba hogy gyógyulj
S én nem értettem semmit
sem akkor
s azóta sem...

Csak fogtam mint kis ragacs
az istrángot addig
míg róla
le nem vakartanak...

Nem értettem semmit
sem akkor sem azóta
Hogy éltél ily hosszú ideig!?
hisz oly sokszor bongott át
lelkemen gyásznóta
Nem volt nap s talán óra sem
hogy ne jött volna vélem
szembe a halálod
s benne magamat gyászolva
mint élő elmúlásod

ó anyám!
Mennyi el nem mondott ének-
ami már
csak nékem maradt
s csak a percek cseppjeiben élnek

Hová tegyem
most már mit kezdjek vélek

Elsőszülötted
az az elzüllötted
aki sírba kísér téged
kinek nem maradt más
csak a belényugvás
csak az hogy
ilyen szépen ronda
és halálos az élet

Ha elmegyek majd a temető mellett
föltekintek s a dombon túl
ott hátul látom
amit eddig is olvastam:
apáméhoz
fölvésett nevedet

S ha arra fordul sorsom
hogy nincs kihez fordulnom
hozzátok pár könnyre betérek
Előszedem álmom
melyben tán a tiéid is élnek
s próbálom
próbálom fejteni
mit érnek... mit érek...

2004 október

JÓ LENNE

...ha csakugyan szeretnél
Olyan jó lenne azt tudni
Jó lenne ha szívedben a tehetetlen esték
Hozzám térnének olykor megnyugodni
Jó lenne ha lehetnél valóság
ha örömömben neked sírhatnám el
hogy a bánat percet sem érdemel
hogy a szerelemnél nincsen nagyobb jóság

Jó lenne finom kezedet megfogni
Sima tenyereden látni egy kis jövőt
és elfedni a nyomorúlt időt
amelyik becsapott engedett szenvedni

Éjbevesző hajad
madonna-arcod ékes glóriája...
Remegő kezem
bolyongott közte
s ruháid alatt
márvány testeden sikoltott
kebledet kereste
Aztán megnyugodott...

Csak néztél
Félelem vagy szégyen?
Valószinűtlenség semmilyen érzése?...
Nem tudom melyik volt
de nem löktél el
nem vádoltál érte

Vagy hangulat volt csupán?
Pillanatnyi mámor?
Egy porszem a végtelen világból?
Egy csepp az élet nagy borából?

Ó, ne hagyd hogy ezt higgyem!
Tán te sem hinnéd el

Nem tudhatom - én most semmit se tudok
Nem is téged: jó sorsomat hívom:
Legyen mit szeretnék
Legyen mit gondolok!
S ha segítségül az Isten nevét kérem
imádságom ne legyen nagy szégyen

...Részeg voltál (vagy tán nem is?)
De szövetség lett köztünk
Térdemre szívemre borultál
könnyedet bőrömmel itattad
szádat számra tapasztottad...
Kérdeztem s azt mondtad: megéri
Igaz: éppen mentél valahova...
Mit tudom - most nem is érdekel

De...

Jó lenne tudni hogy csakugyan szerettél
Olyan jó lenne azt tudni
Jó lenne ha szívedben a tehetetlen esték
hozzám térnének olykor megnyugodni
Jó lenne ha lehetnél valóság
Ha örömömben neked sírhatnám el
hogy a bánat percet sem érdemel
Ha vélem tudhatnád meg
Hogy a szerelemnél
nincsen nagyobb jóság

1988

SZÍNEKRE SZAVAKRA BONTVA

Színekre szavakra bontva
nagy-nagy fájdalom vagy
Hitvány szűrőmnek rácsain
minden rész fennakad
és-
így szedem szét itt-ben
naponként lényedet
Hisz egyszer úgyis meghalunk
S eltakarítanak
mint döglött legyeket
ha a télnek vége
mikor az ablaküveg szennyén
pompázik a napfény

Letörlik s meszelik
a falakat fehérre

Csak az öröm mi széthúll
csak a rész rejthető
mefoghatalan
mert míg a víz
alant sír csobogva
lebegnek a felhők
vágyak álmai
magasan

Én már nem szedlek szét
Köddé válni az én sorsomúl jutott
Szeretném érezni tested melegét
s hogy ez a világ
tán nem is olyan undok

751211

KI AZ ISTEN
KI AZ EMBER?

A MEZŐ VADJAINAK A MEZŐ
AZ ERDEIEKNEK AZ ERDŐ
A HEGYLAKÓKNAK A HEGY
S KIK A VIZEKBEN LAKOZNAK
AZOKNAK A VÍZ AZ - ISTEN...

AZ EMBERHEZ SZOKOTT VADAKNAK
AKIK MÁR NEM IS VADAK
CSAK MI HÍVJUK ÍGY ŐKET
NÉKIK - AZ EMBER AZ ISTEN

AZ EMBERNEK PEDIG
AKI AZ EMBEREK VILÁGÁBAN ÉL
NEKIK IS
AZ EMBER AZ ISTEN...!

VAGY MÁR - AZ SEM...

NOÉ

A szörnyű
tenger-vajúdásbn
születő új világnak
imbolygó reményt
bárkát –

ficsúroknak,
félpucér szexnőknek
és tudósoknak
röhejt –

az élet haszonélvezőinek,
a munkásoknak
megbotránkozást –

semmittevőknek,
gyermekeknek
bámész látványosságot
csinált a vénbolond.

Bárkát...
Égető napon és homokon...
Minden és mindenki esőért sírt,
s oly messze volt a tenger!

Megálmodta:
vágyaikban vesznek el.

Ki hitte volna, hogy
esni fog?
Esni negyven nap,
negyven éjjel...

MINDENKI VELEM JÖN
Mindenki velem jön,
s én mindenkivel megyek.
Ha hívsz: jó, Csak ugratsz? Bohó...

Néha az is fáj és tán megremegek.
Csak ne hazudj! Ne! Soha!

Mindenki velem jön,
én mindenkivel megyek,
Számon újra tiszta a szó,
sápadt levél száll, tartom tenyeremet,
vígasztal hullva. Hullva...

Mindenki velem jön,
s én mindenkivel megyek.
Barátom csibész, csavargó;
odaadom pénzem, lopok éjjeleket
holdfényes szűk odumba.

Mindenki velem jön
s én mindenkivel megyek.
Az útszélen virág és kóró.
Ami nincs, s még nem volt, olyat keresek.
Mosollyal dúlva fúlva...

Mindenki velem jön,
s én mindenkivel megyek.
Vonatunk siklik rohanón,
fák, táblák elperegnek,
de kísér a messze táj,
az álmodó föld-végek.

Mindenki velem jön,
mert mindenkivel megyek,
s nekem nem hazudhat,
érzem: senki, soha.

1966

A V E

Üdvözlégy Noé bárkája...
Vihar, s villámtól koptatott.
Átkoztam az özönt,
most mégis, százszor is,
ezerszer-is áldott,
hogy végül tégedet elhozott.

Üdvözlégy Noé bárkája...!
Üdvözlégy: Isten hozott!
Öszzetört napjaim
csak érted remegtek,
hogy az özön-világ,
zabáló hulláma
törékeny testedet
nem öli-é meg,
vagy nem nyeli-é el
a mélység, hol szemem
már égről keresett.

Üdvözlégy Noébárkája...!
Csak szívem öregedett.
Te még mindig friss vagy
és ott nyüzsög benned
millió fajtája
új vadnak, szelídnek,..

Üdvözlégy Noé bárkája,..!
Üdvözlégy! Isten hozott!
Elissza már a föld a vizet,
a gyilkoló ár elpárolgott.
csak a poshadt szenny úszik még,
hánykódik fortyogva felszínén...
De megül majd az is,
lesz belőle trágya.
Rothadó bűzét meg
felváltja a kelő
új világ virága.

És mikor szerényen
üszkös reménységem
rongyos köszöntéssel,
tárt tenyérrel, szívvel
új elébed siet:
nyisd meg ajtaidat –
repülni készűl már,
a galambot nézzed.
S bár alatta halottak
meredt szemeikkel
mindent megátkoznak:
olajággal tér meg.

A SZILASI TEMETŐBEN

Az erdő alja sárga,
  Szívemig érnek
  a kopaszodott ágak.
Reménynek itt
nem sok helye már.
Inkább leülni
S beszívni az elmúlás illatát,
megkímélni a télbe futó bogárt
s a hallgató ösvényen
ismét végigmenni...
megsiratni, hogy
mennyien szerettek,
s köröttem is itt.
mennyi a földdé vált,
porladó szeretet...

1971

EGY SZÜLETÉSNAPRA

Tavasz közeleg
néhány nap s betoppan
Hosszabb lesz a nappal
kurtább a sötét
Szívünk tán ezerfelé robban
És volt valami –
ami soha nem volt még

Születésnapod lett
És másik születésed
Tudj' Isten mit hoz a jövő
Már talán nem is bánom
Annyi öröm és halál van
ezen a világon
Már azt sem tudjuk
könnyeink mit érnek

Egy mozdulat s míg eltűnik a máma
máris a holnap felé tekint az ember
Megtelik szíve egyfajta reménnyel
hogy van még
s tán lesz mindíg ami éltet

S míg lelke mélyén újat szül
a kétség és remény megint
Próbál
Elindul az eszén
s megyen szíve szerint

NYÍRBÁTOR

November kezdődött már
amikor jöttünk
de az ágakhoz még
ragaszkodtak a fáradt levelek
Az udvaron a rózsa
kései csókot dobott
s lent mint egy álom
Hisztrián a Nap
kétezer éves
kövekre nevetett

Menni
csak menni!
Látni akartuk
Előttünk álom suhant
Hátul
az északi szél fagya kergetett

Semmi sem olyan
ahogy álmaink szeretnék
S látják
De mégis ha lábaink
az utat megjárták
csöndesen ülve
bennünk már tenger ring
s a perceket megérve
az utat is már értve
ha ezer lépésben
száz is a botlás
tudjuk mégis szép
Mégis szép mind!

Hó födi a kertet
Puhán terül mint lélekre a vágy
December lesz holnap
Számít? Ugye nem!
Ami mélyen van nem fagy meg

Naponta láthatod
A rossz csapból a víz csörgedez
Mondhatnám - melegen...

Kicsúfol téged
Kícsúfol engemet

TALÁN VÁD

Elestem
Fogad helyett az út harap
Fogad helyett az idő rág
Kezed simítása helyett
Leverem az utak porát...

TÉLESTI SÉTÁN

Mily tág a tér!
A nyáresti kék mily meleg!
Mindent magába ölel a lomb
s a gyökereknél
száz megoldás vár
feledéstől fél
reménykedve liheg

Ó törvényszabta érzés
balga bájú múmia mosolya
Vakon vacogó világ viaszvirága..!
Nyár-száguldás helyett
indulni rideg
szerelem-magány
téli sétájára

Napkelte-fényév
reggelije helyett
halottarcú Holdnak
száraz vacsorára

KÉSŐ ŐSZI VERS VAJÁNAK

Hát megint vársz...

Virulj hát ki Vaja
Újra itt az ősz
Ködös és közös
boldogságunk nyara

S míg csordultig a szívem
Nézd
üres a tenyerem
Tegyél bele magot
Földbe
reménybe vethetőt

Mert ilyenkor kell vetni
Földbe temetkezni
álmoknak rothadni
szanaszét heverő
levelekre kelni
de gyökerek melegén
ágyat készíteni
s várni
magvak türelmével
hogy egyszercsak
ajtót nyit valaki

S míg ámulsz
és eszeddel feléred
Tányéron kenyért
és almát tesz elébed

TRAGÉDIA

A
Napért
kinyújtott kezem
borítja árnyékba
Homlokom

MINDIG KÉSZEN

Az újságokból
a képernyőkről
megint nevetve csábítanak.
a végtelen kékek
Szabad menni már
Alig jelent valamit a határ
S te kedvesem
ízet adnál a színeknek
Lágy-finom tested
a görgő kavicsokon
az érdes sziklán
párnája lelkemnek

Három éve már
és el is múlt
hogy fenekünkön mintát hagyott a kavics
és fölöttünk fügefák
érett termésüket kínálták

Három éve már
kedvesem
hogy minden percben
készen van a táska
A fényképezőgép videoszalag
amire semmit se veszek
Ha előveszem és újra elrendezem
mint bolond gyermekre
néznek vissza rám
Ők is fényre
színekre éhesek

Három éve elmúlt már
bizony kedvesem
hogy mint bolond gyermek
viccelve mondom másnak
és végül már én hiszem
hogy egyszer egy telefon valahol
megcsörren és mondja

Indulás! Várnak...
Három éve elmúlt már
Háromszor üzent és izgatott
a fecskék gólyák útja
amerről jöttek
És most megint itt az ősz
A dinnyeföldekről
régen hazament a csősz

Csak állok
csak állunk
Várok és várunk

Talán majd
jelt adnak

TÉL ÉS TAVASZ KÖZÖTT I.

Állt a hold sarlója
a tetőgerinc végén
Hallgatag lámpás
Csupasz diófák felett

Tél volt január közepe
és valahol a kert alján
valami sóhajtott
A tavasz lehetett
fagytépte füvek emlékébe bújva
a földben a gyökerek mélyén
Ahol mindíg tavasz van

Valaki engem keresett

Ki lehetett az
Melyik tavasz
Elmúlt-é már
vagy még jövendő

Kérdés és felelet határán
ki tudná min vagyok már túl
vagy mire várhatok

Nagyot mondani nincs kedvem
Talán már nem is tudok
Csak míg a valóba helyezem hitem
Annyi kell
annyit még hazudhatok
ami megtartja ezt a szép eget
a ház fölött a Holdat
a kémények boldog macskanyávogását

s hogy egy reggel
a hó a jég olvad

KÖNYÖRGŐ MENEKÜLÉS

Ne bántsatok hangok,
dallamok emlékek!
Ne bántsatok útszéli füvek,
kamaszkorom lépteit,
égből lógó nyaramat
látott diófák,
perceket őrző őrszemek;
hulló és újuló
színek.

Köztetek megyek
utamat cipelve,
mely mögöttem göngyölödik,
s ha lépek,
tértől, időtől félek:
mindig testté szülnek.

Árnyékon hordozójának
maradjatok.

EGY ÚT EMLÉKE

Kisszekérbe ültetett
úgy húzott Agárdig
Mint egy tündér ment előttem
Táltos-haja üstökös az égen
Szemébe sütött a délutáni nap

Én elaludtam
Álmodtam gyönyörűt:
valahol gyémántcsengettyűk
daloltak

Fejem a szekérkén hátrahanyatlott
s elvesztettem a kedvenc kalapot
amit nekem a zsidónál vett
Sokáig morzsolták
az útat a keskeny kerekek
és sírtam ahogy fölébredtem
a kalapot s a csengettyűt kerestem

Szőlősorok hátán
vénasszonyok nyarán
mielőtt a Nap a domb mögé esett
vélem sírt anyám is
és magához szorítva
puha karjára vett

NYÁRKÖSZÖNTŐ

Néhány nap -
és nyár lesz
Az utcán szekerek
talicskák zörögnek
Nász-árokpart-ágyon
reggelenként
a füvek felnyögnek
Parázna teremtés ideje
Az éj nappalba űz
hűvösbe hajt a tűz
a kémények nem élnek
A Nagy-hegy árnyéka eltűnik
szőlőkarók rothadó alján
a gyökér felizzik
és száll a madár...
Dícséret!
Dícséret!
Átlebeg a mából
holnapra szitálón
a mindennapi zsoltár
Elreped a szentély
ez az egész Golyó
egy hatalmas oltár
És míg rajta égve
istenek dala száll
áldozatainak lehajtott fejére
hív
hív új áldozattevésre

Dicséret!
Dícséret!...

A PALÁNK VÉGÉN

Tekinteted a deszkapalánkon
fut végig
s a mező zöldjébe vesző
fákon pihen meg
Zöld zöldet ölel lágyan
Lágy fűvé lesz
torony és hegy

A palánk végén
semmi sem pöröl veled

AKI VÉD

Én az Isten kolompja
Mint hajdan-királyok
Udvaribolondja
Szabad szitkozódnom
Délben is jóéjt kívánnom
Szavam mosolyba tér meg
Ködös bűn és vétek...

Nem törvénye
Jókedve véd meg

NEM ADTAM

Nem adtam semmit sem
Csak
Szegény szép szívemet
Kövekhez vertem
Sóhajom hegedűjét
Betonfalhoz vertem
Lelkem tengerében úszó
Átlátszó halacskát
Kősziklához vertem...

MESE

Volt egyszer egy ember
hol és ki volt
Volt!
Nagy nagy szíve volt
Tenger zúgott benne
Az alkonyban előtte
A Nap is meghajolt
Ha eljött az este
Vándorbotját vette
Az álmokat hiába űzte
Az álom mind őt szerette
Barátja csillag volt
Barátja fűszál volt
Barátja bogár volt
Senki sem ismerte

Koldus király fia
Szép anyjának fia
Keletről is jött
Nyugatról is jött
Éppen itt megállott
Mély kútba nézett
Mély kútba leszállott
Onnan hozott vizet
Szépség-tiszta kútból.
Az életfára mászott
Magas életfára
Hetedhét országba
Hetedhét országból
Hétfejű sárkánytól
Hétfejű gonosztól
Életvizet lopott

Meg akarták fogni
Kötözni megverni
Tömlöcre vetni
Vizét elrabolni

Hát köddé változott
Messzire távozott
Mindenkit itthagyott

FIAMNAK

Emlékszel-e majd az esti sétákra
a falun túl hol az élet évszakán
a csillagokig kúsztak az illatok
A Füvesúton a Pallón oly közel
és egyszerű volt az Isten
és természetes hogy
megint gyermek vagyok
Gyermek és barát és tán egy kicsit bolond
Hisz sose tudtam
mi az
szülőnek lenni...
Hittem s hiszem ma is
mint az indusok
Szültek bár kik előttem lettek
de gyermekem gyermeke vagyok

Hidd el nagyon jó embernek lenni
Diófák alatt kis füvek mentén
vigyázni békát gyíkot bogárt
hogy el ne taposd
Betyártanyát ütni árokparton
s tudni hogy vérem
egy új ágban kergeti már
a bennem elfáradt ábrándokot

Mert mit annyit kerestem
Hol van a mindenség
Egy gondolat egy lépés
és egy megőrzött fűszál
amit akkor
szád szegletében rágtál
nem kérdi ki érti
az eszünket túléri

TÉL ÉS TAVASZ KÖZÖTT II.

Amint a tegnap elmúlt -
meglátod:
a holnap is úgy tűnik el.
Lehajlok, hogy jobban lássam:
a fal tövén kóró közt
piciny levélke zöldell.

A Nap még félve simogat
Fáradt pillám alól
ránevetek:

az olvadó jég pocsolyája tükrén
észrevettem a
tisztuló eget.

TÉLI CSEPPEKEN

...ébred a remény
A napforduló után
már minden bíztat
Pedig tudom
a neheze hátra van még

Szomorkás Ünnepek
Szeretet
Békesség
Szavain árva a gyertyafény
S míg várom
hogy a fenyőfát kidobják
mert akkor már új év van
térképek fölött utazom veled
és a rideg jelenen túl
Xánthí és Amfipol
pálmája integet

A mezőn mennyi fény
Mintha menyországban járnék
Tiszta minden mint ott
s olyan élettelen
Csak a téli cseppek
a síró ereszalja
e fenségben a játék

Mennyi minden van e cseppben
Anyám főztjének
szerelmem csókjának íze
Téli cseppbe fagyva nevetés és bánat
Éltet adó vize
a mozduló virágnak

SZÉP HAZÁMBÓL

Egyedül indulok a Tisza partjáról
nád van itt fűz szunyog meg sár
Hatkilométeres Tisza partjáról
Egyedül szép hazámból
Hallgató prófétának
Háromkirályok egyike
A Lucifer...
Szép hazámból

Az ürülék neve itt ganaj
A vakaródzó tetves
Az álmodó lusta
A szomjúság temploma korcsma
A táltos éhesen kérődző emlék
a költő
olyan nincs
Mind meghalt
Szépségesen szép hazámból
Árpád fiának talpa alól
Fanyar örömmel hogy ott voltam
dilemmával hogy kimásztam
A templom tornyából messze lestem
Most a tornyot keresem

Maradtam magamnak
Szép hazámból
Kezdésnek folytatásnak befejezésnek
Indulásnak érkezésnek
Zárt ablakok álmának
Várakozó várakozásnak
Két nemlétező hely betöltése után
Harmadállásnak
Akasztófa-kötél éhségének
Éhes akasztófa kötelének
Mindkettő semmijének
Harangkondulás közti hallgatásnak
Két hallgatás közti csendnek

Szépségesen szép hazámból egyedül
Szépségesen szép hazámba
Magamra váró meg-nem-érkezésnek
Lakatlan házon ajtócsengetésnek
Messiást hívó magam-messiása
Szerelmem öntetszelgése
Egyhelyből tekintgetése
Álmodó szemmel
Kinyújtott kezemre nézni
s ujjam hegyéről
Homlokomhoz térni

SALVADOR DALI

Egy tányér hurka
Kolbász
Kutyának vetett csontok
Erotikus csülkök
Valamikor egy egész disznó volt
Vagy lehet hogy ember?
A félláb és a második lépés
Már csak érzéketlen mankó
Részeink könyörögnek a késnek
A mellbimbón legjobb próbálni
Éles-e

Minden részünkön megvénül az idő
Miután bennünk testet öltött
s rothadását megunva
Testünket e nagy óraszámlapot
rongyként dobjuk az ágra
És szemek leszünk
Amikkel nézzük
És hagyjuk hadd nézzen bennünket

A bajszunk pár ezredmillimétert
Halálunk után is nő...

KERESZTELŐ

Néhány rendetlen sor
E. B. Lukáčnak
a Bodrogközből

Tudod barátom
sohasem idegen
ki meghallja itt lenn
mit beszél a csend

S ha csenddé tömörül
maga is
és a világ is körül
s ha e csönden elterül
mint tehénszar a legelőn
füvek hajolnak kezére
Eloszol az idők
idétlen rezgése
veszekedése

Annyit kérdeztük egymástól
és mindenkitől
Az Alföld-é
vagy a Kárpátok szülte e tájat
Talán egyik sem
Vagy inkább mindkettő

Hódítani jött menekülve
keresve
hajdan nemzetem
ez apátlan anyátlan
s azóta szünetlen
érzékszervei fájnak
s lett hódolója
önmagának
másnak

Olyan ez
mint bolond szerelmes

Fájó kenyeren
mindenkitől mindenkihez
menekűl
Űz és befogad

Testvér!
Jöttél mint a
Tisza Duna
s a tenger felé menet

mint aki egyre több
könnyet és mosolyt szedeget
A nagy közösséggel egyesülve keresve
hol is volt a kezdet
s kövek közé simítva
tarka nyelvek
érzelmek
csörgését zörgését

Földanya méhében lettél
Ég-atya esőjétől
mely bőven hullott ránk megint
az őszön
s kéjes kínjában a Latorca megáradt
Testvér!
E táj vizébe földjébe
piszkába
s Nap-lélek ragyogásba mártlak
Itt keresztellek újra
azzá ami vagy
idétlen idők
Vén Bolond Heroldja

A halászmezőkbe
rétek reményébe
a pincék borába
s talán majd egyszer
mosoly-délutánba...

1975

ARANYOSAPÁTI

Itt mindig Histria napja süt
Nem az a téli
az a szomorú keserves
novemberi vagy januári nap
mely jégcsapokkal bántja a szíved

Itt ha behunyod a szemed
de lehet akár nyitva
tengert látsz
egyárbócos gályát
melyen bort kelmét szállítanak
s a bátor argonauták
talán épp Kolkhiszba mennek
hogy szelek szellőjén
ideröpítsék
az aranygyapjút

Csak csukd el a lelked
a gonosztól
és légy jó benn és lenn a mélyben
s ne szégyelld ha megered a könnyed

Itt romokat látsz
miként lenn délen
Szelídeket igaz
és parasztosakat
Nincs rajtuk fenség
nem hódolnak nekik évezredek
de málló falaikon túl
idekúszik a Sinoe öböl
Thrákia szőllejének íze
csorduló aranya
peploszos lányok szép ívű
hattyúnyaka
kuncsorgó bájai hajuknak
szavuknak édesen messzehalló
zenéje
amint egy mozdulattal csókot küldenek

elszakadt elvadult koroknak

Itt az asztalon bor vár
és füst-emléke
a jó balkáni dohánynak
Lenolaj illat s annyi világ
a falakon
Szemed
két templom eget kérő tornya
állítja meg
s visz az égig hogy sokat láss
és messze menj
az idők vitorláján
Itt mindig jó szelek lengenek

Itt az udvaron a szomorúfűz
és az aranyvessző kusza
ág-bogas tekervénye alatt
piros virágok nyílnak
Nem sok
csak annyi
amennyi éppen a színekhez kell
Annyi
hogy szép legyen a reggel
ha a fény a zölden
s a képzelet a fényen elárad

Itt az ember elfelejti
hogy körötte annyi a gond
és hogy az utcán gépek zörögnek
Ha bántják is füled a zajok
más a gond
és más a gondolatod
mert aki rád köszön
köszönteni jött
és tiszta a tisztelet
Talán nyers és nem mindenki érti
hisz más ez a világ
maga sem tudja hová tévedett

Ugye barátom ha jártál már itt
Ugye van itt valami igézet

Mert este
ha kytharosz húrja pendül
s hozzád hívja sípszó
a megtett útak hajlatait
szerelmes leszel
mert az esti harangszó is
szerelemre tanít

Kies ligetei a Tiszának
lépteidet várják
Partján a fűzek nyárfák
alatt délszaki növények
sűrűjében ezernyi madár
dala hozza üdvét
a víz árja ellenében
az estének
Ha van hajód ereszd az árra
Levisz az Isztrosz hullámain
arra amerről a gólyák jöttek
hol egyesül a végtelennel
hol a szemnek nincs határa már
de íze még édes a vizeknek
Hol kagylót és sirálytollat szedtünk
talán keseregtünk
de könnyeink mik apró
gyöngyökként sóhajtva csobbantak
vágyón üzentek
messzi-messzi világok partjait
nyaló hátán
a hullámoknak

Itt
különösen igy télelő táján
ha a cserepek közt pattog a tűz
gyűjtött kagylók meleg színén
a tenger illatát érzed
Itt rájössz hogy egy cseppben
mi legördűl az orrod mentén
ott van sója méze
már az idők tengerének

Leül az ember s bámul
vers cseppen és fohász az ajtósarkából
s nem az van mit akarsz
hanem
amit a fehér vásznak kérnek...

KAVICS-VERS

Kemény kavics vagy
görget a víz
Ki tudná honnan
mely hegyi forrástól
kék tengerig visz

Eljutsz-é oda
s van-e ki eljut
Marad-e belőled
marad-é valami
hogy a tengernek az útról
szóval tudj szólani

Tán bolond kérdés volt
Csak tovább tovább!
Igen
tudom én
a tengeren túl is
kezdődik egy világ
De mondd
mégis
mi marad
Egy atom
vagy csak a mag
mi sejteti
hogy körötte egykor
szédült útját rótta
nálánál is kisebb
s vándorabb valami.?

Vagy tán az sem
Csak az űr a pálya
Haj! Akad-é aki
e hallgató Semmin
útadat meglátja?

Kiemeltelek
kezembe vettelek

De
meg nem mentelek
Partra dobott a víz?
Hiába
Közepébe váglak
Menj! Sorsod az árja

Én meg maradok
s a kérdésekből
reményt faragok

CÍM NÉLKÜL

Nyári penész
virít az ablakon
pók-szőtte rácson
s egy döglött légy
eget vádló lábai mögül
nézem a messze kéket
Közelebb egy házat
bódét udvart
árnyékszéket

Letelepszik velem a jövő
Beszélgetünk
Kártyát vetek neki
Hogy én mit mondok
az érdekli!
Szeme rám
tükörbe néz

A rózsa a vázában remeg
Lenyesték az ágról
Szűk világomba "beleszületett"
Semmit se tehet már
a szabták-törvény ellen
Fájdalmában ő is költő lett
Virít és önti illatát

A maradék bor is remeg
az üveg alján
Jókedvem köre visszatért hozzám
galaxisok szerelmével
fájdalmával tele
Néhány korty még lenne
Már mit kezdjek vele
amit belőlem kihozhat
Kedvnek kedvetlen végzete
... hát remegj
csak remegj...

Istenekkel csatázok
Hátam mögött sugár nő
Jaj! mindig lassan fordulok
s arcúl legyint
egy pimasz kis szellő

Magammal beszélek:
Ki hívott téged ide
Látod,
Meg se várod a mondat végét
Csak jössz
és két szó
két gondolat között
(jöjj-maradj!?)
már eldőlt
sorsod
életed
értéked...

Miért is jöttem?
Eltévedtem
Megszülettem
Hová is akartam menni
Rejtély
Benne nem segít senki
Talán
magamat küldtek megkeresni

A tükör elé állok
Nyugodtan nézek szembe
önmagammal
Ketten vagyunk
Én a valóság
és tán a valóságnál is
valósabb látszat
Meglegyint az ős-kezdet
Ne-félj!
mondom a tükörnek

A sarokból álmok kúsznak felém
mint füst-patkányok
Rágják a fényt

A tizenötwattos égő
hadakozik velük
Ki győz?
S mialatt úr vagyok és bíró
e hatalmas helyzetben...
(Kezemben a kapcsoló)
Elalszok

Menni kellene már!
De hová?
Nem szeretek az úton járni
Az árokparton túl
ahol a füvek köveket ölelnek
ott vagyok szabad
Társammá szegődik a magány
Az emberek csak néznek
A bogár csigák
énekelnek

Ó, régi szép Oheyah!...
Te voltál a szikla az űrben
amin egy kis árva fény vándorolva
összetört
Azt hitte ez a vég, de
csak egy új kezdet volt
Valahol már velem egy vagy
Téged se hagylak hát az úton
Van itt már úgyis sok kacat
Odafelé menet csillogtál a porban
Lám-lám! mi maradt...
A Nap aludni tért
bársonyágyból rád sóhajt a setét
Szemednek hajadnak
kevés a csillagfény
    Hogy bennünk millió Nap ég
    Ma már hiába bíztatlak
Csenddé tömörül
hívás és pillanat
kérdés és messzeség
Hová mindenki ér
én is megérkezek
Légy boldog!

Majd egy utcalámpa alá raklak...

Pogány özönnel zúdulnak a percek
Könyörgök:
Ne bántsatok!
Elmúlt már Nagypéntek...
Ami ezután jön
a csendé legyen !
Én is hallgatok
Virágszirmokat szórok szerelmesen
Magamról minden kérget lehántok
Az idő kerekébe töröm magam

Az üveg tartalmát megittam
s várom a szent Üresség
szelleme szavát:
- "Parancsolj velem!
Vagy mondj jóéjszakát...!"

KÍVÁNOM

...az orvosnak,
hogy beteg soha senki ne legyen.
Jogászoknak, hogy minden ember ismerje a törvényt.
Határőröknek, hogy ne legyenek határok;
rendőrnek, vámosnak, börtönőröknek,
hogy csupa törvénytisztelő ember
legyen a világon.
Kívánom
a mindenfélét gyártóknak, kereskedőknek,
hogy az emberek ismerjék munkáik értékét
és megéljenek annak hasznából,
s öröm legyen becsületük eredménye,
s legyen eszük, belátásuk ahhoz,
mi szükséges életükhöz.
És!
ne kössék sorsukat,
igazságukat, semmi reményüket –
politikusokhoz.

Kívánom
a sötétségnek, hogy ne bántsa fény;
a világosságnak,
hogy ne legyen sötét.
A hídnak
szakadék és folyómentes tájakat kívánok.
A hangnak, hogy ne zavarja visszhang;
S a kérdés is gondolja el:
mire jó a válasz?...
A válasznak,
hogy senkinek semmit ne kelljen kérdezni...

Kívánom a magasságnak, hogy szűnjön meg a mélység,
és a mélység bölcs szelídségét
ne vonzzák hiú magasságok.
Kívánom a madárnak, hogy tudjon úszni;
a halnak, hogy repüljön,
a csendnek, hogy szűnjön meg a zaj,
és a zajt se bántsa a csönd.

Kívánom a
kapának, hogy csak hasznos növények nőjenek
a Földön;
a sztároknak, hogy mindenki híres legyen;
az okosoknak, hogy buta ember
ne legyen a világon.
Hogy minden ember tudjon írni - azt
az írástudóknak kívánom.
És azt is, hogy ki mit olvas,
értse is azt.
Kívánom az asztalosoknak, hogy mindenki tudjon
enni akár egy lapos kőről is,
és a pohárkészítőknek, hogy aki szomjas -
innivalóra és ne pohárra vágyjon...

Kívánom az órásoknak, hogy az emberek,
mikor kél és száll le a Nap
arra figyeljenek.

Kívánom
a tükörnek, hogy minden ismerje
és lássa is önmagát;
a széknek, hogy állva se fáradjon az ember,
de ha ülni szeretne,
nézzen körül:
mennyi hely van a világon!...

Kívánom keretnek, rámának,
hogy a beléfestett világ nélkül is ék legyen;
a festett világnak pedig, hogy
ne a ráma díszítse föl,
és ne az tisztítsa meg a valóságtól!
A hadvezéreknek, katonáknak kívánom,
hogy békességet találjanak mindenütt,
és fegyvertelen népeket.
De ha oly nagy az ölni-vágyásuk,
hogy nélküle már nem létezhetnek;
legyen a békének olyan erős pajzsa,
mit az ártalmak bántani képtelenek!
Ha pedig már ez sem segít,
legyen mindenütt háború,
melyben létük értelmét elveszti.

Kívánom! Kívánom!
miniszterekeknek, kormányfőknek és
mindenféle uralkodónak,
hogy az ország lakosainak legyen esze!...
A papoknak,
hogy a népek úgy éljenek,
miként prédikációikban ők ajánlják...

...És
kívánom az isteneknek, hogy
bölcsességük és mindentudásuk szerint
ők teremtsenek már embert!
És ne az ember - őket!...

Kívánom!
... hogy minden tökéletes legyen,
aminthogy az is legesleghőbb álmunk.
Kerék és nyikorgás-mentesen guruljon világunk,
tengelyére önteni kenőcsöt ne kelljen...

S minthogy ez szentbeszéd:
Úgy legyen!
Ámen!

CSARODA

... te árvízverte Szentség!
Hat-hétszázlelkes ékszer
a füvek szelídségébe lapulva.
Szégyenlem, mikor
véled együttérezni
bátorságot veszek.
Mert mondom bár,
de tán mégsem igaz,
még akkor sem,
ha öngyilkosként,
őrülten-holtan
megújuló lábaid elé
vetném magamat...

Kimegyek éjjel,
és nézem szép templomodat,
melyben,
én látom, ott lakik még
a régi Isten,
aki mosolyogni tud,
és olyat álmodok rólad,
amiért
érzem-hiszem:
érdemes odaadni magamat.

Csaroda 2003 10 04

ILDINEK - IGORNAK - ÖCSINEK - LIVINEK: ADOTT ÉS VÉLT MINDEN GYERMEKIMNEK

Nekem
együtt voltatok igazán szépek
Mit magyarázzam
ennyi a tény
Belőlem nem szól vád
hozzá semmi jogom
Annyit tudok csak
mint a csillagok
annyit
hogy ők is így élnek...

Én semmitől se tudtam elszakadni teljességgel
s tán azért fáj úgy
a csöndes haldoklás...
Mert váddal illet minden kis boldogság
melyek időn s téren túl
csillagok fényével bíztatnak
és jövőt ígérnek

Nekem együtt voltatok igazán szépek
s jöhet bármi változás
bármilyen kedv és hangulat
változása és indulása akár
az égnek
alkoholbűz és nikotinbölcsesség...

Bennem igazán és szépen mindig
és örökké már
csak együtt éltek!..

—2005—

GYERMEKKOROM

Tenyérnyi udvaron
végtelen tér voltál.
Sóhaj-éveimben
az udvar nőtt-e meg,
vagy te zsugorodtál?

Gyermekkorom –
világ-nagy kert,
édeni almafák,
sárga, nyári homok,
építőkockák...

Romjaid közt szedegetve
jövő álomfonalával
szédelegve szövöm
jelenemet össze...

AZ ÁLLATOK...

...nem azzal fekszenek le
hogy létükért
és-boldogságukért
hány ezer pénzzel tartoznak

Az állatoknak bár
korog a hasa
csak annyit éreznek
hogy
jön aki enni ad

Az állatok nem ismerik
a tízparancsolatot
Nem tudják
mi az hogy
csalni
paráználkodni
lopni
Tán még azt sem hogy ölni
Csak élni!
És ezért a végsőkig
mindent megtesznek

Az állatok nem tudják
mi az a rubrika és
mi a hivatal meg intézmény

Ha az ISTEN ÓRÁJA eljön
mely őket beindította
ártatlanul végzik dolgukat
akár ürülés
akár szaporodás
és kiszolgáltatottak
hisz a "jóízlést"
bántják az ilyenek...

Az állatok igen öszinték
Nem is kell hogy tudjanak róla.

Aki keresi
mert tán nincs neki,
az őszinteséget az prédikálja!

Az állatok örülnek
és boldogok ha megjön a gazda
S rá úgyis mint
gyermekükre néznek...
Az állatok nem gondolnak rosszra
csak félnek ha az ég megdörren
és ős-gazda-gyermekük kezét keresik:

Mert olykor félni kell
és félteni valakit!

Az állatok elkóborolnak
mert nem tudják olvasni
milyen határ jön,
és milyen ország...
Ők az árkokat átugorják
mert az árok azért van!

Az állatokat az úton
elütik az autók
Kis rongyos testük
ott mállik szét az aszfalton
azon az anyagon,
melyen jóízlés
kultúrák
és életek üzennek egymásnak.

Az állatok fogynak -
az ember szaporodik
s azt mondja az ember
védeni kell az állatokat...

Az állatok pedig csak várnak.
Nékik is örök ádvent van,
s bennük még igazi a Krisztus,
akit ma csak úgy

kaszinóbeszédeink végére
odabiggyesztünk igeként -
hogy ezt meg azt mondta...

Az állatoknak teljesen mindegy:
keresztyén buddhista...
Lelküknek nem kell "vándorlás".
Lelkük nyugodt.
Csak bennünk háborog!

Úgy vagyunk az állatokkal
mint velünk tán az – ISTEN...
S legyek akár dzsungel mélyén
hol felfalhat egy tigris.
Tudom addig fáj
amíg meg nem halok.
Tán pontosan úgy mint az állatok
s nem mint az ember
mert a haláltól sem félnek
az állatok.

Azt se tudják mi az?
Tartozéka csupán
egy egyszeri, e-földi létnek
s így nem az állatok
az ember viseli mi gaz e világban
S retteg a haláltól
saját elméjétől
szenvedve félve...

Nem úgy mint az állatok,
akik csak szépen -
mégha vérrel is és
föld porával élnek...

De ha hívják őket
engednek
s megtérnek...

HALÁL

Mit lát az elmenő
amikor a végtelenbe kilép?

Két hete nézte a falat,
a sarok szürke homályát,
én meg két hete néztem őt.

Hívta a halált
s bármennyire is próbálták űzni mellőle,
ott rezgett szája szélén már.
Tudta, tudták és tudtuk:
minden hiába, mindenért kár.

Hörgött egész éjjel,
mint fazék a tűzön,
melyből fogy a víz, ahogy száll a gőz.

Vártam s gondoltam, meglesem,
hogyan néz ki az Ősi Nagy Titok,
a nagybetűs félelem;
vártam, gondoltam meglesem, mit csinál,
mikor munkába kezd a vég;
az utolsó sóhajjal mi lesz,
és milyen, amikor felszáll?

A hörgés hallkult, majd elmaradt,
finoman járt ki-be a lehellet.
Néztem a falat én is, meg a homályos sarkat,
s csak később vettem észre,
hogy - teljesen csönd lett.

A fal fehér maradt,
a sarok is, mint volt:
szürke és sötét.

Semmit se láttam, semmi föl nem tűnt.

Künn az ágon
még csak egy piciny levél se rezdült.

Királyhelmec, 2004 március

HA ÉN...

Ha én pápa lennék,
Rómából elmennék.
Afrikába mennék,
eladnám szép tiarámat,
drágagyöngyös kaftánomat,
meg a sok diadémot
azoknak
akiknek ez az érték,
és ez a vallás.
És amit értük kapnék
odavinném Afrikába
pufffadthasú gyermekek elébe,
és vigyáznék, hogy először
csak lassan kóstologjanak,
s aztán végre - jóllakjanak,
S így megértsék:
Végülis
miért volt
Krisztus keresztje...

De így -
Megmarad Jákób istene,
a vén pénzéhes,
zsidó kópé,
aki, ha kettőből négyet
nem csinálok neki,
bűnösnek bélyegez...
Bűnösnek bizony!
Bizony mondom néktek!...

PAX ULTIMA

Én már magamnál lelek nyugalmat.
Ha bennem nincs béke,
nincs már sehol a világban.
Az Isten is elveszett, köddé vált
s - mindenné,
s oly érthetően fontos,
miként a semmi,
mely helyett adott a sok-sok, és hatalmas világnak.

Hitem így lett meggyűrt
Minden-semmivé
mely már csak az ősi génben bízhat,
ahol lapjain percem és sorsom
mind-mind beirattak,
és ahol sírva, várva,
átkozva s röhögve
állok partján létem emlékfolyamának
őrizve, ami még megmaradt,
már kiegyezvén azzal,
hogy mi az enyém volt,
nem nekem szánták -
majdnem mind
valahol elakadt...

Mondom: csak nálam találok nyugalmat,
s ha egyszer az a végső is eljön,
majd egy dalt,
amit csak én tudok szépen,
eljátszok – magamnak.

2005 november

FÖLDSZERELEM

Teremtett valaki
vagy formált valami
ős-törvény ölén
egy igézet?
Olyan mindegy.
Rám maradt
minden színt magába fogadó
kezdetlen kezdeted káosza,
remény-szűrkeséged.
Adtad magad értem,
adom magam érted.

Ki tudta, mi lesz belőled -
már mindegy.
Szeretlek
s nézd,
hogy jobban értsed:
tekintetem
csak rögeiden pihen
s arcomon a képed.

Ki tudta mi lesz belőled?
Ki tudta mi lesz belőlem?
Fogalommá se merlek gyűrni,
megmaradsz sejtésnek.

Hiába minden égi szerelem,
ha szólsz, én visszatérek
anélkül, hogy tudnám –
mi lesz belőled.

1972

HAZA

Azt mondod: Haza.
Fogalom ez vagy valóság?

Mi a haza?

A Haza az, ahová nem kell rohanni,
de ami mégis fénysebességgel hív.
A Haza az, amelyből eljössz,
és amely úgy vár vissza,
mintha csak
az utcára léptél volna ki.

A Haza izgat és nyugalmat kínál,
a Haza az, amit és olykor
a teher érzetével utálsz,
de ha nincs: már üres vagy.

A Haza az, mire elpazarlod
azt az életértéket,
aminek
se valósága, se célja
de nélküle már talán nem is vagy.

A Haza lehet egy ország,
egy földrész,
lehet akár az egész világ:
tengerek, szigetek, kontinensek.

A Haza mégis csak az,
és akkor az,
amikor egy párna
szépen van elhelyezve az ágyon,
s a párnán
nem csak nehéz fejünk,
de az
UTAK EMLÉKE IS MEGPIHENHET.
A Haza: helye annak,
amin fölismerjük,

mi volt érték és mi a szemét;
ahol átsírjuk nvomorúságainkat,
ahol átsírjuk - örömeinket.
Ez a kettő, ha van HAZÁNK és...HÁZUNK,
olykor összeér -
s majdnem
ugyanaz!
.....
Itthagyhatok mindent
rendetlenül az asztalon,
a Haza várja, hogy rendbetegyem.
Reméli és várja! hogy: rendbetegyem,
mert reméli és várja, hogy megjövök;
HAZATÉREK
VISSZATÉREK
s folytatom ott, ahol abbahagytam.

És ebben a végnélküli folyamatban
van néhány négyzet, vagy köbméternyi hely,
amely
az én gondviselésemet várja!
Mint a kutyák,
melyek ősidők óta olyan bizalommal élnek és éreznek,
hogy ugyanúgy tekintenek
gazdájuknak,
mint gyermeküknek...
.....
A Hazáról sok mindent el lehet beszélni.
A Hazát elmondani nem lehet.
A Haza az az Otthon, amely annyira fáj,
mint amennyire vágyni vagyunk képesek...

AZ UTOLSÓ KŐIG SZERETÜNK

AZ UTOLSÓ KŐIG SZERETÜNK
KÖZBEN ELTÖRÜNK EGY KÉT POHARAT
BEVÁGJUK AZ AJTÓT
MAGUNK UTÁN
S ORDÍTUNK ÉJJEL AZ ÚTON
AMÍG A KÖVEK SUHANNAK
MAJD A CSEND KINEVET
ÉS SÍRUNK
DE EZ MÁR NEM SZERETET
ELFOGY
S HALLGATÁSSAL
NYUGTATJUK A CSENDET

JUHÁSZ GYULA

NINCS LEDÖNTHETETLEN VÁR
ÁLDOZAT MIHEZ SZENNY NE TAPADNA
NINCS MEGOLDHATATLAN EGYENLET
ŐRZŐ SZEM MI EGY PILLANATRA
LE NEM TAPADNA
NINCS MEGBONTHATATLAN REND
HISZ MINDET KÁOSZ SZŰLTE
NINCS ÁLDÓ KÉZ MELY EGYSZER
CSAK EGYSZER NE ÜTNE
NINCS SZEM MELYBŐL A KÖNNY
VÉGŰL KI NE APADNA
NINCS HERVADHATATLAN VIRÁG
KEDVES TEMETŐ HOGY EGYSZER
FÖL NE SZÁNTANÁK
SZERELEM MELY
KÖZNAPI GONDOKBA NE FÚLNA

CSAK A TIÉD
CSAK EGYEDÜL TE

FÉNYÉRT ESDEKELSZ?

...Miért mondjam:
nézd a Napot?
Vágyaid mért törjem,
hogy a fény nagy teher?
Egy égő gyertyát adok.
Jöjj! Vedd el,
vidd, véle messzire juss!

De vigyázz, ha fényt viszel!
Nem értenek - Lucifer...
Sőt, minden szél fölkél,
az eső is megered,
és lehetsz közepén
a nyárnak:
maró hideg les rád,
vihar, hóförgeteg várnak.

Miért mondanám:
nézd a Napot?
Kérted a fényt?
Egy égő gyertyát adok...

GYÖTRELMES BÁNAT

Anyámnak.

Oly régen láttam
Szégyenlek elmenni kapuja előtt
Inkább messzibb útat választok

Ó önzés!

Csak ne lássam
magányában
a gyönge ablakvilágot

Gyönge megtört testével
Halk életével
amit csak ő
s az isten
meg tán én értek:
fiát várja...

Ó bűn! Ó átok!
te emberi bolondság
és együgyű vétek

Olyan régen láttam!
Hozzá készültem
de útközben

megálltam...

AZ ÉG a földdel

mindenütt összeér.

Csodás titok helye,
hol szerelemre kelve
egymásra borulnak!
Szerelmük fókuszában
életem ég.

Meglesni futok
mióta már!
De csak titkuk kísér,
mert
ahol állok,
a földtől mindig
oly messze az ég!

AKI BEFELÉ NÉZ

...már nem néz a tükörbe
csak a Napba és magába
és ott is Napot lát

Hátát melengeti egyfelől véle
s bár szúr a veséje
a fénytől már
nem látja magát

Azt sem tudja mikor beteg
Ha éjjel olykor kiveri a hideg
azt hiszi
nem is a hidegtől van
csak lelke fázik és a gondolata
meg hogy tán a csillagok fáznak
s hogy segítsen rajtuk
beteszi a fogát
mit magyarázzon
vacog még egy kicsit
és
magára húzza az - ágyat

AA -03 -2-22

REKVIEM ÉVÁNAK

Mondd milyen ott ahol vagy
ahol az élők
a holtak arcán
a lét legbölcsebb mosolyát látják
Mondd látod-e
tudod-e
az olykor nagyonis nyilvánvaló
gonoszságainkat
lustán kényelmes
semmittevésünket
amikor úrrá lesz rajtunk
a szép nyomor
Látod-e
amint gatyánkba nyúlunk és
nyögő vággyal más "gatyák" alá...
Tudod-e már
hogy nem ez a bűn
hanem csak szép átok
és élet és ösztön kérdése
és se több se kevesebb se másabb
mint csak annyi
ami nekünk adatott
Látod-e már
hogy valóban
van egy igazság
egy Ige
amely mindenütt érvényes
és ami talán
csak egyetlen valódi és örök
az Élet fájáról
a győztesnek enni adok
Látod-e már és tudod-e
mit érdemes tenni
s hogy üdvözülök-e
vagy tán sohasem...

Mondd hallgatón mosolygó
örökre zárt ajkaddal...

...Vagy inkább - mégse!
Megriadnék ha mondanád
miként riasztó már
az is amit tudok...

Mondd
apánkkal mi van
Gyűjti-e még a rozsdás szögeket
hogy egyszer majd kiegyenesítve
összeszögezze
a gyerekkor álmaiban szőtt
csodálatos
asztalosműhelyt
mely sohasem adatott meg
hanem csak a disznóól
egyik sarkának zuga
hol örökös kincsesládája feküdt
az a szent

melyben a kalapács
és a többi szerszám között
álmai is lakat alatt voltak
s melyet én annyiszor
igyekeztem fölfeszíteni
s ha sikerült olykor
majdnem frászt kapott
s mi sunyítottunk zengzetes szólamokban
csattogó szidalmai
s káromkodása alatt
mely már-már
a legszebb imádság volt
amit csak a rosszúl tervező
isten kaphatott

Mondd
van-e már ott fényes műhelye
és értelme végre
a sok félrerakott drótnak
szögnek és deszkadarabnak

Mondd
mert azóta is én is

ugyanazt csinálom
él vére hűségemben
a rozsdás vasakhoz
a dűledező romokhoz

Mondd
te már tudod?
hogy milyen nevetséges vagyok
mikor szidom az istent
vagy hamut szórva fejemre
hozzá imádkozok?

Mondd
mennyire voltam őszinte
amikor szinte
magamtól rettentve
szóltam az Istennek
odaajánlottam neki
helyetted életem
Mondd elhitte
s volt aki elhiggye
hogy őszintén gondoltam
.....
Szépen száll a tavaszi köd
őszt idéző reggelen
Sír egy darabig az eső is
és aztán eláll
Álmos fejjel indulnék valahová
Egy-két dolog még...
amikor minden elakad
A telefon szólt és benne
emberi hangon
üzent a halál...

SZÉP VOLTÁL

Szép voltál
mint kisgyermek halála.
Sarkcsillaggal ékes,
dér-fátyolú éj
tarlóra omlása.
Haja kibomlása.

Szép voltál
mint távoli szigetek.
Ég és tenger csókján
fehér pont vitorlák
le a mélybe esnek.
Sosem érkezek meg...

Szép voltál
mint megkezdett dallam
soha-folytatása;
égre hajított kő
el le-fordulása.

Szép voltál
mint gyerek szöszke hajam,
s kezem formázta,
udvaron maradt
agyagmadaram.

Szép voltál...

Szép maradsz,
mint templom
kitörött ablaka:
ábránd – szél-kapuja...

Hallgató sípon
bolyongó, botló
fáradt kántor ujja...

Nem száll ének.
Csenddé magasztosúlt
az isten-dícséret...

BECSÜLJÉTEK MEG

Becsüljétek meg a Köveket
Semmit sem tettek
Nem szóltak
csak feküdtek az úton
meg ahol út sem volt
Csizmával topánnal
rájuk léptetek
s ma is rajtuk jártok
Becsüljétek meg
kiknek nagy a szátok
Mert tudni jó:
sárt minden évszak csinál...
de a jövőhöz
hallgató
köveken értek

ESTEFELÉ

... szürkéskék lesz
a reménysznű rét,
bokor alján a sejtelem,
a sötét.
Egész nap piros szád.
A holnap így permetez alá:
gyomirtószerével
megöli a hulló ma gondját,
s összegez.

SZILVESZTERI KÉPEK A KÓRHÁZBÓL

Orvosok

Hátuk mögött bezárult
ajtók csikorgásába fúlt
lehetőségek.
Bezárult ajtók
és vészcsengők
riasztásába szorult
lelkiismeret.
Diagnózis jegén elcsúszó
biztatás
és öröm.

Kisgyermek

Mint ártatlan,
kis őserdei majom.
Rács mögé zárva,
nem tudja, mi történik.
Mászik, kapaszkodik.
Hová?
A célt nem tudja,
csak érzi,
hogy
kicsiny a másfélméteres ágy.

Az anya

Gyermekét eteti,
pedig ő százszor éhesebb...
Mosolyra

Folyosók

Csöndes folyosók
a végtelenbe vesznek.

A kék lámpa
utat mutató fénye
oly messze,
mint a - Szíriusz.
S az ágytól az ajtóig -
a folyosónál is
hosszabb út.

A TENGERNÉL

Vágytalak.
Elértelek.

De pihenni hozzád jönni?
Bolond gondolat.
Te istenné teszed
vizedet;
földet vágyó sóhajjá.

Megyek hát én is
kék reménnyel
vissza
ezer forrásodhoz.
Megtalálni ott
újra tégedet.

LEÁNYÁLDOZATOK

Remegve állok meg
s arra gondolok:
márványtestű lányok
sorban menetelnek
a Minotauroszhoz...

Keblük reszket,
torkuk tűzben ég...
Forró nyári napok,
hívogató bokrok...
Megy utánuk a nép,
kíséri ünnepelve őket.

Jaj, mind elvesznek!
Közülk vissza egy se tér.

Gyönyörű leánytestek,
istenek remekei!
Forró testük, selymes bőrük...
Mind a legeslegszebbek!

Két leány...
Tíz leány...
Mint por, századok
rakódnak az évek.
Száz és ezer leány...
Csak mennek.
Vissza sohasem jönnek.

Rég elporladtak már.
A Labirintoszból nincs visszaút.

Még hallom visításaikat,
fájdalmas nyögéseiket,
szent-hülye oltárra tett
szüzességüket,

s tudom:
nem a Minotaurosz ette meg őket,
se nem az inka szakadék
fölkent istene.

Századok, ezerévek alól
vaságyról kelő sóhajom
nyögéseikkel találkozik.
S én élem kéjüket.
a bűnné szentelt,
boldog érzéseket.
Meg mind a sudár, keményhúsú nőket...
és keresve megyek utánok
fehér sziklák közt ballagó érzéssel,
sírjukból kelő, szótlan és
hullaszín-sápadt szerelemmel,
s mi ott fekszik a víz alatt,
száll a Piramis felett,
Turán sárga pusztáján;
s a Nagy Fal mellett...
Krisztus keresztje alól a vér
jezsuita szentek még
szentebb erkölcsét dagasztva,
hogy szép dögökből legyen
a jó, formástestű trágya,
melyből felnőhet majd
jelenünk világa,
ahol féfi és nő, S kultúra
ugyanolyan bárgyú,
mely, ha hangját hallatja,
süket lesz mellette
az eldörrenő ágyú...

Csak állok remegve,
ha visszagondolok,
hogy márványtestű lányok
sorban menetelnek
a Minotauroszhoz...
Ha elébük állhatnék,
s enyém lehetnének...!
Mily kínzó gondolat s tudat:
Oly sokan meghaltatok!

Penészes, sárgult lapokat forgatva
álmaimra csillagpor hullott.
A könyveket bezárva, tanácsán indulva,
csak a Turán homokja,
a Piramis köve,
s a Kék Mecsetnek mindig
egy rohadt, penészrágta
darabkája jutott...

Istenek! Ti mindenfélék, és
Pogány istenek.
Mikor hírül adták,
hogy mind meghaltatok,
kívülem e világon titeket
keservesebben soha,
senki nem siratott.
De most,
kikhez olykor menekültem,
ha jelent és gazt pokolba küldtem,
megátkozok minden oltárt,
hogy hallgatva alászálltatok.
Minden oltárt, mely elvette
tőlem őket,
meghagyván örökre
napsütésben, éjben ki nem élt,
megölt és feltámadt kéjüket.

Két leány, tíz leány...

.....

Hogy mennek az évek!
Száz és ezer leány...
Csak mennek.

Közülök hozzám
egy se jön...

MINDENNAPI ZSOLTÁRMORZSÁK

Festés közben

...tudom
te nem egy képre vársz
Nem arra hogy egy kép mián
veled küszködjek
hanem időkre velem
és nyugodt otthonra
szerelmes órákra
ahol semmit sem tesz az ember
csak él.
Él egymásnak.
Tudom te azt a semmit várod
amelyben az örökkévalóság gyökerel
Ó! én is
Mondd: bírsz várni még
amíg odaérek
Kérlek várj
ne vidd el a küzdést
a reménység ízét!

A párna

Mit tudom már
melyik oldala volt
amelyen kétfejű
egyszívű lényünk izzadott...
Amikor nem tudtuk
kinek a keze
kinek a része
amit éppen érez
találgatva azt is
kinek a gyomra korgott...
Mit tudom már
melyik oldal volt
hiszen bőröm rezdülésén bőröd remeg

és már illatom illatod
Magamban tégedet szeretlek.

Az autó

..mindig útrakészen áll
mintha mindennap
világgá indulnék veled
Templomok oltárán
nincs naponta oly friss virág
mint amily friss a rend gondolata
Bezárva köbméternyi térbe
mennyi tenger
hajnal alkony és remény remeg!
Önámítás?
Ó akkor nagyon veszélyes

Három finom pokróc
esernyő
ha esne meleg zápor
és lámpa
és egy ágyékkötő
hogy az illemnek megfelelhess...

Ha szomorú vagy

...nem tudom mit gondolsz
A szomorúság olyan hatalom amely előtt csak áll az ember
balgán és semmit se tud szólni.
Ha szomorú vagy
azt hiszem minden szomorúságod belőlem táplálkozik
s végtére is oka valahogy én vagyok.
Ne vedd nagyképűségnek ha oly nagyra tartom magam
akin kívül még a rossz sem lehet meg...
Ha szomorú vagy
terhekkel járok és lelkemnek egy centi rendje sincs.
Ha szomorú vagy
szerencsétlen és tehetetlen vagyok.
Nem merek nézni a holdvilágra, mert szépnek találnám
és talán örülnék neki.

Ha szomorú vagy
árván vánszorognak süket perceim
s úgy érzem
szomorúságod még attól is elparancsol
hogy veled töltsem meg.
Mert ha szomorú vagy
de vagy -
akkor is öröm vagy.

Ha eljövök

...testemen száradva
tested nedvével bőröd ízével
azt kívánom
bárcsak sose fogyna rólam el!
S húzom halasztom a mosdást
Mint egy macska
írtózom a víztől
Dehát mosakodni csak kell
Pláne így nyáridőn
amikor jobban izzad az ember...

Úgy vágyom a nagy vizek után!
Parttalan vizek után
hogy testünk közös sóját
sójával vegyítse
Rád gondolok amint hullámzik
szép tested mint tenger
szélcsendes nyáreste
valahol a mirtuszok és pálmák alatt
dór oszlopok álmain
s völgyeid hegyeid mögött
húzódik a végtelen
mely belőled kél és hozzád tér vissza
Te
Tengerek parttalan partjának
minden pontja
hol lelkem és testem sajkái
védő öbölre lelnek

Így jön közel hozzám

a halál csöndes gondolata is
hogy tenger testednek
tengervíz nedvével szálljak el egyszer
bebalzsamozva

S tán az, majd elűz
Anubisz birodalmában
mellőlem minden oszlást.

.....

Én találkoztam
... Istennel...
a százszor mentett úton
romok között
éledő füvek ösvényén
eső után egy éjjel
aláhajolt
Nem szólt akkor semmit
cinkosként
csak rámosolygott
s biccentett fejével
s szép szemével mint a Hold
hunyorított

Menj kis vándorom
és szeress
És adok neked
egy aranyfejű
varázs-vándorbotot...

ÉJJEL

Komoran nézek
farkasszemet az Éjjel
farkasszemet a végtelenséggel
s rádöbbenek
komor tekintetem
már körbejárt az űrön
s
hátam mögött
nevet

HA HINNI

Ha hinni teljességgel
majd nem tudsz kisfiam,
úgy minden gondolatot
magadtól messze vess.
Elég jó ez a világ addig,
míg nem tudjuk, hogy benne rossz is van...
Meggyötör, tönkre tesz minden ismeret.
Na megnősz, sorsodnak ura légy.
Ha erőd ellankad,
hiába imádság;
a csillagok igen messze vannak...
Hiába várod, nem jön segítség.
Ha majd úgy hiszed,
hogy bűnös vagy kisfiam,
keresd, hogy jóvá tehessed.
Mert ha azt várod, hogy mennyei bocsánat
majdan feloldoz,
már előre minden ügy elveszett.
A vész nyilának útját semmi sem állja,
rád hullnak, nem védnek égi ereszek.

Idődet fordítsd a stratégiára;
ne háborgasd a tűrő
alvó isteneket...

1971

BJALAI SÁRKÁNY

Mint bődületes ökör és
- marha -
Sírni kéne még ma este
a Pontos Euxeinos partján
a Fehér Sziklákat lesve

Így a messze távolból
Bajál falu fövényein
ahol őslények vannak a
sziklákba meredve

Talán egy sárkány
vagy ősgyík
aki százezer év múltán
éppen most
ma este
sóhajom s bőgésem kereste
Itt ezen a semmit se váró
bús boros éjszakán
amikor csak magamnak maradok
magammal...

Itt ér utól az a tengerparti sárkány
s megkínál egy pohár
őskori malaszttal
ami erős és erőmet veszi
ami erős és erőt ad
annak aki iszi
Annak aki hiszi...

Így jöttünk össze
Bajáli Vén Sárkány

Te meg én
S csak állok vagy ülök az asztalnál
a Sziklák s a Vén Tenger
meg az álmok és emlékek ölén
és te ölelsz

Vén Sárkány
s magadhoz szorítva mondod
Igyál még valamit te Gaz
te csirkefogó utód!

S ragadjuk meg azt
ami még tán - igaz!...

FESTMÉNY
Lettem hegedű
Kiszáradt
sírni nem,
csak dalolni tudó
fa.
Vagyok istent-kereső
gondolatomtól,
kéj-álmokban fortyogó
ágyékomig feszített,
pattanni készülő
húrja
És az is,
mi a hegedűnek
nem tartozéka:
a kéz, a remegő,
vonót húrok
feszült útján vezető,
utat dalba csaló érzés.

...én a dallam,
én a hallgatója...

ÚT
A vágyból
már út lett,
messzibe
vezető.
Fogadás
minden rög,
hívó szó
minden kő.

Akarás?
Nincsen már,
csak Erő
teremtő.
Kimondom:
Meglegyen!
Álmomból
való nő.
Jó? Nem jó?
Önmagát
ítéli.

Az utat
járni kell,
az életet meg –
élni.

PRÓZAI MINDENFÉLÉK

RÁDIÓHALLGATÓ ÉS ÚJSÁGOLVASÓ VAGYOK

EGYMILLIÁRD ÉS SZÁZÖTVENMILLIÓ FORINT...

Azt tartja a mondás, hogy a szerencse és az igazság vak.
Ezt meggyőződéssel hiszem. Meg azt is, hogy az ember, az egyén, akinek millió és millió egyedeiből tevődik össze a táradalom - az is vak s talán süket is, amiként a birkanyáj, amely gyüjtőfogalmat már régen használják az emberi közösségek megjelölésére.

Az, hogy a szerencse és az igazság vak, hümmögések és fogcsikorgatások között úgy-ahogy elfogadható. De, hogy az ember is vak legyen azon szerencse felé, amelyet - végülis - önmaga gyártott önmagának - bántó és dühítő.

Egy kis filozófia, és - egy kis türelem!
Szerencse és igazság valahol egy tojásból keltek ki. Abból az elméből, abból a gondolkodásmódból, amely egykor megalkotta magának ezt a két fogalmat, remélve, hogy valamiképpen a szerencse igazságos lesz, az igazság pedig - szerencsés. Elgondolta magának, és ehhez az emberi és isteni dolgok örök példáját vette alapul. Elgondolta és megalkotta, olyan erős alapot vetve neki, azon fel tudta építeni azt a hatalmas vár-palota-templom monstrumot, amelybe lekönyörögte az istent, és el is hitte, hogy lejött és be is kvártélyozta magát. Sőt! Elferdült hitével és pimaszságával odáig merészkedet, hogy szolgájának és tulajdonának érezte azt a bizonyos istent, amelytől a szegények a maguk jobb sorsát remélték. A szegények hit-remény bánatos kórusába beáll az e m b e r, az embernek az a fajtája, amely egy külön faj a teljes emberiségen belül, együtt fújni azt a nótát, amelyhez sem lelke, sem sorsa, sem semmi köze hozzá nem volt soha.
Azt, ugyebár elhisszük, hogy van koldus, van szegény, nyomorult, etc. és van - ember...!

Egymilliárd és százötvenmillió forint...

Hol kezdődött és hol van a vége ennek az erkölcstelen szemtelenségnek? Ki volt az a telhetetlen és vak elme, amelyik kiötlötte, hogy a szerencsének ilyennek kell lennie? Ki szúrta ki a szemét, hogy vak legyen? Mert azt képes vagyok hinni, hogy a szerencse eredetileg lehetett ringyó, vándora és cél nélküli utazója a világnak, de, hogy létének semmi üdvösséget adó célja se legyen, azt nem! Ezt nem hihette a magát humánusnak, keresztyénnek való ember sem. Egyébként abban is kételkedek, hogy a szerencse eredetileg vak lett volna, azt meg végképp nem hiszem, hogy ennyire buta és ennyire erkölcstelen.

Ismétlem: a szerencsének az ember szúrta ki a szemét. Meg az igazságnak is. Különben is minden nagyszerű ideáljával így tett az ember: bekötötte a szemét, kiszúrta, keresztre feszítette, megcsonkította, megégette...

Egymilliárd és százötvenmillió forint! Meg a - Szerencse...

Kedves és Mélyen Tisztelt Társadalom! Mélyen Tiszelt Hazám, Magyarország Lakossága!

Keresztyének és Szocialisták és Egészen Mások!

Nyomorgókkal és Szerencsétlenekkel Együttérzést Hazudó, a Polgári Középréteget Fölemelni Igen Bután Akaró Testvéreim!

Semmilyen érzékszerveteket nem bántja ez az erkölcstelenség?

Ez mindnyájatoknak oké?

A Tiszahátról, a döglött halak mellől hadd hangozzon már el az a néhány szó, összeszedve maradék észt és jó ízlést azon százezrek helyett, akiknek szakadt ruhája, elfagyott keze, otthonát vesztett sorsa, tönkrement almáskertje, semmit se jövedelmező gürcölése és istenében vesztett hite hallgat!

Talán meghülyült a dicső Természet?... Mert a Szerencse - legalábbis hitem szerint az ősi szent anyag és lélek hamisítatlan része.

Mert a Szent Szerencsét csúfolja meg az e m b e r, aki kényelmes szalonból, fűtött fotelból szemléli, ki lesz az a szerencsés, akit ennyi pénz megnyerése után - lehet - megüt a guta, miközben eszébe se jut, hogy egymilliárd forintra, de még a felére sem egyetlen tisztességes embernek sincs szüksége! Eszébe sem jut senkinek, hogy ennyi pénz - még ha forint is - már maga a kárhozat?

Magyarország demokratikus, európai állam akar lenni. Európát most hagyjuk. De a demokráciáról, az általános jólétről, a minél szélesebb rétegek fölemeléséről talán lehettek vagy vannak némi mesebeli álmai; a megvalósításuk gyakorlatáról azonban ma is valamiféle „európai" pizsamába bújtatott közép-ázsiai, ezeréves lélek alján nyöglődő idétlen lelkület dönt. Nyakkendős, a boltot shop-nak ejtő, hol rambósapkás, durvabakkancsos, hol hosszúkabátos, selyemsálas, mercédeszes „urak", akiknek, ha nem is vallják be, kellenek a szegények és annál kevésbbé kell az egyenlőség, mert ahhoz, hogy valaki úr legyen, vagy annak lássék - elsősorban szegények és alárendeltek szükségesek!

Fölfedeztem a spanyolviaszkot?... Nem, csak újravetítődik előttem a régi, nevetségesen fájdalmas, de mély böldsességet mondó mesefilm: A császár új ruhája...

Tisztelt és Jóízlésű Magyar Társadalom! Mit szólnának az ötletemhez, amelyet ezennel bérmentesen fölkínálok? Az egymilliárd és százötvenmillió forint, meg a Szerencse ürügyén. Nem kell hozzá sem egetverő kultúra, sem a csillagokig gebeszkedő ész, csak egy pár percig tartó egészséges gondolat, egy picíny önkritika, és egy valóban piciny adag - európaiasság. Csak annyi és olyan, amire itt és most nekünk szükségünk van.

A Szerencse urai hétről-hétre halmozzák a százmilliókat. Lesz belőlük két-három-öt-nyolc és még többszáz millió. Milliárd. Talán majd milliárdok... Csak az eszét és erkölcsi mértékét vesztett ember gazdag fejével lehet ezen a területen gondolkodni? Mi lenne, ha a közel milliárdos nyereményeket hétről-hétre nem halmoznák, hanem elosztanák a négy vagy háromtalálatosok között? Sőt! Urambocsásd! - a kéttalálatosok közt..!? Bár, nem tudom - s most egy kicsit elbátortalanodtam - lehet, hogy akkor Magyarországnak letörne szép bozótos

szarva, s nem tudna dicsekedni azzal, hogy kétszázezer pucérseggű között lesz egy „amerikai", akit a speciális „magyar sors" és „magyar szerencse" tett milliomossá...

De, ha nem is dicsekedhetne, az ország géniusza hallgatva örülne, hogy - mondjuk - az egymilliárd forint, ötven-vagy huszonöt milliónként szétosztva nem egyet tenne az anyagi és erkölcsi kárhozat lejtős és sikamlós útjára, hanem húsz, vagy ötven embernek adná meg a fölemelkedés, szintén „tisztességen felüli" útját az üdvösségnek!!!

Érdemtelen dolog lenne ezen elgondolkodni? Hétről - hétre. Ha a hülye Szerencse okos urai ezt halmoznák, talán még szépek is lehetnének.

Nem állt szándékomban aláásni a jelenleg Európába tartó magyar társadalom stabilitását; semmilyen kori kormányának a tekintélyét. Nem állt szándékomban megingatni nemzetem önmagába vetett hitét és önérzetét; kinevetni ezeréves küzdelmét, amelynek folytán „annyi balszerencse közt, s oly sok viszály után", az olykori egészségtelen megalomániáról nem is beszélve, mert az már maga egy isteni kabaré – „él nemzet e hazán..."

2002

A PÁPA KÓRHÁZBA VONUL

HALLGATOM A RÁDIÓT...

...a reggeli rádióadást a pápával kapcsolatban. A legújabbat: gyengélkedik. Őszentségét meg is mutatják az ablakban, de nem beszél, csak int.
Én tisztelem a pápát protestáns mivoltom ellenére is, persze, anélkül, hogy isteníténém, és bizonyos megnyilvánulásokkal kapcsolatban ne lennének fenntartásaim. Olykor a magam véleményével sem értek egyet. Többek között, ha megpróbálom magamnak megmagyarázni azt, amire mások is törekszenek: azt, hogy mit akar a pápa bizonyítani, amikor nem bízza tisztségét másra, hiszen adminisztratíve hivatalát úgy sem tudja ellátni?...
Persze, azt se bocsátom vitára, hogy - végülis - hivatalát, és küldetését sem értem egészen.
Na, de nem is effölött töprengek.
Az ő gondjuk-szórakozásuk, hadd csinálják úgy, ahogy jónak látják.
Ugyanis a reggeli rádióhír második részére kaptam föl a fejemet, miszerint a pápa ismét kórházba vonul, és már - folynak az ELŐKÉSZÜLETEK a fogadására. Ezt a tudósítást ebben a megfogalmazásban aztán még három-négy adásban hallottam. Bizonyára azért, hogy jól megtanuljam.
Szóval: FOLYNAK AZ ELŐKÉSZÜLETEK!
Megbolondult a bemondónő? - kérdezem magamat. Dehát ő leírva kapja a híreket, ő csak felolvassa. Aztán a szerkesztőségre kezdtem gyanakodni, meg a fellengzős nyelvhasználatra, de hát, és végülis, ők is így kapják a hírt valahonnan. Készen.
Előkészületek a fogadására?...
Hát, nem beteg Őszentsége?
Valami ünnepségre vonul?
És, egyáltalán: milyen előkészületek folynak? Mert a „folynak" kifejezés, ha nem is egy végtelenbe nyúló kifejezést rejt, mégiscsak egy bizonyos hosszadalmasabb, időigényes, átgondolt szervezési tevékenységet, amelyen munkacsoportok munkálkodnak, keményen átgondolva a részleteket.
Elképzelem: az orvosok új köpönyegeket kapnak, esetleg új út is készül ama bizonyos kórház felé, melyet újravakolnak, illően kifestenek; megújított kapu kerül a bejárathoz, a kórház egy részét kiürítik, a folyosókra vastag, puha szőnyeget raknak; kitakarítják a szobát, melyben Őszentsége betegeskedni és ápolódni fog, áthúzzák az ágyakat finom kelmével, szakemberek vizsgálják a falakat, átmeszelik a színlélektanhoz értő szakemberek segítségével; netán át is építik a kórház egy részét... Aztán meg új televízió, új, és megfelelő feszület, netán egy egész oltár, mi több: kápolnát képeznek ki, sőt! - a műszereket valami proli betegen ki is próbálják... Jújj!...

Mindezt egy magatehetetlen, nyolcvanhatéves aggastyánért! Azért, aki a keresztyén alázat képviselője, ama Krisztus helytartója, aki valóban megmosta a tanítványai lábát, a szegényekkel és bűnösökkel evett, s akit végül (mindezért?) - keresztre is feszítettek. Etc, etc...

Ha lesz időm, betelefonálok a hírügynökségbe, nem tudják-e véletlenül, hogy per momentán mi újság a mennyországban?...
Ott nem folynak-e előkészületek? Angyali sóhaj-zenekar, pihe-puha felhőszőnyeg, protokoll üdvözlőbeszéd, kényelmes heverőhely, et cetera, et cetera... Jújl...
Én nem ilyennek képzeltem a Krisztus-utat.
Valahogy nem is ilyennek tanították.
Minek soroljam most, hogy milyennek? Semmi hatása, semmi foganatja se lenne.
Megyek és olvasom inkább egy kicsit Leo Taxilt...

HIRDETÉS

Évek óta, főleg a nyári időszakban, úgy három, négy hetes intervallumokban hallom a hirdetést az autóra szerelt hangszóróból. Úgynevezett végtelenített hangszalag lehet a hangforrás, mert a szöveg mindig ugyanaz. Egy öntudatos, vállalkozószellemű menyecske lehet, aki rámondta. Őt még nem volt szerencsém látni, pedig rettentő kíváncsi vagyok rá. Valószínűleg ő lehet a család esze, aki tudja, hogyan kell tisztán és értelmesen beszélni, egyáltalán kommunikálni az ügyfelekkel. Szó se róla, minden szavát, sőt minden betűjét tisztán ejti annak, amit mond.

Erős fejhang, a t-betűt szatmár-beregi kiejtésre nem igazán jellemzően a nyelvheggyel megcsipkézve adja tudtul mindnyájunk számára a következőket:

Halló, halló, figyelem! Háziasszonyok és gazdasszonyok főleg figyeljenek!

Községükbe megérkezett a tollfelvásárló.

Helyben felvásárlunk bármilyen mennyiségben tollakat. Libatollat, kacsatollat; használt vagy régi tollat dunnából, esetleg párnából. Felvásárlunk továbbá örökségből származó és hagyatéktollakat.

Háziasszonyok figyelem!

Szóljanak vagy intsenek a kezükkel, mi azonnal rendelkezésükre állunk és itt helyben a kocsinál átvételre kerül a sor.

Halló, halló, figyelem...

Milyen lehet? Hogy nézhet ki egy ilyen tüchtig menyecske, aki ilyen pontosan, ekkora precizitással adja tudtára a falunak cége megérkezését? Hiába. Eddig valahányszor kiszaladtam, még nem volt látására szerencsém. Csak a férje űlt a Zsiguliban, s vezette az autót is meg a céget is.

Nem baj.

Én reménykedek, hogy egyszer megláthatására kerül a sor...

REJTVÉNY

Már magam sem tudom miért, de nem nagyon szerettem rejtvényt fejteni. Olyan előkelő szórakozásnak tűnt, olyan úriasnak, vagy minek. Úgy képzeltem, ilyet csak a nagyon okos emberek csinálnak, márpedig én magamat sosem tartottam annak.

Egy idő óta azonban valahogy mégis rákaptam a rejtvényfejtésre. Nem is bántam meg, mert szélesebb lett a látóköröm, a szavak értelme egészen bevilágította eddig eléggé szűknek mondható nyelv-értelmező világomat. Ma már sokkal többet tudok az egyes kifejezések tág értelméről. Persze, amikor az egyik kérdésre adandó válasz az volt, hogy a rejtvény: idegnyugtató (szórakozás), egy kicsit fölkaptam a fejemet... Ott, akkor valami eszmélésem támadt, éspedig az, hogy: talán - nem is... Aztán, ahogy egyre jobban belemélyedtem a rejtvényekbe, olykor kezdtem ideges is lenni: néha elég keserves volt „rákattannom" a rejtvénykészítő eszejárására, és az istennek se bírtam utolérni hatalmas előnyét magyari beszédünk, ugyancsak elképesztő gazdagságában.

Nem szaporítom a szót, inkább közreadom a rejtvényfejtés szó-, fogalom- és jelentésgazdagodásom tagasztalait, hátha ezzel is hozzájárulok magyar népünk és nemzetünk szellemi előmeneteléhez, amint azt legújabb sütetű európaiságunk is megkívánja.

Íme!

Feladja a rejtvényszerkesztő hogy találjam ki, mi az állat fejdísze? A megoldás: szarv. Álljunk csak meg egy percre. Az állat, az nagyon tág fogalom: beletartozik a tevétől, a bálnán keresztül a tetűig, a madarakig és a tehénig minden. Namármost, ha én csupán a gerinceseket veszem alapul, akkor is bő a választék. Elképzelek például egy kakast, vagy egy görényt szarvakkal. Röhögnöm kell.

Azt kérik, találjam ki, hogy lehet más szóval mondani, hogy felingerlő. Eszembe jut egy rakás rokon fogalom, de nem az. Nem ám! ESOFA jön ki a megfejtések összegéből. Esofa. Mi az isten csudája lehet az? Valószínű, hogy hiányos a magyar nyelvtudásom és be kell vallanom: nem hallottam soha, hogy ha valakit fölingereltek, fölidegesítettek, sőt, fölcsesztek, esófázva lett volna. Néha magam se bánnám, ha ahelyett, hogy fölingerelnek, inkább csak esófáznának.

Mi a KOPERTA megfelelője? Nahát! Tessenek elképzelni: levél. Ejnye-bejnye! A koperta nem levél, a levél meg nem koperta. A levél lehet epistola vagy epistula, kinek hogy tetszik, de a koperta az az, amibe a levelet teszik, vagyis: boríték. Legalábbis eddig így volt.

Önök szerint az égzengést hogyan mondhatjuk másként? Megtudtam, hogy DÜRGÉS... Megfordítanám a szó értelmét, amely szerint a fajdkakasok

égzengenek... Ugyanígy meglepődtem azon, hogy aki dörgölőzik az, simul. Disztingváljunk rejtvénykészítő uram. Az illető úr vagy hölgy vagy simul, vagy dörgölőzik?...

DÉZSA, KÁD... Adja fel a szót az illetékes kocka. Megfejtés: teknő! Mi a franc! fakadok ki. Mert eddig úgy tudtam, van dézsa, van kád, és van - teknő. Mind a hármat más-más célra használják, amiként a KÉPRÁMA sem föltétlenül fakeret, mert a képráma készülhet amiként fából, ugyanúgy fémből és műanyagból. Nekem elhiheti!

Úgy látszik a szerkesztő beleragadt a fakeretet összefogó enyvbe, mert aztán meg azzal áll elő, hogy tudom-e, mi a kép rámája? Szerinte fakeret. Mondtam már, hogy a kép rámája nem föltétlenül fa. De ha már mindenáron ezt a szót akarja kirángatni belőlem, akkor pontosítsa, milyen keretről beszél, mert a képnek van kerete, amit minden esetben fából készítenek, és az a VAKKERET. Bizony uram! Ezt is elhiheti.

Elámulok azon, hogy milyen hiányosak anyanyelvi ismereteim, pedig azt hittem eddig, hogy tűrhetően beszélek magyarul.

Szégyellem magamat, de nem tudtam eddig, hogy: a hegycsúcs régiesen az ormo; a vízkiemelő eszköz noria, aminthogy azt sem, miszerint a kétszersült is, meg a cövek is nem más, mint CIBAK; a fedezékbe csúsztató az alátoló, és a magyar nyelvben teljesen mindegy, hogy pusztaság vagy róna, gyűrődés vagy redő, amint arra is rejtvényfejtés közben kellett rájönnöm, hogy a tetőcsatorna az - ERESZ...

Földrajzi ismereteimet is bővíthettem, amikor (többek között!) megtudtam, hogy REGÉC az borsodi helység. Hát, nem az! Regéc az Zemplénben van és bizony, elég messze esik Borsodtól. Ha már megyét akart az úr hallani, hát írta volna, hogy B.A.Z. megyei helység. Aztán elszomorítóak az olyan megjelölések, melyek szerint UFA orosz, Rozsnyó szlovák, Rahó meg ukrán város. Hát, igen: Oroszországban, Szlovákiában és Ukrajnában vannak. Jelenleg. De nem orosz, nem szlovák és nem ukrán városok. Ha ilyen hanyagul állunk a megnevezésekhez, azokká is lesznek. Hamarább, mint gondolnánk.

Mérhetetlen bugyutaságról tesz bizonyságot a szerkesztő, amikor a sót fűszernek nevezi. Ugyan már, árulja el, milyen füvön terem a só!? Továbbá szeretném, ha megmagyaráznák, hogy az ERŐTLEN miért régiesen, ill. népiesen -GYÖNGE? Mi ebben a népies és mi a régies? Nem sekélyebb a kíváncsiságom aziránt sem, hogy a HORDOZHATÓ TŰZHELY RÉGIESEN miért RESO? Vagy mitől olyan régies a RESO szó, ami szerintem szimplán csak - rezsó?...

Tudják-e kedves rejtvényfejtők, mi az: villanyvasút fut rajta? Fejtsenek rejtvényt és megtudják, hogy terepasztal. Bődületes! Nemde a modellvasútról van szó? Kis hazánkban a vasutak 80%-a villanyvasút, és nem terepasztalon fut. A villanyvasút nem is futhat. A vasúton, ill. a villanyvasúton futnak a vonatok. Bizony, bizony!

A templomi edényről megtudtam, hogy: ivókehely. Csak az lehet, mert evőkehelyről még nem hallottam.

Végül ott vannak a becézések. Meg se próbálkozok vele, hogy azt a tengernyi agyalágyultságot bemutassam, és azt sem, amikor a megfejtés betűi hülyeségeket adnak ki, mint olyat, hogy a történész az negyed, a vőlegény: ara(!), a koré az pőre kocsi(?), a kipusztít, elírt, és teljesen egyre megy, hogy valaki valakit megfest, vagy csak lerajzol...

Búcsúzom és kívánom, fejtsenek sok rejtvényt megismerve belőlük létünk és nyelvünk nagy gazdagságát. Ha pedig Bécsben járnának, ne felejtsék el üdvözölni opát, aki egyébként a becézett opika(!), és megmondani neki, bőven öntözze a repcét, mert az a rejtvények szerint - vízinövény!...

MIRŐL ÉRTESÜLTEM A NAPILAPBÓL...

Nem árulom el, hogy melyikből. Maradjon az mindnyájunk titka.
Az első oldalon kezdtem. Olvasom a kövérbetűs főcímet: Csökkenő adó-kulcs, emelkedő sávhatár... Azonnal csődöt mondott a tudományom. Az adó szót értem, kulcsot is szoktam használni, valami elképzelésem a sávról is van, meg a határról is. Hiába: be kell vallanom, hogy közgazdasági és financiális ismereteim nemhogy hiányosak, de egyenesen siralmasak, sőt a nullával egyenlőek. Szégyenlem, szégyenlem, de mit tegyek? Ez van. Falun élek, csoda, ha ilyen hülye vagyok? Átmentem Bori néném hez meg Józsi bácsihoz - a falu kilencven százalékát borinénik meg józsibácsik lakják - ők sem értették, miről van szó. Nem, nem nyelvészkedni akarok. Tudom, hogy a magyar nyelv szókincsei közé tartoznak ezek a kifejezések, és így kell mondani is, írni is. Műveletlenségemet, hogy még jobban megvilágítsam, elárulom, hogy a kamatlábat se tudom, hogy micsoda, meg az infrastrukturával is hadilábon állok, azt meg, hogy mi az ördög a dzsidipi - gőzöm sincs. Sokáig tartott megtanulnom az áfát is és az apehet is. Világéletemben rossz számtanos voltam, nekem már a szorzótábla is az egyenletek toronymagas felhőibe veszett el, az „osztótábláról" nem is beszélve...

Továbbá igen messze áll szellemi képességeimtől a bruttó hazai termék, az adócsomag, meg még egy sor ilyesmi, sőt! a kormány felelősségéről sem tudom, hogy micsoda...

Hosszú lenne elmondani az összes okot, hogy miért maradtam ilyen buta, de egy-két ok kiemelkedik az okok erdejéből. Az egyik az, hogy énrajtam, se csomagban, sem szólóban nem igen sok adót tudott behajtani semmi arra való intézmény, foglalkozni sem érdemes vele; a másik meg az, hogy ennélfogva nem is érdekel. A franc bánja, hogy csürik-csavarják egymás nyaka körül a madzagot ott „fönn" azok, akik csak ehhez értenek. Az persze fáj, hogy abba a madzagba, bizony olykor az én nyakam is belekerül.

De, végülis, nem erről akartam szót ejteni.

Mivel az eddigiekhez nem igen értek, nem is érdekel, minek is érdekelne? - megfordítottam hát a napilapot teljes mivoltában, hadd lássam a regény végét!

Ez igen! Ez az, ami az én világom. Ez az, ami engem érdekel!

A következőket tudtam meg, s ezektől mindjárt helyreállt lelki egyensúlyom, és a világban való helyem is helyrebillent. Mert - s ez igen régen foglalkoztatott - megtudtam, hogy Kovács Jacquelina, szetyőbugriskai lakos Budapesten töltötte a szilvesztert, barátai társaságában. Bizony! Egyébbként tizennyolc éves.

Jóslatokról is hírt kaptam, hogy kinek mit jósoltak. Többek között arról, hogy Májkeldzsekszonnak sikerül megúsznia a börtönt, de a bíróság abnormálisnak fogja nyilvánítani. Még ilyet! Hát ez borzasztó! Nem is hiszem. Honnan juthat

ilyen az eszükbe? Továbbá fényképes dokumentáció alapján szerezhettem tudomást arról, hogy egy fiatal brazil nő a tangabugyiját igazítja meg a tenger vizében, mert mostanában arrafelé meleg van és lehet fürödni.

Amióta az eszemet tudom, mindig fúrta az agyamat, hogy Bélpál Nikoletta /19 éves/ vajon hol kapcsolódhatott ki a múlt héten? Most végre megtudtam, hogy a Balatonnál, meg azt is, hogy Sz. Zsanett főiskolán folytatja tanulmányait... Nem érdektelen az sem, hogy Koppenhágában ezután tilos lesz az elefánt- és tevesétáltatás, valamint, hogy vitatható a Rolling Stone 100-as gitároslistája... Enrique Iglesias unja a csajokat; Mucsuka Erika Olaszországba utazik és felkötheti a gatyáját a bangkoki bugyitolvaj, és még sok minden.

Végül: csak a kép alján található szöveget olvastam: duplán sugárzó értelem: szépek és okosak is egyben. Följebb vontam tekintetemet: két barna agárkutya volt a képen...

Isten látja a lelkemet, nem kritikának szántam. Én se tudnék jobban napilapot csinálni, sőt talán még ilyet sem. De akkora röhögés fogott el, és a röhögés valamit eszembe juttatott, ám azt sem árulom el, hogy mit. Maradjon az is közös titkunk...

Megyek még egy kicsit újságot olvasni.

2004 január

BARÁTKOZÁS

Hallgatok egy rádióadást. Talán Közös Európa a címe.

Egy, állítólag ismert török újságíróval beszélget a magyar riporter. Már nem emlékszem egyikük nevére sem, de ha emlékeznék se írnám ide.

Magyarul folyik a társalgás, nincs szükség tolmácsra a török fél szinte annyira jól beszél magyarul, mint a riporter. Szó esik mindenféléről, többek között arról, hogy a magyar turista milyen kitűnően érzi magát Törökországban. Ezt annak idején magam is tapasztaltam: teára, kávéra hívják, megkülönböztetett kedvességgel és előzékenységgel viseltetnek irántunk, s végül mintegy e kedvesség magyarázataképpen elhangzik a szokot „türk madzsar kardassziniz", azaz: török magyar testvérek...

Valóban: Törökországban hálás dolog magyarnak lenni.

A riporter föl is teszi a kérdést, hogy hogyan vannak ezzel a törökök Magyarországon, mert neki bizony, úgy tűnik, hogy ez szívélyesség, ez a kedvesség eléggé egyoldalú.

- Ó, nem! - hárítja el a vélekedést a török partner. Budán GüL Babának türbéje van, és az utolsó budai basa sírja gondozott, rajta, valahányszor arra járt, mindig látott friss virágot, és a török emlékek, fűrdő, dzsámi, minaret mindmind gondozva és megbecsült állapotban van, és nincs tudomása róla, hogy Magyarországon bántanák a törököket... ő például itthon érzi magát Magyarországon, és hazájának tekinti, a magyarokat pedig félig-meddig nemzetének, vagyis testvéreknek. Egyébként magyar felesége van, gyerekei magyar-törökök, vagy török-magyarok...

Szó esik még bőven és komoly indokokkal a törökök euro-úniós tagságáról, ill annak nehézségeiről. A kérdések között egy indokoltnak látszó, de eléggé durvának is tűnő kérdés is van: mit keres egy kis-ázsiai állam az Európai Unióban? Hát igen... meg talán - nem... Végülis, hogy úgy mondjam, nullával ér véget a riport.

Hanem a csattanó, mondhatnám azt is, hogy a pofon a beszélgetés befejezése után következett. Legalábbis én a kedves török újságíró helyében annak fogtam volna fel. Vagy talán csak egy hátam mögötti nyelvöltésnek?

A riporter kedélyesen bejelenti, hogy még lesz szó több más témáról is, de most előtte még hallgassuk meg a mit tudomén milyen együttes megzenésítésében a „Mehemedet". Bizisten, azt hittem, valami szép, méla török dal következik. Erre Móricz Zsigmond Mehemed című, verse következik, amely egy ügyefogyott, vagy tán hülye (milyen más?) törökről szól, aki még nem látott tehenet és miután meghúzza a farkát, Mehemedet felrúgják a tehenek. Ismerős vers, iskolában a gyerekeknek elmegy, vagy valamilyen kaberéhangulatú társaságban. De hát - hic et nunc! Itt és most?!

Gratuláljak a szerkesztőknek? Miért ne!

Igen! -így kell készíteni egy barátkozó riportot! És főleg befejezni!

Szegény török atyafi. Dícséri a magyar földet, a magyar testvéreket, erre búcsúzóul kap egy „szép" magyar zenei vallomást: a török Mehemed, milyen hülye!... Egyébbként a megzenésítés minősége olyan - amilyen...
Hát, igen! Egy jó riport készítéséhez és keretezéséhez érzék kell!

Ha adódna hasonló reláció, mondjuk szlovák, román, német, szerb, vagy más nációbeli közeledése esetén, bérmentesen ajánlom föl segítségemet egy két odavágó, lelkesítő dalocska, verses mondóka erejéig.

Íme pár példa:

Szlovák atyafi esetében: Tót seggin a fót. Fóton egy betű, betűn egy tetű...

Három nemzetiségű atyafit lehet lelkesíteni például a következő, könnyen megtanulható versikével: Rác, oláh, tót, Mindig ganyé vót.

Németeket el lehet bűvölni régi kuruc versekből vett idézetekkel, csak utána kell nézni.

Az esetleg hozzánk közeledők biztosan föl lesznek dobva ezektől, és megbecsülésünk jeleit látva, jó érzésekkel térnek meg hazájukba.

KI MICSODA... KI - KICSODA...

A rádiót hallgattam- Nem árulom el az adóállomást, már csak azért se, mert nem is emlékszem rá. De nagyon komoly polémia folyt a magyarokról, és ezen belül is 1956-ról.

A beszélgetőpartnerek neveire sem emlékszem, csak egy igen fontos emberre, aki - legalábbis én úgy véltem - esze és irányadója volt a társalgásnak. Valamilyen Donald volt a neve, és skót volt az illető.

Bizonyára igen okos és mindent ismerő ember lehetett, mert szinte a rádióhullámokban is éreztem, majdnem csakhogy - láttam a figyelő arcokat és a bölcsesség egy új kútjának mélységébe meredő tekinteteket. Természetesen, általánosságokról volt szó, más megfogalmazásokkal akart az illető valami ó-újat mondani. Hol figyeltem, hol nem. Istenbizony! fontosabb dolgok kötötték le a figyelmemet. Legalábbis, számomra fontosabbak.

Egyszerre azonban felkaptam a fejemet. Egy, hogyis mondjam? -meghatározáson, egy összehasonlításon, vagy mit tudomén micsodán, amely azt hivatott sötét elmémnek megvilágítani, hogy: Nagy Imre volt a magyar Dubcsek!...

Igen! Nagy Imre volt a magyar Dubcsek.

Abban a pillanatban elfelejtettem a fontos dolgaimat, teendőimet, gondolataim szétrobbantak és azon kezdtem el gondolkodni, hogy egy ekkora, világos, mindent megvilágító elmének, legalább a kronológiát kellene ismernie, mert akárhogy is vesszük, Nagy Imre azért hamarább volt, mint Dubcsek. Nagy Imrét már régen a férgek rágták, kezén, lábán a drótot meg a rozsda, amikor Dubcsek, Dubcsek lehetett.

Egy ekkora nagy Donald, érzékkel bírhatna ilyen csekélységek iránt!

Tovább is fűztem az ő gondolatát, amely alapján Shakespeare volt az angol Csiky Gergely, Rob Roy a skót Rózsa Sándor, Byron az angol Csokonai... meddig soroljam?

Csúnya dolog az általánosítás, de valahogy mi, magyarok így festünk a világban, és mi több: magunk is így érezzük jól magunkat. Meghatottságában lelkünk a falra mászik, ha akképpen hasonlítanak minket össze, hogy Mátyás király volt a magyar mit tudomén hányadik (egyébbként francia) Lajos, Hunyadi János meg a mindenek fölött álló Savoyai Jenő... Soroljam?

Illene frappánsan, valami irtózatos hülyességgel befejezni ezt a töpörtyűnyi felháborodást, de nem megy.

Inkább azt tanácsolom, hallgassunk minél több Donaldot és megállapításiból, végre, megtudjuk, kik és mik vagyunk...

TERMÉSZETIMÁDÓK

Berger Absolon, a hetedhét határon ismert fafaragó és hordódongakészítő mester az erdőhöz közel lakik. Hozzá állítottunk be egy kis riport okán, azért is mivel a napokban tölti be valahányadik, de mindenesetre kerek évét.

Imádom a természetet - eredt el megnyílott szívéből az önvallomás folyama. A természet a mindenem, és már gyermekkorom óta egyetlen szerelmem van: a fa. Imádom a fát és, ha végigmegyek ezen az erdőn, bizony nagyon sok fa előtt állok meg csodálattal. Megsimogatom, megpaskolgatom a törzsét és elámulok gyönyörű ágain, amelyek hol girbegurbák, göcsörtösek hol meg simák, egyenesek. Bizony! Nem is értem, hogyan fordulhatnak elő olyan embe-rek, akik nem vonzódnak a fákhoz. A fának lelke van kéremszépen, kisugárzása, bűvös ereje, s ez az erő engem mindig magával ragad. Egyszerűen nem tudok neki ellenállni.

Tetszik látni például ezt a gyönyörű kőrisfát? Ugye milyen fönséges! No ezt holnap készülök kivágni. Kivágás után másfél méteres darabokra fűrészelem, aztán egy két évig hagyom száradni. Utána jöhet a munka. Ennek egy részéből hordódongákat készítek, a szebb részéből pedig gyönyörű domborított faragás lesz, olyan képféle, amelyen szeretném megjeleníteni a fák lelkét. Hiába: imádom a fát...

Aggyisten Józsi bácsi! Szép napot, jó egészséget kívánunk. Hát gyönyörű ez a hatalmas porta! Ez a rengeteg állat, ami itt látható. Olyan, mintha Noé bárkája nyílott volna meg. Hogy bír ennyi állattal?

Hát, igen. Igen. Sok szép állat van itt. Munka is van velük, nem mondom; van elég veszkődés, de tetszenek tudni, én már gyermekkorom óta nagyon szeretem az állatokat. Ez a ragaszkodás könynyűvé teszi a sok nyöglődést, ami ennyi állat gondozásával jár. Merthát gondoskodni kell ám róluk, nem lehet őket csak úgy nemtörődömelhanyagolni! Az állatnak lelke van kéremszépen, az állat érez úgy, mint az ember. Tessék csak nézni milyen értelmesen néz ez a bornyú. Mintha ember lenne!

Hány állatot gondoz Józsi bácsi ezen a portán?

Hát pontosan magam se tudom az összesnek a számát, de van itt vagy nyolcvan tyúk, vagy negyven kacsa, hat tehén, tizenöt bornyú, nehány kecske, vagy harminc birka, meg mindenféle.

Közben Józsi bácsi szeretettel simogatja meg az egyik disznót.

A bocikát is tetszik szeretni?

Nagyon szeretem a bocikát. Meg a kiskecskéket is. De gyönyörűek, amikor önfeledten ugrándoznak! El se hinné az úr, milyen gyönge, milyen omlós pecsenye van belőle!...

Hát, ennyi!...

A BUTASÁG HATALMA

A lehetetlen dolgok között is remélő
nép vágyai azok, amelyek olykor
talán hatalmasabbak és igazabbak
minden lehangoló valóságnál!...
Mi hisszük, hogy egyszer az emberi
butaság hatalma önmagán vérzik el...
Miért kell választanunk az EU tagságot?...

A mottó minden egyes szaván és mondatán szeretnék végigvándorolni, amikor ezt az eszmefuttatást elkövetem. Ezt a vándorlást végülis nem a mottó szavai, hanem azok a valóságon alapuló értesülések nyomorították ki belőlem, amelyek valódiságához nem fér semmi kétség.

Hadd ne nevezzem meg a települést (Királyhelmec), ahol a tervezetről tudomást szereztem, hiszen ez nem csak a meg nem nevezett helyen, de országos szinten, mindenütt, minden központi helyen megrendezésre kerül, mint európaiságunk humanitásának igen fényes, emeletes bizonyítéka.

Miről is van szó?

Hazánk, a Szlovák Birodalom lakosságának elég tekintélyes része vallhatja magát büszke munkanélkülinek. Direkt nem bocsátkozom semmiféle számadatba, sem annak a hiábavaló elemzésébe, hogy ki miért, milyen ok folytán munkanélküli. A valós számot úgy sem tudjuk, az okokat meg egyenesen lehetelen kikutatni. Vannak, akiknek önbecsülésük, szellemi nívójuk vagy iskolázottságuk teszi lehetetlenné azt, hogy bármi munkát elvállaljanak (már csak európaiságuk folytán is), vannak, akiknek fizikai, vagy lelki adottságaik teszik őket képtelenné a bármilyen(!) munka végzésére, és - persze, vannak, akik sem a múltban, sem a jelenben, de a jövőben sem szándékozták vagy szándékoznak dolgozni, hadd ne mondjam ki miért: vagyis: lustaságuk, renyheségük, munkaundoruk okán.

Az eddigi, velük szemben elkövetett kísérletezések, vagy nevezzük inkább nevén: idétlenségek, amelyek egy magatehetetlen és önmagába rottyant társadalom önzésének nyavalyátkeltő próbálkozásai, mindeddig csődöt mondtak. Idézzük csak föl azt az eszement próbálkozást, amikor a „podporásoknak" munkahely-keresési igazolással kellett a fönségesek színe elé járulni, bizonyítandó, hogy nem lopják az Isten szép napját a maguk ezerötszáz birodalmi koronán dőzsölve, hanem igenis - munkát kerestek... Most egy kicsit, mint majd alább is a számok alá tekinthetünk. Mármint az ún. segély-koronák és a belőle sületlenségre kiadott koronák számát tekintve.

A szerencsétlen kapott - mondjuk - átlagban 1200 koronát. A szent központtól harminc, vagy ötven kilométerre lakozó felült a buszra, vagy a rozzant

zsigulijába és elkezdett mászkálni a kiolvasott, lehetséges munkahelyek felé. Tessenek már megmondani, mennyibe kerül egy liter benzin, vagy egy buszjegy az illető távolságot beutazandó?! Az idétlenségek kiagyalóinak bizonyára - bagatell. Vagy éppen - semmibe! De nem kellett a kérdezett munkaadónál a munkás, aztán ment a „podporás" a „proletár" a következőhöz, ahol szintén nem volt rá szükség, de a papír, a szent papír, az igazolás kellett, mert ha nincs akkor azt a „semmit" se kapja, ami valóban majdnem semmi. Meg kellet tehát vásárolni, hacsak nem akadt egy kegyes „újgazdag" ismerőse, aki kegyesen megjutalmazta a - papírral...

Kinek a javára, kinek a megsegítésére és egyáltalán, miféle jóindulat szült ilyen törvényt, ilyen előírást? Elhiszem: nehéz a káoszból rendet, az esztelenségből értelmet teremteni. Dehát ilyen átlátszó és cinikus rendeletekkel az istenképet viselő, és isteni értelemmel megvert ember lelkével játszadozni egy magát euro-keresztyénnek valló, modern és demokratikus társadalom vezetőinek a részéről nevenincs gonoszság és a legförtelemesebb erkölcsi fertő!

Teljesen mindegy, minek nevezzük az illetékeseket akár nemzetiségileg, akár bármilyen pártállásilag. Ebből a reményekkel és eurocsillagokkal felkoszorúzott társadalomból csak egy hiányzik: az emberség és amiből eszméletlenül többlet van, az az önzés, a vezetők önzése és telhetetlensége; feledékenysége azt illetőleg, hogy egykor népük iránt mit éreztek. Vagy - nem is éreztek soha, hanem az eszük mindig valami világ- és nemzetfájdalmon túl, végülis egy önsajnálat és az abból következésszerűen adódó önérvényesülés volt annak minden szellemi és anyagi javaival egyetemben.

Kérdezzek ilyen közhelyet, hogy: ezt vártuk? Minek? Amikor egy régi ismerősömtől, aki ma pártjának és kormányának magas polcán „szerénykedik", valami ilyet kérdeztem, azzal világosította föl szürke elmémet, hogy nem vagyok következetes, hiányzik többek között belőlem a gyakorlatiasság és nem vagyok képes az orromon túl meglátni a magasabb szempontokat, meg a satöbbit... Igaz. Az orrom is sokkal rövidebb, mint az övé, s a szájam alatt levő rész is szerényebb terjedelmű...

Bár lényeges ábra ez, de hagyjuk.

Hanem az, ami a fülembe jutott, egyszerűen fájdalmasan nevetséges. Arról van szó, hogy az ilyen-olyan munkanélkülieknek EU példa, és eredménytelen kísérlet nyomán pszichológiai előadásokat fognak tartani arról, hogyan kell beállítani a munkaadókhoz, hogy ott esetleg eredményt, ill. munkaviszonyt érjenek el.

Előzetes információimat nem adom közre, mert a röhögéstől és felháborodástól megütne a guta. Remélem, egy-két agyat el is ér majd ez a szerencse!

A kis, félreeső falvakból összecsődítik a munkanélkülieket egy meghatározott napon a föntebb említett munkahelyszerzési gyakorlat céljából, lélektani előadásokra, remélve, hogy ezzel kedvet kap minden „munkakerülő" a munkára. Együtt lesz a csoportban egyetemet végzett, eleve intelligens és...

kisebbségi, meg a hozzájuk hasonló „nívós" ikus réteg, aki talán az ábc-t is el tudja mondani...

A fejtágítás, a cél-lélektani nevelés ingyenes, csupán megint a buszt, meg a zsiguli benzinjét kell megfizetni. Mily csodálatos gondoskodás! Micsoda önzetlenség! Kenyeret meg amíg odajár - lopjon... Magának is, meg a kölykeinek is...

Figyelemreméltó, hogy hiányzás, kivéve az elhalálozást lehetetlen!

Semmiféle orvosi igazolás sem maga felől, sem gyermeke pillanatnyi nyavalyája felől; esetleg apjának, anyjának betegsége, esetleg halála felől nem vétetik figyelembe, hanem az említett részvevő elhalálozása csupán! Hát nem megható? Micsoda humánum! EU...

Ki agyalta ezt ki? Kinek? Kinek akartak egy jól fizető állást csinálni a szerencsétlen hülyék és nyomorúltak semmi-pénzének, koldusgarasainak az elrablása folytán?

A birkanyájjal azt lehet tenni, amit akarunk. A nép - birkanyáj!

ÉRT A PÉNZHEZ...

...olvasom, hallom, meghát olykor, de általában - látom.

Arról a sok-sok X-ről és Y-ról van szó, akiknek van pénzük annyi, mint a pelyva, akik mindent megvehetnek, akiknek a foglalkozási rovat úgy van jelölve, hogy politikus, képviselő, menedzser és a többi, s csak ritkán úgy, hogy - pénzszakember. Persze, tudok bankárokról, üzletemberekről, meghát ilyen-olyan pénz-szakemberekről is.

Jó ideje azonban foglalkoztat a kérdés: mit jelent az, hogy: ért a pénzhez? Mert én magát a kifejezést sem igen értem. Vagyis, nem teljesen világos előttem maga a szó értelmi, fogalmi jelentése.

Hogyan ért a pénzhez? Meg tudja különböztetni az egyes országok pénznemeit, mondjuk a rubelt a dollártól, a forintot a márkától? Vagy talán az ötvenkoronást az ötszázastól, és nemcsak a színük alapján, mint Gazsi, akit ismertem a faluvégről? Esetleg kitűnően ismeri a számokat és tud összeadni, kivonni, szorozni (osztani már kevésbbé), tudja, ha odaad egy százast, mennyi jár vissza? - etc, etc...

Az is igaz, hogy ez a legutóbbi ismeret, és művelet már nem is annyira pénz-értés, hanem inkább számtan. Számolni pedig a legtöbb ember tud. Ha másképp nem, hát az ujjain. Meg tudja számolni, hány tyúkja van, s ha a róka vagy valaki más megvámolja – hány maradt. Dehát ez nem pénztudomány!

Töprengésem közben támadt egy sanda sejtésem, hogy a pénzhez való értés nem is annyira magára a pénzre vonatkozik, hanem valami másra. Sőt! egészen másra...

Titokzatos, sötét tudomány ez, amit az is bizonyít, hogy ilyen későn kezdek alsóbb rétegeiben valami derengést észrevenni, ami viszont azt bizonyítja, hogy én bizony, nem igen értek a pénzhez! No, azért a pénzt én is meg tudom különböztetni, meg százig is képes vagyok elszámolni. Ezerig már nemigen, mert nincs hozzá cérnám...

Rájöttem: az a kifejezés, hogy valaki ért a pénzhez, tulajdonképpen azt jelenti, hogyan, milyen úton, módon lehet belőle sokra szert tenni. Vagy: szerezni. (Nem megdolgozni érte! Dehogy!) Hogy példával is éljek: a pénzhez-értés tudománya úgy viszonyul a pénzhez, mint a házépítés tudománya ahhoz a tudományhoz, hogy ne az lakjon benne, aki építette. Tetszik érteni? Na, mindegy.

Még sokáig kerengtem e magas tudomány fortélyai körül, míg rájöttem arra a nagyon is egyszerű tényre, hogy az, akiről azt mondják, hgy ért a pénzhez, az leginkább az emberekhez ért. Bizony, bizony! és még ezen belül is ahhoz, miként lehet valakit átverni, becsapni, meglopni, kiszúrni vele, sőt! – egyszerűen leütni és elvenni tőle az övét. Igaz, ezt mifelénk nem pénzemberek csinálták ill. csinálják, hanem zsiványok, útonállók, rablók és azok, akiknek nincs tehetségük az égvilágon semmit se létrehozni, tehát bizonyos urak, akik közt vannak urak, királyok,

miniszterek, politikusok, akik két lécet sem képesek összeszögezni, egy vályogot nem vetettek soha, egy talicska földet odébb nem tolnak, hanem mint a kukacok alulról rágják a mások által ültetett növény gyökereit, szívják el az életnedvet és életkedvet, és teszik végülis tönkre az egész ígéretes kertet.

Még kutattam volna tovább is, sőt arra is gondoltam, hogy elsajátítom ezt a tudományt. De képtelen vagyok rá: tehetségtelen, mert, ha az eszem bírta volna is, az gyomrom elég gyönge. Úgy látszik, sohasem fogok érteni a pénzhez.

APRÓSÁGOK

Az egyik könyvtárban böngészgetve szemem megakadt egy könyv címén. ígéretes, rejtelmes cím volt: A város - ígéret és valóság.

Bizonyára valami tudományos-fantasztikus könyv lesz, s mivel az ilyen számomra kedvenc téma, mohón belelapoztam. Nem az volt. Valami vallásos, ún. evangelizációs kiadvány volt. Ilyen csábító cím engem is arra csábított, hogy elidőzzek mellette, s az ígéret és valóság városáról valami elképzelést nyerjek. Hiába próbáltam behatolni a cím ígéretes titkaiba, semmi titok nem jelentkezett, hacsak nem az, hogy a könyv szerény summázata azt sugallta, hogy Isten akaratának megfelelően élve, ő megvalósítja ígéretét általunk a várost illetőleg, amely város nem is város, hanem a mi életünk ill. jövendőnk. Egyébbként semmi izgató, semmi új megoldás, az egész könyv frázisok és vallásos közhelyek tömkelege. Titok maradt számomra, hogy egy ilyen milliószor elszajkózott, majdnem naponta agyonbeszélt örökös témának miért kellett ilyen szép és költséges kivitelezésű könyvet kapnia? Annyi új gondolat, köztük nagyon értékesek vesznek el naponta a világ kultúrája asztala mellett álló szemétkosárban mert nincs rá pénz. Ebben a semmitmondó díszkiadásban pedig még arra sem igyekezett a szerző, hogy legalább új ruhát adjon arra a régi, bizony eléggé megtrottyant témára.

Minden szakmának megvan a maga nyelve, zsargonja. Valóban nevetséges volna a technikai szótár nyelvén igét hirdetni, és érthetetlen lenne az egyházi szótár kifejezéseivel a villanyköszörű működését előadni. Már hallottam igehirdetést, amit olyan pap követett el, aki műszaki mérnöknek készült. Azt hittem, valami kabaréba tévedtem. Képzeljenek el még sebész-, mészáros-, vagy jogász- és egyébb papot!...

Dehát azért, mégis..! Nem fejlődött a nyelvezet semmit. Ennyire kötelező megmaradni az alól felül bekötött zsargongatyában?

Valamikor egy egyházmegyei közgyűlésen felhívtam erre az atyák és testvérek figyelmét, javasolva, hogy állítsanak föl egy esztétikai bizottságot és sulykolják bele nehézfejű ígehirdetőink fejébe, hogy a milyen az meddig olyan... Azt mondták: oké szervezzem meg és csináljam.

Úgy döntöttem, hogy rábízom inkább arra a kegyelemre, amelynél semmi sem lehetetlen. Mint a könyvben, amelyben van ígéret, a könyv maga a valóság - városról pedig, amelyről végülis az egész iromány szól, szó sincs.

1986

FÉLPERCESEK

Nem mondom meg, hogy mi volt a téma, amit barátommal közöltem, elég ha csak azt mondom, hogy rázós volt. Egy ötlet volt, amire azzal a szokásos, megrökönyödést jelző kérdéssel válaszolt, hogy:

Te meghülyültél?

Nem - válaszoltam. Az Úr szólított meg.

Te tényleg meghibbantál - állapította meg.

Na látod. Ha azt mondtam volna, hogy azért döntöttem így, mert megun-tam - megértéssel fogadnád? ELFOGADNÁD?

Máig sem tudom a választ...

_ _ _ _ _ _

A SZEGÉNYSÉG nem szégyen - állapítja meg az ősrégi közmondás.

Dehogyisnem!

Szégyen az bizony. Csak nem minden esetben a szegénység állapotát szenvedőnek a szégyene, bár általában az efölött gőzölgő szellem ezt, és csak ezt veszi célba.

A szegénység, bizony, szégyen.

Szégyene a mindenkori emberi magatartásnak, szégyene a mindenkori emberi társadalmaknak, a mindenkori államvezetésnek. Szégyene és tükre a mindenkori emberi telhetetlenségnek, embertelenségnek és magának az em-bernek komplette úgy, ahogy van és amilyen; szégyene az irgalmatlanságnak és annak a százszor hazug fogalomnak, amit igazságnak nevezünk.
Nem mindenesetben a szegényé a szégyen, hanem a gazdagé!

_ _ _ _ _ _

Mindig is előszeretettel és nagy érdeklődéssel olvasgattam a csillagászati könyveket, tanulmányokat, mindenféle ilyen tárgyú cikkeket. Fantáziámat meglódította, végtelenség után vágyódó lelkemet valamilyen szinten kielégí-tette. Már amennyire.

Egy ilyen ismeretterjesztő műben olvasom egy spirálgalaxisról készült fény-kép kísérőszövegét: „Talán ilyen lehet a mi galaxisunk is, a Tejútrendszer..."
Én bátorkodnám azt is mondani, vagy legalábbis föltételezni, hogy nem ilyen, hanem - ez maga az.

Ott van kísérője is a Magellán-felhőknek nevezett kisgalaxis is. Hátha az a látvány, amit távcsövük és fényképezőgépjük elkapott, már a lehető-létező világmindenséget bejárta és mivel a zárt Mindenség-rendszerből nem tudott kijutni - visszatért hozzánk, megmutatni nekünk világunkat, s benne évmilli-árdok előtti képét annak az állapotnak, amelyből - végülis - ma sem ismert galaxisvilágunk jelene kialakult.

Ha pedig a fényképen látható galaxis csak „olyan” és nem az, akkor igen sok más olyan(!) Föld és Nap lehetséges, mint amilyen a mi Napunk, amilyen a mi Földünk.

Ilyen érv, ilyen tény mellett hallgatva elmenni, fölöttébb nagy badarság lenne a csillagtudomány részéről.

– – – – – –

...hazánk területén a ma reggel mért hőmérséklet nulla és öt Celsius fok között váltakozik. Budapesten plussz három fokot mértek...

Hosszú évtizedek óta hallom a rádióban az ilyen időjárásjelentést. Hosszú évtizedek óta kerülget a gutaütés ezzel a rohadt budapesti hőfokjelentéssel, illetve azzal, hogy egyszer csak elkezdik mondani rendszeresen azt is, hogy hol volt a nulla és hol az a nyavalyás plussz öt
fok. De nem. Budapest, az igen! Magyarország tízmillió Lakosából nyolcmillió le van tojva, mert nem Budapesten lakik, csak - vidéken...

És le van tojva 93.030 négyzetkilométerből legalább 92.500 négyzetkilométer is, mert az se Budapest. Azt hogy Budapesten mennyi a hideg vagy a meleg és milyen ott az idő, hallania kell az ország egész lakosságának, de hogy az ország „egész lakossága”, netán még Budapest is meg tudja, hogy fölötte milyen az idő az nem szükséges. Az ország lakossága menjen ki és nézze meg a hőmérőjét, ha van neki. S ez a jelentés folyik hajnali fél öttől kilencig, minden órában vagy ötször.

Mondom ezt az észrevételemet egyszer-százszor... valakinek.

Dehát bemondják - hangzik a szinte megrovó válasz. Szokták kétszer is jelenteni, hogy hol mennyi a hőmérséklet.

Tipikus példája az együgyű népi gondolkodásnak. Jellemzője a mindenkori közember vertikális és horizontális látószögének, összehasonlító készségének, érték- és sok másfajta ítélőképességének, igényének, meg a jófene tudja még milyen tulajdonságának.

...kétszer is! Az ám! Fél öttől - kilencig! Kettő, a legalább tizenöthöz. Kettő a vidéknek, tizennégy a Szent Városnak! Ez így helyes!

Meg is látszik az országon. Minden tekintetben.

Sajnos, rövid a nyelvem, hogy innen a Magyar Birodalom északkeleti csücskéből a Szent Város fenekébe érjen, s túl hosszú a fantáziám, hogy át ne érje azokat az okokat, amelyek miatt a Birodalom akkorára zsugorodott, amekkora, de amelyben a szűklátókörűség, a fővárosi pökhendiség és ízléstelen pöffeszkedés azóta is dagad és terpeszkedik az ország fölött.
Mért kell ennyire megutáltatni Pestet?

– – – – – –

AZ ANGOL NYELV, annak is a szilvásgombócos amerikai változata igen nagy divat nálunk, miként szerte a világban. Közismert ugye, hogy nyugatot megjárt és hosszú hetekig Amerikában élő honfitársaink ha visszakerülnek az óhazába, a magyar szavakat is „emeriken” akcentussal ejtik, keverve, persze

azzal a néhány angol kifejezéssel, amit megjegyeztek, vagy estleg nem felejtettek el.

Tiszta röhej.

Nekem semmi kifogásom az angol nyelv ellen, sem semmilyen más nyelv ellen mindaddig, amíg az azt beszélők magatartásán nem veszek észre valami pökhendiséget nyelvükből eredően, sőt egy olyan igény-megnyilvánulást, hogy nyelvüket, márpedig tudni illik, mert ha nem, akkor, aki azt nem tudja, műveletelen, civilizálatlan, sőt primitív, netán alacsonyabbrendű. Nahát olyankor aztán elönt az epe és kiborul a moslékosvödör...

Sőt, s ez már sőtebb... amikor ókori kultúrnyelvek, vagy ha úgy tetszik: klaszszikus nyelvek szavait ugyancsak „emeriken" hallom kiejteni. Hát... hát az ilyen elvakult műveletlenségre, barbárságra nem is találokat jelzőt! Mintha nem az angolok tanultak volna az ókoriaktól írni és beszélni, hanem fordítva! Nekem aztán senki ne álljon elő azzal a bárgyú indoklással, hogy hát ilyen és ez a fejlődés útja...

Bár - mit mondjak? Valójában megérdemlik az ókoriak, főleg a rómaiak, mert ha érzékem és sejtésem nem csal, ők is valahogy hasonlóan voltak ezzel, mint ahogy - gondolom - az angolok is úgy lesznek valamikor.

Amíg efölött dohogtam, eszembe jutott egy-két ötlet. Azazhogy eszembe juttatta valami. Ülök a klotyón és szemem megakadt egy menstruációs-betét csomagolásán. Az van írva rája, hogy „Lejdy". Mi? Lejdy? Először nem értettem, de hamar megvilágosodott az elmém. Hát persze: az angol lady fonetikus írása. Egyébbként cseh produktum. A megvilágosodás első pillanatában egy nagyot röhögtem, aztán elkomolyodtam. Miért ne? Jött az ötlet. Közreadom. Ha néhol nem teljesen passzol a helyesírás, tudják be annak, hogy magam is primitív lévén, nem ismerem jól, vagy sehogysem - az angol helyesírást. Lássunk először egy klasszikát: egy echte latint, á la la englise...

Az átírás angol kiejtés, de magyar fonetika, hogy a hozzám hasonló bunkók is helyesen tudják ejteni a veretes latint.

„In dájibasz ájlisz ikszardzsinsz Pitrasz in mejdió fretrum dixit /iret ejutim tőrbe haminum szájmul fír szintum uidzsinti. Uiri frétrisz, aportit implejri szkrájpturem, kvem prídíkszit szpirajtusz szenktas...It hájk kájdim póusszidit egram de mirszidi inákvitétisz, et szaszpenzös kripit médiasz: et dájfussz szant amnie vájszír jusz. Et notum fektum ist amnibasz hebjtentibasz Jéruszélim, ájté at eppilleretar édzser, ájll... etc... etc..."

Az „r" betűk kiejtésénél, természeten kéretik a nyelvet megfelelően kitekerni és félig lenyelni. Anélkül hatástalan.

Most pedig lássunk egy emeriken-görögöt.

De mégse. Inkább ne lássunk. Hogy miért nem? Hadd ne mondjam!

1990

A RENDSZÁM

Sok magyari furcsaságaink között itt van például a rendszám. Az autók rendszáma.

A körülöttünk lévő államokat illetőleg egyről sem tudok, de talán egész Európában sem, ahol olyan autórendszámozás lenne, mint magyari honunkban. Nem, mintha mindennapi létért való küszködésemben ez lenne a legfontosabb, mintha egyébb sem bántana, csak úgy megjegyzem, mert - érdekes. Néha még röhögni is lehet rajta. Mármint azokon a „szavakon", amit a három betű enged.

Egy lengyel, szlovák, német, vagy bármilyen külföldi autóról, pláne, ha egy kicsit a térképet is ismerjük, nagyjából tudni lehet, hogy az illető ország melyik részéből érkezett. A magyar autókról nem. Ez titok. Ha, mondjuk, egy szlovákiai rendszámot látok, és teszem azt, hogy egy nekem nem tetsző manővert csinál a sofőrje, megadatik az az áldott lehetőség, hogy a terebesi „konyár" fajtáját szidjam, vagy egy poprádit irányítsak nyakig a Csorba tó vizébe... Mint mondom, honiról ilyet nem lehet. Nem tudni, Zalából vagy Zemplénből jött-e a hülye...

Központilag nyilvántartott rendszámozás van. Itt mindent Budapestről irányítanak. Még ezt is. Hogy ez miért így jó, azt képtelen vagyok megfejteni. Nem mondom, ha olyan icipici ország lennénk, mint valami csendesóceáni szigetecske, ahol nyolc-tíz autó bonyolítja a forgalmat, csinálja a közlekedési dugókat, de gondolhatok akár fejlett európai országra is, olyanra, mint Lichtenstein, vagy Andorra - még megérteném. Dehát azért valamivel nagyobb vagyunk náluk.

Próbáltam az okát keresni: valami, mindenkit védelmező inkognitó akar ez lenni, vagy mi az istencsudája? Vagy esetleg ez is csak a főváros privilégiuma lehet, mint annyi rengeteg más, merthogy minálunk Pest nélkül egy tapodtat se, úgy mint Rőfösmajsán a pincekulcs nélkül?... Netán nem bíznak meg a megyei illetékesekben, mert vidéken ehhez nem eléggé értenek?
Valami okának azért mégscsak kell lennie. Valami nyomós oknak, valami értelmes oknak, aminek a megfejtéséhez, úgy látszik kevés az én értelmi képességem!

Magyari titkainknak egyike tehát ez is, és csöppet sem nyugtat meg az sem, hogy, ha előttem egy hozzám hasonló hülye sofőr balra indexel és jobbra kanyarodik, a jó bihari nénikéje helyett, csak komplett az egész országát szidhatom benne...

OPERATŐR...

Nézem a régi magyar filmeket. A negyven-ötven évvel ezelőttieket. Aki a fölvételeket csinálta, az van odaírva, hogy: fényképezte.
Hát, perszehogy - fényképezte: Mi mást csinált volna, ha egyszer olyan műszer volt a kezében, amely fényképeket csinál, másodpercenként, mondjuk 18, vagy 24 fényképkockát?

Nézem az újabbkori filmeket. Van a magyar filmgyakorlatban egy, számomra ismeretlen tevékenységet végző ember, aki: operatőr.

Van a külföldi filmiparban több ismerősöm, barátom, akiktől megkérdeztem, hogy mi az az operatőr? Az egyik illető operatőr.

Azt mondta, hogy az operatőr, olyan mindenes-féle ember, aki hol ezt csinálja, hol azt: a díszletet igazítja, a rendező mellett véleményt nyilvánít egy-egy helyzetről; ha valamivel - úgymond - baj van, rendbeteszi, elintéz, odébbállítja a reflektort, ellenőrzi a sminket és még száz egyébb dolgra ügyel. Mondhatnánk azt is, hogy valamiféle másodrendező, szakszerűen kifejezve: a rendező legközvetlenebb asszisztense, de - nem az.

Ő - operatőr.

Nézem a külföldi filmeket.

Aki a fölvételeket csinálta, az: KAMERAMAN.

Vagyis, aki a felvevőgép mögött áll. Vagy ül. Tehát, aki a kamerát, felvevőgépet kezeli. Nem mászkál ide-oda, megbecsült státusza van; ő látja a kis kockában a film világát, azt, amit majd a néző is látni fog, amit látni kénytelen. Oda is van írva, hogy melyik ország kitüntetett kameraman társaságának a jogosúlt tagja: HSC,ASC,BSC... az első betű mindig az adott ország nemzetközi megjelölését jelzi. Az utolsó a „C" a Cameramant, vagyis - kamerakezelőt. Magyarul: fényképező. Még magyarabbul: operatőr.

Magyarországon a filmfényképész miért operatőr?

Merthogy a filmfelvevőgéppel operál?

Inkább fényképezne! Mint a régi jó időkben.

A rendező rendezne, az operatőr, pedig - operálna...

Dehát nem is annyira ezzel van a baj, hanem úgy nagyjából és egyáltalán a mi különlegeset akaró magyari mivoltunkkal. Mint például az operatőrökkel, akikről, végülis, azt se tudjuk mit csinálnak, de ráfogjuk, hogy: film-fényképeznek.

Egy magyar specialitás. Éppolyan nyakatekert izé, mint a többi, aminek se szeri, se száma.

Hajrá!

Még tudnék mondani egynéhány professziót, ami nem az, ami, de úgy hívjuk. De minek?

Ezt sem azért mondtam el, hogy azt várjam, hogy ettől olcsóbb lesz a kenyér vagy a tojás...

Reggel elmegyek a boltba és meglesem az operát, amellyel leoperálnak, hogy nem csórok-e el valamit...

Merthát - ott is van, bizonyára egy - operatőr...

CÍN ÉS ÓN...

Nem szeretnék senkit sem idegesíteni szurkálódásommal, főleg magamat nem, pedig azt teszem.
Hungarikumaink között szerepel két elem, két fém.
Az egyik az ón, a másik az cín.
Ez a két fém évtizedek óta szúrja a bőrömet. Kénytelen vagyok szóba hozni, mert egyszer kilukadok.
Jó lehet neki, mondhatná a nép! Ennek a tuloknak sincs egyébb dolga, mint ilyen szamárságokkal foglalkozni!... Igazuk van. Nem azért, mintha más gondom nem lenne, van bőven, de hát beszélni róluk fölösleges. Igaz, talán erről is...

Nem szaporítom a szót: a cínről és az ónról lenne szó. Éspedig arról, hogy a magyar nyelvben ez a kettő – egy. Erre a tényre is több más olvasmányaim között főleg a rejtvénykészítők hívták fel a figyelmemet, amikor azt kérdezik tőlem: mit csinál, aki ónoz? A válasz reája pedig az, hogy: cínez. Nem tudom, hányadik, talán már a száznál is „többedik" ilyen meghatározás után kezdtem el viszketni és igencsak vakarózni. Jártam én is iskolába, vegytan órákon is ültem, és úgy tanultuk, hogy a cín az cín, az ón pedig ón. Úgy látszik, az iskola nem az életre készített föl, mert ami az iskolába cín, az az életben ón is lehet, sőt: ugyanaz.
Nem hagyván a dolog nyugodni utánanéztem. A Mengyelejev – féle periódusos táblázatban valóban úgy szerepel a két fém, ahogy az iskolában tanultam: a cín az cín, vegyjele Zn, az ón pedig ón, amelyet Sn-el jelölünk. Mármint a táblázatban.

Nagyon hálás lennék annak, aki ezt a cín-ón problémát megvilágítaná homályos elmémnek, mert nem bírok napirendre térni fölötte. Már az sem érdekel, ha a kenyér ezer forintba is kerül majd, a benzin meg ezerötszázba, sőt az sem, hogy növekszik e a dzsidipi, és lesz e elég nagy büdzsé amibe rakhatjuk, de a cín meg az ón nem megy ki a fejemből. Úgyannyira nem, hogy egyszer fölidegeskedvén veszek egy darab vasat, és – berezelek véle valamit...

Azért nem bánom – addig is csak ónozgassunk, mert hát ónozni ugyebár csak kell, ha nem mással, cínnel, bár, ha cint nem találnánk, jó lesz egyéb más fém is.

Úgyis mindegy, nem igaz?...

PESTIEK...

Most tényleg, rövid leszek.

Akinek nem gatyája, ne küszködje magára!...

1983-ban voltam először Vaján. Barátommal, Kiss Egon Károly-jal.

Megejtett a helység hangulata, a vendégszoba csontokkal ékített díszletei, amelyek a csengersimai ásatásokból származtak. Bordák, koponyák, amelyeknek a fogsorát iriyeltem hétszáz esztendő távolából is... Az udvaron érzelmes könnyeket csaltak szememből a régi kuruc vezérek és egykori nemzeti nagyságaink szoborportréi: Vak Bottyán, Esze Tamás, Lórántffy Zsuzsánna, Rákóczi, Bercsényi és a többiek. Volt egy kicsiny hangszerem, amit apámtól örököltem. Valamikor csak egy egyszerű mandolin volt, de én átalakítottam. Vagyis, inkább leegyszerüsítettem zenei tehetségemhez... Elneveztem csarangónak. De az emberi hanghoz elég jó aláfestés volt. Esténként leültünk a várkastély lépcsőjére és a keshedt „médinhangerikonzum-rum" ihlete mellett kuruc nótákat keseregtünk ki magunkból, ahogy az a helyhez illett. Nagyjából, mi is kurucok voltunk...

Egy ilyen nótás, késő délutánon belebegett egy mikrobusz. Mint később kiderült, a Magyar Televízió egyik budapesti stábja volt, amely a múzeumalapító Molnár Mátyás életéről hivatott filmet készíteni. Az akkori múzeumigazgató (felvidéki ember), Varga Béla régész, fölhívta figyelmüket, hogy itt a vendég- és alkotószobában festőművészek lakoznak. Természetesen kíváncsiak voltak az ott lakozókra.

Megfelelő idegenvezetéssel bevonultak tanyánkra és tisztességgel végignézték produktumainkat.

Miután megtekintettek bennünket, ma sem és ép ésszel sohasem tudom okát adni azon kérdésüknek, amely szerint: önök is pestiek? A további beszélgetés nagyjából így zajlott le:

Karcsi barátom annyit kérdezett, hogy: miért?

Egy rövid szünet, aztán az illető, fehérnadrágos hölgy azt vágta ki: merthogy - festőművészek.

Miért? - ismételte Karcsi a kérdést: csak Pesten tudnak festeni? Mi a Felvidékről vagyunk, és egy nagyon kis városból, amely akár falu is lehetne. Királyhelmecről.

Jaj!Hát én nem akartam magukat megsérteni, dehát - tudják...

Akkor még nem tudtuk.

Azóta már tudjuk!...

De mégis összebarátkoztunk, bort vettünk és megittuk, és valahogy az esti szürkület, meg az akkori vajai természetes hangulat elvitte ezt az elég hülye ismerkedés-kezdetet.

Leültünk a lépcsőkre ismét, és előkerültek a Rákóczi-járta föld dalai. Előkerült a magnetofon is, amelyre énekeinket fölvették, s amely a készülő film alapzenéje lett, hadd dicsekedjem azzal, hogy nevemmel jelezve.

Azóta többször jártam Pesten. Mindig jól éreztem magamat. Sok barátom van Pesten, sok meghívást is kaptam ilyen-olyan rendezvényekre. Hadd mondjam ki, hogy Pesten mások a pestiek, de ha a „vidékre" kiszállnak, úgy tűnik, mintha valahová az alvilágra ereszkednének le, a vidékre, és - olykor, sőt mindig nagyon fáj, ha Magyarországot Pesttel kezdik, mintha Szabolcs, a megmaradt Szatmár, és az ősiséget mindmáig őrző Bereg valahol Ázsiában, valahol a világvégi semmiben lenne, ahová még álmaikban is renyhék és lusták visszatérni.

Pedig errefelé is tudnak festeni, ez is Magyarország. Sőt még ezen túl is, nagyon-nagyon messze. Igen messze....

A CSÁSZÁR RUHÁJA...

Készakarva írom így a címet, a, gondolom, mindenki által ismert mese címét, megrövidítve azzal a bizonyos „új" jelzővel. Mert császár volt és van, és ruhája is van mindig, mindegy régen öltöztették-e bele vagy ma adjuk rá...

De erről később.

Volt, és ma is van egy ádázul visszatérő gondolatom, amely szinte üldöz és szenvedtet. Olyan gondolat-kényszer, hogy nekem valami nagyszerűt, kolosszálisat, valami korszakalkotót kell megírnom vagy valamiképp cselekednem... Az ezirányú cselekedettel már alighanem elkéstem, bele is nyugodtam, de a megírás kényszere még mindig üldöz, bár ha őszinte akarok lenni, már csak ködösen sejlik föl, hogy mi az. Halványan sejtem, hogy egy nagyszerű igazság, olyan, amit csak istenek tudnak, vagy talán ők is csak -sejtik..

Körbejártam a világ eddig való történését és arra a megállapításra jutottam, hogy ez nem lehet más, csak az én életem.

Egy emberi élet, amelybe az ismeretlen teremtő beleadta a lelkét és tán minden gondolatát, csak arról feledkezett el, hogy ehhez, bizony, megfelelő biológiai adottság és fizikai erő szükséges. Mert minek az ilyen adomány, ha csak úgy van, de nem tudok mit kezdeni véle. Pedig - úgy tanultam, hogy ez az égi gazda nem egészen önzetlen és nehezen tűri, ha kölcsönadott kincsei nem gyarapszanak. Sőt! igen feldühíti, az is ha csak annyit kap vissza, amennyit adott...

Kell hát, bizony, az erő a körülmények támadásaival szemben, kell a megfelelő adottság. Konkrétan az, hogy legyek érzékeny a jelenségek, a dolgok és történések iránt, de legyek süket is vak is, meg érzéketlen is annak érdekében, hogy érzékenységemet megőrizzem, azt az érzékenységet, amely majd tettekre kényszerít.

Kicsit bonyolultnak tűnik, ugye? Pedig - ilyen egyszerű...

Azonban nem akarok leragadni ennek a fejtegetésénél. Majd máskor. Majd - valamikor.

Az azonban valóság, még ha elvont valóságnak is - tűnik, hogy egy emberi életbe belefér a mindenség története. Olykor több is, mint a mindenség. Az ember létében néha a mindenségen túl is található még valami. Persze, így csipőből nem tudnék rálőni, hogy mi is az. De - van!

Mondom, így hát a magam élete kínálkozott leírásra, annak a zagyvaságnak és benne mégis egy örök rendnek a példájául, amit a nagy mindenségből megmenteni egyáltalán lehetséges, meghát ezt az életet, ennek történetét valamennyire csak ismerem, értelmes értelmetlenségében is.

Az élet zajai, csábításai, ezerféle színei, mind elvontak a megírás szorgalmától. Vártam, hogy majd csak eljön az idő, amikor mint egy öreg fa, megtudom ítélni, mi volt a fontos és mi nem, s bölcsen nekilátva tudok szólani egy útról.

Időnként a türelmetlenségemből kifolyólag elővett egy gondolat, egy kényszerképzet, amely olkyor enyhe óhajtássá fajúlt, éspedig az, hogy egyszer börtönbe kerülök - nem tudom miért? - és majd az ottani békés magányomban, a cellában, ahol más dolgom és lehetőségem úgy sem lesz - mindezt megírom.

Ilyen irreális gondolataim támadtak még pl. a bolondokháza intézménnyel kapcsolatban is. Konkrétan az, hogy ott békesség van, az ember elmélkedhet mindarról, ami a külvilág számára nagy valószínűséggel - hülyeség, és nem egyeztethető össze a nomális gondolkodással és életvitellel.

A bolondok házába nem jutottam be. Kényszerülve voltam tovább is a bolondok világában és társadalmában élni, bár a bolondok házának küszöbén már „járt" a lábam. Figyelmeztettek, és aztán a saját érzéseim is felvilágosítottak, hogy a dolog nem ilyen egyszerű és főleg nem ilyen idillikus és nem is annyira veszélytelen.

A börtöncella magányának és csendjének csábítása azonban időnként mindmáig visszatér.

Persze, fogalmam sincs róla, hogyan, s főleg miért kerülhetnék be oda, eddigi ismereteim szerint ezen nem sokat, s főleg nem nekem kell törnöm a fejemet. A bekerülés érdekében igazán nem szükséges nagy dolgot véghezvinnem; nem kell ölni, rabolni: elég csak valamit mondani vagy nem oda nézni, ahová a többség bámul, a többit már tudják az illetékesek.

Eddig azonban sem a bolondok háza, sem a börtöncella békessége nem fenyeget...

Itt ülök a konyhaasztal ingerszegény világában, ételmaradékok közt és azon töröm a fejem, mi lenne az, ami a szorgalmas írásra kényszerítene?

Mostanáig olykor az alkohol meg néha egy-egy „falubolondja" volt, amiaki az írás sebvakaró gyönyöre felé fordította sovány akarásom szekerének rúdját. És közben mindig - cigarettáznom is kell.

Orvosaim azt mondták, ha inni ás dohányozni fogok, nem lesz ám se festés, se költészet!

Nem inni és nem dohányozni, csak festeni és írni?! Ez lehetséges?

Talán... Sőt, biztos! Mindenféle emberek vannak a világon.

Láttam embereket, akik ezernyi, tízezernyi oldalakat írtak tele. Számomra érdektelen és érthetetlen nyelven. Voltak periratok, értekezések dzsidipikről, infrászstrukturákról, büdzsékről. Egy gép százméterekre nyúló papírtömeget okádott ki magából, amin csak számok voltak; némelyiken csak egy-két fajta szám, mondjuk csupa egyes, meg kettes, és így tovább. Nem értettem. Igaz, hogy nem is nekem írták.

Én elismerem, hogy eléggé vissza maradtam a fejlődésben, arra azonban rájöttem, hogy ezek a számok és ezek a kifejezések ebben az eszméletlen nagy papírbirodalomban, ezek a császár régi, új, és mindenkori ruhája. Ezekbe és a tárgyalások csűrés-csavarásába öltöztetik fel a pucér császárt, s ezt a ruhát a tömegek hol dícsérettel és tetszéssel, hol meg utálattal és gyűlölettel illetik.

Igen! Illetik, vélekednek róla, vitatkoznak és tárgyalnak felőle: ajánlatokat tesznek, hogyan lehetne másképp megvarrni, vagy diszíteni, hol szűk, hol bő, stb...

Azt azonban nem hallottam soha, hogy ez nem is ruha, hogy ez valami olyan izé, ami kurva sokba kerül a bámészkodó és vitatkozó tömegnek, ami által utcára kerülnek, nyomorognak és olykor éhen is döglenek, és, hogy a császáron - nincs is nemhogy új, de semmilyen ruha se.

Én lennék a mesebeli kisfiú?... Mert én a császárt pucérnak láttam, pucérnak, bizony, és hol sovány, hol meg térdig lógó, potrohos seggét semmivel se láttam felöltöztetve, csak annyit, hogy büszkén vonul végig a tömeg, a sokaság hülyeségén és vakságán; a bárgyú birkanyájon, amelynek még csak kolompot sem akasztottak a nyakába, hogy legalább az hangot adott volna!...

Azt tudom, hogy a császár ruhája, akkor is, ha semmi sincs rajta, mérhetetlenül sokba kerül alattvalóinak, és azt kérdem: nekünk fontos-e, kell-e, hogy a császárnak új ruhája legyen? És - mellékesen megkérdezem: kell nekünk császár?

Amikor Izráel népe királyt kívánt magának, Sámuel prófétán keresztül az Úr azt üzente a népnek, hogy nem kell néktek király!

De a nap azt mondta: kell nékünk király, aki uralkodik fölöttünk!

És, bár Sámuel az isteni üzenetet úgy tolmácsolta, hogy azt meg is magyarázta, hogy „a fiaitokat elveszi és szekér vezetőivé, és lovasaivá teszi őket... velök szántatja barázdáit és végezteti aratását... lányaitokat pedig elviszi és elveszi legjobb szántóföldjeiteket, és szolgáinak adja... Barmaitokat megdézsmálja, és ti szolgáitok lesztek néki. És panaszkodni fogtok annak idején majd királyotok miatt, és nem fog az Úr meghallgatni titeket..!

. ..A nép azonban nem akart Sámuel szavaira hallgatni, és mondának: Nem! hanem király legyen felettünk."

És lett király, a királyból császár és elnök és kormányzó és fejedelem... És visszafelé ugyanígy. És lett a császárnak új ruhája, melyet a nép, a szent nép lát vala, és őrjöngve dicséri azt vala, miközben az ellenzék csak annyira képes, hogy: ízléstelen, hogy nem jól szabott vagy túldíszített a császár új ruhája... De senki se veszi észre, nem látja, hogy a császár pucér és, hogy röhej az egész; siralmasan és tragikusan röhej; senki se vette észre önmagán, hogy milyen hülye, hanem vitatkoztak és értekeztek, rágták és köpték a szót: miben nem felel meg az országnak a császár új ruhája.

Arra a bizonyos kisfiúra viszont senki se figyelt, de ha hallotta is, amit mondott, legföllebb elküldte a nénikéje kinjába...

Hát én most még mindig itt tartok. Már semmi kedvem sem a bolondok házába, sem a börtönbe menni. Persze, az nem csak rajtam áll, hová jutok és hol fogom megírni életem történetét: az ember történetét, amely eddig nem más, mint „a császár új ruhája"...

VILÁGPROBLÉMA

Az ember eltéved az erdőben.

A farkas megeszi az embert.

Így az ember a farkasban van, annak része lett.

Aztán jönnek a vadászok és megölik az emberevő farkast. Sőt, több farkast is, amelyek talán mind ettek az emberből. De nem bonyolítom.

Most jön a gond.

Az embert méltóképpen el kellene temetni, de mint föntebb láttuk: az ember már a farkas részévé vált. Mondhatnánk azt is, hogy teljesen eggyé lett véle. Nem lett belőle veszedelmes „farkasember", de mégis egy a farkassal.

A megölt, a döglött farkast, mindegy, hogy előtte megnyúzták-e vagy sem, el szokták ásni. Nem temetni! Vagy esetleg, és általában, ki szokták dobni valahová a dögtérre.

Azonban a farkasban ott van az ember. Azt nem szabad a dögtérre dobni. Az ember a teremtés koronája. Megérdemli a végtisztességet, sőt az egyházi temetést is, de a farkas nem.

Mi tehát a teendő?

Temessük el a farkast tisztességel, mert benne van az ember, s azzal együtt a farkas is kapjon végtisztességet? Vagy pedig dobjuk ki a dögtérre, amint azt egy farkas érdemli, de akkor odakerül az ember is?!...

Mélyen tisztelt Uraim! Ezért lett összehíva ez a konferencia, amely arra hivatott, hogy ezt a kérdést eldöntse, és végül erkölcsi erejű határozatot hozzon ember és farkas eddig nem éppen tisztázott viszonyában.

Igen fontos munkánkhoz, amely valószínű, hogy hosszadalmas és nehéz lesz, jó erőt és kellő emelkedettséget kívánok.

A KAGYLÓ

Az igazi és igaz művész munkája és annak eredménye olyan, mint a kagyló gyöngye.

Valahogy úgy is jön létre.

A kagyló hosszú időn át nem tesz semmit, csak él...

Az egykor, a lét nagy tengeréből kéretlenül kapott porszem, amely láthatatlan, csak izgatja, bántja napjait, esztendeit.

Különben nem tudom, hogy egy kagyló meddig él.

Maga - mármint a kagyló - sem tudja, mi baja, csak érzi, van benne valami parány, valami láthatatlan és kimondhatatlan. Kimondhatatlan, mert nem tudja, mi az?

Hogy az a „semmi", mégis „valami", csak akkor jön rá, amikor élete esztendőinek múlásával az a kis idegen porszem, amit a lét az áldás és átok összetévesztéseként belétévesztett, egyszercsak elkezd az ő saját testének, életének, egész valóságának részévé válni; amikor lénye, sejtjei elfogadják, mert saját természete úgysem tud ellene semmit sem tenni.

Részévé: létének részévé lett. Bevonják testének anyagai, és őrzik, mint valami kincset. Az egykori fájdalom kincsét, amely fájdalomnak az emléke nem múlik, de immár egyszer s mindenkorra az - övé! Már nem vetheti ki magából; már véle egy test! És ha már így adatott, hozzáidomul a lélek is.

Tehet mást?

És mivel élni kell, az élet során egyre csak rakódik arra a kis porszemre, arra a bántó, érthetetlen és értelmetlen „semmire" létének legszebb, legdrágább vegyülete, amelyet csak az egykori fájdalom képes az élőből és érzőből előhozni.

Sok drága anyag rakódik le a kagyló testét, belső részeit védő héjra, vagyis azokra a körülményekre, amelyek puszta létét védik.

Gyöngyháznak hívják az emberek.

Gombokat készítenek belőle, meg egyébb ún. „műtárgyakat", vagy „kincstárgyakat"...

A messzi idő lényege pedig az, hogy jönnek majd a kagylóvadászok és szerencséjük, meg életük kockáztatásával is kiemelik a tengerből. Felhasítják és kiszedik a - gyöngyöt.

Megmérik mekkora, milyen a súlya, és a ponyván eladják.

A művész, olykor tétlen életében is ez játszódik le.

Akkor, amikor semmit sem tesz, csak döglik és fekve ezer dolga jut eszébe, ami egyre sokasul azzal, hogy - semmit sem tesz.

De a porszem, és a test értékei munkálkodnak. Építik a gyöngyszemet!...

Amit a művész, legalábbis a többsége élete folyamán létrehoz az a „gyöngyház" értéke és szépsége. Ipari és kisüzleti felhasználhatósága.

A kisüzletit külön említeném, mert ők csak a beléfektetett energiájuk duplá-ját szeretnék megkapni.

De visszatérve a kagylóhoz, a gyöngy - kevés kivétellel - bent van és to-vább nyomorítja a kagyló érzéseit. Nagyon fájó, talán a legfájdalmasabb, ha megsejti fájdalmának a végét, az „eredményét".

Bár meg nem nyugszik, de mivel másat nem tehet: belényugszik. Tudom: a művészek világában és társadalmában ez nem általános. Tessenek úgy venni, hogy csupán - magamról beszéltem. Már, ha művésznek számíthatok...

Azoktól pedig, akik nem „kagylók" - mélységes alázattal elnézést kérek, és működésükhöz további sikereket kívánok!...

„A NÉRÓ...”

Nem is tudom, miért, annyi esztendő után elővettem Kosztolányi Néróját. A „véres költő” regényét.

Sokáig nem vettem elő. Féltem a mondanivalójától, mert amikor olvastam, nagyon pucér volt a lelkem, tele repedésekkel, nem is kellett ajtót keresni rajta; az emberi vélekedések minden bántása és biztatása ott járt be és ki, ahol akart.

A regény is nagyon a lelkembe mászott. Egynek éreztem magamat Néróval. Engem is elutasítottak abban a szűkkeblű korban, amelyet némelyek ma is átkosnak, némelyek pedig áldottnak hívnak.

Még jó, hogy nem lehettem császárrá, mert ma sem tudom, hogyan viselkedtem volna.

Mondom engem is állandóan elutasítottak. Ki ezért, ki azért.
Fő ok a papságom volt. Ha valóban van az a hülye érzés, amit „előítéletnek” hívnak, akkor vélem szemben tökéletesen kiélte magát. Nem az irástudás lényegét keresték bennem, hanem azt, hogy kitől és mitől tanultam írni.

Mellékesen jegyzem meg: volt egy ember, akinek a nevét direkt nem írom le; akivel, mint baráttal/?/ váltottunk szóban és írásban szót „irodalmi” tevékenységemről. Ő, mint befutott és hónaljmankóval rendelkező ember / különben nem tehetségtelen, de magabiztosan pökhendi/ - elmarasztalt. Kegyetlenül és pimaszul. Máig is őrzöm minősitő levelét. Tudom, hogy pestre származott át, de ezen kívül azóta sem hallottam róla semmi érdemlegeset, sőt semmit.

Azóta megöregedtem. Gondolom, ő is. Hogy ezt a néhány sort rávesztegetem, csak azért teszem, mert az akkori hülye eszemmel még az ő kis szemétdombnyi magaslatára is úgy bámultam, mint a Himalájára és véleménye literátusi igyekezetemben sok évre megakasztott, elbizonytalanított.

Ma már tudom, hogy hellyel-közzel mindkettőnknek igaza volt. Neki abban a meg nem fogalmazott üzenetben, hogy nem nőttem föl a küzdéssel járó tárgyilagosságig; nem voltam a világ számos jelzése ellenére sem - botrányképes... A meg nem fogalmazott jelzéseken túl nekem kellett volna birtokolnom azt a képességet, hogy megfogalmazzam és életem hasznává tegyem. Ma sem vagyok rá képes, bár ma már tudom, miről van szó. Aki nem értett meg rögtön, már azelőtt ellenségnek véltem. Mint - Néró...

Persze, volt valami eleve-megnemértés, valami értelmetlen féltékenység; valami szellemi-műveltségi távolság és másság: más lelki dimenziók, amik könyörtelenül választottak el nemcsak tőle, de az egész akkori műveltségi és kultúráltsági alapoktól. Sértődöttségeimnek ha volt is kultúrtársadalmi alapja és emberekben élő igaza, az nagyon mélyen volt, és - nagyon mélyen hallgatott.

Ennyit megérdemel az a relative hosszúra nyúlt „hatás”, ennyit megérdemlek én is ezzel kancsolatban.

Mondhatnám, hogy nem is ide tartozik, de az időben mégis.

Néróval kezdtem, véle is folytatnám.

Ezt rövidebben tudom elmondani. Rövidebben, mert élőbb és valóságosabb, és még ma is több az üzenete, mint a magam kis bugyutaságából származó, éltre kiható probléma-töredékeim.

Thomas Mann a következőket írta a regénnyel kapcsolatban! „Ez a mü több, mint a kultúra, s egy nemzeti, vagy akár európai színvonal terméke... Egyéni merészség jegyeit viseli homlokán, bátor magányból született, s olyan emberséggel indítja meg lelkünket, amely fáj, s - annyira igaz!".

Én Thomas Mann végtelen tisztelője és olvasója vagyok.

Félve irom le! tőle tanultam meg őszintén és lélekkel olvasni; tőle tanultam meg az időben és térben látni a Biblia leghatásosabb részeinek a világát. Meg is maradok fölemelő véleménye mellett mind a „Nérót", mind sok más világirodalmi művet illetőleg.

Nékem is fáj Néró regénye.

Annakidején szinte azonosítottam magamat Néró sorsával. Nem társadalmi fölemelkedésében, hanem abban, hogy végülis nem volt számára kor, amelyik megértse. Olyan kor adatott néki, amelyik császárrá emelte, azzá, amivé ő nem akart(!) lenni, amihez semmi vágya sem érzéke nem volt. A regény kapcsán örök rejtély marad, hogy milyen nagy művész lett volna, ha nem kreálják őt császárrá; milyen császár lett volna, ha benfenntesei, intrikás szeretői, női-férfi kurvái, amelyek közt az anyai számitás is tekintélyes részt foglal el, nem „kreálják" őt „művésszé"?... Hogy a tehetsége /mert valamiféle tehetsége azért volt/ milyen szintre juttatta volna az sohasem derül ki, bármilyen analízist is használ véle kapcsolatban az utókor!

Arra mindenesetre jó volt „müködése", „egyénisége" és kora, hogy valakiket gondolkodásra késztessen és regényt vagy tudományt csináljon esztelenséggé fajult mivoltából.

Ma már irtózom Nérótól!

De van egy versem amit sohasem propagáltam. Benne egy sor, még abból az időből, amiről a „Néró" kapcsán beszélek! „Brittannicust helyettem ölted meg...!" Akkori sok leki nyavalyáim közül ma is visszarémlik azon emberek lelkisége, akik áldozati mivoltukat kihasználva akkor is és azóta is nem hagynak nyugtot lelkemnek. Azok, akik, szinte erre vannak predestinálva arra, hogy „mártir" vagy valóban mártir mivoltukat mások, a félresiklottak megszégyenítésére használják és alkalmazzák, még akkor is, ha ezzel /tudva vagy nem tudva/- akár az életükkel fizetnek.

Ez ugyanolyan gazsága a tudatlan lelkületnek és létnek, mint Néró - nérósága!

Mint említettem – annakidején, szinte azonosítottam magamat Néróval. Lám, mire képes egy kor szellemi önkényessége, szellemi tónusa!...

Ma már nem vagvok „Néró"! Irtózom tőle. De az akkori megnemértés, a lélek kedvességének visszhangtalan szürkesége; a mai kor kultúrának csúfolt otrombasága ugyanúgy fáj, mint akkor mindaz, amit kivül és bensőmben

átéltem. Nérók voltak. vannak és lesznek mindig. Sőt! ahogy a népesség nő, annál több. Azok, akik azt hiszik, hogy pénzükkel, s az abból eredő telhetetlen hatalmukkal; telhetetlen egyébbre sem való energiájukkal, a többre még többet, azt hiszik, hogy ők a mindenható előbbrevivői az emberiség lelkületének /bár a lelkükről fogalmuk sincs/ akik valami távoli délibáb torz látványaként tudásukkal a semmiben, de főként önmaguk körül lebegve a kultúra és civilizáció anyagi letéteményeseinek fingva magukat - úgy léteznek, mint az a bizonyos légy, amely az ökrösfogat rúdján ül és azt hiszi ő húzza a szekeret... Pedig az ökrök ereje viszi őket előre. Arra meg már hol engedne a pénz szülte vakság akár csak egy résznyi meglátást is, hogy ökrebbek az ökörnél és szellemileg azoknál is szánalmasabbak?

De van pénzük, a mindennél hatalmasabb és valóságosabb istenük, és van ösztönerejük az idealista-isten, ha nem is kinevetésére, de céljaik arcának átfestésére...

A skizofrénia, a legszentebb dilemma határán veszteglek, amikor azt mondom ha Kosztolányi Néróját újraolvasva visszacsöppenek akkori érthetetlen és „értelmetlen" ifjúkoromba, úgy látom! semmit se változott a világ. Jöhet Néró, jöhet Krisztus, az emberi világ jobbulásáért mind végigszenvedi magát és ki így, ki úgy - végülis mind az életét adja. Hadd mondjam ki a nagy bünös szót! - céllal, és olyan céllal, amelyben a végső pillanatban maguk sem hisznek már. Hogyan is hihetnének. hiszen aki a maga élete föladásának őszinte pillanatához eljutott, az látja az emberiség elő- és utó- történelmét, látja annak eddig megtett útját, amelyből a búcsúzó elme és értelem kénytelen látni jövendőjét is. Krisztus is azt kiáltotta „nagy fenszóval": „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet. Néró pedig bár nyakát hajtotta a szinpadi kard tompa hegyére, - Kosztolányi látomásában - talán az is átvillant a maradék eszén, hogy bár, meg akar halni, de egy tompa kard szúrásának a fájdalmát nem érdemli meg az a cél, az az eszme, legyen az akár császárság és mindenható uralom, sem az emberi szép eszmeiséget képviselő művészet, amelyért végülis csak meghalni lehet!...

Csak sokkal később olvastam végig Thomas Mann levelét. Annakidején nem érdekelt, ki mit gondolt a regényről, csak az, hogy én hogyan éltem végig az olvasását. Ma, amikor ismeretében vagyok Mann levelének, vagyis elolvastam, igazolva látom akkori önmagamat. Megdöbbenve olvastam, hogy őt is ugyanaz a szakasz sújtotta meg lelkében, amelyben Nérónak a Brittannicus felé való őszinte segélykérő, szívet megindító történetét meséli el.

Igen! Itt, az ilyen esetekben bukik el az emberiséget jóvátenni akaró igyekezet. Itt mond csődöt a nagylelkűség, amelynek semmi köze ahhoz, hogy császárok vagyunk-e vagy kitaszított brittannicusok; semmi köze ahhoz, hogy a sors ki által, és miáltal tett bennünket oda, ahol vagyunk és azzá, amik lettünk. Seneca beszéde ad erre nagyszerű igéket. Többek között amikor azt mondja, hogy a szeretet és a véle rokon ragaszkodás, az, ami életünk nagy-nagy céljaitól eltérít - az a „bűnös". De ki, milyen nagyszerű LELKE volt képes a

világtörténelemnek arra, hogy ezt az érzést kivesse magából? Ki volt az, aki a maga biológiai lehetőségének megfelelően ezt az érzést, ezt az „ISTENADTA" átok-áldást, vagy áldás-átkot, akármilyen formában, de mindig vérrel! - ne vitte volna el addig a végsőig, amely önmaga elpusztításával nyert dicsőséges, vagy - szégyenletes véget.

Nagyon sokat, és bizonyára nem véletlenül kerül oly sokszor Krisztus és a keresztyének neve Néróé mellé. Hézagosak az ismeretek arra nézve, hogy valóban Néró volt-e a legnagyobb keresztyénüldöző. Előtte is meg utána is annyi eszement bolondja volt a római császári trónnak, hogy szemtanúk ide vagy oda, történetírók ide vagy oda, mindnek meglódult a képzelete és talán, mint egy korszak érthetetlen főbolondjára, Néróra vezették vissza azt is, amihez neki semmi köze sem volt. Ugyanúgy, miként egy falura a környék összes bolondságát, amelyen később jókat lehet röhögni, vagy szánakozni.

Végül: egyet sajnálok.

Azt, hogy ma is él. Élete szégyenteljes színben tűnik ma is föl. Érdekes! az embereket még ma is rettentően érdekli és nem tért fölötte napirendre, az aki megismerte. Ma is izgat, ma ugyanúgy él az emberiség kultúrtudatában mint az ellentéte; a neki tulajdonított, az általa talán csak félfüllel hallott – Krisztus, az, aki talán sohase volt ellensége, mert, nem is ismerte...! Krisztus neve él közöttünk. Néróé csak úgy-ahogy.

Érdekesmód, e két lénye a Teremtésnek mégis itt él bennünk, - egyikkel hivatkozunk olykor a másik ellen; A másikkal igazoljuk az egyiket, de lehet jelen akár egyik akár a másik, az ember istenkultúrája /kultúrája?/ marad ott, ahol volt valamikor. Csak a technikája változott, az a szerencsétlen dolog, amelyről azt hisszük, hogy fejlettségünket és előmenetelünket jelenti...

AA-2002-november.

VAN E LELKÜK A TÁRGYAKNAK?

...van-e lelkük az eszközöknek?
Van. Igenis - van!

Néha nagyon sötét és gonosz lelkük van. Olyan, amibe semmiféle emberi érzés, sem ész nem képes belelátni.

Végy egy szöget, egy lapátot vagy bármilyen szerszámot: egy szivattyút, amivel évek óta szívod a magad trutymóját a pöcegödörből, de végy akármit, ami a fizika és a technika minden érzelemgőzétől mentesen a maga gépi törvényszerüségével működik. Vagy legalábbis működnie kellene. Egyik pillanatban jó. Mitől nem jó a másikban?

Átnézed, csavarról csavarra, porszemről porszemre... Kisujjadhan van a működési elve, tudod mitől megyen és mitől nem. Megtisztítod, megyen csak nem azt csinálja, amiért van. A szivattyú esetében szív, az ujjadat majd leszakítja, úgy szív, de a szaros vizet, az egyszerű mocskos folyadékot, azt amivégre teremtette a szigorú fizika tudománya, azt csak akkor képes szívni, ha a cső végét magad felé fordítod és tehetetlenségedben már csak belebámulni vagy képes. Akkor aztán a pofádat telenyomja büdös vízzel, szarral...

Keresed az ollót. Orvosilag állítólag - normális vagy. Nem azért, mert az ollót keresed. Az előbb tetted le. Tudod, hogy hová tetted. Egy méteres körön belül munkálkodsz, tehát nem vitted el sem a kert végére, sem az utcára, sem a háztetőre nem másztál föl véle. De két perc múlva nincs ott, ahová az előbb tetted. Tűvé teszel magad körül mindent. A méteres körön belül még az egérlyukat és a könyvet is átnézed, nincs-e a lapjai közt. Nincs. Nincs sehol. Már félőrült vagy, már tudományosan szidod a mennyei egész udvartartást, már tehetetlenségedben szinte sírva fakadsz. Leülsz, magad elé bámulsz, már bambán, lemondóan és - ott van az olló, ahová tetted, ugyanazon a helyen, ahonnan el akartad venni, ahol, természetesen, tízszer is nézted...

Bizony feleim! Van lelkük a tárgyaknak és az eszközöknek. Van alattomos, mocskos és sötét, gonosz lelkük. Ugyanúgy mint mindennek, mi csak létezik ezen a világon.

EGY GONDOLAT

Ó, mennyire tud fájni, amikor a másikat magára hagyjuk kétségeivel és önkínzó gondolataival!
Mindez pedig a hallgatásnak és a butaságnak az önhittsége, a nyitottság hiányának eredménye.
Veszélyes a mindig locsogó ember, de százszor veszélyesebb az, aki bezárkózik és - hallgat.
Veszélyes, mert azt sem tudni, miért hallgat: azért-e mert bölcs, vagy azért, mert végtelenül – hülye...

A KATONA

a rendőr, és a többi, miután szétverte a fogoly arcát, kiverte fogait, egy életre nyomorékká tette, esetleg megölte... azzal védekezett, hogy ő csak parancsot teljesített, csak a kötelességét tette.
Hát vannak emberek, akiknek ez a „KÖTELESSÉGÜK", hogy verjenek, öljenek?
Hát, mit lehet beszélni az ilyen fajról és mit lehet kezdeni azzal, amelyik ésszel ezt tervezi, műgonddal kivitelezi és megnyugszik abban, hogy neki ez s kötelessége, ez a munkája, ő - ezért van?
Van az ilyennek joga az élethez, a léthez?
Amíg ez így van, nincs mit beszélni, nincs miről értekezni; addig az emberi faj csak magához hasonlítható és semmi más teremtményhez!
Amíg ennek létjogosultsága van, addig erkölcsről kapcsolatban nincs mit mondani.
Addig az emberi faj a teremtés salakja, bűzös melléktermék, a mindenség anyagcseréjének a végterméke, és nem a teremtés - koronája!
Ha pedig azt állítja magáról,hogy ő a teremtője képének hordozója, és ha ez valóban úgy is van, akkor a teremtője is ugyanolyan szánalmasan bűzös és utálatos, mint a teremtménye, véle sem lehet semmit se kezdeni...!...

EGY KIS MEDITÁCÓ
a nőkről, lányokról, azokról, akik felé a hímnemű lények bensőségessége áradásnak indul.
Ki az a likas némber, aki fönsőségesebb léttel bír a hímnem fölött, mintsem azt a vágyakozó kan szeretné?
Ki hágja meg a szukát, ha pénisz nincs hozzá?

Minő ostobaság a két nem közül elhagyni az egyenlőségjelet!
Az olyan szerelmi megnyilvánulás, mint a nők költészetté emelése, nem egyébb, mint egyfajta impotencia. Vagy azt jelenti, hogy a hímneműek ereje, fizikai és egyébb jellegű potenciálja folytán, mint gyöngébbet emeli maga fölé a nőt; vagy pedig azt, hogy a hím gyengébb, félénkebb, esetlenebb.
Az eredmény azonban mindig csak az, hogy nincs érvényes vagina rendes fallosz nélkül. És, persze - fordítva!
Mert az az Y, akinek nincs szüksége X-re, már a kromoszómákban hülye vagy nyomorék.
Mindent a körülmény, a szükség és az aktualitás dönt el, és sohasem a - rang...!
Ha egy legfőbb királynő a helyzethozta szükségben kész közösülni az utolsó talicskázó legénnyel, akkor minden rendben van.
Ha nem, akkor baj van. Akkor már csak királynőről beszélhetünk és nem NŐ-ről

A KLOZET ÉS ÉLETEM MÁS FONTOS ÁLLOMÁSAI

A KLOZET

A klozet, mert vécének nem nevezhetem, "WC"- nek meg pláne nem, amint az általában és faluhelyen szokás, az udvar végében volt. Miután beutazta az egész udvart, és többféle formai változáson ment át, megállapodott a disznóóllal egybekötött fészerhez ragasztva.

Gyermekkorom lelki életének és álmodozásainak az volt a legszentebb helye. Már ami a portán belüli életemet illeti.

Mert liba- és tehénőrzés közben is gazdag lelki életet éltem. Igaz, tehenünk nem sokáig volt. Később apám vett egy kecskét, egy "proletártehenet", de azt nem kellett őrizni, meg, ha jól emlékszem, nem is volt meg sokáig. Libákat anyám mindig tartott, mert az szolgáltatta az aránylag terjedelmesebb húsétket. Tehát inkább libapásztorkodással teltek 12-14 éveim között levő napjaim.

A klozet azonban igen fontos helye volt a jövendőt álmodó, gyermeki elmémnek. Magányt kerestem kis, elesett serdülő álmaim számára. Ott álmodtam össze azt a rengeteg szépet, de valójában az akkori világ nyújtotta, elég szűkös képet kínáló jövő-képzeteket, amelyek minden esetben valamilyen papír- kínálta formákhoz voltak kötve.

Rubrikás irodai papírok garmadáját halmoztam fel, azt álmodva, hogy valamikor majd íróasztal előtt ülve, valami nagyon fontos számadatokat, bejegyzéseket fogok rájuk írni. Érdekesmód, sohasem gondoltam szépirodalmi dolgokra. Eszembe se jutott, hogy regényt vagy hasonlót írjak majd hátsó, tiszta oldalukra. Az ún. értelmiségi világot és sorsot csak valami irodai szinten voltam képes elképzelni, azért is, mert a tanító is íróasztal, tehát valami "hivatali" helységben ült és tevékenykedett, meg az Iroda, így hívtuk a községi hivatalt, igen! - nagybetűvel, csak ilyen rubrikás papírok világát kínálta képzeletemnek.

A klozetból álmodtam Palesztináról, meg Amerikáról. Annakidején ugyanis ez a két földrajzi hely forgott közszájon. Az első azért, mert oda vándoroltak ki a falunkban még megmaradt zsidók, Amerika meg azért, mert a háború utáni keserves idők emberének is az álmait az töltötte be.

Egyszer, igaz az sokkal előbb volt, anyám is kapott egy ajánlatot egy zsidó orvostól, hogy mivel apámról, aki orosz fogságban volt, sokáig nem kapott hírt, a körülmények azt sugallták, hogy talán nem is fog - menjen hozzá feleségül s kivándorolnak Amerikába, engem pedig természetesen saját gyermekének fogad. Anyám nagyon szép fiatalasszony volt, ezt minden túlzás és minden részrehajlás nélkül állíthatom. Máig is bizonyítják azok a fényképek, amiket őrzök, hogy nem mindennapi szépség volt. Ó, Istenem! hová és mivé lesznek a virágok szépségei..?!

Nem fogadta el az ajánlatot. Ahogy aztán apám hazatért a majd ötéves fogság után, s anyám számára nem teljesen az az álombéli, várva várt szerelmes lovag tért vissza, akit puha karjai közül kiszakított annakidején a sors meg a világiránvító nagyfejek önző és buta kegyetlensége, ha eszébe jutott a való élet durvaságai között az egykori ajánlat, bizony, elkönnyezte magát...

Így került tehát, álmaim, szinte valós közelségébe Amerika a klozet "mélyén", amely úgy jelent meg kép gyanánt előttem, mint egy távolban lévő szalmakazal, amit a Holt-Tisza túlsó partján láttam egyszer. Előttem víz, jobbról, balról fűzek, aztán a túlsó part, ott is néhány nagy fűz, azokon túl a végtelenbe futó mező, s abban pedig valahol messze - egy aranyló hatalmas szalmakazal...

Hát, ilyen szürrealista képzeteim voltak az elmondott világról, amelyet burjánzó fantáziám aztán még kiszínezett sok-sok más egyébbel, olyanokkal, amiket sem akkor, sem azóta nem tudok megnevezni.

Valahol olvastam vagy hallottam valamikor, hogy az emberi lélek számára két szent hely létezik: az egyik a templom csöndje, a másik meg a budi... Bizonyíthatom, hogy van benne valami.

Mert lelkemnek igaz valójában ma is ott vagyok, ma is folytatom, ha nem is a hivatali rubrikás papírok blokkjait, hanem – egyebeket.

Amikor ezerféle ilyen – olyan tárgyakat félre teszem, elrakva arra az időre, amikor majd isten tudja, mit csinálok, szerkesztek, sőt! – alkotok belőlük...

Az ezernyi drót és mindenféle kapcsoló; elavált, és általam tákolva megjavított és átalakított erősítő, mikrofonok az állványaikkal együtt, a különféle barkácsolt szintetizátor asztalok... mind – mind egy majdani nagy koncertre való készülődés csöndes folyamata volt.

Még ma is, még most is, a készenlétben álló, a táskában együtt váró fényképezőgépek, film és videókamera, hogy csak a nyakamba akasszam, a vállamra vegyem, ha indulni kéne valahová... valamilyen útra, messze, a mindennapok szürkeségétől az érdekességek, a látnivalók távoli világába, vagy egyszerűen csak el, valahová – a világba... Oda, ahol vagy kél, vagy enyészik a nap, ahol ezernyi kövek, jelen és letűnt világok várnak rám... Fák, virágok, füvek.

Mind-mind ma is úgy, mint valaha az udvar-végi klozeton álmodó és elvágyó kisfiú lelkében és képzeletében; akkor még az előttem álló, rám várakozó élet (reális?) reménységével, ma pedig már a horizont alá úszó Nap egyre távolodó, de annál még inkább fájó reménytelenségével. Mert hiába állnak és várnak készenlétben a dolgok, a körülölelő közegből, a reális valóságból kitekintve, aligha látnak már messzeségeket...

És mégis!...

Mégis, szinte naponta kézbe veszem tárgyaimat, ma már idejétmúlt, a jelenkor számára talán idétlen technikákat; ellenőrzöm: működnek –e, nincs –é valami kis rész-hiba bennük, mert csak működjenek, legyenek készek ahogy a fontos hely és alkalom elvárja... Vigyázok ne lepje por, és isten-őrizz! – korrózió keletkezzen rajtuk, hanem csillogjon, aminek csillogni kell...

Kész, együtt van a repertoár, a dallamok, énekek kezdősorai, amik végigkísértek és bennem daloltak egész máig való létemen át.

Ó, klozet... Álmodozásaim szárnyainak növesztő fészke; trónja álomkirályságom trónterme...

Persze ott se volt zavartalan a nyugalom, mert a természetes szükséglet hajtott oda valakit, vagy a túl hosszúra nyúlt ottani időzésem volt furcsa, és

rám szóltak, hogy a mi a frászt gurnyasztok abban a büdös budiban olyan sokáig?...

Ó ha tudták volna, mily gazdag világ volt abban a másfél négyzetméternyi trónteremben...! Micsoda messzeségek, micsoda világok, színek keltető kosara volt, és, hogy nem a büdös budin gurnyasztottam, hanem álmaim gyökerén; meleg vizeken álmaim ikráit költögetve, amelyeknek egykor szűk lesz tán a tenger, az egész földi és égi világ, és – kevés lesz tán maga ez az egész földi élet...

Egy kegyetlen emlék még ami a klozettal némiképp kapcsolatos.

Akkor már meglett, családos ember voltam.

Apámat temettük.

Esős, sáros májusvégi vasárnap volt.

Az a bizonyos klozet, amely apám állandóan újító és tervezgető elméjének engedelmeskedvén, mint már azt föntebb is említém, beutazta az egész udvart, ill. annak minden félreeső sarkát. Temetésekor ott állott álmodozásaim megszentelt földjén. Mintegy, a folyton veszendő létből megmaradt valóság. Oldalában szögek sokasága, amelyekre különféle drótok, madzagok, a falusi életnek számtalan felhasználható eszközei voltak aggatva.

Apám egyik ismerőse, egy fogtechnikus, félreeső dolga mián oda tévedt, s visszajövet könnyekkel a szemében vállamra borult.

Bizonyára érző ember volt, akinek az eszén is túlnőtt a szíve...

Azt mondta: láttam a budi oldalára aggatott drótokat, isten tudja miféléket... Terve, célja volt velük... Talán holnap, talán a jövő héten akart velük valamit kezdeni...

Majd folytatta: most fáj igazán, most érzem át, mi az – valakit temetni.

Sokszor visszajátszódik, sokszor visszatekeredik ez a kis „filmrészlet". Apám, ha nem is álmodozva, ha nem is a lyukas trónon ülve, mint én egykoron, az én régesrégi álom-tróntermem falára akasztgatta terveinek tárgyait, amelyekhez nem szükségeltettek akkora álmok, mint egykor az enyéimek, s amelyek ott maradtak az örökkévalóságnak, vagy legalábbis addig, amíg valaki, mint fölösleges dolgokat le nem szedi, el nem dobja őket...

Ó, szentséges klozet!... Te legdicsőbb trónusa életem királyságának... Hová helyezzelek már ebből az ősidőknek is sokúlta időmennyiségből?...

Maradj meg örökre annak, ami voltál, aminek kotlóskosara voltál: a vágyakat soha el nem érő, a Holt-Tisza túlsópartján, sejtelmesen sárgálló szalmakazalnak, amiről máig sem tudom, hogy szalmakazal volt-e, vagy valami más,... vagy valami – más...

Hogy Palesztina se sikkadjon el, az két főnévvel közelít hozzám, szinte még ma is, nemhogy akkor a klozet szent álmodozó, a rajtam kívül alig létező világtól független magányomban: Berkovics, a kedves, őszbehajló, bajuszos zsidó boltos, és egy Virágvasárnap délelőttje, amikor Zoli nagybátyámmal sétálni mentünk a Laposra, onnan meg elkóboroltunk a nagytárkányi elhagyott és kifosztott zsidó templomhoz, amely kívül állt a falun, szabadon egymagában, nem zavarva semmi más felekezetet.

Szinte a budi magányából szállnak vissza a képek, ma már talán valósabb illatukkal, mint annakidején. Bizony, van az úgy, hogy a képek, a látottak éldegélnek bennünk, s egyszercsak sok idő multán megkésve megérkeznek az illatok is. Emlékszem, rengeteg vadrózsabokor nőtt, amerre a templom irányában kóboroltunk. Emlékszem, és mintha az illatukkal szállna vissza a dal, amit bátyám, elég hamisan, énekelt: "...virágzott a rózsa..." Emlékszem az elhagyott templom világos kék és fehéres falaira, a tipikus, keleti világnak a melegből a hűvös színekbe menekülő ornámentusaira. Oly sokszor visszaköszöntek életem folyamán, egyszer házunk egy kis szobáját ki is festettem azokkal a színekkel, közben a régi zsidó templomra gondolva, meg arra a régi-régi sétára: Berkovicsra és Virágvasárnapra emlékezve, meg - Palesztinára...
Mérhetetlen sokat el lehetne még mondani az én régi és azóta is élő klozetvilágomról. Nem minden esetben szabad ezt csak úgy elprofanizálva, ellaposítva értelmezni: nem csak arról van szó, hogy az anyagcsere-folyamatok ennyire kiegészítik szellemi létemet is... Vagy talán - éppen arról lenne szó?! Mondhatnám: nagyonis! igenis..!

Mert, ha végignézek a hatalom jól megtrágyázott melegágyán felnőtt írók világán, legyenek azok akár a múlt "átkosai" vagy a jelenkor "áldottjai", mindig kiszúrják igazi valóságuk zsákját, meg a szememet is azok az ún. polgári jólneveltség kottonyába öltöztetett kifejezésmódok, amelyek mesterkélten irtóznak az anyagcsere teljes folyamatától, kizárva életünkből a seggünket, mintha az nem testünk és lényünk tartozéka lenne. Kívánom, hogy számukra szűnjön meg egyszer használható lenni! Nem sok időre, mert eleve nem vagyok rosszindulatú, csak annyi időre, amíg rájönnek, milyen fontos az..!

Azt hittem, a korszakváltással életünkbe beköszönt az alsóbb régióknak a ténye is... A legátalánosabb értelemben. Úgy is, mint az, hogy a magyarság nemcsak budapestiekből áll; úgy is, hogy a magyar nép nemcsak fővárosi úgy is, hogy a rádióhallgatókat nem csak egy megszabott - egyszeri - adásban érdekli az, hogy hol van a leghidegebb és legmelegebb, hanem, ha bekapcsolja a rádiót, ne az az unott szöveg trágyázza az ököritófülpösi paraszt fejét, hogy a reggeli krónikában tízszer hallja, hogy Budapesten hány fok hideg vagy meleg volt, hanem ugyanakkor hallja már tízszer azt is, hogy hol volt a legmelegebb és leghidegebb pontja annak a hazának, amelynek mégiscsak Magyarország a neve és nem – Budapest!...

Nem akarok ennyit – legalábbis egyelőre - időzni szent Budapestünknél, majd később, máshol, hiszen fontosabb dolog az, ami szent gondolatokra ingerelte lelkemet: a klozet... Bár úgy gondolom, lassan itt is behúzhatom a féket és lassúbb fokozatra kapcsolhatok, valamiképp megváltoztatva ennek az egytémájú száguldásnak az irányát.

Nem "ebben a világban" élek... Keservesen írom ezt le, mert - nem igaz. Ugyanis, képtelen vagyok egy szebb, talán régibb?, vagy távoli jövő világát élni a létnek, mert minden ponton és minden percben, bizony az anyagcsere teljes végtermékével önt le az a "bársonyos jövő", amelyért "bársonyos" forradalma zajlott le ennek a világnak, s amely oly smirglivé lett, hogy már a seggünket sincs módunk kitörölni véle...!

Marad hát a klozet, a budi, ahol gyermekkoromnak szép és képzelgései átnyúlnak közelgő öregkorom felé, és maradnak annak, amik egykor ott, a régi klotyón voltak.

ARBE SZIGETÉN

1978 augusztusának vége felé járt az idő. Több, mint ezer kilométeres út után érkeztünk a Dalmácíai-i Arbe /Rab/ szigetére.

Esteledett már, amikor a komphajó kikötött a sziget déli felén levő kikötőben. Míly érdekes a mediterrán vidék! A szárazföldön, ahonnan elindultunk, pálmafák, agavék és leánderek szegélyezték a partot. Ahová pedig tartottunk, a sziget északi oldala a hajóról nézve kopár, szél verte tájat mutatott, melyen az életnek szinte semmi nyoma sem volt. Semmi sem emlékeztetett a buja mediterrán világra. Hogy valami lények mégiscsak jártak arra, mindösszse valami vékony, a tengernek tartó csíkok jelezték. Mint később kisült, kőből rakott falak, kerítések voltak. Kinek és mitől védtek vagy szolgáltak, nekem ma is rejtély.

Mily kellemes érzés volt megpillantani a déli oldalt, a kis fővárost, a kikötőt, ahol ugyanaz a buja vegetáció ölelt körbe mindent, mint amit a szárazföldön hagytunk.

Aránylag könnyen megtaláltuk a címet, ahova igyekeztünk, ahol várva voltunk. Igaz „luxus" Skodánk eléggé köhögve mászott le már a kompról is, de hűséggel elvitt bennünket a parkkal övezet kis villa bejárata elé.
Leroskadtam fáradtan, mint mondottam közel ezer kilométer kölcsönös öröm, ölelkezés, üdvözlés után minden további dolgok kezdete az volt, hogy szinte pillanatok alatt leittam magam. Nem ezzel, nem azzal, hanem az annak idején még a szentel víznél is szentebb – Napóleon-konyakkal...
Ma már tudjuk, a „napóleonok" nem valami extra tömény italok, de a jóformán üres gyomorban (egész nap csak úgy kézből ettem, vezetés közben), megvolt a hatása...

Tán nem is én, mint inkább környezetem a vendéglátók érzékelték, hogy a tati – bizony elhajlott. Persze, azért bármikor és bármennyit ittam is, annyira hülye sosem tudtam lenni, hogy ne tudjam, mennyire vagyok hülye... Csak azt nem tudtam, hogy akkor ott momentán mit kezdjek magammal. Azt véltem a legokosabbnak, ha nagy örömmel... de amúgy, szóval hát... leszoptam magamat. Mi ilyenkor a teendő?

Ilyenkor az a teendő, válaszolta sógorom élettársa, hogy veszel egy jó fürdőt. Látván elesett állapotomat, rögtön hozzátette: majd én megfürdetlek. Így: majd én megfürdetlek!...

Ide egy betoldás kívánkozik, egy visszapillantás gyermekkorom érzelmi és álom világába.

Egész életemben irigyeltem a cigányokat a tárkányi „Gödör"-ben, ahol a purdék: fiúk és lányok pucéran, szabadon fürödtek, lubickoltak nyári délutánokon és estéken a vályogvető gödör terjedelmes pocsolyájában, mint egy Édenben semmit sem szégyellve, míg én a magas partról bámultam őket elvágyódva jólneveltségem „úrias" világából. Kibámulva egy bizonyos fajta

lelki rabságból, amelynek sem értelmét, sem értékét nem értettem és nem értékeltem. Sőt! nemhogy nem értékeltem, de nagyon-nagyon mélyen, kis gyermeki lélekvilágom határtalan őszinteségével – utáltam. Neveltetésemnek célját sem értettem s mindent, ami ún. „fennköltebb" volt, mint a „cigányélet" a szabadság, mindent mindenestől létem s jövendőm ellenségének tekintettem.

Én is szerettem volna pucér lenni, semmit sem szégyellni, ami rajtam van, ami belőlem kilóg, ami bemegy vagy kijön, semmit sem szégyellni abból, amit gondolok, amit érzek és álmodok, ami után vágyakozok. Mert csak jó után vágytam.

Tán valahol és valamikor megrekedtem életemnek egy pontján, ami a mennyek világa lehetett, az ősi-édeni világ, amelyben szabadon közösülhet még a szamár a madárral, a Hattyú – Lédával, s nem számít, hogy Pánnak ló patái vannak... Tán születésem, anyám méhe nyugalmának elhagyása, a külső világ jöttömre-várása; a hajnali kelő Nap fénye és a levegő, ami bántott, megborzongatott a számomra is létté váló világból... Tán megérzése a sok mesterkéltségnek, ami vár rám ebben a világban, amitől tán még a „nemlét" is jobb...

Már talán akkor szerencsétlen voltam, mikor megszülettem, amikor megmosdattak, felöltöztettek és pólyába tekertek, már éreztem: ezt a világot nem nekem találták ki, én csak véletlenül és tévedésből kerültem ide...
Bocsásson meg ezért a világ!

Mily nagyon eltántorodtam Arbe szigetétől és attól az estétől! De a kívülálló számára csak így van értelme annak az „esemény"-nek, amely szerény részegségemnek megvallását követte.
Sógorom asszonyával, Máriával, már találkoztunk egyszer Pesten, A maga harminc esztendejével a szép nemnek inkább a szebbik feléhez tartozott, de azon túl, hogy a szabad Jugóból származott más csodálatom nem volt iránta.

Ő tudta, mit kell velem csinálni.

Hogy úgy mondjam, nyilvánosan bekísért a fürdőszobába, leszedte rólam átizzadt gönceimet. Le a trikót, gatyát és besegített a kádba, megmosott, lezuhanyozott engem, majd egy nagy törölközővel megtörölgetett. Mint egy pulyát, mint egy kisgyermeket. Tiszta ruhát kért, rám adta, majd egy fürdőköpeny méltóságában kivezetett és azt mondta: most igyál meg egy konyakot.
Én a kádból kilépve már tök józan voltam. Legalábbis az alkoholtól. Megittam azt az egy konyakot, s aztán talán még egyet. És nem volt semmi bajom, nem lettem utána részeg, csak valami békés állapot költözött a szívembe, az egész lényembe, az atomjaimba.

Akkor egyszerűen csak nyugodt lettem és nem próbáltam megmagyarázni magamnak, hogy mitől._ Volt egy sejtésem, egy közvetlen élményem arról, hogy egy férfi, azaz az emberi faj egy hímnemű egyede pucéran fekhet a kádban s egy tőle teljesen független, érzelmileg neutrális nőnemű lény tenyerével tapintja, simítja, megmosdatja, megfürdeti, és egyszerűen csak – jót tesz vele. Aktuel-momentán kivezeti a részegségből. Ennyi.

Bár akkor csak ennyi volt az az "ennyi", azóta horizontálisan és vertikálisan is több lett az a fürdetés.
A cigányok vályogvető gödrének szabadsága eszembe sem jutott. Keze érintése, kedves jóakarata, hogy visszagyógyítson a józanságba, csak a bőrömet rezegtette meg. A tudatalattivá lett emléket, amely élményé magasztosította, még nem hozta felszínre. Ahhoz, hogy tudattá váljék bennem, évek hosszú sora kellett.

Minek is magyarázgatnám, ragozgatnám ismeretlen ragokkal?

Azóta sokszor lerészegedtem már. Hol az élet kínálta szinte erőszakosan az alkalmat, hol én kerestem ugyanúgy. Sokszor szerettem volna kifordítani magamat, hogy tus-rózsával, annak vízsugarával mossam ki magamból az ittasságot. Csak a fejemet, a belső részeket védő, borító bőrhuzatot moshattam le, hogy másnap hatványozottan érezzem a kudarcot, s hogy a másnaposság gyötrelmeit talán csak a harmadik nap enyhítheti.

De visszatérve a gyerekkori álomfilozófia igazságára, amit a Gödör felett álmodtam a szabadságról, az Édenről, a mesterkélt világ még mesterkéltebb erkölcséről és törvényeiről, és az élet-esztendők unalmában maradt egy élmény, amely bizonyította, hogy amit a pucérság szabadságáról és a szabadság pucérságáról álmodtam, képzeltem, az nem volt csupán éretlen kölyök-képzelgés: az valóság is lehet!

Ha olykor megittasodva a kádba lépek s megeresztem magamra a vizet, néha szerényen megérint az Arbéi emlék, amikor egy nőnemű ember megmosdatott engem, felöltöztetett s nem volt a világban kérdés, amire természetszerűleg nem is kell felelet...

2009 november

FELSÜLÉSEM TIHANYBAN

Most hirtelen nem is tudom az évet. Valahol a kilencvenes évek közepe-táján volt. Ugyanis szerettem volna elfelejteni a sztorit minél hamarább.

Egy klímával ellátott kis Mercedes buszon utaztunk le Budapestről Tihanyba, egy bizonyos... ianus rendezésében, annak, úgymond - hőskorában, abban a jóformán kezdeti korban, amikor még él az álom, „ég a szerelem"... Amikor még a tervek szinte könyöknyi messzeségben vannak csupán, amikor az ember azt hiszi, hogy ha valamit elgondol, és elmondja, kimondja, az majdnem maga a testet öltött valóság.

Képzőművészeti és mindenféle-művészeti alkotótáborba utaztunk a gyönyörű Balaton-parti városkába, annak is egy szuper helyére, a 950 éves alapokkal bíró objektumába, ahol - valóban - ami képzeletnek, szem-szájnak ingere csak lehetséges, minden együtt volt.

Vezetőnkkel, szentséges főnökünkkel, az egész rendezvénynek és ama szellemi társulásnak atyjával, N. F.-el, akit szívem teljes őszinteségével féltettem felpörgetett és, szinte magát és családját is erőfölötti teljesítménye folytán, úgymond - önpusztító igyekezetével - bizony! veszélyeztetettnek láttam... Szóval, vele megbeszéltük, hogy egy koncertfélét produkálok a gyönyörű tihanyi portán középkori dallamokból, egyházi dallamokat világi szövegekre alkalmazva.

Lett volna abban minden: Balassi, Csokonai, ismert és ismeretlen szerzők szövegei, dallamai, a magyar zene századainak szomorú és, ha könnyűzenei is, mégis nagyon komoly és igényes, "megfelelő" hangulatot igénylő repertoár. Magam is, talán, nem is félve, hanem meghatódva és kissé elkenődve a produkciónk várható szépségétől, vártunk valami előzetes megilletődöttséget, mint bevezetőt.. Pontosan kifejezve! csöndet, amely minden, igazán zenei/!/ produkciónak az előzménye kell, hogy legyen.

Tiszta zene - csak tiszta csöndre épülhet.

A technikai dolgokat, mint hangszórók, mikrofon, tisztességesen elrendeztük, és vártuk a kezdés időpontját. A közönség, amelynek nagy részét táborunk tette ki, de vendégek is érkeztek a közelből és valahonnan is, lassan gyülekezett.

Mint említettem, a várt, ajándéknak szánt műsor szépségétől, mi, az előadók is zavarban voltunk, és szívünk, mint ilyenkor szokás, a torkunkban verte a taktust. Elmélyültem magamban, keresve és fixálva a legmegfelelőbb hangkezdést, amelyet végig tudok-tudunk vinni tisztességgel, mint istentisztelet előtti áhítatot néztünk végig önmagunkon. Megjegyzem: én voltam az egyszemélyes zenekar, és a egyik énekes is. Az már az én fogyatékosságom, hogy a közönséget mindenkor magasabbra emeltem magamnál, úgy kezelve, mint extra műértőt. Elvégre is, egy ilyen helyen, pesti és egyébb hallgatóság előtt megilletődik az ember, pláne ha távoli, vidékinek is alig nevezhető vidékről érkezett.

És ekkor jöt az, amire nem számítottam. Bármire, égzengésre, földindulásra, csak arra nem!...

A nagy ájtatos csendben egyszer csak a tér hátsó sarkában egy tarkaruhás csoport, permanens harmonikaszó kíséretében, bődületes paraszti hangerő és duhaj jókedv vulkáni erejével zengte, énekelte, fejhangon bőgette, hogy: „az a szép, az a szép...".

Mint akit leöntöttek, leszartak és lehugyoztak; mint amikor a tányér közepébe belérondítanak és bicskát döfnek szerelmi vallomásainak előtte fenekébe a szerelmi vallomásra készülőnek... úgy éreztem magamat. És efölé kit látok, mint egy karmestert, az általam annyira féltett és imádott, isteni főnökömet...!

Ha van az embernek minden értelmet nélkülöző, bamba képe az életben, akkor nekem ott volt. Nem volt és ma sincs sem szó, sem semmiféle képzet annak az elmondására, amit akkor éreztem, ami akkor rám szakadt. Mintha egy amőbába tűt szúrnának; mintha Csokonai: Reményhez c. versébe belekrákognák az "akácos utat...", de legfőképp, csak azt a megdöbbenést tudom, az áhítat mély csöndjét tönkretevő jelenetét összehasonlítani önmagával...

Úristen! Kinek és minek akartam én itt odaadni, megosztani lelkem legszentebb zenei világát?

Akkor ott volt az első törés, amelytől kétségbeestem mind affelől, hogy a művészet olyan gyönge még most is, mint általában mindig is volt, és nem biztos, hogy akik a művészetek mecénásainak mondják magukat - valóban azok is.

Akkori kétségeim később be is igazolódtak.

Azt már, gondolom, mondani sem kell, hogy megbuktam.

Az "az a szép" meg az "elment a szeretőm Pestre" - nagyobb vitalitással bírtak és, bírnak ma is, mint Horáciusz és Balassi, Tinódi meg a többi.

Kiálltam én a közönség elé, amikor több odakiáltás után végre a cifraruhás, igazi népi erő kelletlenül engedett az élet, és valóság-idegen, lelki-középkornak, de szánalmas nyivákolás jött elő a torkomból. Még a megfelelő hangot se találtam.

Mint ahogy – azóta sem.

A RÉZHÜVELY

Az a bizonyos rézhüvely, egy, az első világháborúból származó harmincket-tes ágyú töltényének a hüvelye volt. Hallottam, annak idején mély megbotrán-kozással, hogy a templomok harangjait is elvitték a háborúba, hogy belőlük töltényhüvelyeket készítsenek. Talán azért is volt ennek az én hüvelyemnek olyan angyalian csengő, mégis szomorkás hangja, mert biztosan benne élt a sok társából összeolvadt emlék, amikor a falvak legmagasabb pontján ült és várakozott az oly sokféle szolgálatra.

A rézhüvely ott állt a kamrában a pincetorok külső búbján, szemben egy parányi ablakkal. Porlepte, időbarnította testén még néhol átvillant a réz ragyogása. Gyermekkoromhoz hozzátartozott a rézhüvely. Ha valamit kerestem, a rézhüvelyben kezdtem és folytattam mindenütt, de a rézhüvelynél fejeztem be. Igazi kincstárszámba ment. Volt abban rozsdásszög, fényes szög egyenes is görbe is, százféle csavar, órakerekek, csattok, eltört bicskapenge, dugó, bakelitapróságok, kapcsoló maradványok, és ki tudná elősorolni, mennyifé-le kincs. Nagyapám vagy apám amikor szögezni akartak valamit, disznóól ajtaját, szekéroldalát, meghasadt vályút, vagy lószerszámjavításhoz valamit kerestek, először is a hüvelyhez fordultak. Kezükbe vették, szinte láttam, hogy a rézhüvely meghajolt, mint egy szolgálatkész szatócs: tessék parancsolni, mire lenne szükség? - s nem fecsegett fölöslegesen, hanem kiöntötte minden készletét: a kedves vevő hadd turkáljon kedvére. Ha volt, ami kellett, elégedet-ten csengett-bongott, amint a sok kacat visszahullott belé. Ha pedig nem volt, szerényen, de biztatóan csendült: majd lesz, majd akad máshol.

Néha kivittük az udvarra, hogy ne kelljen vaklálni a sötét kamrában. Ilyen-kor meséket idézett föl a rézhüvely apám vagy valamelyik szomszéd emlé-kezetében. Többnyire háborús emlékek voltak és sohasem hallott országok, események jöttek közel, elevenedtek meg. Volt azok közt mindenféle, jó is rossz is, szép is csúnya is. Kitárulkozott előttem a felnőtt ember és mindenfajta cselekménye. Ez is mind valamiképpen a rézhüvely tartalmához tartozott. Vagyis: lelke is volt. Múzsája volt az emlékeknek, az elbeszéléseknek. Mennyi mindenre képes egy ócska rézhüvely!

Később már, ha nem is volt szükségem semmire, akkor is bementem a kamrába és csak úgy szórakozásból, mondhatnám lelki szükségletképpen keresgéltem lim-lomjai között. A kis ablakon a szemben lévő fehér ház falá-ról visszaverődő napfény sejtelmes árnyakat varázsolt a kamra belső falaira. Odabent minden szürke és homályos volt, a falbavert, rozsdás szögeken rozs-dás kasza, fekete szíjak, szürkésbarna zsákok szomjasan nyelték a kevés fényt. Csak a rézhüvely volt az egyetlen, amely, ha szerényen is, de mutatta: vissza tud adni valamit a fényből. Igazán nem volt önző.

Felnőttem és messze kerültem. Sok időre elfelejtettem a rézhüvelyt. Tartal-ma, a keresgélések és sok minden messze került, ami véle kapcsolatos volt.

Künn a világban annyi ragyogás fogadott: szépen, fényesre csiszolt réz- és más csillogó dolgok. A házat és a kamrát is lebontották időközben. Amikor sok év múltán visszatértem, idegen világ fogadott. Mászkáltam a szétbontott és az épülő romok fölött. Egyszercsak a lécek, vályog- és cserépdarabok közt megakadt a szemem a földből nyöszörögve, küszködve előkandikáló réz-hüvelyen. Istenem... Még benne voltak a régi lomok, amikor előkapartam a vályogtörmelékből. Minden csupa rozsda és földes volt benne. Kiöntöttem, és egyszerre a felhőkből, a romok közül előlopakodott a régi udvar finom porával, ismét keresgélni kezdtem a hüvelyben. Mint akkor, annyiszor...

Hazahoztam, egy kicsit megcsiszoltam, de nem túlságosan. Az ablakon át és falakról most szerény fény hullik rá. Most sem hivalkodik,most is tud adni abból a kevésből is...

TÁRKÁNYI NAGYAPÁM

... ma sem, ennyi idő távolából se tudom eldönteni, milyen ember is volt. Az biztos, hogy jó volt. De, hogy ő se tartozott az ún. normális emberek közé, az is biztos. Nem tudom, hogy hívják azt a "betegséget". Nemhogy objektív, de szubjektív diagnózist sem lehetett volna szerkeszteni állapotáról. Az egész élete úgy, ahogy volt testileg-lelkileg -kellene hozzá. Némely vonásokat ugyan alá lehet húzni, amikor magamban megpróbálom őt összerakni, például azt, hogy néha rettentően "kényelmes" tudott lenni, talán "nemtörődöm", s a problémák iránt végtelenül közömbös. Ha problémák adódtak, amolyan igaziak, mintha lelassultak volna a kerekek az agyában, mintha valami függöny, valami védő-köd ereszkedett volna elé. Úgy élt, mint egy örökös gyermek: nem számolt, vagy csak igen ritkán jutot eszébe a halál, az elmúlás. Neki az idő nem volt tényező, csak az - időjárás, az évszakok.

Ma sem értem, hogyan volt képes az elég kicsiny "birtokot" olyan gazdaságosan vezetni, munkálni, hogy majdnem annyit jövedelmezett, mint akinek háromszor annyija volt!...

Nem akarok én most róla értekezést írni. Arra koncentrálok, ami mostanság oly gyakran eszembe jut, ami néha egyre megfoghatóbbá válik számomra: az idő. Annyira nem számolt az idővel, mintha az örökkévalóság neki lett volna fenntartva.

Amikor aztán rájött, mert csak rájött ő is, hogy nem így van, az volt egyre sűrűbben emlegetett kívánsága, hogy szép halála legyen; hogy jó időben, hosszabb szenvedés vagy betegség nélkül múljon el.

Emlékszem: egyszer-kétszer bemutatta nekem a pózt, hogy milyen helyzetben szeretne meghalni. Hanyattfeküdt, mellén keresztbetette a kezeit.

- Így! - mondta.

Nem sokat értettem az egész bemutatóból, nem is igen foglalkoztatott a halála, még kevésbbé a körülményei, sőt egyáltalán maga a gondolat oly távolvaló volt, hogy ő meghalhat. Én úgy képzeltem, hogy az ő halála valahol a végtelenségben igen mélyen alszik, és ha föl is ébred valamikor, ugyancsak sokáig tart majd, amig eszméi is, hát még amíg hozzá elér?... Talán az már az én életemen is kívül van... Akkoriban olyan, mittudom éves lehettem: tizennégy, tizenöt? Úgy gondolom, a lét ilyenfajta kérdéseit illetőleg egy szinten voltunk nagyapámmal. Pedig egyszer, bizony, fel akartam magam akasztani. Konkrétan, hogy miért, arra már nem emlékszem, talán akkor se volt előttem világos az ok, de az aktus és a padlás félhomálya még élő emlék.

Persze, azért vigyáztam, nehogy valami bajom essék akasztásom közben.

Aztán eltelt pár év, és ő egyszercsak meghalt.

Június volt, nyár készült, előző este pedig velünk együtt ő is színházba. Fájt a gyomra, rosszul érezte magát, kazlat rakott a szövetkezetben. Hívták mindig, mert igen értett hozzá. Ott kezdte érezni, dél körül a gyomrát. Haza is jött. Esté-

re aztán lemondta a "színdarabot", neki a színház "színdarab" volt, azzal, hogy úgy sem tudná jól érezni magát. Én gitárommal idegesítettem, majdnem csak a pipáját vágta hozzám.

- Menjetek mán a fenébe! Hagyjatok mán. Téged fiam - mármint engem az ősöd baszott vóna meg, mikor tamburát vettek. Majd elmondjátok, mi vót a szindarabban...

Későn lett vége a darabnak. Ő már aludt.

Hajnalban apám holtan találta. Oldalra fordulva, nem úgy feküdt, ahogy eltervezte, hanem ahogy - aludni szokott...

A CSEMPÉSZ

Gyermek voltam még. Nagyonis gyermek. Annak idején még átjártunk Agárdra, a szülőfalumba. Országhatáron kellett átmenni, de ez nem volt különösebb gond. Hol gyalogosan, hol szekéren utaztunk.

Szerettem volna, ha lett volna egy kutyám.

Egyszer aztán Agárdon megígérték, kapok egy kiskutyát, ami csak az enyém lesz.

Álmaimban a kutyának legalábbis hosszúfarkúnak és egyszínűnek kellett lennie, lehetőleg farkaskutyának, de hasonlíthatott akár az oroszlánra is. Egyszóval nem olyan kis vakarcsnak kellett lennie, amiből számtalan lődörgött az utcán. Tarka semmiképp se lehetett.

Aztán megkaptam az első kutyámat.

Agárdon, mint említém, a határ másik oldalán.

Kiskutyának kiskutya volt. Rövid farkú, fehér alapon valamiféle zöldesszürkés foltokkal. Egyszóval a legegyszerűbb és legparasztosabb kiskutya volt. Mit mondjak?... Nem ilyet álmodtam magamnak.

Dehát az enyém volt - mert - nekem adták.

Felraktak engem is és őt is a szekérderékba és elindultunk Tárkány felé: a másik országba... Volt a két falu közt vagy öt kilométer a távolság, de a szekér egyhangú és lassú zötykölődése mint mindig, akkor is álomba ringatott. A kiskutya szemben feküdt velem, ő is elaludt. Úgy nézhettüák lezárt pillákkal egymás lelkébe, mint két kis együgyű angyal. Az egyik sekélyes érzésekkel, a másik egy új kisgazdi felé való odaadással.

Tárkányban ébredtünk föl nagyapám udvarán, s az első látvány az ásító kiskutya volt.

Én, mint azóta is mindig, igyekeztem jó gyerek lenni, de legalábbis annak látszani, tehát amikor azt kérdezték, hogy örülök-e a kiskutyámnak, azt feleltem, hogy igen. Pedig nem is örültem, hanem inkább valami kusza önvádból és sajnálatból eredő szimpátia féle volt, amit iránta éreztem.

Nekem farkaskutya, vagy valami nemes nagy állat kellett.

Olyan, ami majdnem a vállamig ér.

Mivel a határon át hoztuk, vagyis átcsempésztük: Csempész lett a neve. Nem én adtam neki a nevet, de nem is tudtam volna minek hívni, mert azok a nevek, amik álmaim kutyájához illetek volna, őhozzá nem igen passzoltak.

Csempész?...

Olyan gyerekes, olyan negédes volt.

Szultán, Harry, Lord, meg ilyesmi! Engedtem a körülmény diktálta kényszernek: maradt a neve Csempész.

Csempész pedig tökéletesen meg volt elégedve a nevével, tudomásul vette és az én csalódotságommal nem igen zavartatta magát.

Ha nem is túl nagyra, de megnőtt, és mondhatnám úgy is, hogy a kotorékebektől valamivel azért nagyobb lett. Amikor kellett, vagy inkább, ha ő úgy gondolta ugatott és vonított, egyszóval tette azt, amit egy otthont érző kutyának tennie természetes.

Így nőttünk egymás mellett, ki-ki annyi érdeklődést tanusítva a másik iránt, amennyire éppen tellett. Néha kirándultunk a határba, a Tisza-kertekbe, télen még majdnem arra is rászedtük, hogy befogjuk a szánkóba.

Évek múltak.

Vagy talán nem is, hanem csak akkor tűnt oly soknak az idő az ifjúság, a gyermekifjúság örökkévalóságának a tengerén? Tény,hogy a Csempész nagyobb iramban nőtt, mint én. Lehet, hogy az ő "kutyaideje" szerint számláltam az éveket. A Csempész tisztességes termetet ért el, felnőtt férfi lett, én meg még mindig kisfiú voltam. Volt vele egyszer egy drámai esetem. A Kenderesen, ahol krumplit vetettek eleim, a Csempész egyszercsak felém fordulva hangos ugatásba kezdett, amitől én megrémültem, lévén amúgy sem normális idegzetű gyerek és futni kezdtem előle. Erre ő megpróbált a hátamra kerülni. Csak nedves lihegését éreztem nyakamon, és páni félelmet a szivemben. Azt hittem föl akar falni...

Akkor hosszú időre szakadt meg az állatok, és főleg, a kutyák iránti bizalmam. Csempész talán kapott is nagyapámtól a hátára... Pedig talán érdemtelenül.

Ma már tudom: játszani akart velem és szándékára nyomatékkal hívta fel a figyelmemet. Azt meg, hogy futottam előtte már játéknak is tekintette. Nem értettük egymás nyelvét. Én egy kézenfogva vezetett, irányított kis nyámnyila lelkű kultúrmajom voltam, ő pedig egy életerős, kevert vérű, igazi teremtmény, egy lény, aki még közel áll a mindenség ősi és őszinte erejéhez. Tulajdonképpen még ma ís, öregkorom reggelén is meglep olykor a fölismerés, hogy kutyám amikor hangosan ugat, nem haragból teszi, hanem csak föl akar kérni a játékra: dobjam el neki ajátékot, amit odahozott, hogy azt ismét visszahozza, és e játék őszinte kommunikációján át érintkezni tudjon közös lelkünk világa...

Azt mondják: a gyermek gyönge és érzékeny.

Nem tudom. Ám érzéketlenebb kezet a gyermekénél nem kell kívánni. Amilyen durvasággal tud olykor bánni játékaival, nála gyöngébb kis állataival, az megdöbbentő. Lelke is a maga módján, az ősi páni félelemmel töltött, annyira, hogy az eltakar majd minden mást, ami kommunikációt teremtene a vele olykor nem is sokkal alacsonyabb szintű intelligenciákkal, az állatvilág lényeivel. Csak fél és védekezik. Vehemensebben, mint az emberhez szokott állat.

Akkor is ez volt, ott a Kenderesen.

Elvesztettem azt is Csempész iránt, amit természetesen növő szimpátiám engedett kiépülni.

Egyszer aztán történt, hogy a Csempész eltűnt.

Egy hétig nem láttuk.

Bennem megindult valami. Az az érzésfajta, ami a veszteség keserű tényéből eredezik; az amit olyankor érzünk, hogy valahol hálátlanok és igazta-

lanok voltunk és önzők, és az önzésünk előtt volt valami, amit sem akkor, sem azóta nem értünk, s mindebbe belévegyül a visszahozhatatlanság nyomorúságos érzése..!

Hová lett a Csempész? Mi van vele? Szenved talán? Hol szenved? Hogyan szenved? Elnyúlva valami elhagyott árokparton, mezőn?... Tarka, sima szőre, amit oly gonddal ápolt, talán összepiszkolva, hűséges lelke megtiporva, megcsalva! Mert nem volt csavargó.

Mit érez?...

Ó, ez a kérdés: Mit érez?...

Mit mondjak? Szenvedtem.

Szenvedtem úgy, mint a lelkiismerettel megvert ember vagy lény, aki képes visszatekinteni önmagába; akinek önmagán kívül is van még egy - önmaga világa...

Mikor már szinte végérvényesen letettünk arról, hogy még viszszajöhet, egyszercsak egy reggel, mintha odavarázsolták volna a nyárikonyha és a tyúkól közzé. Tépet volt, seb vöröslött a szeme alatt és a fülénél. Ki tudja, mivel találkozott, kivel csatázott.

De fölépült.

Talán még nagyobb is lett, mint annak előtte...

Úgy látszik, ez volt a küszöb, ez volt az avatási szertartás, amin egyszer minden kutyának át kell esni, hogy valóban kutya váljék belőle.

Körbeálltuk, ellátuk minden jóval. Nagyanyám, aki már akkor komoly beteg volt, különös odaadással etette, hogy magam is csodálkoztam rajta.

Aztán ismét teltek a hetek és hónapok. Meg az évek is... Én is nagyobb lettem jó pár centivel. Már a negyedikbe készültem azon a nyáron.

Nagyanyám betegsége egyre súlyosodott. Hiába búj ta az orvosi könyveket, nem talált tanácsot bajára, még akkor sem, ha már tudta is, mi a baja.

Mondom: nyár volt, meleg déltája.

A ház és a nyárikonyha között vagy tizenöt méter volt a távolság. Nagyanyám szeretett volna átmenni a nyárikonyhába. Én az udvarnak a csűr felőli részén ültem, valamivel elfoglalva és nemigen figyeltem a csöndes történésekre. Csak azt láttam egy-szerre, hogy nagymama a Csempész hátára támaszkodik és lassan, centiről centire haladnak át az udvaron a nyárikonyha felé, mintegy élő mankóra támaszkodva. Átértek. Nagymama leült egy sámedlire, Csempész pedig ott maradt mellette és várt.

Akkorra én is odaértem, mert az érdeklődésemet fölkeltette a jelenet. Hogy miért nem rohantam oda segíteni, annak egyszerű a magyarázata: annyira szép, annyira megindító volt az a pár méteres közös út, hogy szinte mozdulni se voltam képes.

Hallottam, amint nagyanyám, mindenki Máli nénije, mondja a kutyának: No Csempész, amíg én élek, te kényszer által nem halsz meg!

Nem "halsz" meg!?

Ilyet falusi ember soha nem mondott állatra vonatkoztatva. Az állat minimum és maximum: megdögölhet. De a halál neki nem dukál. Meghalni csak lélekkel bíró lénynek, tehát isteni főteremtménynek, azaz az embernek lehet. Ezen megdöbbentem, és ezen a kifejezésen át fogtam föl a hálát, a hálaérzetet. Csempész attól kezdve szent kutya volt. Nem szabad volt rákiabálni, talán még haragudni sem.

Nagymama a következő évben meghalt.

Attól kezdve talán még szigorúbb volt a kutya iránti megbecsülés parancsa, hiszen egy testámentum volt, egy halott után maradt rendelet.

Csempész élte is a maga világát, hiszen mentelmi joggal bírt.

Így ment el fölöttünk pár év, amikor egyszer csak a Csempész nem jött megint haza. És sohasem jött haza.

Azon az éven, nyárelő táján öcsémmel kirándultunk a Tisza felé. Egy hosszú, egyenes földúton bandukoltunk, amikor az árokból valami fehéres tarkaság villant a szemünkbe. Mindketten a Csempészre gondoltunk. Ő volt. Ott feküdt a jellegzetes tetem, fehér alapon zöldesszürke foltokkal. Az idő már félig megette. Hazavinni, eltemetni bajos lett volna. Valami galyféléket dobunk rá és otthagytuk az oszlásnak.

Aztán kibuggyant a könny a szememből.

Már nem emlékszem.

De most, hogy végigfolyik az orrom mentén és lecsurog a papirra, azt érzem és tudom...

.....

Amiként már régen tudom azt is, hogy ki lőtte le. Azt azonban már sohasem fogom megtudni, hogy miért?

Akkor a rendszer a magához hasonlóknak puskát adott a kezébe. S akinek puskája van, az biztos, hogy lőni fog vele, öldöklésre fogja használni, mert akinek puska kell, annak mindegy, hogy miért, mire és kire, de lőni akar...

060114

A YASHICA ÉS OTA HOLAS

Elnézegetem néhai öreg Ota Holas Yashica márkájú fényképezőgépét. Akkoriban ez egy nagyszerű, mondhatnám inkább, nálunk nem mindenki számára elérhető, csúcsmasina volt.

Festőművész volt az öregúr, állami díjjal kitüntett, érdemes művész. Annyira azonban nem ismerem az életét, annak apróbb mozzanatait, hogy képem lehessen arról, mivel, milyen "technikai vívmányokkal" rendelkezhetett fiatal korában. Végülis, ezt részben az határozza meg, hogy kinek milyen irányú más érdeklődése volt a tehetségén kívül, vagyis a festésen túl még mire vágyott.

Néha már azt se tudom, nálam mi volt a helyzet.

Akkoriban egy sztereó hangkészülék nekem a felhők magasságában lebegett. Irigyeltem barátom hazai gyártmányú sztereó hanglemez lejátszóját. Olykor csak azért mentem hozzá látogatóba, hogy a készüléket hallhassam, azon is különösen egy lemezt a Missa Creolát, amelynek térhangzása egyenesen lenyűgözött.

Most itt van vagy tizenhat sztereo magnó és egyébb, akkori, számomra elérhetetlen csúcs-audio-technika.

Milyen furcsa: már nem tudok mit kezdeni velük. Már csak a port törölgetem róluk, már nem is annyira hallgatom, mint inkább - nézegetem őket. Így lett belőlem - "zenenéző"...

Néha elgondolom, hogy talán inkább valami zenegépek javítójának kellett volna kitanulnom, mintsem a belőlük megszólaló zene élvezőjének. Mert van úgy, hogy valami hibát keresek bennük, s ha netán minden rendben van - valamiféle hiányérzetem van. Vagy talán eme tárgyak gyűjtője kellett volna, hogy legyek? Vagy mindez már a korral, az öregedéssel jár?

Nem tudom.

Azonban több más dologgal is így vagyok.

Elég régen már, ha festeni akarok, szeretem (igaz, mindig is szerettem) magam körül, úgymond, rendbetenni a - terepet. Hogy aztán majd újra egy nagy rendetlenség közepén találjam magamat. Hovatovább, és egyre sűrűbben, amikor aztán rendet csinálok a festéshez, észreveszem, hogy mennyi rendetlenség van a világban... Történetesen a környezetemben. Talán az udvaron, talán azon túl... a kertben, de főképp - énbennem. És már fuccs is a festésnek. Veszem a metszőollót, a gereblyét, a seprűt, és mindent csinálok, csak azt nem, amit eredetileg akartam. Hol van már olyankor a festés?... Belül egy lelkifurdalássá, egy megkövült, valamit kifejezni akarássá, álommá foszlott az egész: a színek, a formák és - minden.

Majd később. Majd máskor... majd odébb...

Az öregkorra elért, sok "lekváros kenyeret", amit gyermek- vagy fiatalkoromban kellett volna megennem, amikor arra gyomrom és étvágyam volt, ma már lehetetlenség - "megennem"!...

Néha csodálom és ugyanakkor enyhe undorral is tölt el az az állapot, amiben némely emberek leledzenek. Amikor a gyermek- vagy fiatalkorukból hozott, ma már idétlennek tűnő álmaikat igyekeznek megvalósítani, és képesek gürcölni, elvakultan, mindenen keresztül gázolva, esztétikájukat vesztve teletömni magukat azzal a bizonyos lekváros kenyérrel...

Milyen lélek lakozik ezekben? Ezek nem látják környező világukat? Milyen intelligenciát képviselnek ezek? Hová tolják múltjukat, és milyen jövőt akarnak annak a tojásából kikotlani?

És, mily érdekes: többnyire ezek viszik valamire!

Ezeknek van pénzük és energiájuk, hogy a maguk, sokszor, idétlenségeit felszínre hozzák, és ami még megdöbbentőbb: van produktumaikra vevő. Van piacuk, sőt! - van másoknak is pénzük és "ízlésük", hogy egy kultúrát, egy réteg-közlést oda juttassanak, ahová akarják.

Nincs kedvem vádolni senkit sem. Csak egy kérdést teszek föl a Nagy Mindenható felé: miért így vannak és miért így történnek a dolgok? Ez lenne a Mindenség törvénye? Ez lenne az, ami ellen sem észnek, sem szent akaratnak nincs semmi esélye? Ami ellen küzdeni a legnagyobb hiábavalóság? Ez lenne az az erő, ami tkp. magunk ellen, az ész, a tiszta, a megfürdött értelem ellen fordul, hogy elveszítse? Ez lenne a szent mindenség legszentebb törvénye?...

Itt van előttem Ota Holas fényképezőgépe. Amikor ajándékba kaptam, volt hozzá vagy tizenöt tekercs film, aminek a szavatossági ideje már vagy tizenkét éve lejárt. Az öregúr kilencvenegy éves korában halt meg. Mire vette a nagyszerű gépet? Mire vett, ki tudja még hány tekercs filmet? Amit nem is használt el...

Talán ő is vágyott valamikor régen egy nagyszerű fotoaparátra. Megvette. Vagy ki tudja, mire vágyott? Gondolt-e azzal, amivel én, ami minden lehulló falevéllel, minden kisebbedő számjeggyel; minden dologgal, ami már nem ígéri, hogy eredményét lássam; az eltűnő fecskékkel, a délre szálló darvak V betűjével és a sok-sok de talán mégiscsak egyetlen álommal, amit nagyon régen láttam, s amiből már annyi lett, hogy azt se tudom - mi volt...

Úgy látszik, valóban megöregedtem.

BUNYIKOK...

A régi télidők, a karácsonyvárás ideje kapcsán jutnak eszembe a bunyikok. Ma sem tudom, hogy kicsodák-micsodák.

A karácsonyra várva mindenekelőtt is annak örültünk, hogy két hétig nem kell iskolába menni. Maga az ünnep a szentesti Jézuska-vagy Angyalka jöttének, de méginkább a karácsonyfa hozatalának az igézetébe sűrüsödött. Azon túl volt valami, ami nem kisebb izgalommal töltött el: a betlehemesek.

Kicsi gyermekkoromban illendőképpen és őszintén csodáltuk a betlehemeseket, valamint úgyanúgy féltünk a gubáktól. Irigyeltem azokat a családokat, ahová beengedték őket. Hozzánk, ha jól emlékszem, mindössze egyszer kaptak bebocsáttatást. Nem tudom miért idegenkedtek őseim tőlük. Talán a református hithűség, vagy a rangon-aluliság tartotta vissza őket? - nem tudom. Mert azt tudni illik, hogy a betlehemjárás, bizony, pápista szokás volt. Így aztán a karácsonyi ünnepek alatt eziránti kielégülésemet a szomszédoknál éltem ki. Reszketve mentem ki az utcára, ahol barátaimmal biztos helyről kiabáltuk a gubák felé a szokásos csúfolódó rigmusokat, hogy aztán, ha megindultak felénk idejében tudjunk eliszkolni. Volt fehér guba és fekete guba. A fehér az fehér bárányból készült, szőrével kifelé fordított bundába volt öltözve, ugyanolyan álarcot és kucsmát viselt, a fekete pedig ugyanilyen szerelést, de feketét. Mindkettőjük orra valami összecsavart piros rongyból készült s tele volt szurkálva gombostűvel, továbbá botjuk volt, amelyre lánc és apró juhkolomp volt erősítve. Azzal hadonásztak, dobálták a csúfolódó gyerekek után és általában minden járókelő lába előtt csapkodtak, csörömpöltek vele. Ez volt ugyanis a tisztük. Illet őket csúfolni, és nekik is kötelességük volt úgy magukból, mint másokból bolondot csinálni. Azt is mondhatnám, hogy valamiféle törvénykívüliséget élveztek. A betlehemes csapat a két gubán kívül még két pásztorból és két angyalból állott. A pásztoroknak csengős botjuk volt, az angyalok pedig a kis, szépen berendezett templomocskát vitték. A pásztorokra és az angyalokra kellő áhítattal tekintettünk. Ők illően komolyak voltak, érinthetetlenek, szentek... Ruházatuk hosszú, női ing, fölül lobogós ingújj és fekete lajbi, valamint a fejükön magas aranypapírtól ragyogó és színes pántlikáktól lobogó keménykarton süveg.

Egyszóval szépek voltak.

Olyan szépek, hogy meg sem ismertük őket, ami szintén illő volt.

Hogyne vágyakozott volna kis falusi szívünk arra, hogy egyszer mi is betlemesek lehessünk?! Karácsonykor nem is volt más vágyunk. Persze oda föl kellett nőni. Elérni egy bizonyos kort, amikor már nem kistaknyos az ember fia...

Elérkezett az az idő is.

Az ősz közepén megszerveztük a csapatot. Kiosztattak a szerepek és elkezdődött a tanulás, a különféle szent mondókák és énekek bemagolása. Közben pedig készítettük a templomocskát, amit majd el kellesz vinni a kato-

likus templomba, hogy a pap megszentelje, mert csak így érvényes az egész. Hogy nem voltunk mind katólikusok? Mit számított az!

Az énekszöveg tanulásakor találkoztam a címadó szóval. Már nem emlékszem az ének szövegére, csupán arra, hogy egy előtte levő sor szóvégére az rímelt, hogy "bunyikoknak seregébe"... Azaz: valamiféle seregbe kellett a dal szövege szerint beállni, amely sereg bizonyos bunyikokból állott. Hogy azok kik voltak, közülünk senkinek arról fogalma sem volt. Engem foglalkoztatott a dolog, mert azon túl, hogy nem sokat értettem az egész szövegből, ez a szó még érthetetlenebbé tette.

Törtem a fejem, kik lehetnek azok? Eszembe jutott nagyapám, aki, ha valaki olykor nem tetszett neki, azt mondta, hogy az is egy olyan bunyik. Valami alapja tehát volt a szónak, de nagyapámtól nem mertem megkérdezni, félve attól, hogy valami negatív értékű választ kapok. Nem kérdeztem hát senkitől, ismereteim térképén fehér folt maradt a bunyik is, meg a seregük is.

Már nem emlékszem, mi volt az oka, hogy a betlehemjárásból végülis nem lett semmi. Pedig milyen odaadással, milyen komolysággal énekeltük: "... bunyikoknak seregébe..."

Mondom, nem tudom, miért maradt abba. Annyi biztos, hogy nem a bunyikok voltak az oka.

FECSKÉK

Tizenvalahány éve éltünk már ott és nagyon vágytunk arra, hogy fecskéink legyenek.

Április táján, kora reggel, amikor meghallottam az első fecskecsicsergést, tudtam, hogy végre megérkezett az annyira várt tavasz. Szégyen, nem szégyen, mindig elsírtam magamat.

Bármennyire is vágytuk, hozzánk azonban csak nem akartak beköltözni, fészket rakni. Pedig nyugodt volt a ház, az udvar, és fészekrakásra számtalan védett, alkalmas hely akadt. A szomszédok, akiknél az ereszték alá próbáltak építkezni, leverték készülő fészkeiket, de a kis ünneplős öltönyös madárkák mégis újra és újra próbálkoztak. Fáradozásuk, munkájuk hiábavaló volt, mert mindig beleütköztek az emberi "jóízlésbe", amely féltette az új házfalat, és a fecskefészket már oda nem illőnek ítélte.

Mondhatom, szánalmasan nevetséges és visszataszító jelenség, amikor a falusi, az egykori parasztember a modern idők emberét akarja játszani és negyed- vagy tizedműveltségével, informáltságával, amely csak meglódult gondolkodást és önféltést eredményez, nem meri megsimogatni a kutyát, macskát és portája közeléből is messze űzi. Ugyanakkor, amit megehet, leölhet, azoknak az állatoknak minden piszkával, szarával természetesen él együtt.

Ennyire meglódult volna az idő is minden szépségével és minden értékével? Emlékszem gyermekkoromra: a fecske és a gólya szent madár volt, és főleg a falusi ember szemében-szívében. Azokat bántani a főbűnök közé tartozott.

Egyszóval, mint csendes bolond, csiviteltem a fecskéknek, hívtam őket: jöjjetek csak ide, jó lesz itt néktek, kís szent madarai a tavasznak és az egykori gyermeki világnak!

Nem jöttek.

Átrándultak, megpihentek a dróton, a lugas lécein, de fészket rakni nem voltak hajlandók.

Sok évig nem.

Egyszer aztán egy nyáron egy fiatal fecskepár, miután hosszabban elidőzött, munkához látott. Abból gondolom, hogy fiatalok voltak, és első fészküket építik, mert eléggé ügyefogyottan láttak neki. Na, meg aztán a leglehetetlenebb helyen! Száz más, még fecskeszemszögből nézve is jobb, békésebb hely lett volna, de ők pont az ajtó fölött, ahol napjában százszor nyílott és zárult, olykor csapódott az ajtó, nem beszélve a ki-be-járásról, ők oda, pont oda építkeztek. Hümmögtem magamban, csóváltam a fejemet, dehát egye fene! majd lesz valahogy, más ajtót már csak nem fogok egyebütt a falba vágni, sem az ablakon közlekedni! Abból nem csináltam gondot, hogy alkalmasint egy-egy fenéküdvözlet is érkezett odaföntről: egy lapocska segítségével az ilyen eset kivédhető.

Lestük, figyelemmel követtük a nagy munkát. Végülis, elég körülményesen, elkészült az apartmán, az új fészek.

Őnagysága, a fecske-kismama három tojást tojt, amelyek pár nap múltán ki is keltek. Három kis fióka különböző időközökkel, és az időközöknek megfelelő fejlettségi térfogattal, ám különbség nélküli élniakarással. Micsoda öröm volt, amikor a három kis fióka először megjelent a fészek nyílásában! Három csupaszáj, majdnem csak tarkótól tarkóig érő sárga csík. Akkorára tátották szét a fejüket, hogy néha az az érzésem volt, hogy a fejük teteje egyszercsak leesik.

Azonban két-három nap múltán, már csak két száj jelent meg a fészek szélén. Vártuk a harmadikat, de többé nem láttuk. Azazhogy igen: lenn holtan, a földön...

Elszomorított a látvány, és valami sötét érzés memozdult bennem, de elhesegettem a rossz érzést: ők tudják... Bizonyára nem volt életképes...
A másik kettő azonban annál inkább! Egészen annyira, hogy az egyik nagy lendületében, vagy a szájától nem látott előre és kiesett a fészekből. No, nem volt nagy a zuhanás, ha tíz centi lehetett, hiszen csak a fészek alatti védőlapra esett. Vissza is helyeztük és mentek a dolgok tovább a maguk rendjén. Elnéztük azt a rengeteg és fáradságos munkát, a napi megszámlálhatatlan el- és visszarepülést, amellyel etették, táplálták fiókáikat. Azonban pár nap múltán arra figyeltem fől, hogy csak az egyiket etetik...
A másik, nem tudom megmondani, melyik volt, hiába tátog, hiába kér - nem kap. Mindig csak az egyik, mindig csak ugyanaz az egyik!... Pedig az a másik is ugyanolyan erővel nyúlt az odarepülő étek után, sőt tátott szájjal várta érkező szüleit. De nem! ő nem kapott.
Nem értettem a dolgot, és valami megfájdult bennem. Szinte hallottam az érzést az egyre gyengülő tüdőcskéből: én is itt vagyok, én is a tiétek vagyok, éhes vagyok, élni szeretnék, kirepülni majd és elszállni veletek messzire!...

Nem!

Mit mondjak? Mélyégesen felháborított ez a közömbös kegyetlenség.

Legyeket vadásztunk, összegyűjtöttük, kivettük a kis kivetettet, és bár eléggé ügyetlenül, de megetettük, remélve, hogy így erőre kap, visszajön a hangja és előbbre tudja nyújtani tátott száját, hogy ő is kapjon.

Lestük az eredményt. Az ember, ha segíteni akar, akkor reménykedik is. Talán ez a reménykedés láttatta, bent az emberi szívben azt, mintha eredménye lenne e kényes gondoskodásnak, segítségnek. Ismerősöknek szóltunk: gyűjtsenek legyet a fecskénknek. Megmosolyogtak, de gyüjtöttek. Vagy negyven-ötven légy várta a másnapi etetést, de másnapra már csak egy száj mutatkozott.

Hiába vártuk a másikat. Amikor még dél felé sem jelentkezett, felálltam a székre, ás kivettem őt - holtan. Nagy, éhes szája bezárúlt örökre. Kis kétoldalt elálló "tudós frizurája", amelyen olykor nevettünk, csöndes, megtépázott volt. Már kihűlt a parányi test, a még alig fecske.

Néztem, ahogy a tenyeremben tartottam, és valami, talán egyszer és mindenkorra összetört bennem.

Akkor még nem, de később, bármily nevetséges is, nagyon-nagyon sírtam, zokogtam, és nem vígasztalt az sem, hogy nálam tudósabb és tárgyilagosabb emberek azt mondják: ez a természet rendje, és hogy én nem érthetem a fecske-filozófiát, életszemléletet. Mondhatnak, írhatnak a tudósok, amit akarnak. Az ember számára maga a valóság a legigazabb tanítómester és érzéseinek világát azok a dolgok vezérlik, amik. a szeme láttára esnek, és a dolgok, történések sem lehetnek másak, csak olyanok, amilyeneknek érzéseink, és minden kútnál mélyebbről hozott lelkünk ablaka láttatni engedi nékünk. A természet rendjét valóban nem érthetem, de talán már nem is akarom, és talán azt sem, hogy a létben előforduló kegyetlenséget egyszerűen csak a természet ilyen rendjével tegyék helyre bennem.

Egyet azonban tudok: soha nem fogok tudni annyira vágyni arra, hogy fecskéim legyenek, mint eddig, és ha a fecskefészekre nézek, valami fenntartás mindig lesz bennem.

Még nyár van.

Télen mindez talán még szomorúbb lesz.

.....

Azt hittem ezzel ez a kis történet véget is ér. Nem úgy lett.
Lám, lám! milyen ingatag, milyen hullámzó, milyen képlékeny az emberi lélek. Ahogy teltek, múltak a napok és a hetek, valahogy a mélységből felkavart megbántottság és gyűlölet iszapja lassan kezdett leülepedni. Nem. Nem egyeztem ki a kegyetlenséggel, sem a csodálatos természetnek ezzel az arcával, hanem inkább arra a meggondolásra jutottam, hogy én ne legyek olyan kegyetlen, mint a természet, és ami megmaradt, legalább azt ne bántsam. Még akkor sem, ha a fecskeszülők által a természet kegyeltje, a megmaradt fecskefióka immár magában hordozza a természet eme kegyetlen rendjének az én tapasztalásomból fakadó gyűlöletességet.

Arra törekedtem, hogy ne gyűleljem azt a kis madarat, hiába egy élő valósága a zsarnokságnak, az egyenlőtlenségnek, és a mások pusztulásán való virulásnak.

Lassanként oda-oda lestem a fészekre, tartózkodó kíváncsisággal figyelve, hogyan gyarapszik, hogyan fejlődik. Aztán már majdnem izgalommal vártam az időt, amikor kirepül. Figyeltem szárnypróbálgatásait, mígnem egyszercsak éktelen ricsajra lettem figyelmes. Egész fecskehad kerengett az udvaron, vigyázva a debütálóra és elzavarva mindent, ami veszélyes lehetne rá, előzve kutyát, macskát és illetéktelen madarakat. Akkor már velük együtt izgultam én is, és szorongva vártam, hogy a kis fecske visszatérjen a biztonságot adó fészekbe.

Sokáig gyakorolta a repülés tudományát, általában a szomszéd udvar meggyfáján pihent, olykor órák hosszat egy kiálló vékony ágon . Oda hordtak neki még mindig szülei eleséget. Később már hosszabban elmaradozott, repült a többiekkel, csak nagynéha jött még haza megpihenni. Ha beült a fészekbe az a jól ismert fáradt, de kedves és elalvó fecske-pittyegés küldött engem is az éjszakába.

Október közepe táján aztán összegyűltek. Tele volt velük az ég és a villanydrót.

Mielőtt végleg útra keltek volna eljött elköszönni. Már volt neki is párja. Daloltak egy sort a fészek közelében, s aztán egyszerűen - elrepültek. Mint a fecskék...

Jó utat! - sóhajtottam elszoruló torokkal. Jertek vissza, várni foglak benneteket.

Már késő ősz van.

Közeleg a tél.

Ha nagyritkán, mert hűvös van már, kiülök a ház elé, szemem mindig arra a kiálló, vékony meggyfaágra téved. Ott kezdődik a végtelen út le Délre...

2006

A LÁTCSŐ

Sok évvel ezelőtt Bulgáriában, lenn délen Agatopolban, a kis öböl északi partján sokszor néztem a déli oldalon benyúló kis félszigetet. Egy épület szerénykedett rajta fenyők és más örökzöldek társaságában. Valami ógörög szentélyre vagy temlomocskára emlékeztetett.

Társaságunk egyik tagjának volt egy távcsöve. Olykor azon át néztem a kis földnyelvet és mögötte a tengert. A horizont alján, a nem is oly óriási messzeségben levő, mesés Konstantinápolyt, Isztambult kerestem, amely azonban, bizony, mégis igen messze volt, hiszen egy politikai világ választott el tőle. Bulgária déli határa, a homokos, dünés tengerpart volt a mi, normális úton elérhető világunk vége.

Az ember azonban oda vágyik, ahová nem szabad menni. Ez az Éden óta tény. Ám a távcső megengedte, hogy amennyire lehetséges, a távoli részletekből is láthassak valamit. No, persze, nem Konstantinápolyból!

Gimnazista koromban volt egyszer nekem is egy távcsövem. Apám kapta valami ukrán barátjától és nekem adta, de már ugyancsak régen "ismeretlen okok" folytán eltűnt. Kerestem én mindenütt, s amint sejtettem is közben, nem lett meg soha. Akkor azonban az a távcső még nem bírt oly nagy jelentőséggel. Sok más egyébb dolog és jelenség foglalta el érdeklődésemet. Hanem ott, az Agatopoliszi-öböl kis földnyelvén nagyra nőtt a jelentősége. Attól kezdve vonzódni kezdtem a távcsövek, a messzit egy kicsit is közelebb hozó, optikai műszerek iránt.

Szünetekkel vissza-visszatért az az igényem, hogy legyen nálam egy távcső, mert hátha olyan valami kerül utamba, amit érdemes közelebbről is szemügyre venni, netán hirtelen világkörüli útra kell mennem, és mi lenne, ha nem lenne kéznél egy látcső?... Megfigyeltem például a Jupiter holdjait, az éjszakai ég sűrű csillagvilágát, a Tejút vonulatát, egyszóval amit lehetett. Időnként, nyárvégével lerándultunk a Fekete tengerhez, útbaejtve a sok, főleg erdélyi tájat, amin át kellett utazni, és a távcső volt az, ami a távoli tájakhoz még hozzátett távolabbiakat is.

Aztán egy darabig nem igen volt lehetőség a Fekete tengerhez menni. A távcső varázsa azonban megmaradt.

Lehet, sőt biztos, hogy nem tudok lépést tartani a technikai fejlődéssel, mert nekem a távcső, a kukker ma is olyan csodálatos műszer, amivel nem tudok betelni. Számomra a filmes fényképezőgép, a mozgókép-kameráról nem is beszélve, a csúcsokat jelentik, s olyan dolgokkal még gondolatban se foglalkozom, mint a kompjúter és szatellites rokonai.

Aztán - egyszercsak nekem is lett távcsövem. Ismét!

Egy - utcasarkon vásárolt, orosz gagyi eszköz, csupa műanyag, ami azonban mégis csodálatos volt. Végülis, közelebb hozta a tárgyakat, személyeket, és amit csak meg lehetett nézni, meg is néztem vele.

Ismét elkezdtünk lejárni a tengerhez és olyan nagyszerű érzés volt a saját létcsövemmel közelebbről látni a távoli hajókat, a nagy víz horizontján a messzi hatalmas hullámokat, amelyek távcsőn át rojtosan mutatták azt az egyenes csíkot, ahol a tenger az éggel találkozik. Volt, aki időnként leszólta a távcsövemet, hogy ez csak túró, csak gyerekjáték és bepillantást engedett egy jobb minőségű műszerbe. Mit mondjak? Lassan behálózott a tökéletesebbet, jobbat akarás ördöge, dehát a jobbak, bizony, drágábbak is voltak. Attól kezdve mégis minden elém kerülő kukkerba belenéztem és, pláne, egy-egy tiszta képű látcső láttán elfogott a sárgának hitt vágyakozAs. Meg aztán: mi lesz, ha hirtelen egy világkörüli útra kapok meghívást, mint azt már említettem volt...

A múlt nyáron sikerült olcsón vennem egy kitűnő távcsövet. Óriási élmény volt összehasonlítani a régivel. Az a képesség, amit világosság, színhűség és képfelbontás dolgában nyújtott!... Szinte mindig magammal hordtam: a faluvégi hajnali "kerékpársétákra", ahol a környező fűzeket, mindenféle fákat, madarakat, a Tisza túlsó partját lestem meg véle. Amikor már mindent megnéztem magam körül, úgy, hogy szinte a fülemmel is láttam, magam elé tettem és a látcsövet néztem. Írjam ide mégegyszer, hogy mennyire örültem neki?

Hanem egyszer mi történt?

Hogy, hogyan nem, kioldódott a tartószíja és a nyakamból leesett. Egy kőre. Még egy hónapja se volt, hogy vettem.

Mit részletezzem? Elromlott. Elmozdult a prizma, kettős és élettelen képet adott. A nyelvem elzsibbadt, és az örömöm is, mintha egy toronyból zuhant volna mélybe. Az is összetört. Gondolkodni kezdtem az élet igazságai felől, meg olyan teológiai tételek felett, amelyek szerint az égiek úgy őriznek, hogy minden dolog az üdvösségemet szolgálja. Ez a tétel sokszor összetörött már, és most megint darabjaira hullott...

Javítgatni kezdtem, finomam, félve, lélegzetvisszafolytva, de hiába! Olyan pontosan beállítani, mint eredetileg a gyárban lehetetlen volt. Most küldjem föl Pestre, vagy utazzak föl vele, mert minálunk minden Pesten van, ugyebár, annyiba kerülne vagy tán többe, mint maga a látcső?... Ugyan már! Visszavisszatértem ahhoz a gondolathoz, hogy valahogy talán mégiscsak sikerül majd megjavítanom, s addig nézelődöm a régivel, vagy, ha netán közbe jönne az a már említett, bizonyos világkörüli út..., hát kérek egyet kölcsön. Nehogy váratlanul érjen, és majd akkor kelljen kapkodnom, kölcsön is kértem innen-onnan mindenféle látcsövet, amikkel már jóformán csak magamba tudtam távolba nézni, mert künn már mindent ismertem. Az én távcsövem megjavítását azonban nem adtam fel. Javítgattam, szinte ezredmillimétereket állítgattam rajta; összehasonlítgattam a többiekkel, volt

mivel. Órákat, napokat, heteket töltöttem el véle, néha kiborulva, néha menynyei türelemmel.

Egyszercsak - sikerült. Egy kis rásegítéssel, egészen jó volt. Mondhatnám úgy is: szinte, mint eredetileg. Íme a második öröm!

Kivonultam elért sikeremmel és vagy öt kukkerral az udvarra, hogy munkám eredményét lemérjem, összehasonlítsam a többiekkel.

Valahogy megbotlottam. Az egyik távcső leesett. Nem más, nem valamelyik ütésálóbb, hanem az én keserves több, mint egyhónapos küszködésem árán használhatóvá tett látcsövem! Az az érzékeny, az a szerencsétlen szer, amire csak lélegzetvisszafolytva mertem nézni, nehogy attól is elromoljon, nehogy megsértődjön - az esett le, és ismét, a betonra!...

Talán egy negyedórát, ha örültem annyi küszködésem eredményének.

Én csak ember vagyok. Akkor megtagadtam mindenféle istent, de főleg az olyat, akiben együtt megfér jóakarat is meg gonoszság is. Megtagadtam Thomas Mann kópé-istenét is, aki így szórakozik azokkal, akiktől elvárja, hogy komolyan vegyék és imádják. Egy istenváltás állot be nálam. Szelektálnom kellett: vagy jó az isten, vagy rossz. Ha jó, akkor - jó. Akkor áldjuk, borúljunk le hálaadással, ha pedig rosszindulatú és rosszat csinál nekünk és kárhozatra vezet, ne csináljunk még hülyébbet önmagunk amúgy is gyatra ítélőképességéből, ne nevezzük az ellenünk tévőt, az örömeinkbe belepiszkítót - jóistennek!

Elhasadt bennem végképpen egy addig sem tiszta, addig is spekulatív és nyakatekert teológia és bamba konfesszió.

De hagyjuk ezt a homályos tudományt...! Térjünk vissza az én látcsövemhez, amelyet próbálkoztam még egyszer-kétszer, ímel-ámmal helyrehozni, de nem ment. Már kedvem se volt hozzá.

Meggyőztem magamat, hogy nem föltétlenül kell nekem távcső! Ugyan, mi a frászt nézzek rajta? A szomszéd házának a hátulját, vagy azt a szűk világot, amit egy udvar és a belőle engedett kilátás nyit? Az égen a repülőket? Egyik olyan, mint a másik. Ha igazán szükséges lesz, ha az élet hoz még valami fontosat, amit érdemes megnézni, majd kölcsönkérek ismét egyet... A végképpen elromlott távcsövemet eltettem régi emlékeim közé a vitrinbe, az üveg alá, ahol több más, ugyancsak az idő parancsa szerint való, levitézlet emléktárgyaim várják a soha föl-nem-támadást.

Azt hittem, ezzel le is zárul életem távcsöves korszaka.

Valami azonban munkálkodott bennem. Talán sohasem fogok kifejezést találni arra,,hogy mi volt az és mi az - ma is.

Talán az a sok-sok valami, amit még gyermekkori tervezgetéseim nagy útjaira szántam, készítettem, és ha rájuk néztem, valami csufondáros és szomorú vigyorral egy tehetetlen, álmodozó emberre bámultak vissza.
Talán ez volt... csak ez lehetett, ami arra indított, hogy tegyek valamit az én távcsövem érdekében. Próbáltam becserélni. Az ismerős szöveg: küldjem fel Pestre, bérmentesen megjavítják. Perszе! s főleg bérmentesen!...

Vesszen! Immár másodszor. Jó lesz élhetetlenségem örök és újabb tárgyi bizonyítékának.

A nyáron egy fecskepár újra fészket rakott nálunk. Nincs kedvem, és jó időre hangulatom újra mesélni a gyötrődést, amit működésük láttán átéltem...

Én a vágyaimtól és a vágyaimért mindig megszenvedtem. Már csak ilyen vagyok, ilyen maradok minden bizonnyal, mert ilyennek születtem.

Amikor a fecskepár mégis útrakelt és előtte a szomszéd meggyfájának egy kiálló ágán pihente ki a messzire való repülés tréningjének fáradalmait, az egyik kölcsönkért távcsővel néztem őket és vágyakoztam, és fájt, hogy a távcsővel miért nem látok messzebbre és tisztábban oda, ahová repülnek? Vagy csak félútig!

De nem láttam tovább.

Megelégedtem, hát a meggyfaággal, a fenyőfa tobozainak látványával, a templomtorony keresztjével, a kissé távolabbi adótoronnyal és azokkal a fiatal fenyőfákkal, amelyeknek tűleveleit szinte már mind megszámláltam....

És visszajöttek a versbéli álmok újra és újra, hogy egyszer majd csöng a telefon és menni kell délre, ahol meleg van, főleg most, amikor itt már a tél hidege szorít, és hogy utazunk majd a jövő nyáron... De addig még a telet és a tavaszt is át kell valahogy élnünk!...

És - nem mondom el a részleteket, hogyan történt, de egy ártatlan és ártalmatlan "csalás" útján sikerült kicserélnem egy jóra az én elromlott, elrontott, százszor megszenvedett látcsövemet...

Akkor már-már azt hittem, magamban vallok kárt, a legalapvetőbb emberi méltóságomban, ha egy ilyen egyszerű, a gyártónak talán ötszáz forintjába sem kerülő produktuma nyomán, ami viszont nekem hetek és hónapok testi, lelki gyötrelmébe került önveszelytő dugájába torkollot volna...

Csak annyit csaltam, vagy tán a tizedrészét sem annak, amivel engem megcsalt az úgynevezett véletlen, az a bizonyos isteni rendelés, amelynek az én üdvösségemet kellet volna szolgálnia...

Amikor ezt a "bűntettet" véghezvittem - mondom: nem részletezem - egyfajta győzelmet éltem át afölött a világ fölött, amelynek, ha minden gyakorlatát összevetem, mégiscsak ellenem volt, és akár az isten keze is lehetett benne, de mégsem az én üdvösségemet szolgálta. Egy erkölcsi elégtételt éreztem azért a sok, ellenem való csalásért, ami az anyám méhe óta történt velem.

A kukkerral, a látcsővel újra és újra megnézem a meggyfaágat, a fenyők tűleveleit; újra számolom, és tudom hány ága van a távoli fűznek, mi van a szomszéd kéményén, hány bogár pihen meg a téli napfényben rajta, és milyen sapkája van a cinegének...

Várok egy nemlétező telefonra, amely a nyárból szól, akkor, amikor itt a karácsonyt várják...

Nyakamba akasztom az új, a "bűnös" kukkert, kiállok a ház elé, talán egy csésze kávéval és cigarettával és közben elnézegetem, mert más új úgy sincs, a távcsövet...

Ha a Nap nem látszik, akkor felhős az ég; ha pedig rám mosolyog, tudom, hogy éjjel talán a csillagok pislákolnak majd, és ezidőtájt a reggel hideg és fagyos lesz.

Valahol pedig egy kis földnyelven, örökzöldek között egy antiknak tűnő épületecske várja, hogy látcsővel megnézzem.

Talán már nem is akarom látni a mögötte lévő, távoli Konstantinápolyt.

Talán elég nekem az, amit abból a kis földnyelvből, és a rajta lévő épület-látomás-emlékből látok, s talán több a képzeletnek az a valósága, amelyen túl ugyanolyan csalóka minden, úgymond - igazi valóság.

Talán elmegyünk hozzá. Talán megnézhetem a távcsővel újra!...

2006

VÉGEK DÍCSÉRETE

Annak idején Jeruzsálem az egyiptomi Memfiszhez képest nagyon is a végeken volt. A végeken volt Perszepoliszhoz, Rómához, Athénhez, és a világ azon politikai és kulturális centrumaihoz képest is, amelyekről nem tudott az európai világ, és talán, azok sem tudtak róluk. Jeruzsálemről meg pláne nem.

Mégis, Jeruzsálembe illett évente felzarándokolni, mert a király odavitette a frigyládát, ott emeltek neki szentélyt, a hagyomány szerint fényes templomot. Ott székelt a király, ott volt a hatalom, oda gyűlt össze a legtöbb rabolt kincs, s ahol sok van, onnan lehet osztogatni. Legalábbis azoknak, akik a király, vagy bennfentesei szerint megérdemlik. Vagyis: értékelik azokat, akik a hatalom szárnyai alá került becsüsök szerint megérdemlik, ízlésüknek megfelelnek. Hogyan jutottak ezek a hatalom kegyes szárnyai alá? Hát az biztos, hogy nem minden esetben kivételes, és az univerzum szépsége fölött is tündöklő zsenialitásukkal és humanitásukkal, de főleg nem a zsenik erényével: nem a szerénységükkel!

Az élők világában vannak magányos és vannak csordaszellemű lények. Igen valószínű, hogy az utóbbiak elsöprő többséget képeznek. Az anyag legkezdetibb világában is ez dominál. Csakis ennek a csordaszellemnek, vagy nevezzük inkább tömegvonzásnak köszönhetően jöhettek létre a létező ill. láthatóan létező világok.

Az ember csodálatos, és "csodálatos" lény. Ugyanúgy, mint a többi lény! Fajtájában megtalálhatni az elenyésző számú magányosokat, és az azokat elsöprő csordaszelleműeket. Végtére is, isteni megállapítás: nem jó az embernek egyedül lennie...

Ez valóban erős törvény, olyan erős, olyan alapvető a világmindenségben, hogy jóformán senki sem tud ennek ellenállni. Csakhogy - miként az ember világában, szemet bántóan érvényes, alighanem annyira, vagy majdnem annyira érvényes a mindenségben is: nem ismeri a mértéket, de legalább egyszer elveszti: nem tudja, hol van az elég, nem tudja, hogy a dolgok koncentrálása, gyűjtése meddig szolgálja előmenetelét, üdvösségét, ha úgy tetszik, és mikor kezd el számára kárhozattá, pusztulásának okává válni. Nem tudja, mennyi az anyag ereje, mikor kezd önmaga súlya alatt roskadozni; nem tudja meddig gomblyuk, és mettől - repedés... Nem tudja, meddig közösség, amelyben otthon érezheti magát, érezheti benne a maga részét és magában is érezni képes a közösséget, s nem tudja, mikor válik a közösség csőcselékké, áttekinthetetlen embercsordává, amelyben maga is keresővé lesz kifelé is meg önmaga felé is, és tudtán kívül válik csavargó-betyárrá: az áttekinthetetlen tömeg tülekedésének egyik sejtjévé, ahol már nem agyában, hanem körmeiben fogalmazódik meg az: aki bírja, marja...

Lehetséges ebben a közegben esztétikumról, humanitásról és művelt művészetről beszélni? Márpedig a művészetek zsigereiben ezek az érzések / tudatosan is!/ és ezek a fogalmak kellenek, hogy domináljanak.

Ahol két- vagy több millió ember tülekedik, lehet-e ott fenntartás nélkül szellemi esztétikumról beszélni? Ahol minden arravaló egyed a mai huszad- vagy ötvenedrész értékű szellemi termékét a legmagasabb polcon akarja látni, már eleve olyan akadályhegyeket hoz létre az első vagy másodrangú eszmék útjába, hogy mire keresztül képes verekedni magát ezeken, nem marad más, olykor, mint durva erővé váló lénye, ahol menthetetlenül elvész szerénysége és szellemének tisztasága. Már nem az indulást adó esztétikai erők működnek, hanem a tömegvonzásból kitörni akaró fizikai erő, engedve a nagy csorda sokszor eszement "bármi áron" - visszaható és elsöprő szellemének.

Ahol túl sok van, ott az érték könnyen elvész. Ahol túl sok van, ott menthetetlenül elkezd működni valami alantas erő, amely már nem az értéket, nem az esztétikumot, nem az erkölcsöset nézi, hanem azt, hogy mindenáron - más legyen. Nehogy ráfogják: valamit vagy valakit plagizál. Mindegy, mit hoz létre, vagy inkább: mit követ el! - csak más legyen!

A rendszerváltásnál és előtte is igen gyakran használt kifejezés volt a másság, és a mássággal szembeni tolerancia. Én a magam sorsán és bőrén tapasztaltam, mennyire intoleráns és megnemértő volt még az a közeg is, amelyet semmiképp se nevezhetek bigott kommunistának, sőt, olykor az "ellenzékhez" tartoztak volna, ha lett volna ilyen. A másság védelmét ők is hangoztatták, de furamód, annak a másságnak mindig valamiképp hasonlítani kellet rájuk. /Mint máma!.../ Annak a kornak /60-70-es évek/ a szellemi nagyszerűségei voltak, s mégis: egy bevett irodalmi-művészeti sémától, a beszívott kornedvtől nem tudtak szabadulni. Nem tudtak mert végül is, az a kor adott nekik olyan lehetőséget, amely révén kikecmereghettek hozzájuk hasonló, szürke kortársaik tömegéből és annyira-amennyire "nagyok" lehettek.

Külön figyelmet érdemelne egy-egy nemzeti kisebbségnek a többség fővárosában összeverődő kultúrvezérek lélektana. Művészi felfogásuk, végül is, provincionális szinten mozgott, de a fővároshoz tartozandóságukból eredő, pökhendiségük olykor nevetséges és visszataszító volt. És - ma is az.

Elemi iskoláskönyveim bugyuta szövegei közül ma is élnek emlékeimben az olyanok, hogy: Pista és Jancsi felutaztak a városba és hazatérve kis falucskájukba /amely, természetesen, nem esett túl messze a várostól/, a büszkeségtől és a gyönyörű élményektől majdnem összecsinálták magukat... De egyetlen esetben sem Kosicéről, vagy más nagy városról volt szó, hanem mindig Bratislaváról, Szlovákia fővárosáról. Szinte belebetonozták a gyermek agyába, hogy kincsek, gyönyörűségek csak ott lehetnek. Ma szinte látom a nagybetűs Várost, mintha Jeruzsálemről vagy Rómáról szólott volna az elbelésecske. Csodálnivaló a tülekedés? Nem eleve az ember magacsinálta törvényszerűségének az eredménye, amikor mindenki a fővárosba tülekszik, mert csak ott van munkalehetőség, csak ott van érvényesülés, csak ott táthatja az ember akkorára a száját, hogy majdnem kiesik rajta? Ugyanakkor a vidék, az örökös "vidék" nyögi a főváros "szentségének" és csodálatosságának minden nyomorát.

Milyen büszke és önérzetessé tud lenni az ember, ha a fővárosba kerül, azt magamon tapasztaltam, amikor Prágába, az egyetemre fölkerültem. Járva az utcákat, egy hét után valami nagyszerű, mellet-dagasztó érzést vettem észre magamon: én is prágai vagyok!... Pedig természetemnél fogva nem vagyok urbánus alkat. Ma enyhe öngúnnyal emlékezem vissza azokra a gondolatokra, amelyekkel falun élő idősebb, leendő kollégáim iránt voltam. Ha nem is mutattam, de éreztem valami felsőbbrendűséget. Az persze, fennsőbbrendűségem horizontján kívül esett, hogy ő is ugyanoda járt, ő is volt fővárosi. Éreztem valami olyasmit, hogy ezek a falusi vagy vidéki, az élet mindennapos problémáiba beleveszett emberek bizonyára szűklátókörűek és lapos gondolkodásúak, nem érdemes, talán nem is lehet velük magasröptű filozófiáról diskurálni. Elvégre is a főváros hatalmas kultúráramában közlekedő ember messze fölötte van a kis poros, falusi utcácskáknak, kertaljai ösvényeknek. Ugyan, mi fönségeset találhat azokon egy fővárosi műveltség?

Hajaj!... Belévörösödök még most is a szégyenbe, amikor így visszagondolok. De ez a pökhendiség, ez a vállveregető belül megmosolygó leereszkedés jelleme, sajátsága lesz az odakerültnek, s méginkább a - benszülöttnek. Tetszik, nem tetszik: így van. Tudjuk. Érezzük. Aztán ez a jellem általánossá és természetessé válik szinte minden területen. Nem tudom, minden ország vagy nemzet fiainál így van-e, de nálunk, magyaroknál így van.

Dühítő, amikor - bizony elég sokszor, mondhatnám úgy is, hogy általában az országot összetévesztik a fővárossal. Mit mondjak? Meg is látszik rajta...

El kell ismernem, mi másat is tehetnék: a tömegvonzás, a gravitáció örök fizikai törvény. Igen, csak általa jöhetett létre a látható, az érzékelhető mindenség. Tudom, mindennek van egy központja, egy megtartó erőkoncentrátuma. Tudom, naprendszerünk központja a Nap. Áldjuk, imádjuk: belőle származik a földi élet minden formája, de mégsem tódulunk a Napba. Ezt a földet munkáljuk.

Ahol túl sok van, abból nem sok tisztességes származik. Embertelenné válik. Olyan egyszerű és világos: ahol túl sok van az ennivalóból, valahol éhen pusztulnak; valahol egymás fején taposnak az emberek, valahol meg pusztasággá válik a Föld; valahol a pénz és az arany hatalmas épületeket tölt meg, valahol meg gürcölni kell fillérekért, és így tovább... Végtelenek a tónusok és a variációk.

A vidék, ahol élek, repedt, gödrös és sáros utakon engedi egymáshoz az embereket, míg a fővárosban egymás hegyén-hátán metróba gyömöszölve, gyömöszöli a csordaszellem a betont, az aszfaltot, újabb gyömösz-metróba csődítve ezzel is a túlnépesedett települést, ahelyett, hogy azt mondaná az agy: eddig, és ne tovább! Bűzlik az egész.

Bizony bűzlik! Mert ahol túl sok van, s ha nem is mindig elorzással, de nem is mindig korrekt, humánus módon került össze! Főleg pedig nem az agyonlitániázott emberi-istenképű-lélekkel...

Jártam valamikor Dubrovnikban. Nem nagy távolságra van tőle a háromezer lakost számláló Trogir. Dubrovnikot nem bírtam befogadni, túl sok volt, ami ott össze van sűrítve. Az a gyönyörű kőrengeteg, az a fejkapkodás, szemrángálás, hogy mit nézzek, mit lássak, mit vigyek el innen a szem ablakán át lelkemben... Nem túl sokra emlékszem. Jóformán azokra, amik képeslapokon is megjelentek már, s azokon újra látva ma is fölvillan még. De Trogirt, szinte egészében elhoztam. Hadd menjek tovább: Aquincum és Gorsium, vagy a Fekete-tenger Sinoe öblénél fekvő Histria kicsiny rommezeje is itt él bennem. Le tudtam ott ülni, elmerengeni és látni az egykori életet, ami annak idején ott volt, de nem tudtam látni magát az életet a ma is élő, annyi kincs közt fulladozó kőrengetegekben.

Vagy egészen furcsa ember vagyok, és kicsi az űrtartalmam, vagy a mai ember fantáziája szegény...

Szeretem és vonzódom a végekhez. Szeretem a provinciákat, a római behemót nyomasztó és dögletes bűzt árasztó testétől távol eső provinciákat, ahol megfordulhat a szél, ahol, ha kincset és értéket akarok látni, el kell indulnom utána és nem attól félni, hogy rámszakad. Szeretem a vidéket, a paganeumot, ahol a napfény leér a földre, és szeretem kultúrájának meghittségét, és nem vágyom - Rómába... Szeretem Rómát - messziről nézni, és - ha nem lenne véle tele minden hír, és nem minden hír, jóformán róla szólna, még csodálni is tudnám...

Idestova tizennégy esztendei, szülőföldemen való lakozásom bizonyítja, hogy hűséges is tudok lenni. Hűségemnek jutalma szebb és nagyszerűbb lenne, ha a szegénységből és pénztelenségből eredő méreg és bosszúságok nem rontanák, nem keserítenék sok mások számára is a hangulatot. Azért, így szép.

Ha végigmegyek Kísvárda valamelyik utcáján, lehet nyár vagy tél, valami kedvesség, valami mediterrán közvetlenség és hangulat köszön vissza. A kis kávézók székeikkel és asztalaikkal már a járdán megállítanak kedvességükkel, ahol mindig találok valakit az ismerősök vagy barátok közül. Épületei, a legnagyobbak is emberi léptékűek. Múzeumának, kultúrházának, könyvtárának és templomainak kincseit befogadja a szívem; belefférnek az utcák, a terek, üzletei és a mindennapi gondjaik után igyekvő lakosai. És! - talán merész kijelentés: ha egy fillérem se lenne, nem halnék éhen, nem fagynék meg télen, és nem azért, mert errevaló intézményei vannak, hanem, mert az itteniek, többségben még - emberek maradtak. Többségben szegények e vidék lakosai, tehát még van miből adni.

A gazdagok és buták világát igyekszem elkerülni, mert hát, persze: ilyenek is vannak, és egyre többen lesznek. Miért is ne lennének? Ne essék félreértés: nem akarom összekeverni a gazdagság és a butaság fogalmát, ill. meglétét. Az, persze, más tészta, hogy a kettő oly gyakran ragaszkodik egymáshoz...

Kisvárdának van hagyományos nemzetközi rendezvénye is: a határon túli magyar színházak fesztiválja. A város ad otthont a rendezvénynek minden éven. Aztán a keleti régió (a határon túli is) kultúrális vezetői a legkülönbözőbb professziókban itt adnak találkozót egymásnak.

Van irodalma, nagyszerű képzőművészeti társasága, műhelye, és van zenei hagyománya és jelene. Eszembe jutnak a Római Birodalom provinciális képzőművészeti alkotásai. Az az őszinteség és beleérzés, a magától jövő természetesség, ami azokban az alkotásokban megérinti a szemlélőt, nagyon mértéktartóan van meg csak a legtökéletesebb római szobrokban.

Úgy tizenhárom éves korom táján járhattam, amikor először voltam Kisvárdán. 1957 februárjában. Ötvenhat végnapjait élte Magyarország. Szökve mentünk át akkori barátaimmal, vagy ha ügy tetszik: tiltott határátlépést követtünk el.

Akkoriban magát a határt átlépni nem ment ritkaságszámba, azonban annál veszélyesebb volt. Nem kísértek be semmilyen vizs¬gálatra, nem bajlódtak sokat a felszólítással. Hamarább lőttek.
Voltak, akik az életükkel fizettek érte, vagy egy életen át viselték a következményeket.

Akkor, félve és görccsel a gyomromban bejártam azt a kis környéket, amit valóban szülőföldemnek nevezhetek. Ellátogattam a Tiszántúlra, T községbe is, ahol nagybátyám élt. A Trabantjával utaztunk föl Kisvárdába. Tél volt, semmi megkapót nem találtam akkor a városban. Lucskos utcák és járdák, olyan - vidéki város... Érdekes mód azonban, sohasem felejtettem el az odautazást a szabolcsi mezőkön át, a kopasz téli gyümölcsösök és erdőcskék mentén. Egy-két jellegzetes épület kontúrja, halvány képe, mint egy ködfüggönyön át sokáig élt bennem.

Igen sok esztendőnek kellett eltelnie, hogy ismét utcáin járhassak. Ha azt állítanám, hogy valami is régi ismerősként köszönt vissza " hazudnék. Minden új volt, minden ismeretlen. Azért valamit mégis kerestem, éspedig azt az utcát, amely annakidején igazi várossá tette, nem olyanná, mint azt az egy, két felsőbodrogközi mezővároskát, amelyek annakidején inkább csak azért voltak városok, mert annak hívták.

Megtaláltam és örültem neki. Aztán lakói között is öröm adatott, úgyannyira, hogy szinte otthon éreztem magamat utcáin, némely épületében, és azokkal, akik barátjukká fogadtak, és akik¬re oly büszke voltam.

Mondhatom: nékem Kisvárda volt az igazi, az emberléptékű város. Maga a város úgy és ameddig egy város városnak hivatik! Ügy éreztem, úgy láttam, hogy Várdán művészek, írók, nagyszerű szellemi emberek vannak, akik meghatározzák lelkületét, arcát, egész egyéniségét, ha lehet egy városról ilyesmit mondani. A behemót nagyvárosok, s főleg a mindenre rátelepedő Fő-fővárosok pöffeszkedései iránt való ellenszenvem után azt hittem, hogy ebben a keleti világban Kisvárdához kell fölnőnie az elfajzott fővárosi kultúrának is. Micsoda kellemes, szívet melengető emlékek Kadosával a Belvárosi presszó ernyője alatti megülés, a Laci művészeti vezetővel való, széles mosolyú találko-

zás, az egyes meghitt rendezvények résztvevői, kitűnő emberek és barátok. Lehet: nem mindig „tervszerűen" folyt az én kedvem sem, de mégis! Ő, mégis!...

Hogy múlik az idő, és hogy elfoly minden!...

Mert, Ö, Szent Kisvárda! Már lassan te is Pestté zsugorodsz!.. Azzá, ami – végül is - megemészt téged, vágyad volt nőni? Azzá nő¬ni, ami idétlenné, és önmagad számára is idegenné tesz téged?

Ha jövőt enged az élet, évek múltán megtalálom-e újra azt az utcát, amely immár nem a tél hideg képén, hanem a nyár melegében mutatta meg magát?...

Itt még nincs túl sok - semmiből... Tehát ami itt van, még sajátja ennek a városnak, vidéknek. Mondjam úgy, hogy a: miénk? Nem lopták, és nem - bármi áron - szerezték, hanem találták, és amit talál az ember, azt adja vissza, megtisztítva szíve melegével, és a találás örömével.

Amíg tudják, mennyi és hol az elég, addig szép marad ez a város.

Mondhatná, kérdezhené valaki: miért dícsérem így az itteni végeket, ezt a várost? Bizonyára, nyomós okom lehet rá...

Van.

Én menekültem erre a tájra, szüleim és őseim szülőföldjére, s menekülésből egyfajta küldetés lett, és az itt derengett föl bennem először és tudatosodó mivoltában. Engem bemutatott magának ez a város, és az nekem oly szépnek tűnt, mintha szívét nyitotta volna meg, hogy élhessek annak melegével. Én sem tudok utcáin zárt szívvel végigmenni.

Álmodtam pesti és párizsi kiállítást, de olyat sehol se kaptam volna, mint Kisvárdán! Egy voltam közülük, s ők, a provincia művészei, mintha sejtjeim részei lettek volna. Te láttad, Uram...! - s tán még ma is látod, hogy az oda-visszza való feledés hitvány függönyén túl, mennyire kötődök ahhoz, amelyhez öregedő ifjúságom jövendőt ígéző emlékeim, életem szép darabjai kötnek.

Ha érkezek a "VÁROS" felé a kékcsei úton, nem magasodnak égbemászó blokkházak, nincs száz, meg száz sokkoló figyelmeztetés az úton, hogy már előre féljek. Egyszercsak van - és - benne vagyok. Ha őszi köd övezi a várat, az utcákat, még titokzatos is tud lenni. Van is titka: egyszerű és nem félelmetes titok ez, csak annyi, hogy ez a város még - város.

2002

MÁS VAGYOK

Abban az évben születtem, amikor háború volt.

Hogy melyik évben nem volt háború, azt én nem tudom. Azt felkutatni a tudósok dolga.

Abban a faluban születtem, amelyik így-úgy, de főleg, teljesen olyan falu, mint a többi. Főleg, ha hozzávesszük, hogy ez már elég régen volt. Magam sem emlékszem rá, mert akkor még olyan kicsiny voltam, amikor az emlékezet számba sem jöhetett.

De az biztos, hogy megszülettem! Hiszen még itt vagyok.

Apám a fronton volt. Valahol a Don-kanyarban.

Meg a testvére is ott volt valahol. A bátyja.

Abban az időben a magyar nemzet majdnem ugyanolyan volt, mint ma... Akkor is odafigyeltek arra, hogy szaporodjék, bár a másik oldalon a praxis az volt, hogy tíz- és százezrek pusztultak el.

Nekem a körülmények lehetőséget adtak a létre, mert apámat hazaengedték, hogy a nemzet érdekében megnősüljön és két hét alatt lehetőség szerint, de inkább biztosan - engemet, hogyis mondjam? - elkészítsenek...Vagy - legalábbis - megpróbálják...

Sikerült.

Sikerült?

Hát erről lehetne vitatkozni, mert, hogy hogyan sikerült, arról én is tudok egyet s mást mondani.

De - itt vagyok.

S mint akkor sem, ma sem a minőség számít...

Az állam - nem szereti a konkurenciát...

A minőség általában a legtöbb baj okozója.

Valamiben mindenki - minőségi!...

Általában abban, aminek az alapjait nem ő, hanem mások, és talán - szerényebben vetették meg. Persze, itt lehet tévedés...

Márminthogy az elődök mennyire, és - hogyan voltak szerények... Meg - egyebek...

Apám anyja és az ősei Róbert Károlyig tudták felmutatni - írásban! - a nemességüket. Ebben nem az a fontos, hogy akkor ők miben voltak nemes szándékkal vagy meggyőződéssel, hanem az, hogy erre az egykori nemes szándékra és - tettre, még annyi száz év múltán - ő is emlékezett! És úgy emlékezett rá vissza, ami évszázadok múltán is valamire kötelezte őt.

Ez még nem lenne baj, de engem is köteleztetett rá! Arra, amiről tudomásom se volt.

A dolgok részleteit érzékeltem csupán. Azt, hogy én nem hugyoztam, hanem pisiltem, nekem nem volt seggem, csak popsim, és véletlenül se volt szabad szarnom, csak - kakilnom...!

Ez, mindenesetre degradáns jelenség volt épelméjú és természetéletű barátaim és játszótársaim között.

Talán ezért, vagy mit tudom miért, valamiképp elkülönített attól a normális és természetes világtól, attól a közegtől, amelyben, hát – végülis - élnem kellett. Elvégre: nem volt más. Akármennyire is kívánta volna az ősi hagyomány... Én paraszti közegben nőt-tem föl, ahol mindenki a kapanyelet rágta és szidta; a ló- és tehénszart hordta ki a ganéjdombra, és az volt az ember, aki az ekét meg a talyigát félkézzel tudta behajítani a szekérbe... Az volt a férfi, aki nagyot tudott köpni, és akár nejének, akár anyjának oda tudta vágni a "kutyaistenét"... Rá meg az ajtót... A leghatásosabb akkor volt, ha egy ablakszem ki is cserömpölte magát...

Nagyanyám, amikor már sok mindent nem értettem, egyszer magához szólított. Vizet töltött a lavorba, mellé szappant tett és törülközőt,és azt mondta, mossak kezet. Nem értettem ezt a szertartást, bár majdnem mindennapi volt. Azért nem értettem, mert más volt a hangsúly, talán még az akcentus is. Olyan, nem mindennapi. Nem az, amit megszoktam. Kezet mostam tehát és vártam a következményeket...

Én sohasem értettem, hogy a felnőttek mit és miért tesznek.

Nem értettem, amikor férfi és nő bonyolult és főleg, bonyolított kapcsolatáról beszéltek, például arrol, hogy Mariskának miért okozott gondot az, hogy Jancsi szereti őt, és nagyon-nagyon, sőt még jobban akarná szeretni... Ezt én végképp nem értettem, és már az egész szeretet-fogalomtól hülyébb voltam annál is, amit egyáltalán elképzelni lehet.

Talán ötéves lehettem, amikor D. Erzsikének a nádfddeles padláson megvizsgáltam azt, amit általában ivarérett korban szokás megvizsgálni. Akárhogy is erőlködöm, nem bírok rátalálni arra az érzésre, amit akkor ereztem. Valamit, és talán a lényegét éppen ezért érzem magamban mind e pillanatig!...

Valami egyszerűt és természeteset, valami olyat, amit a megfeszített Jézus iránt éreztem, amikor, kb. 25 feszületet rajzoltam meg gyermekes vonásokkal, és mindegyik fölött sírtam, mert sajnáltam a Jézuskát, akit nem értettem, hogyan hozza el mégis karácsonykor a karáécsonyfát...

Valami átalános, és nagyszerű mesevilág volt ez az egész nekem, amiként - annak is maradt! Mindennel, az egész komplett menyországgal, a teljes angyalkákkal teli udvartartással, és mindennel, ami ott van, ahol minden ragyog és - főleg - a téli hideg steril karácsonyfa-illatával teljes, de annak a szomorúságával, amikor ez a hideg és steril szépség megcsúfoltatik azzal, hogy mint egy szemetet kidobják, amikor az ún. hivatalos ideje - lejárt...!

Ennyire otthon voltam a mennyek országában, és mégis ilyen igazságot kereső, igaztalan idegenül!...

Ennyire idegen voltam abban az érzésvilágban, amit akkor sem értettem volna, ha már értelmem is lett volna, de valahogy, ha másképp nem: éreznem kellett!

Kezet mostam. Szappanos vízzel.
Megtörölköztem. Tiszta, vászonkendővel.

Nagyanyám elém hozott egy - akkor még - nagynak tűnő fémszelencét. Talán réz volt, talán ezüst, talán arany? - vagy mindhárom... mit tudom én már... de a régiség, az ősiség sóhajtott belőle, amit éreztem akkor is, ha nem is akartam.

Nyisd föl - mondta.

Nem emlékszem, hogyan nyitottam föl. Miért is emlékeznék rá? Gyermek, kis hülye lény voltam, nem értettem mit akarnak csinálni vélem; minek ez a cécó...

Olvasd el - utasított nyagyanyám. Olvastam volna, de sem a betűket, sem a nyelvet nem ismertem. Csak bámultam rá; érdekes volt a szakadt madzagon lógó fakó-piros (akkor még nem tudtam) pecsét, benne valami alakkal, aminek képe már rég messzetünt, körben valami betűk, és - nincs tovább...

-ehe-ihe-öhöm eh-khm-khm...

Talán ennyi volt, amit kommentárként a látottakkal kapcsolatosan közölhettem.. .

Ha belégondolok - ma sincs több mondanivalóm.

Nem tudnám megmondani miért, de az a szelence, az a pergamen a pecséttel, és az az írás, egész eddigi életemet valamiképp meghatározta, Nem állítanám, hogy pozitívan.

Miután így megszemléltem a becses örökséget, nagyanyám, mint egy égből jött kinyilatkozást zengte fölöttem: Na! Ezért vagy te más, és nem olyan, mint más. Ezért nem szabad neked úgy viselkedni, mint holmi más pulyának!...

Nem mondom, hogy a régi nemesi levél megtekintése nem volt érdekes epizód, meg tán egy kicsit izgalmas is, de azt, hogy ezért(!) miért kell nekem másabbnak lennem, mint másnak, azt továbra sem értettem. Még akkor sem igen, amikor egy terjedelmesebb mesét fűzött az egészhez valamikori, igen régi csatáról, amelyben őseim híven kitartottak valamelyik király mellett. Életüket ugyan nem áldozták fel, mert lám, itt vagyok. Nem tudni miért. Lehet, annyira azért mégsem voltak hűségesek, vagy egyszerűen csak szerencséjük volt. Ez ma már mindegy.

Ködös volt számomra az egész, egy mesének tűnt csupán, de megmozgatta a fantáziámat, amely amúgy is élénk mozgékony volt. Legalábbis annyira, hogy elhatároztam: én is király leszek, de legalábis valami hűséges és vitéz katona. Legszivesebben valamelyik honfogaló „hétvezér" szerettem volna lenni, mert azidőtájt (meg később is) a honfoglalás és az ősmagyarok kötötték le érdeklődésemet.

Künn az életben, mármint a poros utcán, meg a kertek alatt, amikor előálltam haditervemmel az egészen egyszerű és „más" pulya- ill. harcos-jelöltek előtt, hogy a vezér csak én lehetek, mert én más vagyok, furcsán néztek rám jövendő alattvalóim anélkül, hogy megmondták volna, mit gondolnak...

Máig sem tudom.

Azonban másságom bennem ilyetén való tudatosulása, később nagyon nyomasztóvá lett. Azért-e, mert az a kis epizód predesztinált-e bennem valamit, vagy talán valóban más voltam?

Ma már nem keresem a választ, csak annyit tudok: jó lenne egyszerűen, egészségesen normálisnak lenni, és – nem másnak!...

Már régen tudom, mi volt a pergamenre írva, meg azt is, kitől és mely korból származott. Hadd tudjam le itt a történetet azzal, hogy a Nyíregyházi Múzeumban égett el egy tűzeset alkalmával, ahová egyik művelt és az értékeket pénzben is ismerő rokonunk menekítette. Kópiája állítólag megvan. Én a kópiát nem láttam soha, s talán nem is vagyok rá kíváncsi.

A MÁSIK PART

Először zöld. A zöldben poros út. Aztán ritkul a zöld: repedések pókhálózzák a szikes homokot. A repedések kimondhatatlan mélybe érnek, talán egészen addig a világig, ahol minden létezésünk titkai nyugszanak háborítatlanul az örök sötétségben. De még a föld bőre alá sem lehet rajtuk át bepillantani.

Aztán elsimulnak ezek a repedések, és csak homok van jobbra-balra, a fényt szinte a Nap tüzévé visszaalakító, forró homok. A táj felbontja a Napot ezernyi színre: vízcsillogásra, fák zöldjére, füvek selymére, virágra - életre.

Ott állok, ahol hangtalanul úsztatja magát a folyó, ez a soha meg nem szűnő, alázatos, maga-magán kéjelgő, magabiztos folyamat.

Lábam alatt az innenső part.

Nem sokszor vittek ki engem a folyópartra. Féltettek az ártól, a víztől, de leginkább a - vízbefúlástól. Később azonban, amikor - úgymond - felnőtt lettem, a gyermekkori tiltásokat is behozandó annál gyakrabban látogattam ki a folyóhoz. Nem a fűrdés élvezete csábitott, nem is a strand vidámsága és mozgalmassága. Végül is? Nem is volt ott olyan igazi strandélet. Térdgatyás emberek, kombinétos aszszonyok fürödtek. Sőt! nem is fürödtek, hanem inkább - megfürödtek.

A folyó titokzatossága vonzott, amelynek ezen partja a "miénk" volt, ahol szabad volt mindent csinálni: tüzet rakni, szalonnát sütni, szilvóriumot inni, lovat mosni, tehenet itatni és, ha úgy jött beléfulladni... A fűzek nyáron bágyadtan bólogattak, a bőgölyök serényen csíptek. Az ázott föld és fűzesalja csodálatos, megfogalmazhatatlan illattá keveredett a tehénganély és a víz jellegzetes halszagával.

A folyó pedig a maga bölcsességével és komótosságával úsztatta önmagát és a hátára került faágat, habot, meg ami éppen adódott. Nagy kanyart írt le a folyó, délnyugatnak fordulva, csodálatos világot sejtetve azzal az iránnyal, amerre az ember lelkének gondolata szerint mindig meleg van, ahol a csillámosan csábító napsugár-morzsákon túl fölsejlik egy még nagyobb folyamat, valami nagyon-nagy víz, szinte az örökkévalóság tükre, melynek szélei egy más világ partjait nyal-ják, simogatják olyan finoman, mint előttem a homokból oldódó álmokat és képzeletet.

Ha belenyúltam a vízbe, úgy éreztem, olyan fluidumot érint a kezem, amely által egyesűl anyagom a távoli világok óhajtott nedvével.

Legszívesebben akkor szerettem ott lenni, amikor egyedül voltam, amikor senki sem zavarta lelkem utazását e titokzatos folyó adta álomhullámokon.

Amikor aztán egyszer megálltam a víz mellett és a kezem belémerítettem, már nem a végtelenség mindennél vonzóbb és gyötrőbb fájdalma vonaglott át rajtam, hanem az, amit a szemem mindig is látott, esztendők és a folyót ismerő értelmem óta: a felismerés fájdalma, az, ami nek a létét mások fogalmazták meg: a MÁSIK PART...

Olyan felismerés volt az, amelyet csak az első szempilla fölrepedéssel tudok összehasonlítani: amikor az első világracsodálkozásunk gyönyörű életkatasztrófájától csak az ment meg, hogy nincs eszünk ahhoz, amit látunk...

Nem mondhatom, hogy felnőtt voltam már. Évtelen, időtlen és idétlen - otthonról szökött, vízhez vágyódó suhanc voltam.

Amit addig százszor bámultam, ott volt előttem minden titoknál titokzatosabban: a MÁSIK PART!

Addig a másik part fűzfái ugyanolyanok voltak, mint az itteniek, a nyárfák levelei ugyanúgy villogtak és zizegtek, mint itt. A kövek a túlsó parton egyszerűen csak kövek-voltak. Addig minden ami a földhöz és vízhez tartozott, egységes és egyforma volt, olyan amilyennek e szürke földi létben lennie kell: ami nem is lehet más, mint amilyen.

Attól kezdve a másik part volt a messzeség, a titokzatos minden, ami a kutató elme számára az elérhetőség reményében fölsejlő valami lehet. De odamenni nem volt szabad. Főleg pedig a másik partra lépni nem, hiszen az már egy másik ország volt!

Sárga volt a homok, mint itt, zöld volt a bokor, mint itt, és a víz, amely a másik partot mosta, ugyanaz volt, mint itt. Igaz, volt a másik parton egy fekete folt, amit szemeim nem tudtak meghatározni, hogy micsoda. Képzeletem, mely hozzátapadt ahhoz a bizonyos folthoz, meglódult és egy különös világ bejáratának tartotta. Talán dzsinnek jönnek elő belőle éjszakánként... Mindenesetre, csak akkor, ha én nem vagyok itt! Ha egyszer megleshetném! Ha egyszer belétekinthetnék! Olyannyira vágytam, hogy már félni kezdtem vágyaimtól és háborúra kelt bennem a kíváncsiság a félelemmel. De azért tovább okoskodtam.

Milyen egyszerű, ha egyszer átúszhatnék. Az persze, meg se fordult a fejemben, hogy tulajdonképpen igazán úszni sem tudok: hogy talán sohasem érném el a másik partot... Láttam a madarakat, amelyek minden gond nélkül átrepültek, visszaszálltak, rám ügyet sem vetve tárgyalták meg hangos csiripeléssel a dolgokat.

Ha értenék a nyelvükön... Ha szárnyaim lennének..!

Miért nincsenek szárnyaim..?

Miért vagyok pont ezen a parton?!

Az első pör az isteni mindentudással, az első kétségbevonása a bölcs teremtésnek, a teremtés bölcsességének...

Rohadt érzés, gyötrelmes felismerés... az Isten nem tudja, kit kell erre és kit a másik partra tenni.

A folyó volt az egyetlen élő és mozgó valóság, amely szemeimet pihenni magára vonta, és amíg rajta pihent a szemem, nyugovása volt az eszemnek is.

De nem hagyott pihenni a másik part. Mind gyakrabban jártam ki és egyre jobban kínzott a valóság előttem álló, és még csak ködben sem rejtőző titokzatossága.

Amikor a lehetőség és a biztonság egy morzsája elénk hull, velük együtt érkezik az addig csak tudatunk alatt szunnyadó veszélyérzet.

Aztán egyszercsak jött az alkalom.

Egykedvűen,szinte üresen, a sok vágyakozástól és várakozástól fáradtan mentem ki a folyóhoz.

A szívem megdobbant: egy csónak volt hevenyészen kikötve a parthoz. Izgatottan tekintettem körbe. Kié lehet a vízi jármű? Körbejártam a csöndes, néptelen part környékét, füttyöngettem is, hogy ha valaki ott lenne, észrevegyen és megszólítson. Közömbösséget színlelve kívűlről, belül pedig egy tenger viharával ültem le a csónaktól tisztes távolságban.

Miért nem jön már valaki, hogy ne kelljen megkísérelnem azt a bizonyos lehetetlent? Miért nem jön valaki, hogy megakadályozzon cselekedetemben, amely fölfedné a másik part titkát, amire annyit vártam, amitől annyira félek?!

Senki sem jöt, senki se volt a közelben.

Kihúztam a karót a vizes homokból, beleültem a csónakba és az evezővel elöktem magamat a parttól. A csöndes sodrás elkapott és pár métert lejjebb vitt a sodrás irányában. Még körbepillantottam: hátha megjelenik valaki és visszaparancsol, de csöndes volt minden, csak a madarak beszélgettek és röpködtek ide-oda szabadon és gondtalanul az én gyötrelmem útvonalán.

Nem tétováztam tovább. Az evezőcsapások lassan átsegítettek, üggyel bajjal kikötöttem a másik parton.

Szívem dobogását a fejem tetején éreztem, amikor lábam a partra tettem, pedig a homok is, meg minden egyébb ugyanolyan volt, mint odaát. Odaát..! Szinte áramütésként ért a gondolat: most már az, ahonnan jöttem, ahol annyit álltam, azon a parton van az - odaát. Ilyen egyszerű és csak ennyi lenne az egész? Átsuhant rajtam a sokszor használt és legegyszerűbb szavak mélységes értelme, és valamiféle, de nem tudatos megérzése annak, hogy csalódni fogok. De szívemmel a torkomban megindultam az alvilág lejáratát jelentő, a mélységbe vezető nyílás, a sötét folt felé. Jaj! mi lesz..?

Ahogy közeledtem, minden lépéssel oszlott a titokzatosság, s a csalódottság mélységes fájdalma ágaskodott föl bennem hangtalanul, amikor végre ott álltam előtte. Nem akartam hinni a látványnak, bár a sejtés már előre tudatta velem: valóban csak egy folt volt. Valamikor egy hordónyi fáradtolaj ömölhetett ki, az volt a titokzatos feketeség a maga meleg bűzével. Sehol, semmi mélybevezető barlangnyílás, semmi titok, semmi alvilág. A mindennapok emberi tevékenységének szenynye előtt álltam, azt öltöztette föl a képzelet és a vágy, valamint a tiltás a legfönségesebb ruhába.

Körbenéztem, és körbejártam a foltot, belehallgattam a madarak ricsajába, láttam, nekik mindegy, hol vannak. Valahonnan a közeli erdőből kakukk hangját hallottam.

Torkomban a keserűség gombócát nyeldekelve, szédelegve tértem viszsza a ladikhoz. Már nem emlékszem, hogyan eveztem át a MÁSIK PART-ra. Jóval lejjebb csúszott ki a csónak a fövenyre. Otthagytam, nem törődtem vele, tele voltam - ürességgel.

Aztán sokáig nem mentem ki a folyóhoz.

Elmúlt a nyár s az ősz is tovatűnt.

Tél volt már, amikor valami nevenincs érzéstől hajtva újra kimentem. Fehér volt minden, csak a füzek sötét vékony ágai meredtek feketén. Semmit sem voltak képesek a csupasz ágak eltakarni, semmi titkolnivalójuk nem volt. Ha akartam volna, ismét átmehettem volna, minden nélkül. A széles környéken sehol egy teremtett lélek, a folyó pedig be volt fagyva.

Nem mentem.

Maradtam itt, ezen a MÁSIK PARTON...

1969

TOVÁBB...

Régen történt. Egyszercsak furcsa érzés vett rajtam erőt. Nem tudom elmondani, hogy valójában mi is volt az. Mintha elkezdettem volna duzzadni. Arányosan minden tagomban, minden sejtemben. Sőt, ha pontosabban akarnám meghatározni azt az érzést, nem is anyagi természetű volt, hanem, ha lehet úgy mondani: a létem kezdett el terjedni. Önmagamban, önmagamon kívül kezdtem önmagam fölé és köré nőni.

Mindegy: terjedek, növök. Úgy érzem, toronymagasságból tekintek alá, toronymagasságból nézem a házakat, a kerteket, amott a kanális hosszú, keskeny csíkja, az utak kanyargása, rajtuk a járművek, autók piciny pontokká lesznek. Az emberek még kisebbek. Mozgásaiknak, hala-dásuknak mintha semmi célja se lenne, mintha teljesen értelmetlenül szaladgálnának ide-oda. Mint a hangyák.

De terjedésem, duzzadásom nem áll meg. Mind magasabbról és szélesebb értelemből és érzésből látok mindent. Azonban egyszercsak a mindent birtokolni akaró értelem kezd áttetszővé válni. Aztán fokozatosan eltűnik az ember. Csak kezemunkájának a nyomait lehet látni, azt, ami képességeinek az eredménye: termőföldek határozott vonalai, hatalmas építkezések, települések, gyárak... Végül aztán ezek is csak foltok lesznek, pontokká zsugorodnak. Már csak az erdők, a legnagyobb kiterjedésű szántóföldek, mezők és a nagyvárosok festékpacaszerű foltjai különböztethetők meg. Kevéssel később már ezek sem. Egyre nehezebb elhatárolni az egyes, szinte csak pontszerű szinfoltokat. Ám, az embert még mindig érzem bennük.

Valami hangtalan hívás érződik bennem: tovább... Úgy érzem, parancs, de rendkívül finom parancs. Természetesen, már magamat sem látom: áttetsző lettem, mint a legfinomabb üveg. A látóhatár messzeségében a mindent sejtelembe vonó kékség fényesedni kezd, csak az alattam és előttem levő kép oszlik és oldódik a levegő kékjében. Mint amilyen finoman közelít a nyári alkony, akképpen tűnnek el az emberi létet jelző dolgok, foltok. A műve már nem látszik, csak a hazája, jelenlétének pedig már csak sejtése maradt.

Tovább! Tovább... Feltűnnek a Föld relatív szélei. A fénylő koszorú vékonyul, mint a napsugárban távolodó fej fénylő hajkoronája. Lebeg a szélben, mi lehet mögötte? Ó, ha most láthatnám, kit és mit takar!? De csak tovább..!

Még nem azt kérdem, van-e, hanem csak azt: milyen lehet ott az élet? Az emberre már nem tudok gondolni. Képe szertefoszlott, miként az enyém is. A jelen, és egyáltalán az idő pedig olyan immár, amelyben nem tudom, mi a "már" és mi a "még". Az élet felől pedig nem kérdések gyötörnek, hanem egyféle könnyed izgalom tölt el. Mint amikor lehajlunk egy virághoz: vajon milyen illata lesz?...

Ahogy távolodok a földinek nevezett élettől, egyre többet sejtek meg belőle. Előttem a messzeségben egy gömb, egy kékessárgán világító gömb,

amelynek része voltam, amely még mindig részem, és azt kell kérdeznem: van-e rajta élet?

Tovább, tovább... De kicsiny, de halvány vagy amellett, amitől fényedet kapod! De még látlak, és a mindent elborító fényességben még mindig csak téged nézlek, bár már nagyon nehéz. Amodébb vannak a hozzád hasonló gömbök, gömböcskék. Milyen édesek vagytok! Milyen szép a rend köztetek! A nagyobbak kellő távolságban, hogy ne bántsák a kisebbeket. Melyikőtök hordoz még, és milyen életet?

Hívnak. Tovább... Már Napodat is elviseli a szemem. Ragyogó kis lámpás. Nemhogy kérdés, de már az a bizonyos izgalom is messze jár az élettel kapcsolatban. Kérdések az élet felől?... Az életet illetőleg úgyis csak annak értelme folytán tolul agyunkba legtöbb esetben kérdés.

Még mindig van parányi fénye a hatalmas Napnak. Még él bennem egy emlékfogalom róla: hatalamas és világít. Földem! nem akkor voltál te is amikor még "csak" - világítottál? Semmi másat nem tettél csak világítottál. Talán, ha elveszítjük fényünket, akkor kezdjük el termelni az életet?

Már nem látlak. Vajon vagy-é? Vagy talán csak egy nagy-nagy lét álma vagy? Tovább! Ó, drága Napom! piciny gyertyája a mérhetetlen térnek. Hová lettek azok, akiket fényed magához vonzott? Apró bogarai a nyáréjszakáknak...

Szédítő száguldás. Hol vagyok? Valóban száguldok-e? Megyek, szállok, növekedek - vagy állok? A nyugalom lenne tán a legőrjítőbb sebesség, a sehol a mindenütt? A gyönyör pedig a kín?

...Sűrűség a mélykékben, a bársonyos, sötét mélykékségben. A párizsi kékbe valaki egy cseppnyi citromsárgát kevert... Mint egy hatalmas asztal terítve, vagy ágy - meleg, csillagos nyáréjszakából vetve. Mintha rajta valaki tejet csöppentett volna el sok-sok tejcseppet szórt volna szét. Ott kavarognak, összetevő részeik keringenek még az esés adta energiától. Tejút? Galaxisok?

Világok?

Tovább...

- De hát - hová?

- Tovább - súgja a válasz.

- Mi értelme ennek?

- Szeretlek, hát viszlek. Soha sem fogy el semmi - mondja ő, a hangtalan.

-A Semmibe vágyom!

-Semmi?! - kacagott fel - hát olyan is van?

Nem emlékszem, ordítottam-e vagy csak gondoltam: szeretlek. Hátam mögül valaki engem bámult. Ismerős volt, úgy tűnt, hogy magamat látom. Én voltam, és mégsem én. Nyögés volt és sóhajtás. Talán a nyáréjszakából vetett ágyon, talán folyóparton füzek mellett. Mintha a végtelent öleltem volna magamba, s mintha a végtelen magába ölelt volna.

Kék pántlika hullámzott alá a magasságos mélyből, mint egy út, mint egy szelíd folyó...

-Hol voltál? - kérdeztem.
-Hol voltál? – kérdezte ő...

1971

ÚTUNK VÉGE

Nem tudom, hány éve haladt már velünk az a bizonyos űrhajó, amely társaim szemszögéből nézve, nyugodtan koporsónak is nevezhető. Régen kihaltak már mellőlem. Egyedül maradtam abban a parányi, száguldó csillagban, amelynek már sem a pályáját, sem az irányát nem tudtam. Azt sem tudtam, hogy hívnak. Magam adtam magamnak nevet, s olykor a végtelenség magányában megszólítottam magamat. Micsoda hatalmas erővel bír a név, a megnevezés! Hasonlítható ahhoz a félelemhez, amit az ismeretlen, sőt a végső és egyetlen nagy ismeretlen, a halál akaszt a gondolkodásra ítélt lény nyakába. Ezen lények közé tartozik az ember is. Máig sem sikerült kideríteni, hogy saját természetünkből-e, vagy pedig valami külső tőlünk független beavatkozás eredménye az, hogy gondolkodni vagyunk képesek, hogy tudomásunk van az időnek olyan fogalmairól, mint múlt, jelen és jövendő. Ezen fogalmainkon belül pedig arról, hogy a jövendő, legalábbis anyagunk jelen formáját illetőleg múlandó, de mindenképpen egy visszafordíthatatlan változásnak van alávetve, amelyen nem segít semmiféle képzelet, semmiféle hit.

Köröttem vannak egykori sosem látott világom írott bölcsességei, a régesrégmult idők ember történelmének bizonyságai, amelyek mind azt az egyetlen tényt helyezik át létem jelenébe, hogy eddig még minden idők lényei felnőttek, megértek, megöregedtek és - elmúltak. Dehát, miért keresném ezt a tényt a bölcs iratokban? íme: egyedül maradtam.

Űrhajóm; most már valóban csak az enyém, száguld a végtelenség felé. Már nem tudom, mit jelent a múlt és mit jelent a jövő. A jövőről annyi sejtelmem van, hogy egyszer, valamikor elkezdődött, a jövőről pedig annyi a bizonyosságom hogy bennem és számomra egyszer végetér. Ez minden tudományom. Valami ősrégi iratban olvastam, hogy az efajta tudás a bolondok bölcsessége. Nem mindegy, hogyan vagyok bölcs, és hogyan bolond?
Hát, ilyen gondolatok kavarognak a fejemben, miközben azt sem tudom honnan és mikor jöttem, miért megyek és hová jutok.

Űrhajómat a mindenség semmije viszi előre. Fogalmam sincs már, honnan nyeri energiáját. Amit az energiáról megtanultam, semmi hasznát sem veszem, mert valahogy minden másképp van... Csend vesz körül, nem hallom semmiféle suhogását az anyagnak, pedig érzem, tudom, hogy van és tudom, hogy anyagban létezek és utam is anyagban létezik. Néha érzem, hogy sűrűbb a közeg, néha pedig a semminél is ritkább.

Ablakom kilátást enged az égitestek végtelen sokaságára. Olyan az egész, mintha lágy sötét, zöldeskék bársonyon valaki aranyport szórt volna szét. Néha a bársonyban és az aranyporban érzem magam. Az a rengeteg aranypor, tudom, nem csillagok, hanem galaxisok tömkellege. Milliárd és milliárd világok. Ugyanannyi, vagy tán még több lehetősége az ismeretlen létnek.

Olykor bekapcsolom az ismeretlen ősidők világát elővarázsoló képmagnót, amelyen a földi élet ezernyi megnyilvánulásai elevenednek meg. Látom a hozzám hasonló emberi lények mozgásait, táncait, hallom beszedüket, énekeiket, számomra semmit se mondó mindeféle okoskodásaikat, amelyek valamiféle "illem", "politika" meg hasonló értelmetlen fogalmakon alapszanak. Megvallom, néha nevetek ezeken a jelenségeken, mert értelmüket képtelen vagyok felfogni. Valamilyen formában hasonlatosak azokhoz az összevissza futkosó aprócska 1ényekhez, amiket hangyáknak neveznek, és amelyeknek eszeveszett tülekedését nem bírtam mindeddig megérteni, akármennyire akartam is. Néha úgy vélem, hogy e két faj valamiként rokon, bár ez a vélemény saját emberi állagomat is kellene, hogy - állítólag – sértse.

Talán sohasem tudom meg, hogyan tett szert ősi, emberi fajtám olyan tökélyre, amely ezt a parányi, száguldó csillagocskát, ezt a rohanó űrhajót megalkotta, amely egyetlen tapintható világom, életterem.

Amikor leülök a hologram által elém varázsolt földi tájak elé, ahol a folyók és tengerek messzeségbe hívó tájai, az erdők susogó zöldje, a rétek, hegyek szívembe hasító látványa tárul elém, ezerszer kérdem: miért kellett eljönni? Miért kellett mindezt otthagyni, hiszen a mindenségben csak az a hely lehet az, amely az isteneknek is tetszett, amelyet otthonukul választottak?!... Ha vágyakozom valami után, akkor az a bizonyos Föld az, ami emléktelen emlékeim által visszahúz, és nincs hely a világmindenségben, ami hazát adna annak az anyagnak, amelyben az ember a maga létét megtalálta. Ha igazak azok az ősi, ún. vallási legendák, melyek szerint az Isten az embert a föld anyagából hozta létre, a legnagyszerűbb tényt és a legigazabb valóságot adták tudtára az emberi elménék. Abban a formában, amiben én is megőrződtem mind e jelenig, nincs számomra hely sehol, csak ott.

De! Létezik-e, van-e még?

Van-e még az a tudás, amely egykori társaimmal és őseimmel bezárt ebbe a száguldó sejtbe, ebbe a minden múltat őrző, melengető és továbbmentő - petesejtbe, amely anyám méhét juttatja eszembe és hozza közel szívem és minden részem érzéseibe? Hová és mivé lett az a vi-lág, amelynek képei valóságként élnek testem és lelkem atomjaiban? Mert akár a hologramtájakat sem kell néznem, itt látom kezemben, bőröm alatt és azon kívül is.

Százszor és ezerszer kínozott és gyönyörködtetett ez a végtelen gondolat- és érzéssor. Nem tudtam, mi az ismeretben az áldás és mi az átok. Jóérzés-e vagy gyötrelem, hogy fogalmam van a jövőről?...

Az idő állt, a galaxisvilágok es én róttuk utunkat, tudva vagy semmivel sem törődve egy olyan valami felé, ami bármilyen lehet, csak nem az, amivel az értelem számol.

Egyszer eljött a perc, amikor úgy éreztem, hogy nem is egy űrhajóban, hanem valami patakocska partján ülök. Magasodó partja volt, köröttem vállamig érő fűszálak. Legyek és mindenféle röpködő bogarak

zsongása vett körül. Úgy emlékszem, egy kis zsombékon ültem, és a képek által közvetített égbolt valóságossá lett, világoskékké és a patak túlsó partján a virágos mezőről szellő fuvallatja csapott lágyan az arcomba. Érdekesmód, olyan kérdés rezdült föl bennem az égboltot bámulva, hogy vajon mi lehet azon túl? Valamit sejtettem, de a sejtés minden addig ismert fogalmon kívül és túl volt.

Nem tudom, hogyan buggyant ki a számom...Istenem..!

Talán nem is mondtam- csak gondoltam, vagy csak éreztem valami olyasmit, ami annyira mélyen volt bennem, mint amilyen messze és kívül rajtam, s aminek semmi tudományos lélektani értelmét nem találtam.

Akkor éreztem, hogy az ürhajó lassulni kezd. Nem a műszerek, hanem valami belső érzékelő tudatta vélem. Mondjuk, mint a madarakat útra inditó kényszer. Odarohantam a mindentudó műszerfalhoz és a mérők igazolták megérzésemet.

Az addig semminek is alig nevezhető semmi egyszerre szürkülni kezdett és nagyon lassan - valamivé lett... Halvány fény kezdett derengeni a padlón, a falakon és a mennyezeten. A távolban valami- nagy-nagy fényesség tűnt föl, de a gép egyszercsak elfordult és egy, a messzeségben parányi ragyogó pont felé vette az útját.

Semmit sem tudok arról, hogy hogyan szállt le. Sivatag terült el előttem, amelyből mint valami őslény bordacsontja, egy sziklás, égbeszökő hegy emelkedett a táj fölé magasodva. Hiába próbálnám elmondani az érzéseimet!...

Az űrhajó simán ért talajt. Sokáig álltam, semmit sem értve és semmire sem gondolva a feltáruló ajtó előtt. Valahonnan az idő és a tér mélységeiből, vagy talán olvasott emlékeimből rémlett ismerősnek a kép, és a jelenet.

Egy burnuszos ember jött fölfelé, fejét lehajtva, kezében göcsörtös, hosszú bot. A hegy alján arcra borult tömeg sóhajtását és szipogását hozta a felszálló meleg légáramlat. Néha egy-egy félhangos zokogás ütötte meg a fülemet.

A burnuszos, ősz ember pedig csak jött főlehajtva. Tisztes távolságban megállt, rám nem nézett, csak jobb kezét a mélyben leborult sokaság felé nyújtva arcát a sziklára hajtotta, botját maga mellé tette.

Szinte megsemmisülve, csak álltam, és többek között ezt mondtam: Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ád tenéked!...

1971

STORY

Történt pedig, hogy egyszer magát elhatározandó vala Mojsi férfiúi indulatjának engedelmeskedvén, hogy elindúljon Peór Kittimbe. Egyebektől hallá, hogy ottan élend egy leányzó, kinek felette szép vala ábrázatja és az ő testén sem vala semmiféle rútság. A leányzó pedig hivatik Zálinak.

Ennekokáért szóla magában Mojsi: elmejéndek és szememmel nézem meg ama szépábrázatú asszonyi állatot, kinek neve Záli, akiről mondják, hogy felette szép ábrázatja vagyon és aki lakozik Peór Kittimbe. És jeleként az én indulatomnak veéndek magamhoz egy gödölyét, valamint egy singnyi fehér vásznat, látná mely igen felette nagy vonzódásom vagyon ő iránta.

Elindula annak okáért Mojsi és vevé magához a gödölyét, valamint azonképpen az egy singnyi fehér vásznat; és hasonlóképpen vevé az ő szolgáját, kinek neve vala Icig, hogy útközben ha útonállók támadándanak reá, légyen az neki segítség gyanánt.

Annak okáért szóla Mojsi az ő szolgájának Icignek: Szolgám, te Icig, jöjj vélem Peór Kittimbe, ahol is lakik ama szépábrázatú asszonyi személy, ki neveztetik Zálinak. Nyergeld föl a te szamaradat, amiként én felnyergelem öszvéremet és leszesz nékem az úton segítségűl, ha útonállók szembe avagy hátulról támadnának reám, az ő kezökben fütykösöket tartván annak okából, hogy engem leüssenek, s utána elvegyék tőlem a gödölyét és a singnyi fehér vásznat, így engemet kifosztván, eltérítve szándékomtól, hogy Peór Kittimbe menjek ama szép ábrázatú Zálihoz. Ennek okáért övezd fel derekadat és vegyed te is kezedbe botodat, mely fegyverűl szolgáland, ha útonállók támadnának reám. Hasonlóképpen végy magadhoz egy fél gödölyét, valamint egy efód lisztet és némi olajat, hogy étket készítenél nekem, ha az úton megéhezendenék.

Monda pedig Icig, aki Mojsi szolgája vala az ő urának: Annak okáért elmejéndek veled Peór Kittimbe, ahol a szép ábrázatú Záli lakozik, hogy útközben ha útonállók támadándanak reád szemből avagy hátúlról, légyen ki fegyvert ragadván, téged megvédelmezzen és néked segítségül legyen, hogy ki ne fosztanának elvévén tőled a gödölyét és az egy singnyi fehér vásznat, melyet viszel a Peór Kittimben lakozó szép ábrázatú Zálinak, és hogy így el ne téríttessél a felettébb való szándékodtól, melyet tészesz férfiúi indulatodnak engedelmeskedvén.

Így indula pedig Mójsi az ő szolgájával, Iciggel, reátérvén az útra, mely Peór Kittimbe viendő vala, hol ama felette szép ábrázatú asszony lakozik, kinek neve Záli.

Menvén pedig Peór Kittim felé, találkozának a Peór Kittin felé viendő úton ösmerősükkel, ki ugyanazon városból való, hol ők is lakoznak, és akinek neve Lébi vala, és aki fia vala ama Samunak, akinek mestersége zsákokra való foltok készítése vala. És mondá Mojsi ama Lébinek, kinek a fia Samu, és zsákokra való foltok készítése vala az ő mestersége: Lébi, Samunak fia, jer énvélem

Peór Kittimbe, mely hat órányi futamatra vagyon e helytől, az ott lakozó szép ábrázatú Zálihoz, kinek híre indulatra késztette férfiúi természetemet, és légy nékem tanúm ama kérelem irányában, melyet intézendő leéndek hozzá. Teénd meg nékem ezt, mivelhogy te is abból a városból való vagy, hol én is lakozom, és atyádat is ismerem, kinek neve Samu és foglalkozik ő a zsákokra való foltok készítésének mesterségében.

Ezeket hallván Lébi, aki ugyanazon városból való, monda néki: Minekokáért engem szólítottál, mondván: Peór Kittimbe megyek, hol ama szép ábrázatú Záli lakozik, ki indulatra készteté fértiúi természetemet, s kérvén engemet, mondád: légy nékem tanúm: élmegyek véled, te-hozzád segődvén Peór Kittimbe menendő utadon.

Hasonlóképpen segődék pedig ő hozzá még félfutamatnyi idő után Gasmu is, ki úgyszintén véle ugyanazon városban lakozó vala. Nem félének azért immár az úton, az útonállóktól, mivelhogy valának négyen Peór Kittimbe menendő. Amúgy sem miként hanem, mert mindeniknél bot és fütykös vala, szolgálván az fegyver gyanánt. Az ő útjok pedig vala békességes, és némelykor némi beszédeket is szólának egymáshoz.

Így érkezének el ama helyhez, ahol semmi szemre való nem vala, és amely helynek neve Sábék Huttájim vala. Ottan megállának és mivelhogy immár éhesek valának és szomjúhozandának is fölötték, hiszen a napnak negyedik órája vagyon, elkészíték a fél gödölyét, s nemkülönben kenyeret is sütének a gödölyéhez, étküket elfogyaszták a Napnak hevén ülve, mivelhogy sem fa, sem semmi nem vala a tájon. Minekutánna így megelégíttetének, a korsóból való vízzel szomjukat is elolták. Útjuk során figyelmük a távolban haladó két teve irányába kelendő vala, de a tevék nem figyeltenek rájuk, mivel fenékük látszék csupán elfelé való haladtuk irányát követendő.

Így érkezének meg Peór Kittimbe, ahol is a szép ábrázatú Zálinak lakozása vagyon, és érdeklődének némely ottlakóktól, mondván: Ugyan, merre lakozik az itten lakozó szép ábrázatú Záli, kinek miatta idejövénk?

És felelének nékik, mondván: Amott lakozik ő, és azon túl, hogy jobb oldalatok irányába fordúlván, mely felől a Nap is világít, van egy ház, melyben a kacskakezű Ichag lakozik, azután vagyon a szép ábrázatú Zálinak háza. Így útbaigazíttatván, jutának ama házhoz, melyben a szép arcú leányzó lakik vala.

Bemenvén kérdezék, mondván: Itt lakik-é ama szép ábrázatú leánvzó, kinek neve Záli és kinek látása miatt idejövénk?

Felelének nékiek, mondván: Bizony itt lakik ő, aki miatt jöveteletek vagyon. Beljebb menvén lássátok, ott fekszik ő nyoszolyáján, feje alá hajlított kézzel, melynek alatta vagyon párnája és tafotája.

Menvén pedig beljebb a belső házba, melyben valóban ott vala a szépséges Záli, hevervén az ő nyoszolváján, kezét és fejét, melyen tenyészik a haj nyugtatván párnácskáján és tafotáján, úgy amint ezt nékieknek megmondották vala.

Járulának annak okaért mindnyaian az ő nyoszolyája elé, és felettébb elcsodálkozának az ő ébrázatjának kellemetességén.

Előállván pedig Mojsi, minekutána magát meghajtotta vala, imígyen szólítá meg férfiúi indulatja bőséggel való eláradásának okozóját: Óh, szépségesen szép ábrázatú Záli! Mily messze földről jövénk, ezer veszedelmeknek közepette, hogy ábrázatodat látván, annak kellemetességén megindúlván, szívemnek buzgóságát eleibed borítva, valamiként ezt a gödölyét és eme singnyi fehér vásznat is - kérvén kérjelek: fedd fel nékem a te minden bizonynyal kívánatos szemérmedet, melynek látványán felbuzdítva had illesselek férfiuságomnak irányodban fölötté és ugyancsk buzgolkodó tagjával.

Minekutána a szépséges arcú Záli eme kérelmet meghallgatta vala, orcáját Mojsi felé fordítván a következőket válaszolá, mondá: ó, Mojsi, jövendettél ezer veszedelmek közepette ama messze földről, mely vagyon innen valami öt, vagy ha följebb, hat futamatnyira, és ismerőse vagy a te ösmerőseidenk, kik véled egy városban lakándnak, és kinek lcig az ő szolgája. Eláradó buzgalmadat ím az imént meghalgatám és bizony azt mondandó vagyok néked, hogy miért csak egy gödölyét és azt az egy singnyi nyamvadt fehér vásznat hozándád nékem? Miért nem hoztál öt sing szép gyolcsot az ismaelitáktól, kiknél mindez bőséggel vagyon és alig kellend érte valami 70 sékelt adnod, vagypedig tíz tálentomot? Miért nem hoztál nekem még ezeken felül mintegy három efód lisztet, valamint két efód kölesmagot? Felém való serénykedésedben és szorgalmatos igyekezésedben jó lett volna még vagy két korsó olaj és valami öt sékel tiszta búza is. Meg aztán ez a sovány gödölye!... Hát egy hízott tulokra nem futotta?

Mojsi, aki jövend oly messzi úton az igen szép ábrázatú Zálihoz, ki lakozék Peór Kittimben, eme szavak hallatán igen, de legalábbis eléggé lehagolódándott. Majd némi időnek elmúltándján, mire egy kis nyálat összegyüjtendő vala, ezt kérdezte a szép ábrázatú Zálitól, mondván:

Óh, szépségesen szép és kellemetes ábrázatú Záli, amiként nem kevésbbé kellemetesb formájú és testű is; hogyan hozhatnék néked annyi mindent, aminőket itt nékem elősorolándasz, hiszen már így sincs egy fél tálentomom se. Most mitévő leéndjek, merre fordítsam buzgólkodó vágyakozásom szekerének rúdját?

És felelvén neki a Peór Kittimben lakozó szép ábrázatú Záli, mondván: Az ajtón kifelé és fészkes fenének irányába.

Mojsi pedig és az ő barátai kik lakozának ugyanazon városban, mint ő - ezt tevék.

AA-30321

MAGYARI MIVOLTUNK

Ha valaki megkérdezné tőlem, mi a véleményem a magyarság felől, milyenek a szerintem való kilátásai, mik lennének a teendői?... etc. - nagyon tömören csak annyit tudnék válaszolni, hogy teszek az egész témakörbe, és annak minden problémájába...

Tudom ez így elég útszéli válasz, de ezt a vélemény-summázatot az évek és évtizedek látott és tapasztalt gyakorlata, valamint a történelem évszázadainak olyan ismerete alakította, zsugorította azzá, ami - amilyenre megtanított az a történelmi anyag, amely elérhető volt, és amelyet átszűrve, hitelesnek bátorkodtam vélni.

Egy kis túlzással kimondhatom: alig van még egy nép, egy nemzet, amelyik annyit foglalkozott volna magával, annyit nyavalygott volna, mint a magyar. Hadd mondjam ki, ha már megfogalmazódott bennem: egy maszturbáló nép vagyunk.

Nincs nagy kedvem a maszturbálás eredetét és lélektanát analizálni egy ember életében, de annyit talán megállapíthatok, hogy okai tulajdonképpen önmaga valóságának, talán még léte előtti összetevőiben találhatók.

A magyarság összetevőit százan is megírták, talán több mint százféleképpen. Nem kívánok a százegyedik lenni, azaz, megírni még egy száznemtudom-hányadik "igaz" elméletet. Ha így, csak nagyon fölületesen átfolyatom emlékezetem szűrőjén azt a hatalmas elmeanyagot, amely eredetünkkel és összetevőinkkel foglalkozik, s csak a legnagyobbra sikerült kavicsok maradnak a szűrőben, azok szerint is lehetünk /vagy vagyunk is?/ sumérok, szkíták, húnok, Nimród egyeneságú leszármazottai, mongolok, finnek, lappok s a legkülönfélébb ugorok és a jóisten tudja mennyi dicső és nemdicső népnek az ivadékai. Persze, mivoltunkat még szét kell osztani etnológiai és etimológiai részekre, melyek szerint lehetünk uráliak, vagy ha úgy tetszik - altájiak. Megbocsátassék cinizmusom, de nem állhatom meg, hogy le ne írjam: legtöbb esetben altáji mívoltunk látszik meg rajtunk. Persze, nem geográfiai értelemben...

Hogy ebben a cinikus megállapításban van egy jó adag "valóság-ok" azt számos, a nemzeti mivoltunkat elemző, sokszor az égig magasztaló, máskor meg még az "altáj"-nál is alább vágó tudományos és "tudományos" művek sokasága bizonyítja.

Vegyük csak úgy, kapásból a nyelvünk eredetét taglaló ilyen-olyan munkákat, amelyek némelyike azt az érzést sulykolja belénk, mintha nekünk eredetileg nem is lett volna semmilyen nyelvünk. Mintha egy nyelvtelen, még a faágak közt makogó nép lettünk volna, mert bár a halat már megtudtuk különböztetni a madártól, a hármat a húsztól, arra még nem volt szavunk, hogy amit a sztyeppén eszünk, az micsoda? Meg arra sem, amit zsendülő elménk félni és tisztelni akart, de amelyre a köröttünk lévő világban a népeknek már volt fogalmuk és volt kifejezésük. Nekünk össze-vissza kellett

kerembókálni, olykor ezeréveket és ezerkilométereket, hogy egy "Isten" szóra találjunk, hogy megtudjuk: aminek a húsát esszük, azt kecskének hívják, s mindezért a törököktől a perzsákig kellett tanulmányutat tenni. Sőt! még azért is, hogy fogalmunk legyen, mi az, ki az, akit a /most már tudjuk/ - kecskebőrön kanos indulatunkban magunk alá gyömöszölünk. Az asszonyról van szó... Mert, ugyebár eredetileg azt sem tudtuk, hogy micsoda. Volt valami halvány sejtelmünk, amelyet a nej, nő szavunk sejtet, de valószínű, hogy majdani világverő elménket nem elégítette ki. Azt a világverő elmét, amely mindíg akkor mondott csődöt, amikor a legaktívabbnak és életre szólítónak kellett volna lennie. Természetesen ez így, ahogy leírom nem teljesen igaz, amint az a sok egyoldalú megállapítás sem, amely nagyszerűségünket és áldozati mivoltunkat magasztalja sírva, s amely meggyőződés és szilárd lelkiállapot nagyjából azzal a megállapítással illusztrálható, amit egy régi öreg barátunktól hallottam: "Hála legyen a mennyei Atyának, de - nem tehetünk róla..."

Igen. Sajnos, valahogy így néz ki egész mentalitásunk, gyakorlati érzékünk, a valóságra való reagálásunk és önértékelésünk. Meg így néz ki nyelvünk és fajtánk eredetének, összetételének és történelmének megítélése is.

Időzzünk még egy kicsit nyelvünknél. Az a tömény és olykor a leghígabb kutatási eredmény, meg az az eszméletlenül fölösleges tarkaság, amelyet népünk és nyelvünk eredetének a nyomozása produkált, a maga összességében és "üdvözítő" mivoltában inkább hasonlítható egy cirkuszi bohóc tarka öltözetéhez, mintsem komoly, nemzetet eggyé kovácsoló ténykedéshez. A magyar nemzet számára e sok és sokféle tudományos piszmogás és spekuláció helyett talán az is üdvösebb lett volna, ha valaki kitalál egy lelket csak némileg is erősítő mesét, olyat, aminek van valami valóságalapja; de nem kell, hogy tetőtől talpig valóság és csak "tökigazság" legyen, de legyen elfogadható és rokonszenves egy nép számára; símogassa meg a lelkét ha fáj neki; mutasson értelmének és képzeletének megfelelő és belátható útat a jövő felé és visszapillantást abba a múltjába, amelyet teljesen úgy sem tud megismerni soha, mert vagy elveszett már akkor, amikor létrejöttének a küszöbén állot, vagy akkor, amikor kényszerrel és vérrel megtaníttatták vele azt, hogy ahogyan van, úgy nem jól van, sőt: hogy ő úgy ahogy van, nem is ő...

Mindez - sajnos - az első europeizálódásunkkal kezdődött.

Ott, akkor veszett el a "napfényként sütő mongol mosoly, s hún pupilla láng..."

Emlékszem. Nagyon jól emlékszem, mintha ma érne az az áramütés, ami akkor régen, gyermekkoromban ért, akkor, amikor első történelmi "tanulmányaimba" belemerültem. Olvastam Előd̈ről, Attiláról, Álmosról, Árpádról és a többi honfoglaláskori és előtti ősökről és népről, akik hazát kerestek és találtak is, és azt el is foglalták, mert istenük úgy akarta, hogy az az övék legyen és ott éljenek.

Olvastam, miként győzték le ellenségeiket, hol nagyvonalú és frappáns csellel, hol pedig kemény és véres harcok árán. Olvastam a kalandozásokról, aztán a Lech-mezei vereségről. Minden belefért abba az értelmembe és

képzeletembe, amire az akkor még természetes kis agyam képes volt. Semmi idegen nem volt azokban a történésekben. Nyelvem és értelmem népe ugyanúgy cselekedett, mint a Biblia szent népe, az Izráel, akit Isten kiválasztott magának, s amelyet immár másodszor is elvezényelt arra a földre, amelyet valamikor neki szánt. Még annak ellenére is, hogy legalábbis egyszer nagyon lepipálta az értékes ajándék-hazát, ígéret-földjét...

Annak ellenére is, hogy a legválogatottab és legvéresebb, értelmetlen kegyetlenkedéssel, valamint égre ordító ocsmányságok igénybevételével, s az istenüktől kapott tízparancsolat sorozatos megszegésével vitték is végbe. Ha a Szent Biblia így mondja el, így tanítja, akkor bizonyára ezt így kell csinálni.

Miért ne csinálhatta volna, ha nem is ekkora drasztikummal, de hasonlóan Árpád népe is?

Ma már tudjuk, hogy a bibliai honfoglalás kegyetlen-véres harcainak terjedelme /hálistennek!/, legalább kilencven százalékban mese. Mert ha jóízlésű ember olvassa ezt az istenes történetet, a bugyborékoló vérben dagonyázó, hősöktől felfordúl a gyomra. Márpedig, tudományra áhítozó gyermeki lelkem mindent elolvastatott velem, csak azért is, mert a frissen szerzett olvasás tudománya még akkor számomra friss volt és érdekes.

Mi több, hittem is az igazában.

Ezek az olykor valós, de nagyobbrészt vélt párhuzamok isten-népe és a vándorló, hazát kereső- és foglaló magyarság között egy ösztönös és természetesen stabil álláspontot, valamint népem jó útjába vetett bizalmat adott.

A párhuzam tulajdonképpen abban merült ki, hogy Izráel is a pusztában bujdosott és küzdelmek árán végülis elnyerték örökségüket. Ugyanúgy, mint Árpád magyarjai - Attila hagyatékát.

Egyet azonban, a szent bibliai történetekben sehol sem olvastam: azt, hogy népének minden sorozatos bűnéért, bármelyik szent vezér, vagy nevezzük, aminek akarjuk - nem kezdte el népét szisztematikusan pusztítani, sem magasabb eszméért, sem pedig hatalomvágyból. Különösen nem a még friss időkben. Sőt: annyira királykodni sem akart senki sem.

Aztán, egyszercsak jön egy Szent István, aki körülveszi magát idegen papokkal, ídegen eszmékkel, ídegen urakkal és ahelyett, hogy népét a maga hitében megerősítené, egyesítené /hol voltak már akkor a veszélyes kalandozások? hol volt már akkor az abból eredő nemzetpusztulás veszélye?/ - a maga nem éppen egészséges szempontjait, s talán nem is annyira világos és zseniális elmével elgondolt politikai elképzeléseit kezdi megvalósítani az akkori nemzet legjobbjainak kiírtásával, ősi családja legjobbjainak fölnégyelésével, azoknak az elpusztításával, akik népének derekát és erejét jelentették, akikben még élt az az ősi küzdésre és ellenállásra való erő, amely az egész bagázst a Kárpát-medencébe behozta.

Csupa spekuláció az a történetírás, amely az akkori, amúgy is elég sötét, a korai középkorból még alig kievickélő, társadalmaknak még alig nevezhető, se neve, se formája-nincs amorf alakulatokat erős, és a magyarságot igen-igen veszélyeztető helyzetnek mutatja be. Meg merem kockáztatni

azt a föltevést, hogy ez főleg a szentistváni kultusz fenekét toló, beragadt és tipikusan magyar keresztyén ideológiának a speciális történetírása. Olyan, amire volt már és van ma is példa jobbról-balról, alulról-fölülről..!

Mi is volt a helyzet?

Valóban István zsenialítása, valóban olyan nagyszerű előrelátó történelmi prófétasága; az egész népet féltő, önzetlen szeretete, népének ily nagy megmentő szentje volt az a Szent István?

Van egy nagyszerű mondás: Semmi sincs egészen úgy!...

Akár az eretnekké nyilvánítás és kiátkozás terhe mellett is, meg kockáztatom a föltevést, hogy - Szent Istvánnal sincs minden egészen úgy.

Ezen a földön, ebben az életben, senkinek sincs olyan ragyogó glóriája, amely néhol, nemcsakhogy véres, de szaros is ne lenne. Már elnézést.

Abban az időben, amikor a hivatalos nézet szerint a magyarság beköltözött a Kárpát-medencébe, maga az egyház sem volt egységes. Már kialakulóban volt a mérkőzés a pápa és a pátriárka között. Ugyancsak a minden hivatalos történetírás ellenére is a Nagy Károly-i éra nem volt olyan erős, mint általában azt szerepeltetik. Mint szervezett politikai hatalom még mindig a Keletrómai Birodalom dominált. Párszáz évvel azelőtt Rómát csak a húnok naivsága mentette meg a teljes pusztulástól. Nagy Károlynak is az avarokra volt szüksége hatalma megtartásához.

Aztán jöttek a magyarok. Még nincs teljesen eldöntve, hogy részben itt voltak-e már, vagy valóban csak később érkeztek. László Gyula teóriáját a kettős honfoglalásról a betonfejű történettudomány mellőzi ahol csak tudja.

Mit láthatott Istvan a nyugatban? A gyöngeségét. Ennek az észrevételében valóban zseniális volt. Tökéletes a meglátása abban, hogy az ő hatalmi - mondjuk csak ki nyíltan - személyes törekvéseihez egy hozzá hasonló, rászoruló partner kelletik. Olyan, aki maga is nagyjából szorultságban van, s ha szót értenek, a pillantnyi szükség diktálta győzelem jövőjét majd eldönti a jövő.

Bizáncnál már semmi esélye nem volt. Márcsak presztizsből sem, hiszen Gyula és Koppány Bizáncnak udvarolt. Csak nem fognak egy ágyra járni!... Maradt hát Európa nyugati, azaz germán része. Maradt a nyugati keresztyénség. Az pedig, természeténél fogva, melyben ott van máig is a kiszámítás, a kivárás türelme és alattomossága, hajlandó volt belemenni ebbe a kalandba. Az okuk is megvolt rá: a régi "kalandozások" emléke még élt, amelyek inkább a nyugati félt örvendeztették meg olykor, mintsem a keletit.

Nem elhanyagolandó szempont!

Tehát, kezdetben Istvánnak volt szüksége az aránylag gyenge, de azért nem elhanyagolandó nyugat segítségére. Majd megfordul a kocka...

Aztán - elkezdődött az, ami - elkezdődött, s aminek az lett a

vége, aminek terhét ezer év óta nyögjük, s amit ezerféleképpen magyaráznak, mindig István zsenialitását, nemzet-megmentését glóriázva.

Fülembe cseng a modern "István a király" című rock opera zengzetes dallama, sokatmondó, a magával viaskodó emberi lélek nagyszerűsége. Szerintem, az sem teljesen úgy volt. Sőt, talán - egyáltalán nem! Dunsztom sincs, mennyit viaskodott István a saját lelkével, de ami tény, az tény: akkora hacacárét csinált az egészből, hogy az az ő finom, krisztusosan keresztyén lelkével aligha rakható egy lapra.

Mert az István emberséges, alázatos és keresztyéni lelkületét kiábrázoló mindenféle drámák "informálnak" bennünket. És, hát - persze - miért ne hinnénk, hogy úgy is volt?... Mint amiképp nemzete megváltói mivoltát is...

Tudjuk, hogyan végződött a küzdelem.

Tudjuk: csupán a nemzetmentő szeretet aggodalmából táplálkozva, a keresztyéni lélek-viaskodásnak engedve csonkította, s négyelte föl a megölt Koppány tetemét. Így jár, aki nem azt akarja, amit én... A poklok minden ördögét segítségül hívom Krisztus szent ügyéért, s magyari népem üdvözülésének ügyéért, akár népem színe-javát is hajlandó vagyok feláldozni!... Egy életerős nemzet helyett legyen egy birkanyáj, amely először arra battyog, amerre én akarom, aztán meg majd arra, amerre azok akarják, akik szépen a helyükre telepednek.

Én majd vigyázok, hogy így legyen. Meg is írom szép elmélkedésemet az idegenforgalom hasznáról, amely lehet, hogy nem mindig a vendéglátónak kedvez, sőt ínkább a vendégnek, - amint azt a jövendő szépen be is igazolt.

Mert, hogy így esett, ahhoz nem fér kétség.

Nem tudom, hol volt István nemzetszeretete és zsenialitása, akkor, amikor elárasztotta népének földjét azokkal az idegenekkel, akiknek hatalmasságai, végülis féltek vagy legalábbis tartottak a magyari néptől? Mi volt ebben a zsenialitás? Miféle jövendőbelátás volt ez? Erre már nem tellett a nagy Szentnek?

Aztán a későbbiek során ismeretes az is, hogy milyen közútálatnak örvendtek István intézkedései. Halála után egyenes örökös nem lévén, megint csak zseniálisan az Itáliában, élő Kurafi Pétert nevezte meg trónja örökösének. Pont azt a semmire se való ficsúrt, akinek "dicsőséges" országlása jól ismert. Annyira távol állott tőle minden, ami magyar volt, mint az az ország, amelyben nevelkedet, ahonnan "hazájába " érkezett. Ki is ütött a balhé. Fényességes uralkodása alatt, amely hálistennek nem tartott sokáig. A még pislákoló magyar lélek némely őrzője képtelen volt elviselni esztelenségeit, s Vatta vezetése alatt egy igazán hősies felkelésben el is kergették oda, ahová való volt. Igaz, a természetes mivoltában megsértett és megalázott magyar lélek a fenébe kívánta azt is, amí a ráerőszakolt keresztyénségből jó is volt. Akkor gyulladtak ki mégegyszer és utoljára az Azsiát idéző európai pusztákon a pogány tüzek, amelynek lángjai megemésztettek egypár keresztyén üdvözítő

"vívmányt"; akkor halt vértanúhalált Gellért püspök, az a talán egyetlen keresztyén szellem, aki valamelyest együtt tudott érezni "megszelidítendő vadnyájával", s talán némi értéket /no, nagyon keveset!/ megpróbált megmenteni eredeti kultúránkból.

A zseniális szent király vajon nem ismerte unokaöccsét? Honnan kapta, milyen égi sugallat alapján ötlötte ki, hogy pont azt a hitvány semmirekellőt kínálja meg a trónjával? Még mindig nagyon félhetett Kelettől, vagy nagyon utálhatta, hiszen Kijevben ott volt két nagyszerű fiatalember, ugyancsak unokaöccsei, a szent jobb által megvakíttatott Vászoly fiai: András és Levente. Annyira nagyszerű munkát hagyott hátra, hogy nem bízott a maradandóságában? Azt hitte, hogy egy tökkelütött fogja megtartani, átmenteni, megvédeni szent művét?

Az ember elámúl a rövidlátásnak, az elvakult önzésnek és gyűlöletnek, s nem utolsósorban a félelemnek ekkorára összehordott garmadán, s bárhogy is próbálja menteni a - bizonyára - meglévő érdemeket, a "szent" fényessége, bizony, csak halvány pislogássá szelídül. S ezerév óta a nagy királyt, mint legnagyobbat, mint nemzetmentőt tömjénezzük, elfelejtkezve annyi balfogásairól és kicsinyességéről, szűkkeblűségéről. Majdnem mintha csak azt mondanánk, hogy a konkvisztádor Pissarónak köszönheti az indiánság azt, hogy ma egyáltalán beszélnek róla... Mert, bizony, nem sok hiányzott ahhoz, hogy a magyarság is úgy járjon. Vagy talán úgy is járt? - azzal a különbséggel, hogy maradt egy élő nyelv, amit magyarnak hívunk, s amelynek eredetiségét, ősi mivoltát igen fortélyosan, igen körmönfontan és úri huncutsággal annyiszor és annyian prábálták meg bemázolni a nyelvkutatás égisze alatt.

Olyan nagyon biztos, hogy megmaradásunkat /már, ami megmaradt/ első és szent és nagy királyunknak köszönhetjük?

Mert ugyebár a későbbiekben megitta a magyarság ennek a nagy szüretnek a levét... Issza még ma is, és talán van némi igazság abban a keserűen gúnyos népi szó- és mutogató játékban, mely arra utal, hogy mit hagyott ránk Szent István... Igen azt a megaszalódott kézcsonkot, amit az arravaló ünnep alkalmán szent bohóckodással hurcolnak körbe Pest néhány utcáján, hős nemzetünk igen nagy meghatódottságától kísérve.

Istvánnak tehát szüksége volt a relatíve gyönge nyugat segítségére ahhoz, hogy a véle szemben álló, életerős és harcos népből, érdekeinek megfelelő birkanyájat kreáljon. A megfélemlített nyugatnak meg pláne az volt a célja és vágya, hogy ne kelljen rettegni a bizánci erő mellett még egy másik, ugyancsak keleti, de ismeretlen nyavalyától. E nyavalyára kitűnő szernek ígérkezett István. A betegséget ugyanazon kór legyöngített vírusaival kell semlegesíteni. Hát igen... István és a Nyugat... Nagy szellemek, ha találkoznak, általában közös a céljuk...

Amikor a föntebb említett, gyermekkori első nemzettörténeti tanulmányaimat "végeztem", persze ennek a nemzetmentési "ügyletnek" a kimenetelét nem láttam. Hogyan is láthattam volna úgy, ahogy azóta és ma is képes vagyok látni?

A gyermeki lélek őszinte szelídségével és természetességével voltam büszke hún és magyari eleinkre, honfoglaló őseinkre, s nem jobban, mint arra, ha bármely kicsinységért megdícsértek. örültem a, végülis, csak az ismeretlen mélységben rejtőző "nemzeti' sikereknek; örültem. mert csak ennek értelmében és szavaival tudtam enni kérni, panaszkodni, ha fájt valami és ennek a "nemzetnek" a fogalmaival tudtam álmodni... Ugyanaz az öröm töltött el akkor is, ha Borsszem Jankó borsot tört a rossz úr orra alá, és ugyanaz, amikor a jó partizánok elpáholták a rossz németeket...

Mint áramütés, mint hegyes ár szúrása, mint amikor az amőba összerándúl az idegen tárgy bántásától, úgy rándult össze bennem minden szervem, amikor azt olvastam, hogy első és nagy királyunk, Szent István, hogyan öldöste le magyar vezértestvéreit és vitézeit, mert azok nem akarták elhagyni ősi, egészen a Kárpátokig vezető és védő istenüket.

Nem tudom, mit hittem akkor, csak valami nagy csalódást és szomorúságot éreztem, és többé soha nem tudtam szeretni Szent Istvánt, s általában a többi szentekkel kapcsolatban is adódtak problémáim...

Főleg, ha azok magyarok és - királyok voltak...

HUNOK ÉS MAGYAROK

Meghatóan elszomorító és ugyanakkor felháborító az a serénység, amelylyel nemzeti mivoltunk szakemberei több, mint egy évszázad óta igyekeznek kiírtani azt a maradék öntudatot is a nemzetből, ami még egy kicsit tartaná benne a lelket. Ha az ember kívülről szemléli ezt a "szent együgyűséget", amely annyira hasonlít a Husz János máglyája körül szorgoskodó anyókára... vagy az ágon ülő, a maga alatt ágat főrészelő illető gyengeelméjű tevékenységére, az ember a gyomráig „meghatódik" és valóban eláll a szava.

Se vége, se hosza a bárgyú igyekezeteknek, tudósaink lélekromboló, a magyarságból már csak rongyaiban megmaradt öntudat és nemzeti "büszkeség" írtásának.

Legyünk tárgyilagosak. Ez a jelszó egy évszázad óta. Hol van már a tárgyilagosság? Milyen tárgyilagosság az, amelyik a lélek mélyén élő emlékezetről mit sem akar tudni? Az nem tartozik a valós dolgok közé? Ebben a lélek és hit fontosságát annyira hangoztató, megváltozott világban is ugyanaz a pogányüldözés folyik, mint annak idején a szentistváni időkben. Komoly tudósaink még ma is mosolyognak a bajszuk alatt, ha valakik a hún-magyar rokonságról őszintén eszmecseréznek. Mire jó ez a mindenáron való elgyökértelenítés, ez a lélekkifordítása a nemzetnek? Nem volt elég az, hogy a keresztyénség felvételekor, a keresztyénségnek nemhogy védőpajzsába nem öltöztették föl dicső, apostoli királyaink nemzetüket, de még azt a szakadt gúnyát is letépték róla, amit Ázsiából hoztak?

És ez folyik szakadatlan, ma is, minden másság ellenére is a hivatalosnak minősített, önmaga nemesebbik részét is kegyes csókkal illető; önmagát nyaló és tömjénező, a belterjesség minden undokságával bíró magyarság tudományban.

Persze, itt is tisztelet a kivételnek, azoknak, akik a múltban is és ma is megpróbáltak túlnézni a saját tudományukon. Szándékosan nem említek neveket sem egyik, sem a másik oldalról sem.

Itt van, itt hever ma is ugyanolyan nyúzottan a hún-magyar téma.

Elmúlt a nagyon suba alatt elsuttogott Attila év. Vagyis, hát már nincs, valójában talán nem is volt. Azon túl, hogy ismét megállapíttatott a régi szent "igazság": nekünk, magyaroknak semmi közünk a húnokhoz - nem maradt az Attila évnek semmi pozitív, semmi lelkesítő nyoma. Hallottam egy-két kísérletről, hogy valaki szobrot faragott valahol Attiláról, meg aztán egy amerikai kalandfilmet is vetítettek a TV-ben Attiláról. Hadd ne érje minősítés a filmet: olyan volt, amilyen volt, mindamellett, hogy egy ázsiai pofa sem volt benne, még az Attiláé sem, tiszteletre méltó a többé-kevésbbé tárgyilagos-ságra való igyekezet. Persze, ezt a filmet is az amerikaiaknak kellett megcsinálni; annak a népnek nem jutott eszébe, amelynek mondáiban, őstörténeti hagyományaiban, sőt a világban ismert nevében is ott van a hun!... Nem akarom megbántani az alig

létező hazai filmipart, de a semmitmondó, kávézaccos, jajdefontos pesti és egyébb echteungarische idétlen majomkodásokra kidobott pénzből nem lehetett volna összehozni egy, hacsak egy szerény filmet az annyira kötelezően elfeledett húnjainkról?! Mondjuk, csak egy kicsivel jobbat, mint az annak idején agyonreklámozott Honfoglalás...? Kevesebb tánckorreográfiával, kevesebb slágerrel és klippel, s talán egy kicsit több és értelmesebb mondanivalóval. Talán még főszereplőt is találtak volna hozzá. Itthon!...

Mondom. Itt hever, százszor lenyúzva, megtaposva a hunokhoz való viszonyunk. Milyen szomorú látvány!

Olvasom, nem tudom hányféle variációban, amit a szent tudomány dörömböl és csörömpöl a fülembe oly régóta már: a hún-magyar rokonság és folytonosság gondolata Anonymustól terjedt el a későbbi magyar köztudatban. Hát, így is lehet. De Anonymus vajon honnan vette? Csak úgy, egyszercsak fogta magát, üstökön ragadta az eszét és kitalálta az egészet? Soha, sehol, senkitől nem hallott róla? Vagy, ha már az uralkodók diktálták a történelemírást, akkor azok a bizonyos Árpádháziak, akik tűzzel-vassal írtották a pogányságot, ők ötöltek volna ki egy ilyen mesét? Ennyi fejtöréssel, nem kellett volna éppen a nyugati keresztény világot végigpüfölő, véresszájú "Istenostorát" megtenni dicső ősnek: nyugodtan származtathatták volna magukat akár Mózestől vagy egyenesen Ábrahámtól... Sőt azon se botránkozott volna meg senki, ha mindjárt a paradicsomi Isten szájából származott volna, elhivatottságuk. Ugyan! ki nézett volna utána?

Komoly tudós, épeszű kutató nem gondolhatja komolyan, hogy Anonymus fejébe tojta volna valami égi szellem azt a tojást, amelyből a húnmagyar rokonság eszméje kikelt, s főleg azt nem, hogy maga Anonymus maga lett volna az a bizonyos tojás. Ez iménti kivéve akadhat még más lehetőség is, de legvalószínűbbnek látszik az, hogy ennek az összetartozásnak az eszméje ott volt egy ősemlékezetben, ott volt a nemzetté formálódott "valódi" magyarság hagyományaiban, századokig visszamenően egész Attiláig, vagy korábbi időkig. A 19-20. századforduló jelentős és neves történésze, Nagy Géza az akkori eredet kakofónia közepette így írt erről a már akkor is meglévő kérdésről: "Midőn a Kr.u. 1. sz utolsó éveiben a kínaiak megdöntötték a hiungszúk, vagyis a belső-ázsiai hunok birodalmát, s ezek egy része az Irtis forrásvidékén keresztül nyugat felé költözött, úgy, hogy a 2. sz. közepe felé már Kelet-Európában tűnnek föl, ez a népvándorlás a magyarokat is magával sodorta, s megkezdődött a hunokkal való történelemi kapcsolat korszaka, melynek tartama alatt az ősidőktől fogva, de főleg csak vadászattal és halászattal foglalkozó magyarság a kelet-európai pusztaságon baromtenyésztő nomáddá vált..." Majd a legnagyobb természetességgel folytatja:"Ma már alig kételkedik valaki abban, hogy a 4-5. sz.-beli hun történelemnek s azon világrendítő eseményeknek, melyek Attila nevéhez fűződnek, a magyar elem is részese volt, legalábbis a délnyugati ág, mely a Kaukázusig nyúlt le..." így miért ne lehetett volna? Vagy, az ehhez hasonló vélemények szerint? E neves tudós és az ő véleményéhez közelállók mivel alábbvalóak, mitől járnak messzebb

az igazságtól, mint akik más véleményen vannak, azok, akik ma is inkább csűrik-csavarják a dolgot, s valami értelmetlen írtózás folytán, mint az ördög a feszülettől, úgy menekülnek tőle?

Valahol, a természetes emlékezés, a hagyomány és a vérben élő tapasztalás tudományának elnyűhetetlen, de erősen meglyuggatott zsákjának nyílásain sötét arcú "eredetkutatás" és "eredettudomány" bandzsít felénk valami sunyi mesterkéltséggel és az öszvérre jellemző kitartás erőszakosságával, s ha nem is minden esetben rosszmájúsággal, de szimpátiának aligha nevezhető nézéssel, amelyben az egyre erőtelenebbé váló identitás, óhatatlanúl gyaníthatja valamit, ami mintha irigyelné egy nemzettől annak valamirevaló múltját.

Ennek bedőlünk és velük együtt fújva az össze-vissza hangolt dudákat, azt hisszük, hogy így már tudományosak és komoly tudósok vagyunk, pedig az ősi emlékezés és hagyomány hegyfalai mellett, a legjobb esetben is - nevetségesek.

Sok kérdést vetett föl a hun-magyar rokonság kutatásának tudománya (tudománya? nem inkább csak valami rossz viccnek is beillő szórakozása?), de végülis, minden válasszal adós maradt.

Milyen érdekes! Az utóbbi évtizedekben egyre-másra jelentek meg azok a tanulmányok, kötetek, amelyek a Biblia csodáit, a valósághoz legcsekélyebb közzel sem bíró cselekedeteit próbálták megmagyarázni és bizonygatni, hogy márpdig, azok bizony úgy voltak.

Nemzettudományunk hivatalosan jelesei meg se próbálkoznak, hogy a dolgok egyszerű és tényszerű értelem és lélek harmóniájából kiválasszák azt az utat, amely a legrövidebben vinne el az üdvös igazsághoz, hanem minél tovább, annál inkább bonyolítani, a legképtelenebb "magyarázatokat" is még képtelenebbé tenni; a kérdésekből égigérő máglyát rakni serénykednek, amely, reméljük: egyszer majd önmagától meggyullad és elég.

A nagyszerű parasztíró, és a magyarságáért mindig lángban álló Veres Péter, szívét tette tollára, amikor a hun-magyar rokonságról "megállapított tudományos tényeket" - tudomásul vette: ... a mindig mozgó türk-mongol világban többé-kevésbbé minden nép közelebbi vagy távolabbi rokonságban volt a többiekkel. Nem is lehetett másképp... (lehet), nincs olyan fontossága, hogy bárkivel is vitát kezdenék benne. ...mert ha e nélkül a hun-magyar rokonság nélkül, ennek a lelki - s igy politikai és katonai - buzdító és erősítő hatása nélkül is megszülettünk, magyar nemzetté lettünk és annak maradtunk, akkor az még nagyobb, az maga a "csoda". Csakhogy éppen a bennem mindig ébredő realista mondja: Lehetséges lenne, hogy ennek semmi alapja se volna? Hogy ez tisztára csak kitalálás, fellengzős költői fikció volna? Hisz semmiből, nincs semmi... De, ha mégis így volna, akkor meg az író örvendezhetik bennem: nincs elveszve semmi... Ezer éven át Anonymustól, Kézai Simontól kezdve Arany Jánosig, sőt tovább Ady Endréig ezzel táplálta-lelkesítette

önmagát és a többieket, akkor hát, ha nem magát a tényt... de ezt a hatást kell tekintetbe venni, és tiszteletben tartani."

Kell ehhez kommentár? Minek?
Hiábavaló minden tudományoskodás és ellenségeskedés, a „tudománytalan" hún-magyarrokonság ellen, a mesék eddig is túlélték a tudomány piszomágást, és ezután is túl fogják élni.

Annyi zagyvaságot...

Annyi zagyvaságot, amit az ősmagyarkutatás környéke kitermelt magából, csakis egy olyan nép tehette, és teheti ma is, mint a magyar, melyet nyugodtan nevezhetnénk a világ legellentmondásosabb népének. Az ellentmondásosság annyira a génjeiben van, hogy már akkor is kételkedik, amikor kérdez. Amíg pedig a válszra vár, már azon töpreng, mi nem lesz abban jó és mivel cáfolhatná meg.

Szándékkal és hangsúlyozottan használom a "nép" megnevezést, és nem is nevezném a magyart "nemzetnek". Kövezzenek meg érte.

Mily furcsán érdekes: amíg bizonyos népek és országok esetében egy sokféle összetevőjü lakosság lassan-lassan nemzetté vált vagy azzá lesz /USA, Mexico, stb./, addig a magyarnak a "nemzettudománya" minden erejével azon munkálkodik, gürcöl, hogy a valamikori /nagyon-régvolt/ egységet, amit talán a vérszerződéstől datáltunk, szétverje az azt tápláló mondai vagy tudományos tudattal együtt. Ügyködésének, persze, más eredménye nincs, mint az ellentmondás, a kétségek parttalan szaporítása, a semmitmondás és a belőle származó kétség, amely örökös kételkedést és ellenszenvet, közönyt szül az olyan magyarázatok és "tudomány" iránt, amely egy nemzetet úgy próbál megmagyarázni a nemzetnek, hogy abból minden emelkedettség és szilárd alap hiányzik ahhoz, hogy tartása és egységes öntudata legyen. Végül elveszi a hitét még annak a töredéknek is amelynek maradt valamennyi, vagy amit sikerült megőriznie.

Ha, kínkeservesen kisüt is valamit olykor megerrőszakolt elmé jével, azt a nevenincs, túlsütött církót akarja megetetni népével, akár izlik neki, akár nem. Az ember eszelős vigyorral "mosolyodik" el az olyan eredet- és nyelvkutatásokon, amelyek az ezerévek távolában, immár rothadó, és a jelennek semmit se mondó, talán az egysejtűek szintjén üzenő értékeket kereteznek arannyal, és erőszakolják izzasztó, és a szamárt is megszégyenítő csökönyösséggel, minden más nézetet negáló "örökérvénnyé".

Semmi bajom a valamikori finn-ugor rokonsággal, csak vakaródzásra és bamba mosolyra késztet, amikor, egyébbként komoly tudósok, akik tíz oldalon át olyan jól megvannak az időben is belátható török-magyar "egységgel', egyszercsak mint akinek a fejére koppintanak, ugranak egy nagyot /pár ezer évet/, és hogy a "szentigét" vagy a megszokott es kötelező Lenin-idézetet nehogy elfelejtsék, odabiggyesztik: de azért mi a mi nyelvünkben és igaz eredetünkben, valamint alapvető mivoltunkban ugorok, de méginkább - finn-ugorok vagyunk!... Vagyis: semmi közünk Attila húnjaihoz, Baján avarjaihoz, semmi közünk az egész ázsiai, turáni bagázshoz, a mi vérünk, a mi nyelvünk az egy egészen speciálisan finn-ugor-magyar vér és nyelv, amelynek állítólagos legközelebbi nyelvrokonainkhoz is kb. annyi köze van, mint az ólatinnak az ógöröghöz...

Undor és eszelős röhej kerülgeti az érezve gondolkodó embert, amikor azt a sok tudálékosságot, okoskodást, zagyva és hülye pepecskedést olvassa, amit ősmagyar kutatás címén igen sokan leírtak és írnak kitartóan még ma is.

És ezek ülnek még mindig a polcon, még mindíg ezek a "nemzet" tudatának a megmagyarázói, terelői és letéteményesei; még mindig ezek mondják meg mi az igazság, hogyan volt?, ki a magyar, mitől és miért az?!... Csuda, ha nem látunk egységet sem a múltban, sem ma; csuda, ha egy nemzetet száz irányba vezetnek mind önismeretében, múltjában és jövendőjében, politikájában és önbecsülésében, társadalmában és sorsában?!

Csuda, ha bizonyos jelenségekre úgy néz, mint az ökör, aki előtt lantot pengetnek?...

Csuda, ha elslattyognak mellettünk észtek, különböző szlávok, és a - románok?... meg egyebek?...

Nem tartja a magyar tiszteletben azt, ami tiszteletre méltó volt testi vagy szellemi történetében; nem tiszteli nagyszerű írójának üzenetét sem nem tiszteli önmagának igazi lényét sem. Ahogyan össze-kuszálja múltját, olyan képe lesz jövendőjének is.

Lelke rajta!

HOL TEREM AZ ŐSMAGYAR

Nincs mit bizonygatnom azon, hogy Móra Ferenc az egyik legszeretetteb íróm. Azt bizonygatni, pedig, hogy ki és mi ő a magyar irodalomban, még kevésbbé szükséges.

A sok kis írása között van egy, aminek a címe Kófic és Zomotor.

Nem sűritem most itt össze az írás tartalmát, mindössze a címben szereplő két szóról van szó. Afölött füstölög, elmélkedik az író, illetve azon, hogy miként elmélkedett annak idején Ipolyi Arnold, a híres ősmagyar kutató és társai.

Most az se fontos, hol áll a Zomotor szó etimológiai fejtegetésében, ill. abbéli
vélekedésében. A Kófic szó, pedig, egyszerűen nem érdekel. Azt se tudom, mit jelent.

Az már egy kicsit jobban felkölti a figyelmemet, hogy mi lehet a jelentése a Zomotor, Szomotor szónak. Ismerek is nehány elméletet.

Azonban abban a kis írásban inkább az érdekel, pontosabban inkább bánt, ahogy ő – nagyon röviden - Szomotorról vélekedik. Geográfiailag és nemzetiségileg. Azt írja: "valami zempléni tót falut hívtak Zomotornak a magyar előidőkben"...

Köztudott, hogy Móra Ferenc régész volt, a Szegedi Múzeum igazgatói székében utóda Tömörkény Istvánnak. Tehát valamelyest történész is, és már amennyire foglalkozása megkívánta, a földrajzhoz is konyítania kellett. Legalábbis Magyország földrajzához.

Számára Szomotor mégis valami tót falu...

Nem tudom az évet, amelyikben a kis írás íródott. Azt azonban tudom, hogy Szomotor még ma sem, a huszadik század végén sem tót falu. Még a több évtizedes szlovákosítás után se! Valószínűtlennek tűnik, hogy a tárca írása idején az lett volna.

Ezt bátran merem leírni, mert bár, jeleztem, Kóficot nem ismerem, de Szomotort - igen.

Meg a Hatfa legendáját is... Megbántást érzek (bár nem vagyok szomotori), és valami keserves tény köszön vissza (mintha csak ma lenne) abból az időből, amikor szellemi életünk nagyjai nem vették a fáradságot, hogy egy létező, és talán nem is a legaprócskább falu népi, nemzeti és nyelvi hovatartozásának utánanézzenek, hanem hanyagúl odabökjék egy,színmagyar faluhoz, hogy - tót.

Es közben annakidején is, meg ma is csodálkozunk a trianoni határmeghúzások igazságtalansága fölött, aminek következtében aztán Szomotor is, meg a többi is - "tót falu" lett.

Valahol, valamilyen szinten nem egy olyan lelkületet takar ez az egész, hogy olykor oda se figyelt a magyar arra, hogy mi az övé? Valahol nem az ilyen momentumok összességében búvik meg keserű oka annak, hogy a dolgok úgy lettek, ahogy estek, és a történelem úgy alakult, ahogy alakult?

Persze, eszemben sincs azt mondani, hogy ez volt az oka Trianonnak, és az ottani nagyműveltségű francia tudósok határ-ajánlatának!...
Sokszor elolvastam a Kófic és Zomotor-t már csak azért is, mert egy, a szűkebb pátriámban levő falu neve is szerepelt benne, és valami mindig előbújt a kis írásból. Valami, amit először nem tudunk, hogy micsoda, csak irritál, kellemetlenkedik, mint a brünk alá sunyiskodott szálka, amely sokáig csak viszket, míg rájövünk, hogy mégiscsak szálka a kis piszok!...

Ez a kis piszok azóta is szúr, és ha demagóg "magyarvédő" beszédeket hallok, karóvá, sőt, gerendává dagad bennem. Vajjon a magyarság önmaga lelkének a mélyén, öntudatlanul is, nem írta le már akkor a végeket, mint ahogy az ún. átkos évtizedek alatt akadtak tudósok, serény munkásai a nemzetnek, akik tudáshoz méltó bölcsességgel hallgattak arról, hogy a határon túl is magyarok élnek? Ezek a tudósok - magyar tudósok voltak!!!

Én meg, ha átléptem a határt - cseh voltam és cseszkóból jöttem, s még elismerőleg bólogattak is, hogy milyen jól beszélek magyarul...

Dehát ma már efölött vakaródzni talán nevetséges is.

Móra sokat kereste Szeged környékén az ősmagyarokat. Sok sírt kiásott, és lelkében ott élt az ősmagyar, a szittya...

Ám, sajnos, sem ő, a szegedi nagyvárosi tudós, sem a más nagyvárosiak, még
kevésbbé a fővárosiak, mint ahogy ma sem, akkor sem sokat tudtak arról az országról, amely magyar és amely nélkül a legtöbb, éppen - alig-magyar "szittyának" semmi értelme se lenne azon részek nélkül, amiket, s bennük akiket már akkor, s talán mindig is - "leírtak".

Hát, igen! Hol terem az ősmagyar?

A sírokban.

Hol hal meg az ősmagyar?

A nagyvárosokban és a fővárosban.

Na, és - persze - a tudós tudományban...!

(Mórát azért én továbbra is szeretem.)

BESZÉD ÉS JELLEM- AVAGY SZÉP MEGYERI NYELVENKRŐL

Annak idején, prágai diákkoromban egy cseh fiatalemberrel laktam egy szobán. Jóindulatú cseh ember volt, nyitott minden kultúra felé. Végülis nem sok választása volt, hiszen a teológiai fakultásnak legalábbis a felét magyarok, meg kis részben egyébb nemzetiségüek alkották. De mondom: kb. a fele magyar volt. A folyosón általában cseh és magyar szót lehetett hallani. Azt is ki kell hangsúlyoznom, hogy a magyar szó túlkiabálta a csehet...

Ez a magyar mentalistásból, a beszéd jellegéből és nem utolsósorban a "kulturáltság" jelleméből adódott.

Hadd írjam le a nevét: szobatársamat Otakar Fundának hívták.

Sündisznószőrű, fekete haja volt, fekete szemekkel, kissé csücsöri szájjal, óvatos jellem volt, senkit oktalanul megbántani nem akaró.

Nemzet és felekezettársaim olykor hangosan cserélték ki eszméiket a hosszú folyosón, ami, ahogy így most visszagondolok, valamiképp az olasz társalgás hangvitelére hasonlított.

Mondom, a folyosó hosszú volt és kitűnő akusztikával bírt, azaz felerősítve verték vissza a falak a beszédet. Bizony! néha zavarólag hatottak. Pláne azok számára, mint például szobatársam, Funda, aki elmélyültem tanúlmányozta a régi írásokat, a Bibliát exegetálta, és a többi...

Olykor engem is zavart a hangos magyar beszéd. Nem azért, mert magyar volt, hanem mert túl hangos volt. És - szemtelen!

Nekem már alig van valami takargatnivalóm, hadd mondjam hát el: néha bizony, ha csak egy kicsit is, de szégyelltem a fajtámat... Legalábbis fajtám ott lévő, bizonyos egyedeit...

Nem bocsájtkozom részletekbe....

Akkoriban a Károly Egyetem Teológiai Fakultásán bizony, égbekiáltó volt az a, mindenképpen látható tény és annak jelensége, hogy ki honnan érkezett... Mit hozott magával, és - főleg - miért jött oda?...

Nem akarok általánosítani, de sok lúd disznót győz...

Végülis ennek a kis eszmefuttatásnak nem az a célja, hogy nemzettársaim jellemét analizáljam. Még kevésbbé az, hogy az akkori diákidők szellemét visszaidézzem.

Maradjunk a folyosó hangos beszédénél.

Funda barátommal csendben ültünk valami könyv felett, és egyszercsak váratlanúl felém fordulva azt mondta: nem tehetek róla, de a magyar beszéd

az én fülemnek néha olyan, mintha plehet szelnének, vagy reszelnének... Nem akarlak megbántani, de mintha egy rekedt kecske mekegne...

Már arra sem emlékszem, hogy rosszul esett-e a megjegyzése vagy sem, de arra emlékszem, hogy nem sértődtem meg.

Valami a folyosóbeli beszédből - nekem se stimmelt.

Egyszóval az én Funda Otakar barátomnak valami nem tetszett a magyar beszédben.

Kijelentem: nem volt magyarellenes, nem képviselte a benesi ideológiát, sőt néha még el is álmodoztunk az ázsiai nomád kultúrákról; sőt olyan kényes kérdés is fölvetődött, mint a Morva-mezei csata... Tudja, aki tudja: Kun László és a Przemyslek... Ahol a Habsburgok, végülis uralomra jutottak.

Csak a magyar beszéddel volt baja.

Ezt nagyon sokáig nem, értettem.

Történt, hogy a végzős növendékek kibocsátása ill. diplomakiosztása volt a Szent Márton templomban (Martin ve zdech).

Magyarul is kellett beszélni!

Nagyjából elég terjedelmes beszédet mondott Turnsky professzor úr(évtizedekkel azelőtt Thuróczy), de ez most mindegy!

Én nem emlékszem, mit beszélt. Bizonyára szépeket, okosakat és lelkesítőket mondhatott. Hanem akkor tátottam el a számat, amikor Funda barátom azt mondta: nagyon szép a magyar beszéd.

Hát erre hogy jöttél rá - kérdeztem.

Így válaszolt: én nem értettem, amit Turnsky prof beszélt, de úgy hallgattam, mint valami zenét. Aztán csakhogynem - elemezte. Olyan szép ritmikája volt a beszédének, olyan kellemes hangzása a magyar beszédnek, amit én itt tőletek, s főleg a folyosón soha nem hallottam. Mondd: van többféle magyar beszéd is?..

Mit mondjak? Megállt bennem a magnószalag...

Hirtelen otthoni gyermekéveim jutottak eszembe, amikor – s főleg nagyszüleim - úgy beszéltek, ahogy beszéltek, de amikor valami illusztrisabb vendég érkezett egészen más tónusú hang pendült meg torkuk húrjain...

De valahol éreztem, hogy az a megsejtetett, másik magyar beszéd nem az, amire én akkor gondoltam.

Ahhoz évtizedeknek kellett eltelni, hogy rájöjjek: mi az, ami nem szép, ami bántó, és mi az,
ami szép, vagy legalábbis szép lehetne a magyar nyelvben, a magyar beszédben, de ami, sajnos, máig sincs meg!

Nem bírok rájönni, hol kezdődött. Netán, eleve ez volna a természete? Bármelyik ősi rokonság felé is nyújtogatom figyelmemet, ily nagy mértékben nem tapasztalom. Sem az uráliaknál, sem az altájiaknál.

Szép, sokhangzós magyar nyelvünkről van szó. Arról a nyelvről, amelynek hivatalosan is tíz magánhangzója van. Ha hozzávesszük ezen hangzók mind a mai napig használt, tehát, élő, népi változatait: nyugodtan hozzátehetünk még vagy tízet. És - mégis! Egyre inkább bántja a fülemet és a szememet, meg minden belső érzékeimet egy nyelvnek a hangzók e gazdagsága mellettén való ellaposítása; ilyen mekegéshez hasonlóvá tétele: az "e" betűnek ez a féktelen, szinte a rákfenéhez hasonló burjánzása.

Arra se bírok rájönni, hogy ez csupán a hanyagságnak, az oda nem figyelésnek, vagy tudatos cselekvésnek a dolga-e? Én mindenesetre, inkább hajlok arrafelé, hogy a hanyagság, az oda nem figyelés mellett valamiféle nyelvi szépérzéknek a hiánya.

Való igaz: nyelvünk igen nagy hajlandósággal bír az "e-zés"-re. A kérdés az, hogy ezt a hajlandóságát nem kellene-e olykor egészséges korlátok közé terelni? Nyelvünkre is érvényes a reformáció korának parancsa, amely kor, végülis, újkori, irodalmi nyelvünket fogamzotta: Semper reformanda!... Ha nyelvünk őrizői és mesterei erről megfeledkeznek, rossz irányt vehet annak amúgy is eléggé tövises és akadályokkal terhes útja, s minél inkább nyelvünk vérébe és idegeibe ívódik egy rossz szokás, tudjuk, annál keservesebb szabadulni tőle.

Ahogy végignézek az eddig leírtakon, magam is látom, mennyi másat használhattam volna a leírt bizonyos szavak helyett, hullámzóbbá téve a nyelv, a szöveg zenéjét. Mert az kétségtelen, hogy amiként élményeinkből születnek kifejezéseink, a kifejezések is szülik későbbi érzéseinket, s érzéseink hangulatára nem kis befolyással bír kifejezéseink, vagyis nyelvünk zenéje.

Nehéz megállapítani az ezredévek távolából, mennyire kerültünk messze nyelvi anyánk ölétől, és nyelvi atyánk ágyékától.

A nyelv, igenis, mint a szabadjára engedett gyermek - bejárja a világot. Fölszed ezt és fölszed azt. Általa gazdagodik, nemesedik, életképesebb lesz, vagy: szegényedik, romlik, esetleg - végképpen a romlás útjára téved. Azonban mindenképpen halad valamilyen irányba, amelyet legtöbbször nem a saját igénye szab meg.

De nagy baj származik abból, ha elfelejtkezik saját, belső igényéről!

Sehogyan sem értem, pl. - honnan szedik íróink, és mely nyelv bölcsességét vették annak alapjául, amikor a "se" és a "sem" szócskát használva úgy fogalmaznak, hogy: "se ez, se az", "sem minket, sem másokat", "se őnekik, sem minekünk"... ahelyett, hogy azt írák: "sem ez, sem az", "sem őnekik, se minékünk"...stb. Ezt így, valóban így kell használni? Ez törvény? Vagy - valóban így szép, így helyes?

Elkalandoztam az "e"-től. Könnyű dolog elkalandozni, mert nyelvi vadhajtásainkat igazán nem kell nagyítóval és szemmeresztő figyeléssel keresni. Ezek között is van egy régi-új, de az utóbbi években igen nagy erőre kapott "erdélyi áldás", amelyet ún. legnagyobb nagyjaink is olyan természetességgel használnak; amelynek magyartalanságára rég boldogult kisdiákkoromban hívta föl figyelmünket jóemlékű magyar tanárom, Tárczy Pál: sohase fogalmazzunk

úgy, hogy "meg kell tegyem", "el kell menjek" és - "meg kell üssön a frász"... Pedig, bizony, néha az kerülget, amikor tévébemondóink, színészeink, újságíróink, és íróink ilyen módon közlik velem mondanivalójukat, azt gondolván, előbbrejutottak nyelvi kultúrájuk mezején! Annyi sok mindenre terjed ki a mai ember figyelme. Ehhez nem szabad nyúlni, ez valamiféle tabu, amellyel erdélyi testvéreink irányába szeretnénk gyöngédek lenni?
Vagy esett róla szó, csak én nem hallottam? Eléggé halkan mondhatták...

Mégis a légszembetűnőbb és nagyon régi gyökerű az, ami igazán bánt, ami ellen már régen védekeznünk kellett volna; az amiért már sokszor asztalhoz ültem és hol bő lére eresztve, hol meg csak summázva véleményemet - dühöngtem fölötte: az "e" betű féktelen és esztétikátlan használata.

Egy pár idézet újságokból, mindenféle írásokból és olykor, egyébbként nagyszerű regényekből, irodalmi, esztétikai művekből. Nem nevezem meg az írások címét, sem a szerzők nevét. Minek? Kezünkbe vesszük az írásokat és naponta mekegnek felénk. Olvasom: megfellebbezhetetlen, felkeresem; ellenem tett feljelentését elemezve; feltételesen; felkereste; elseperte; felseperte; felrepesztette; nekem szegezte; felemelő volt a felszentelés; remekeket keltett tolla... és egy hirdetőtábla szörnyszülött invitálása: térjen be egy nyelet serre!... Ettől már igazán csak egy lépés, hogy a magyar nyelvkonyhában kotyvasztott eszperente" hivatalos magyar nyelvvé váljon. Abban a nyelvben, ahol az "ó"-nak legalább három változata van - fővárosunk "dialektjében" pl. általában a rövid "ó"-t használják, és természetesen, a vidéki magyar, aki azt hiszi, hogy a médiákban csak helyesen tudnak beszélni, majmolni kezdi a "művelt" magyar nyelvet, nehogy parasztnak és vidékinek lássék. Így lesz a kőművesből "kömüves", a pótkocsiból "potkocsi", a jóízlésből meg "joízles"... Ha tovább ragozzuk: az ügyvédből idővel igyvéd, az ördögből erdeg, és így tovább...

Az olyan szavakkal pedig, mint a "megettem-mögöttem-megettem"; "felettem-fölöttem-felettem", stb. egyáltalán nem tudok mit kezdeni. Ha összefüggéseikből kiragadom őket, de nem is kell mindig, nem tudom, mögöttem van-e valami, vagy megettem-e valamit, vagy - ne adj Isten! fölettem-e az egész kaját, vagy, netán csak ez az egész szépen és változatosan írott nyelv fölöttem lóg és rám akar szakadni?...

Nyelvünk ezerféle hajlandóságát bizonyítják ezek a kifejezések. A magyar nyelv a világ elsőszámú költőnyelvei közt foglal helyet. Ha nem a legelső..! Rímek dolgában szinte utolérhetetlenek vagyunk. De - minek ez a prózában? Miért kell ezt a köznyelv tudattalattijába besujkolni? Miért kell ezt ezen az útonmódon, szinte, törvényszerűvé tenni?

Nagyon-nagy és reménytelen vállalkozás lenne valamiképp erre a helyzetre és ennek, bizony, már-már nevetségessé váló mivoltára irányítani azoknak a figyelmét, akiktől a magyar nép beszélni tanul? Mert ma már nem anyánktól tanulunk, hanem a médiáktól. Hogy mit, arra igen nehéz lenne válaszolni. Anyám száját figyelve tanultam meg az "a-e-i-o-ó-ö-ő-ü-ű-é" hangzókat. Szememmel is hallottam a beszédet! Amikor kicsiny vagy növekvő, mindenre fogékony gyermekeink a tévét nézik, s nem az édesanyjuk száját, a szinkronizált filmekből hogyan "látnák" a hangokat? Amikor az életpéldául szolgáló

hős szája úgy formálódik, hogy "ájlávjú"-, honnan olvasná le azt róla, hogy - SZERETLEK?...

A szögedi nyelvjárást általában viccek és mosolyok kíséretében szokás fölemlegetni. /És, nem "felemlegetni"!/ Pedig ellaposodott magyar nyelvünknek igen nagy segítségére lehetne. Ha úgy tetszik - löhetne...

Lehetetlen vállalkozás odahatni, vagy valamiféle intézkedésben kérni és figyelmeztetni nyelvünk művelőit arra, hogy ne hagyják egy ilyen kecskeszinten maradni szép magyari nyelvünket? Lehetetlen kérés, hogy ne száműzzük beszédünkből és írásainkból az "Ö" betű használatát? Túlságosan nagy problémát jelentene a kis kör fölé még azt a két pontocskát odarakni? Akkor is, ha számítógéppel írunk és nem tollal?!

A föntebb említett példákat ismét elővéve, nem lehetne, vagy túlságosan forradalmi lenne azt kérni, hogy írjunk már úgy, hogy: megföllebezhetetlen; fölkeresem; elsöpörte; fölemelte; megette és mögötte; felette és fölötte, mind kapja meg a betűkben is maga értelmét, hogy a köműves maradjon meg kőművesnek, és mondjuk úgy, hogy el kell mennem és ne úgy, hogy - el kell menjek?!...

Az biztos: egy nyelvet sem lehet valamiféle merev szabályok közé szorítani. De arra sincs semmi jogunk, hogy engedjük szétfolyni az ízléstelenség lapályain! A nyelv a legszebb zene! Lehetnek bármiféle kifejezésmódjai a végtelen térben létező teremtményeknek: nekünk, földi embereknek ez a módszer eleddig a legjobb, amin keresztül gondolatainkat kicserélhetjük. Miért ne lehetne ugyanakkor szép és változatos is, amikor hasznos?

Mongol barátaim, akik annak idején a Szegedi Biokémiai Intézet tudományos munkatársai voltak, akik kitűnően megtanultak magyarul, azt fájlalták, hogy a mongol nyelvből lassan kivész a régi kerek, szép "Ö" és "Ü". Helyettük ma már valamiféle semmilyen magánhangzót használnak, amely talán "ö" és "ü", de igazából az sem.

Hadd mondjam már ki: nékem is az `Ö' fáj.

Nem vagyok szögedi. Semmi fajtám se volt az. Sőt! igen-igen keleti ember és "kálomista" vagyok. Természetesen és tudatosan is. Éppen ezért tudom, hogy az "E" betű innen terjedt el. Legalábbis az irodalomban. Részben talán Károli Gáspár Bibliájából. Ó! én nem szorulok felvilágosításra, hogy mit jelentett az "Istenes Vén Ember" műve nyelvünk megmaradása szempontjából! Az ő nyelvén nőtt föl az a nyelv, amelynek örökösei vagyunk. De ami nékie esméret vala, az már nekünk ismeret, s ha nem szégyenlenénk: ösmeret...

– – – – – –

Ennyi évtized múltán, olvasó, rádióhallgató és tévénéző ember lévén, jutván eszembe ez a régi sztori, kezdtem el gondolkodni azon: nincs-e valami összefüggés jellemünk és beszédünk efajta kultúrája között?

Nemcsak egy embernek, de egy egész közösségnek a jellemét elárulja a beszéde.

Kezdhetnénk a vulgaritással, amely alól magam se vagyok kivétel, és folytathatnánk sok mindenen át a modoroskodó, álszent, vagy sznob beszédfajtáig. Sok mindent elárul az illetőről.

A magyar nyelv mekegése is elárulja, hogy a nemzet, a közösség milyen. Képet nyújt arról a lelkiállapotról, amelyben ha elkezd valamit, nem bírja abbahagyni. Rá sem hederít, már talán érzékei is eltompultak az iránt, amit csinál. Nincsenek őrei, vigyázói sem beszédének, sem lelkének. Nincsenek megöregedett, berozsdásodott alapjellemének változtatói, erőteljes figyelmeztetői; hogy ez így már nem jó, ez már betegség...

Figyeljük már meg az olyan mondatrész-förmedvényeket, mint a "Debrecen felett felkerekedett...", meg a "föld fölött röpülő..." és hasonlókat. Mik ezek? Viccelődés vagy gúnyolódás a nyelvvel? Úri magyar beszéd? Mi ez, ha nem nyelvi, esztétikai és lelki renyheség? Figyelmetlenség és belső igénytelenség! Egy szép és gazdag nyelvbe való belérondítás, elposványosítás; a hangzók iránti ritmusérzéknek az elvesztése, vagy immáron teljes hiánya. Nem, nem azt szeretném, hogy keringőben vagy foxtrottban beszéljünk... De legalább: ne tántorogjunk!

Ha megfigyeljük, az ún. kulturált vagy irodalmi(?) nyelvet beszélők, de nagy általánosságban az egész magyar nyelvterület beszéde az "ö" és a "ő" betűt odahelyezi, ahol az az írott ábécében van: az o és az ó mellé.

Hiába tanítják az iskolai nyelvtanórákon a magyar nyelv ama törvényét, hogy a magyar alapszavakban vagy csupa mély-, vagy csupa magas magánhangzók lehetnek együtt - nem ér semmit.

A példák minden magyarázatnál ékesebben bizonyítják, mennyire másként értelmeződik ez a gyakorlatban, a beszédben. Figyeljük csak meg: nem úgy mondják, hogy "felbuzdul", hanem "fölbuzdul"; nem "felfog" valamit az illető, hanem "fölfog"... stb.

Pedig (ne kövezzenek már meg érte, hogy így mondom!) az ural-altáji nyelveknek, legalábbis megfigyelésem alapján van egy másik íratlan törvénye, vagy szokása is: az "e" hangzó inkább idomul a mély hangzókhoz, mint az "ö" és az "ü". Fölöslegesnek tartom példálózni. Kis kíváncsisággal bárki utána nézhet és talál bőven példát a Lapp-Földtől le egészen az Altájig és a Boszporuszig (elma-alma, namény-nemény, Réka, Géza, stb..).

Azt már csak úgy mellékesen jegyzem meg, afféle szurka-piszkálódás gyanánt, hogy: ugyan már, miért kell folyton "napfelkeltét" mondani a napkelte helyett? Vagy talán van "naplekelte" is? - és netán az írni, olvasni és beszélni tudó magyar ember összetévesztené vele? ...

Továbbá: bántja a fülemet az is, amikor azt hallom: "megváltójává vált"... meg a hasonlóak. Ha már ennyire szeretjük ez "e" betűt, miért ne mondhatnánk az odavaló esetekben úgy, hogy "megváltójává lett"?! Netán ez is valami nyelvi "hungaricum"?...

Érdemes lenne már körülnézni lelki szemmel és tisztességes odafigyeléssel a minket körülvevő nyelvek világában. Aránylag bő a választék: szláv, germán és latin nyelvű szomszédaink vannak. Oly sok szót átvettünk, átmagyarítottunk magunknak anékül, hogy nyelvük belső, legtöbb esetben nem is tudatos, de állandó megújulására odafigyeltünk volna.

Hogy nálunk is volt nyelvújítás?!

Mikor? `Kétszáz éve?...

És azóta? "Sopp", "büdzsé"... infrastruktura, dzsídípí, prodzsekt, bőing (a bóing helyett)... amelyhez egy bőgatya sem ártana, hogy tudjuk mibe rakni ezt az egészet....

Nálunk kétszáz éve nagyjából csak így gazdagodik a nyelv. Meg mekegünk hozzá...

A játékos, sőt egy rajzfilmben is megörökített magyar nyenyere nyelv mellett (amelyet természetesen, az ifjúságnak szántak, annak a korosztálynak, amely legfogékonyabb a hülyeségek iránt, stb...), eszembe jut egy gyönyörű református ének: E gyülekezeten, mely e helyre telepedett... Isten őrizzen! - nem akarom egyszinten emlegetni a vicces förmedvényekkel! Ezt másképp és ilyen szépen elmondani nem lehet! Ez egy gyöngyszeme a magyar énekköltészetnek.

Egészen másról van szó!

Illyés Gyulát idézném: "A stílus maga az ember."

Ha a stílust emlegetjük, elsősorban is a beszéd stílusa jut először eszünkbe.

Engedtessék meg nekem, már csak így utólag kérve is, hogy a stílust a beszédre értelmezzem.

A beszéd, maga az ember.

Mindenféle jellemi minőségében!

"Amilyen a madár, olyan a szólása..."

Nagyon régi közmondás, és nagyon régi igazmondás rejlik benne!

Nyelv és jellem.

Tulajdonképpen mindent elárul rólunk. Mennyire vagyunk dinamikusak; miben vagyunk kitartóak, mennyire ragaszkodunk ahhoz, amiről azt se tudjuk, hogy mi az? - mennyire nem figyelünk oda, amiben egész történelmünk minden tragédiája mellett is olykor nevetséges, kabarészámbamenő fájdalmainkat, szétszakítottságunkat fájlaló eszmei és lelki gyötrelmeinket visszük tovább abban a nyelvben, amely ott tesped azon a végtelen pusztán, azon az Alföldön, amely - hovatovább - már nem is a miénk...

Nem bírok rájönni, hogy tulajdonképpen hol is kezdődött.

Annyit azonban érzek, hogy itt az ideje, és illő is lenne gátat vetni elmegyereskedésinknek...

Hadd álljon itt egy próbálkozás, egy egyszerű cikk szerintem

való átírása. Próbáljuk benne megtalálni nyelvünk gyönyörű hullámzását. Egy napilapból vettem. Csak a sok, és szerintem nem megfelelő "e" helyére raktam "ö" betűket.

"...Régen vártam. Húsz esztendő egy fél híján. A tükör elé álltam, levetkőztem. Soha nem tapasztalt érzéssel lestem végig magamon. Felkavart érzéseim szinte a bőrömet szúrták át. Fölöttem a idő mintha karmokat növesztett volna s átszakították azt a tojáshéj vékonyságú remény-örömöt, amelyből csak egy sötét kútnak minden sötét levével elegyített förtelme maradt..."

Találjuk ki, hol változtak a hangzók...

KI A MAGYAR?

Egy este emléke Löffler Bélánál.

A cím kérdését, legjobb tudásom szerint Illyés Gyula tette föl valamikor a harmincas évek táján. Egy brossurájának is ez a címe.

Azóta is, és talán azelőtt is nagy és fogas kérdés volt ez: Ki a magyar? Azt hiszem - az is marad.

Egy picinyke sztori villant az emlékezembe és elémtántorgott egy másik kérdés, amelynek manapság újra melegágya vagyon: Ki a zsidó?...

Anélkül, hogy belebonyolódnék ebbe a nagyon is sok eredőjű kérdésbe, előrebocsátom azt, hogy akár én is lehetnék – zsidó...

Miért nem vagyok, és miért lehetnék?

Azért nem vagyok, mert csak úgy egyszerűen nem vagyok, de lehetnék is akár, mert műveltségem (prot. teológia) a zsidó kultúrtörténet csöcsén nevelkedett és nőtt akkorára - amekkora.

Ezideig nem sikerült semmi genetikai eret fölfedezni zsidó ősök felé abban a nagy dudvában, amit a sznobok családfának hívnak és amit ma újra nagy előszeretettel termesztenek és öntözgetnek.

Bár őseim vérei, írásos bizonyítékai elég messzire vezetnek, egészen Róbert Károlyig, az akkori őseimről mindössze annyit tudok, hogy valami csatában vagy háborúban kitartottak az említett király mellett és az ügy végeztével valamiféle nemesi státuszt kaptak. Sokan kitartottak mellette és így természetszerűleg sokan is kapták a nemesi státuszt. Hogy ez akkor mire volt jó, nem tudom. Azt tudom, hogy ma - semmire.

Maradjunk a témánál.

Flúgom sincs, volt-e köztük zsidó vagy sem. Azt se tudom, hogy mitől voltak annyira magyarok, amikké később lettek, és - mitől lehettek volna esetleg annyira zsidók, amennyire nem lettek.

Adat - nuku...

Illyés Gyula után fölteszem a kérdést, azt, ami azt hiszem, örökre csak kérdés is marad: E hazában ki a magyar, és - ki a zsidó? Mitől lesz magyar a magyar és mitől lesz zsidó a - zsidó?

Most jön az a kassai sztori, egy estém a kossap szobrászat nesztorával, Löffler Bélával.

Többszöri találkozás után megkedveltük egymást, és aztán gyakori vendége voltam az egyik emeleti műtermének. Vagy örömszobának? Mert ő így nevezte. Valóban az a műterem egy kis szoba volt és nem műterem. Főleg nem - terem!

Nem részletezem az emlékek sokaságát, csak egy estének a hangulatára szorítkozok, amikor a TV-t néztük. Természetesen a pestit. Hármasban ültünk a készülék előtt: Béla bá, Klárika (Shönherz Klára, a Zoltán nővére), és én. Ez a nyolcvanas évek elején volt.

A képernyőn megjelentek a bemondók, politikai komentátorok és egyébb okosok. Béla bá először csak az orrából, majd később az orra alól is kezdett kiröfögni, hogy ez is zsidó, meg az zsidó... Később a zsidó már "büdös zsidó" is lett...

Klára asszony született zsidó volt.

Mit mondjak? Elég kellemetlenül éreztem magamat.

Klárika részéről olykor valami erőtlen és határozatlan ellenkezésféle kezdett megnyilvánulni: Béla, dehát én is zsidó vagyok, és hát, azért talán nem minden zsidó - büdös zsidó... Meg hát, ugye, Zoli is zsidó volt...

Béla bácsi az erről való tömör véleményét úgy fogalmazta meg, hogy: sem te, sem Zoli nem zsidók voltatok-vagytok, hanem hülyék! Főleg Zoli! Merthogy a zsidó egyenlő a hülyeséggel...

Hogy ezalatt mit értett, már nem tudom meg soha. Aztán folytatta: ...Merthogy Zoli képes volt kipurcanni egy elvért. Még ilyen hülyét!... Micsoda elvért?

Az élet, az nem érték? Az nem lehet elv?...

Még egy darabig folyt a zsidózás. Én, mint vendég, nem akartam beavatkozni ebbe az inkább monológra sikeredett eszmecserébe, de hogy, hogy nem, mégiscsak elsült nálam is a fegyver. Azt találtam tőle kérdezni:

- Béla bácsi. Hát te nem vagy zsidó? A neved után ítélve olykor megfordúlt a fejemben.

Igaz, tudtam, hogy az apja valami k.u.k. katonatiszt volt a monarchia idején. Dehát, annak idején mit számított kinek, ki volt a felmenője. Gondoltam én.

De nem ő!

Lezsidózott engem is és lehülyézett. Kicsörtetett, bevágva maga után a különféle harangokkal és csörgőkkel ellátott szalon ajtaját.

Próbáltam Klára asszonyt vigasztalni, hogy talán nem is úgy gondolta; talán a sajnálat, meg az értelmen túli beleélés, meg egyébb mondatták ezt vele, meg a többi satöbbi...

Akkor ért egy - minek is nevezzem? - sokk, amikor vigasztaló szövegelésem közepette Klárika azt mondta: Tudod, Bélának, végülis igaza van. És jól is gondolta, ahogy gondolta...

Tudod, Menyusom, a zsidók valahol pontosan olyan hülyék, mint a magyarok...

Hogy hol, azt nem fejtette ki.

Hogy hol, és mikor, és miben, máig se tudom.

De annyit megéreztem, hogy általában és ahol csak lehet, ott mindenütt... Tehát: ma sem látok világosan ez ügyben.

De!

Ki hát a magyar, és ki a - zsidó?

Mitől az az egyik, és mitől más a másik?

Rokon-sorsú, rokon-történelmű, valahol még talán rokon-természetű és rokon-lelkű népek vagyunk. Vagy már talán egészen egyformák? Vagy inkább - majdnem egyek?

Mitől és miben egyformák?

Miben és mitől egyek. Mitől különbözőek?

Sose tudom meg.

ERETNEK GONDOLATOK

Ha egyáltalán volt annakidején olyan remény, hogy a héber isten tisztasága és erkölcsisége az üdvösséges emberi fejlődés számára megfelelő lesz, az eleve hibás és szinte elvetélt gondolat volt.

Az olyan istenség, amely magában hordja a jót és a rosszat, az nem stabil: az hol ide, hol oda hajlik és ennélfogva nem is lehet igazságos, mert önmagával is konfliktusban van. Döntésképtelen és hol ajnározva szereti az embert, hol pedig a majdnem kipusztításáig ellene fordul. Eleve megbízhatatlan, az ember véle kapcsolatban még annyi biztonsággal sem bír, mint pl. a korrupcióra vagy az alkudozásra való hajlam... Bár, Jákób esetében ez is előfordult...

Sokan mondták, hogy a görögök mindent tudtak. Bölcsességük,istenkultúrájuk bámulatos. Érthetetlen, miért nem a görög istenkultúra fejlődött, és miért pl. nem abból fejlődött ki egy egészséges vallás egészséges istenképe, kultúrája? Különbséget tudtak tenni a jó és a rossz között. No, nem mintha ez az akkori időket, fejlettségi szintet véve alapul, megkoronázni valóan szép és ideális lett volna. De hát a zsidóság akkori sorsában és fejlődésében Jáhve sem igen büszkélkedhet valami koszorús érdemekkel...

Mindenesetre a zsidóság istenének esetében egy zsákba volt gyömöszölve jó és rossz. Már az édenben sem vállalta a felelősséget a döntésért. Rábízta az emberre, aki még az alig derengő világban kisgyermek módján, esetlenül tipegett, és szinte csecsemői mivoltánál fogva minden felé kinyújtotta a kezét, ami fényes ami felhívta, vagy (inkább) amire felhívták a figyelmét.

A zsidó-keresztyénség mindezt érintetlenül hagyta azzal, hogy a mindenség istenének ezen ömlesztvényéből kiszakította Jézust és megtette egy, a Jáhvéban (nemlétező?) rossz ellenpólusának, olyannak ismét, aki ellentmondásokba keveredik saját magával. Mert jelleméből egyetlen szilárd szikla emelkedik ki: az emberért vállalt önkéntes áldozata.

Így élt tovább és így él ma is tovább egyre szánalmasabban ez az ellentmondásos vallás, amely azzal védekezik, hogy- méltán képviseli az embert. Melyik és milyen embert? Azt, amelyiket ő nevelt, ő, ez a vallás, ez az istenhit tanított és formált olyanná, amilyen!

Ez pedig, nem jó.

Nincs az embernek iránya, mert istensége maga sem tudja, mit akar, s így az ember maga spekulálja ki, hogy neki egy adott esetben mi a jó és mi a rossz, és mindezt egy istennév, egy istenfogalom alatt teszi.

Az zsidó-keresztyén vallás eleve egy átmeneti dolog lehet csupán az idők végtelen fejlődési folyamatában, amelyben több a beszéd, mint az üdvösségre vivő cselekedet, sőt több a beszéd, még akár a realitásba vetett hitnél is.

A tartós hitnek kell, hogy valami reális alapja is legyen. Az emberi értelmet, amely (ismerjünk el ennyit), isteni ajándék, vagy megléte egyfajta isteni rea-

litás, nem lehet örökké elaltatni isteni mesékkel. Legalábbis a végtelenségig - nem.

A középkori és újkori keresztyénség sem tudott szelektálni jó és rossz között. Összezagyválta a kettőt. Ebből a zagyva istenkultúrából nőttek ki azok a társadalmak, amelyek máig is önmagukkal állnak harcban, önmagukért Önmaguk ellen küzdenek, végülis nem tudva, miért? Égrekiáltó példája ennek a sehol-semmi mindennek maga az „emberért-vívott" harc. Minden az ember: az ember a tabu, a szent, akiért minden van, akinek az üdvösségét kell, hogy szolgálja minden, de ugyanakkor az ember a legnagyobb ellenség, a legnagyobb rossz; az emberi életet kell óvni minden áron, mert attól nagyobb, szentebb érték nincs a világon úgyannyira, hogy még az embrió is ember, de hogy az ember falja föl sokaságával az emberi életteret és már minden tele van vele, lassan a világűr is és az ember utálatának legelső tárgya önmaga - ez milyen isteni útmutatásra vall? Mit képvisel itt a hit, ha egyáltalán lehet itt hitről beszélni? Miben, és kiben való hit?

Maradt az anyagi rész, amely minden istenhívő-t elvakított, elbutított és mintegy behelyettesített az önmaga személyes istenhitébe.

Nem az ész, hanem az istenhit ösztöne buzdított arra a cselekvésre, amelyből a jelen társadalom erkölcsi és esztétikai jelenségei létrejöttek.

Az istenséget kell megtisztítani ahhoz, hogy az emberiség lelke megtisztuljon! Egy új, egy más értelmű istenséget kell az emberiségnek teremtenie ahhoz, hogy a jövőbe nézhessen és egyáltalán reménye lehessen bármiféle jövendőt illetőleg!

A gazságot az igazságtól - legalábbis a magyar nyelvben - csak egy szerencsétlen kis „i" betű választja el...

Mivelhogy nem tudok élni isten-gondolat nélkül, vállalnom kell, hogy van pozitív és van negatív istenség és istenkép.

Elnézést, de szart és tortát ugyanazon tálcán feltálalni nagyfokú ízléstelenség és undorító.

Ha van istenség, amelynek ez megfelel, az ne a földi értelmet és ne a földi esztétikát keresse működése és önmegvalósulása helyett! Ha ezt teszi, akkor bizonyára eltévedt vagy elfelejtette, hogy milyen lényeket hozott létre azon a bolygón, amit keze munkájának eredményei Földnek: álmai szép és ugyanakkor gonosz honának nevezett el.

Végül csak annyit: azt megértem, hogy néhány ezer évvel ezelőtt csak ilyen istenképre tellett az emberiség össz-agyából, amilyen akkor maga az ember is volt, de hogy ma, a hatmilliárdból is csak ennyire futja? Vagy tán csak ennyit igényel, az mindenképpen érthetetlen és megfoghatatlan...!

AZ IMÁDSÁG KOMÉDIÁJA

Ha elkárhozok is, ha eretneknek nyilvánítanak is, akkor is leírom...

Itt forog közkézen immár 14 esztendeje egy imakönyv, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadójának a kiadványa. Címe: Örömben és bánatban. A szerző nevét nem írom ide.

Ez a könyv méltó tükre istenkultúránknak, vagy ha úgy tetszik, istenhívő életünk bárgyúságának. Ha, mondjuk, a középkorban jelent volna meg, az ember ma legföljebb megmosolyogná. Ebben van minden alkalomra imádság. És mindenki számára. Kb. 180 alkalomra, ill. helyzetre adja át ájtatos, imádkozni vágyó ember számára a megfelelő szavakat.

Elképedtem, amikor kezembe véve a gyönyörű műbőrkötésű könyvet, belélapoztam és az egyes alkalmak imádságaiba belemélyedtem. Hogy mire képes az emberi elme!...

A rengeteg, talán kevésbé megmosolyogtató alkalmakon túl a következő esetekre szervíroz imádságokat a minden bizonnyal, ájtatosságában eszén és jó ízlésén túltántorgott szerző: Albérletet találtam, Elrontottam a süteményt, Nem sikerült a főztöm, A lelkésztovábbképzés vasárnapján (ilyen is van?), A fiam autót vezet, Elvesztettem a kulcsot, Szakmunkástanulóért, Nem lehet katona a fiam, Nem akar katona lenni a fiam, Elfogyott a pénzem, Kárt okozó emberekért, Éjszakai autóhiba után, Országgyűlési képviselő imádsága, A harmadik megválasztás híre után (ez is országgyűlési képviselőnek szánva), Munkahely és szerelmi házasság... Minek soroljam? Mondom, legalább 180 esetre ad eligazítást és lelki áradást különböző rendű és rangú emberekért, többek között űrhajósokért, újságírókért, bűnözőkért, etc.

Azt hittem, vicc akar lenni. De nem.

Eszembe jutott jóemlékezetű Ráth Végh Istvánnak „A könyv komédiája" c. kultúrkuriozitásokat elősoroló műve. Többek között ő is foglalkozik egy középkori imádság-gyűjtemény-torzszülöttel. Ahhoz viszonyítva, bár azt teljességében nem ismerem, csak az általa idézett alkalmakra való imák címeit, ez a könyv - hiányos. Miért? Hiányolom pl. a fogmosás közben kiesett fogtömés esetén mondandó imádságot, hiányolom a nehéz székletkor és hasmenéses esetekre mondandókat, amiként azt is, ha kalapáccsal a szögfeje helyett a bütykömre vágok, és nem tudom azt sem, milyen imát kell mondanom, ha fejemre esett egy féltégla, esetleg az azt követő eszméletvesztés közben, netán esetleg a klotyóra rohanás közben, s főleg ha nem érek száraz gatyával oda... Nem tudom mit kell imádkoznom, ha a sárga földig leszopom magam, és mit hányás előtt, ill. után...

Azt viszont igen, ha esetleg atomerőmű közelében járnék...

Fantáziám még bugyborékol, de minek tegyem magam nevetségessé egy olyan gyűjtemény mellett, ami maga a röhej? Soroljam még tovább, hogy mennyi nevetségesen komoly alkalmai vannak az emberi életnek? Minek?

Mégis. Elképzelem, amint a fiatal asszonyka ott ül a sütő előtt, mert elrontotta a süteményt. Füstöl az egész konyha, füstöl a feje, mert nem tudja mit és hol rontott el. Ahelyett, hogy a földhöz vágná a tepsit, rohan az Örömben és bánatban c. könyvet keresni, elimádkozni belőle az odavágó lelki masszázst, és aztán meg is nyugszik az aranyoska. Ez így oké, és aki ezt így meg is tudja tenni, még irigylem is. De mi van, ha előbb tényleg odavágja azt a rohadt füstös, kormos tepsit, és annyira ideges, hogy nem találja az elrontott sütemény után mondandó imádságot?
Ez, bizony - probléma! A zseniális imaköltő lelkész azért erre is gondolhatott volna. Adnám is neki rögtön a tanácsot: hamarosan írja meg a kifelejtett imádság esetén mondandó imádságot.

Hát, sok mindennel így állunk hitünk kultúrájának a kérdéseiben. Még most is, a huszonegyedik század elején is.

Elszomorító.

Miként az is, hogy egy olyan nagymúltú intézménynek, amely valamikor századokon át a magyarság és a magyar öntudat átmentője szerepét vállalta magára, mint a ref. egyház, hogyan telik e mostani szabadságában ötlete és igénye ilyen szellemi csúcsokra, mint ez a könyv? Mert, hát mi akar ez lenni Arany, Tompa, Ady és a többiek mellett? Szükség van erre? ERRE van szükség? Kinek?

Elnézem a könyv pedáns mivoltát. Fogalmam sincs, mennyibe került a kiadása, de itt van mellette egy másik könyv, egy nagyon szerény, papírkötésű könyv. Szellemi értékeket tartalmaz. Szerzője alig talált kiadót. Amit talált, annak is csak ilyen szerény tálalásra futotta.

Kár, hogy a gazdag hagyományú egyház erre az esetre nem talál még ki valamilyen imádságot, sőt talán az ilyen pitiáner jelenségekre oda sem figyel.

Ajánlanám hát figyelmükbe.

2005

HITTAN

..”És látá az Isten, hogy minden, amit teremtett vala, ímé igen jó.” - olvassuk a szent híradásban, a Bibliában.

Hát, akkor?... Mi a gond, ha minden igen jó?

Dehát mi nem úgy látjuk, mintha minden igen jó lenne.

Sőt! Néha - igen rossz.

Mitől?

Elrontotta az ember.

Ugyan már!

Hát az embert is az Úr teremtette. Az is jó volt. Vagy mégsem?

Netalán az Úr volt az, aki valahol hibázott?

És éppen az emberrel?’ Az Ő képmásával?

Teremtői munkájának koronájával?

A fene se tudja, de úgy tűnik: nem sikeredett minden olyan igen jóra.

Ezért bűnös az - ember.

Ő issza meg az isteni tévedés levét.

Ahogy elnézem, főleg azokban ejtette a legtöbb hibát, akik a legjobban akarnak rá hasonlítani; akik az ő munkáját és annak tökéletességét bizonygatják, sőt! Akaratát is ismerik, még a legapróbb részleteket is, és tele hassal prédikálják azt a - nyomorultaknak.

Azoknak, akiknek fingjuk sincs az Úr akaratáról.

Olyan szánalmas, olyan nyomorultul nevetséges ez az egész!

Ez az egész ráaggatott spekuláció, ez a végtelen blabla; ez a, már mesének is szegényes akármicsoda.

Valóban hiszik még az értelmes és „érzelmes” szólók, hogy ez sokáig mehet így?

A gondolkodással megvert ember hiheti még, hogy Ő a teremtés koronája? Még tud ebben a gondolatban tetszelegni önmaga előtt?

Mikor jön el az idő, amikor rájön, hogy tkp. ő a teremtés salakja!? Az a megmaradt anyag, amelyből már csak - embert lehetett csinálni; egy olyan valami masszát, ami betegsége a természetes teremtődésnek; olyan valami, ami valahol megjelenik, minden szép vonásai és tulajdonsága mellett is - végülis - csak romlást hoz és kárhozatot arra a földi természetre, amelynek talán sohasem volt része.

Benne öltött testet és valóságot a monoteizmus istene, akiben minden együtt van: jó és gonoszság, szeretet és gyűlölködés, a fegyverrel való békeóhajtás; a feje tetejére állított értelemmel való értelemkeresés; a mindentudás vágya és a saját maga megismerésétől való rettegés... Mind, mind együtt van.

Mint abban az istenben, akit alkotott magának, és amelyen kívül másat alkotni nem is volt képes!
És talán soha nem is lesz képes.

Ki, és milyen az az ember, aki az isten képét hordozza ebben a világban?
Milyen az az ember, akiben az isteni természet nyilvánul meg?
Mert, ha az olyan, aki csak jó, akkor abból nagyon kevés van.
Betegeknek is nyilvánítja a többség őket.
Vagy talán az, aki, úgyszólván: se nem jó, se nem rossz?
A gyakorlati emberek, akik még a krisztusi tanítás szerint is megtöbbszörözik az élettől véletlen kapott hasznukat? A hatalom¬ra, uralomra vágyók, akiknek más sorsok és életek vajmi keveset számítanak? Akiknek ügyködése végül is torzsalkodás, békétlenség és háború? Akik nem ismernek mértéket, nem tudják, mikor az elég? Vagy, akik ezeknek és önmaguk „istenadta" lelkületének és természetének az áldozatai?
Kik képviselik azt a Bizonyos ISTENT ebben a világban?
Talán a papok? Az Egyház?
Ugyan már!
Valószínűleg azok, akiket nem „ajándékozott" meg a maga istenségével; az ember-teremtette isteni-bárgyú-mesékkel; akiknek nem volt képes az agyvelő üresen maradt részét betömni azzal a törekkel, amit bármivel át lehet itatni. Legjobb esetben, és már az elején – alkohollal...

Végül is akármeddig ragozom a dolgot: itt ebben a világban mindenki - ISTENT képviseli. A monoteista – ISTENT, Krisztustól kezdve Einsteinen át - Hasfelmetsző Jackig.
Mindenki ISTEN...
Mindenki az ő képének hordozója.

Talán az istenfogalom és a ráépülő istenkultúra a Föld utóbbi néhány-tízezer éves történelmében a legnagyobb bűn, a legnagyobb veszély. Maga az az ISTEN, akitől minden erkölcsösség távol áll; aki az univerzum mélyében alszik az első nagy robbanás óta, és talán amikor azt mondta, hogy ímé, minden igen jó - lehet, arra gondolt, hogy mindent szétrobbantott annak reményében, hogy egy szebb, talán tökéletesebb és értelmesebb világban újra egyesülnek a részecskék, az atomok: az anyag, amely nélkül lélek sincs és nem is volt soha.

Jól képzelte?
Lesz ilyen világ valamikor?
És - hányadik robbanás után?

EGY „HITVALLÁS”

Vagyis az enyém

... Ha valaki vélem az istenről akar beszélgetni, először is megkérdem: melyik istenről.? Arról-e, aki bennünk van, vagy a kozmosz istenéről? Továbbá: modern isten-e az illető, vagy valami óvilági? Az se mellékes, hogy milyen nemzetiségű! Sőt! - kisebbségi-e vagy törvényesített - többségi... Azaz: államalkotó... De talán leglényegesebb az, hogy a „te istenedről", vagy az "én istenemről" van-e szó?'

Mert a mindenható, a mindenki sorsára ügyelő; a kis virága, sőt, a hajszálakra ügyelő, monoteista „istenke", aki gyermekkorom udvarán az „istenkekenyérkét" adta... (mármint a mályvatermést) és egyéb megköszönni-illő áldásokat, ennek az „istenkének" az ideje már lejárt. Keresetlen szóval: kiöregedett a neki teremtődött világból. Lassan, bár, de biztosan - kimegy a divatból...

Persze, elmúlása ugyanolyan szánalmas és hosszadalmas, mint amilyen a fejlődése volt. Az emberiség nemzedékeinek a fejében nemcsak talán, de minden bizonnyal, és örökre megmarad egy űr, amit csak „Ő" tölthet ki, mert egész testi és lelki létünk sohasem lesz képes szolgálni a csak hasznos, a csak üdvös és - értelmes dolgoknak.

Lám, lám!...
Nem tudok én se megszabadulni tőle. Oly sok esztendők vágyakozása ellenére sem. Itt él bennem és uralkodik üresjáratú perceimen; agyam és érzéseim hullámvölgyein, és - hiába minden: ezer tisztázása létének, vagy nem-létének, a „véle" való hadakozásban nem is annyira „legyőzött", mint inkább - „vesztes" maradok; mert elpazarolt idő és energia a „véle" való küszködésem és az úgynevezett: harcom.

Talán egy ismeretlen erőnek engedve, ha százszor is fölemelem a fejemet, és kinyitom a számat... - nem tudhatom meg sohasem, hogy ellene-é, vagy érette küzdve, a magam „teremtettségi" mivoltától indíttatva, egyszer csak azt mondom: Istenem! Én Istenem!...Édes Jó Istenem. Ne hagyjál el engem!... Igen. Mert e Földre rakattam mindenféle anyagi és vegyi összetételemben, és én e Földtől, ettől a portól, sőt ebből a porból! - szabadulni nem tudok, akárhogy is „utálom" a Porvilágot, a járó lábak közül néző ember fitozófiátlan-filozófiájú „eszmétlen eszmeiségét", minden gondolati győzelmem ellenére meg kell adnom magam a papírok kilométereit kitöltő rubrikák világának, annak a világnak, amelyben már nincs értéke, sőt - számba se veszik az igazi munkát. Alá kell rendelnem magamat annak a világnak, amelyben az ember nem kéz, nem láb (hacsak a sportban nem), hanem kompjúterasztal előtt

ülő, valamiféle lény, aki gombok nyomogatásával intézi azon ügyeit, ami által majd egyszer maga is csak egy - gomb lesz...

Elveszítve a zöld színt, a fákat, a füvet, a virágokat... És azt is, hogy a kertet - gondozni kell!... Nem gombok furfangos nyomogatásával, és nem a képernyőn látva a füvek és fák zöldjét, a virágok ezerszínű tarkaságát; ezredmilliméternyi növekedését szemlélve, hanem gumicsizmában, a szeszélyes természet adta esőben, az olykori nyári jégverés utáni görcsökkel a gyomorban... Van-e értelme és haszna a munkájának?

És majd akkor én is leborulok imádkozni a magam összegyűrt hitével és a magam módja szerint való szókészlettel: talán még - kiderül!...

De az az EMBER, aki a semmitmondó istent kiagyalta, amely isten egyszerre fúj a szájából fagyot és hőséget, az az ember nékem az istenével együtt - nem kell!!!

Inkább még mélyebbre hajlok és nem a lábak közül nézem majd a világot, hanem a - lábak alól...

És onnan sóhajtom majd el örök pozitív és negatív istenértékemet: Én Istenem, én Istenem!... Én drága, Jó ISTENEM....

Legalább azt engedd tudnom, miért hagytál el engemet?...
Vagy nem is hagytál el... Sőt már szabadulni sem tudok tőled?

Mondd, mire ez az egész...

Mint „illetékesnek"...

Mint „illetékesnek"... igen sokszor föltették a szokásos kérdéseket, hogy van-e Isten, hiszek-e benne, hogyan hiszek... stb. A válasz előtt, ha egyáltalán adtam, sokat nyögtem, hebegtem és töprengtem, hogy mit is mondjak, vagyis, hogy se nekik, se magamnak ne hazudjak.

Ma már határozottabban tudnék felelni.

Talán a következőket mondanám:

Van Isten. Van!

Nem tudjuk, hogyan néz ki, milyen az arca.

Nekünk azonban nem is az a fontos, aki a világot teremtette, hanem az, aki bennünket... Aki bennünk nyilvánul meg és aki bennünk lett érezhető és tapintható valósággá.

Mert azzá lett, vagy azzá lesz, akár akarjuk, akár nem; akár tudunk róla, akár nem.

Az arcát, azt az „orcát", ami nem földi képzeteink szerint jelenik meg, nem is fogjuk megismerni soha. Sem ebben az életben, sem az ez előttiben, sem pedig az állítólagos ezen túl levőben!

Az a bizonyos Isten csak ott volt és ott is lesz mindig, ahol ember van, és mindig olyan lesz, mint az EMBER... Olyan sokféle, olyan megmagyarázhatatlan, olyan ellentmondásos: soha nem lesz csak az igazságé, de teljesen az igazságtalanságé sem.

A szegény hiába fog nézni remélve az égre, a felhőkben és a világmindenben nem áll össze egy szem, egy meglátás és egy együttérző akarat, amely speciel a reménykedőhöz lehajlik, hogy azt megsegítse. Csak az az ISTEN fog működésbe lépni e földi tereken, ebben az emberi világban, ami az istenből emberré tudott válni. Egyetlen dolog van, ami azonban általános, és ez nem a lelki- és gondolati vagy hitélet tisztasága, hanem amely egyenlő erővel és érvénnyel bír az egész mindenségben: az erőnek, és ezáltal a megmaradásra ítéltetésnek az elve, annak az örökérvényű törvénye, hogy az úttól, általában a módszerektől is eltekintve, „a győztes kap enni az élet fájáról"...

Ezt az „erkölcsi" törvényt semmi nem semlegesíti, esetleg elodázhatja; bizonyos hittételek, a kultúra /már ameddig kultúra!/, földiszíthetik, nyelhetőbbé, emészthetőbbé tehetik, de sem a Földön, sem bármelyik galaxis, bármelyik bolygóján, akármilyen területén, ahol az isteni meg akar nyilvánulni, vagy már megnyilvánult, semmilyen rész-igyekezet, semmilyen rész-istenkép, semmilyen és akármilyen hit semmissé nem tehetik!

Ez az „ISTEN" nem várja, hogy imádjuk, csak az a rész, ami bennünk elfárad, „vágyik" úgymond olykor nyugalomra, egy kis ünneplésre, önmagából való kikelésre, és ebben tökmindegy, hogy a régmúlt idők vallásairól van-e szó, vagy a „legkorszerűbb" istenfantáziákról, mindig és mindenhol az emberről!...

Az ember önmagában imádja az istent, és az istenben önmagát. Ez az Isten - van. Igenis, van!

Hogy hiszek-e, és hogyan hiszek? Azt nem tudom elmondani, de talán nem is annyira fontos.

Én évtizedeken át...

Én évtizedeken át, lelkem legmélyén valami szégyenfélét éreztem papi foglalkozásom miatt, mert olyasmit csináltam, aminek a fontossága az élet és a lét szükségleteit tekintve a falat kenyér és a pohár víz mellett még halk sóhajhoz sem juthatott.

Mind ezeknek a tudatában voltam, és bántón éreztem át az élethez - jóformán - fölösleges működésemet, és az emelkedettebb emberi világban sokadrangú fontosságomat. Tudtam, hogy dekoráció vagyok csupán és az egész intézmény, amit képviselek, az is az, persze, sok más hatalmi dekoráció mellett.

Kisebbségi komplexusaim voltak, mert az én tevékenységem, természetesen az akkori társadalmi és ideológiai rendszer „jóvoltából", mely begyűrte és letaposta a papok olykor tisztán humánus műveltégéből adódó cselekvés lehetőségeit is - az én lehetséges tevékenységemre nem volt olyan szükségük az embereknek, nem függtek tőlem semmilyen szempontból, nem úgy, mint egy tanítótól, egy irodai körmölgetőtől, az orvosról és a párttitkárokról már nem is beszélve.

Változott a világ. Valóban változott. Színeiben, olykor csak tónusaiban; talán másak lettek a földet egyre jobban elborító és mindent megrágó élőlények, vagyis az emberek rágószervei... Az ember féktelenül sokasodik, és véle együtt nőnek a papírhalmazok.

Papír, papír, papír...

Pusztulnak az erdők, nőnek a rubrikás, érthetetlen számokkal teli papírhegyek, azok, amelyek nem az emberiség szellemi kincsét megőrizni hivatottak, hanem azok, amelyekből száz közül, pl. a szomszédnak talán kettőre sincs szüksége! Nekem se!

Minden kis számért - tíz, húsz papír!

Tíz papírkörmölő, igen fontos cetlibaszó kísasszony vagy dromedárnaccsága az asztal túloldalán és egy munkás ezen; húsz tejszakértővel szemben, egy - tehén...

Ötmilliárd semmittevővel szemben félmilliárd igazán dolgozó és termelő munkás!...

Mit lehet kezdeni azzal a világgal, amely ilyen „gondolkodó" lényekkel van benépesítve?

Az élőlény számára az első és mindenkori feladat: megismerni, hogy a Mindenségben, tehát a térben és az időben hol kapott helyet.

Ezen egyszerű hely- és időmeghatározáson túl azonban van még egy sokkalta nehezebb és kényesebb, ám ugyanolyan fontos meghatározás: az, hogy ő, az élőlény az önmaga leglényegibb lényében, az önmaga világában hol van, hol helyezkedik el?!

Mert a magunk világa szövevényesebb és problematikusabb, mint a belső mindenségünknek helyet adó, a minket körülvevő külső Mindenség nagy világa és olykor nagyon is egyszerű törvénye.

VALLÁS ÉS NEMISÉG, AVAGY A NEMISÉG VALLÁSA

Az ember magában hordja annak a világnak a természetét, amelyből érkezett. Hogyisne hordaná, hiszen az az a váz, az a stabil alap, amire az egész fejlődés épült. Itt és most nem a szigorúan vett darwini evolúciós elméletre gondolok. Nem tudni, milyen manipuláció folytán lett az ember olyanná, amilyen, vagyis: gondolkodó lénnyé; tervező és szervező elmévé; önmagát az istenben dicsőítő lénnyé, ugyanakkor Önmagát rontó és megrontó, és mégis intő, számonkérő, sőt megítélő és olykor-olykor - elítélő lénnyé?...

Óriási a szakadék, amely az állatvilág és az ember között tátong, ha az egyenes és folyamatos evolúciót nézzük.

Összekötőként csak hidakat, viaduktokat, vagy eltéphetetlen köteleket emlegethetünk; esetleg - távíróvezetékeket, amelyeken át máig is kommunikálni vagyunk képesek az állatvilággal, ill. a természeti világ nem emberi részeivel, régióival. A közös eredet, a közös váz azonban - tagadhatatlan! Az pedig más egyéb részletei mellett a megmaradás kozmikus erejű végzése, amely a természetnek, sőt! - a mindeneknek - eszméletlen eszméje.

Eszméletlen azért, mert nem minden esetben, sőt, inkább nem, mint igen - tartozik az ész, a gondolkodás, a tudatra eszmélés világába.

Fölösleges lenne arról vitázni, hogy így van-e vagy sem.

Arra már igazán ráeszmélhettünk, hogy így van.

E váz egyike, legfőbbike a megmaradás, amely semmiképp sem lehet nemiség nélkül. Igaz, a nemiség, a szex nem minden alkalommal ezt szolgálja, sőt, csak nagyon kicsiny százalékban.

A váz, ha bizonyos értelemben egyfajta mobilitást tulajdonítunk neki - motorral, mozgatóerővel bír.

Hogy mennyire rejtett az a mozgató „mechanizmus", azt talán úgy lehetne kifejezni, hogy közös létünk motorja a nemiség, a nemi vágy, annak hajtóenergiája, üzemanyaga pedig a megmaradás ösztöne.

Nem szeretnék kitérni, és főleg nem tovább kutatni azt keresve, hogy mi a startér, hol van az indítókulcs, és kié a kéz, kié az akarat, amely akár a kezdetek kezdetén, akár az azóta megtett úton időnként beindítja... De - beindul.

A váz tehát közös.

E közös vázból, amely ősiségébében, eredeti valóságában az állatvilágban és a természeti lényekben van, mi emberek a legkülönbözőbb tulajdonságokat örököltük, amelyeket az a bizonyos valahai (isteni?) manipuláció nem volt képes kiiktatni. Egyénenként és csoportonként örököltük ezt vagy azt a részletet, tulajdonságot, természetünk alaphatározóit. Az állatvilágban vannak életre szóló párkapcsolatok, ha úgy tetszik, halálig szóló szerelmek,

hűségek. Például a sasoknál, és véletlenül sem a szerelmes párokat szimbolizáló galamboknál! A másik oldalon ugyanúgy vannak csélcsap, a párra, a hűségre mit sem adó teremtmények, sőt az utódok sorsával mit sem törődők is szép számmal. Mindkét végletet és köztes tulajdonságait megtalálni mind a hímek, mind a nőstények természetében, függetlenül attól, hogy a levegőben, a szárazon vagy a vízben élnek. A nemiségnek legszélsőségesebb változatai azok, amikor a nőstény elfogyasztja az őt kielégítő hímet. Dupla élvezet: megtermékenyítteti magát és - eszik is...

Van ebben az aktusban talán valamiféle vallásos rituálé is. Mindenesetre, ha akarjuk, belemagyarázhatjuk. Mindegy, hogy így hívják vagy sem, s az is mindegy, hogy talán sehogy sem hívják, de az ember nevet adott neki: fölcímkézte, hogy eszméi poros iratkötegeiben, ha olykor szüksége van rá, megtalálja.

Valóban! Egy imádkozó sáska, ájtatos manó rituáléja ugyan miben különbözik a teremtés koronájának nagy családjába vagy fajába tartozó kannibál pápuáétól? Talán annyi a különbség, hogy a pápua nevet adott neki. „Tudja" - miért teszi... Ám a végső és egyben talán az egyetlen ok csak az, hogy: kell neki. Tudja? nem tudja? Nem mindegy...? Ha „nemes célú gondolat" vezérli, akkor erkölcs, ha „tudatlan", ösztönt-kielégítő vágy, akkor -erkölcstelenség, fertő, bűn, stb. Pápua és sáska... Homo sapiens, és - oktalan állat...

Mind a kettő isteni teremtmény..!

Rossz viccnek odavethetnénk, hogy a pápua még nem tért meg, még nem ismeri az egyedüli üdvözítőt és annak tanításait, vallását. Dehát - s ez már nem vicc! az üdvözítő jelvénye alá megtértek gyilkolási kéje és serénysége micsoda? Azt vajon milyen címkével kell ellátnunk? Válaszolnék, s talán szerénytelenség is: ugyanazzal, amit a sáska rituáléjára akasztottunk. Végül is mindegy, milyen címkét akasztunk rá, az nem a sáskának, nem a pápuának, hanem csak a kínálójának szolgál!

Íme, az egyik híd, az egyik szál, kötelék az ösztönös és a tudatos vallás világa között.

Mitől lett a vallás felcicomázott nemiség?

Ugyanattól, amitől az a bizonyos őserdei madár elképzelhetetlenül gyönyörű, minden művészeti alkotást és fantáziát felülhaladó toll- és virágvárat épít szíve választottjának meghódítására, aztán ez az alkotás vagy megejt valakit - vagy nem... Attól, amitől a női nemet a fölismerhetetlenségig förtelmes kelme és ruha-palotákba öltözteti az emberi „kultúra", amelyben eltűnik a nő, a nemi
jellegnek talán az utolsó paránya is, és már csak a letakart sejtés rejti a vágyat, hogy azalatt talán mégis nő van, ami kell!

Nemde így rejtette el a vallás is a katedrálisoktól a kistemplomokig, a teológiai tudományoktól le egészen a paraszti hitig a nemiséget; nem így szabott-e meg erkölcsös és erkölcstelen párzást és fogantatást; erkölcsös és erkölcstelen gyilkolást, egymás fölfalását? Valamiképpen mindig ki akarta írtatni az

emberből a vázat, azt, ami hol a sáskáé, hol a galambé, hol pedig a kakukké... s meghagyni csak a sasok erkölcsét, a galambnak, a sáskának, etc...

Egy vallás keretében ez sohasem sikerült egyetlen vallásnak sem!

Mégis ezért lettek a vallások. Galambok, sáskák kakukkok és sasok vallásai, ahol a sasokéba beletuszkolták a galambvilág erkölcsi természetét, és fordítva és összekeverve, a természetet a végtelenségig torzítva, s ebben a természetellenes zagyvalékban csak az tudott felülmaradni, aki nyers erővel bírva marta, ahol többen voltak.

A kereszténység az egynejűség vallása.

Az iszlám és több más - nem.

A természeti vallások némelyike, a már alig, vagy tán nem is létező pápuáké pedig a test elfogyasztásával a lélek és erő megszerzését való hit vallása.

Ám a saját degenerálására és megerőszakolására hajlamos ember nem csak magán követte el ezeket az ízléstelen kísérleteket. Megerőszakolta és degenerálta, kasztrálta, vagy felszakállasította legfőbb eszményképét, magát az istenét is.

Vagy talán nem így volt?

Az ősi ANYA-ISTENT megszőrösítette és falloszt növesztett neki, egyszóval ATYA-ISTENT kreált belőle. Így hozta a divat, egy korszak szokása, talán vélt vagy valós lelki szüksége, mondhatnánk azt is, hogy az - evolúció. Mosolyogva veszem ma is tudomásul, hogy amikor személyi adataimat veszik föl, anyám nevét föltétlenül bejegyzik. A matriarchátus maradványa. Mert hát ki tagadná, hogy származásunknál egy a biztos: anyánk. Az, hogy bizonyos kivételek itt-ott vannak, nem általános és nem jellemző. Anyánk hordott a testében, amikor alakultunk, benne kezdtünk testet ölteni, benne lettünk egésszé, az ő nedvét szoptuk, öle után vágyakoztunk s vágyakozunk is tudat alatt sokáig. Talán mindig... A félve eszmélő, csetlő-botló ember létének hajnalán biztosan nem a millió és millió fél-mag spermát, nem a millió és millió fél-reményt termelő apja tökét választotta menedéke eszméjéül, vágyott istenéül, hanem anyját, annak óvó és melengető áldásaival együtt.

Miért szőrösödött és szakállasodott be az anya-isten, miért nőtt farka, - nem tudni, mint ahogy sok más mindent sem. Mint ahogy azt sem, miért sas valaki, miért galamb vagy sáska; miért majom, hangya vagy tücsök és farkas, kígyó vagy - nagyhal...

Talán azért, mert amiből táplálkozik a lét, azt nem igen ünnepli az élet, s benne az ember sem. Azon csak járunk. lásd: FÖLDANYA...! Legyűrjük, mint minden vallás, a nőket és legyűrjük és eltorzítjuk a nemiséget és oltárt emel az ember önmaga baromságának, kegyetlenségének, valamint hülyeségéből eredő, eltorzult önmagának. Kultusszá teszi az örömtelen életet, szenvedést, a csiklómetszést és a többi kegyetlen idiótaságot.

Persze, a patriarchális világnézetnek erre is meg van a maga filozófiája. Azt mondhatja, s mondja is, hogy fejlődésünk eddig megtett útján elértük a felnőttkort, amelyben már elszakadunk anyánk ölétől, s minden felnőtt

megyen a maga útján, meghódítani a világot. Dehát, van annyi meghódítani való világ, mint amennyi hódító, mint amennyi tudatos és öklelésre kész szarvakkal feldíszített felnőttkorba ért szarvasmarha...?

Majd elválik.

Az biztos, hogy a világ a maga ősi vázát nem veszítette el, és nem áll meg azon a ponton, ahova ún. kultúrája momentán nyomorítja. A vallások dolgában sem.

Az még azonban sokáig alvó, de álmaiban is nyomasztó és olykor tán óhajtó kérdése lesz az embernek, hogy letörik- e valaha az atya-isten szarva, kihullik-e durva szőre, s lekókad-e a világot megizélő farka? Lesz-e egyensúly a nemiségek vallásában, vagy csak egyszerűen átesik a ló másik oldalára, s egy távoli matriarchátus, egy anya-isten ugyanazon hülyeségeket fogja elkövetni, mint szakállas-farkas párja ahelyett, hogy az ember ösztönéig elérne a megérzés; az, hogy a világ bármilyen helyén és bármilyen korban született vallásának csak egy tartalma lehet: Jóakarat, Szeretet, Megértés, Irgalom és Bocsánat...

Ezt pedig a leggyatrább esetben is tenni, cselekedni kell, nem prédikálni; a cselekedetek hiányában pedig nem eget ostromló cifra katedrálisokat emelni.

Etc, etc. ...

EGY ÉS MÁS...

Örökös témám marad az a bárgyúság, amit mind máig, mint valami szentséget őriz a református dogmatika és konfesszió, amelyik a konfirmálandó gyermekek számára összeállított Kis Káté első kérdésére adott feleletben van. Egy mondat: "úgy megőriz (mármint az Isten), hogy egyetlen hajszál sem eshetik le fejemről az én mennyei Atyám akarata nélkül".

Az is lehet, hogy immár az én részemről bárgyúság és valami rögeszme, hogy még mindig fönnakadok ezen a mondáson, holott tapasztalhattam száz és száz efféle együgyűséget. Egy konfirmációt ezzel kezdeni a huszadik században nagy merészség. A konfirmáció, mint a szó mutatja: megerősítés a hitben. Hát, szerintem egy ilyen tétel, egy ilyen megállapítás, amelyet egy ref. igazhívőnek kutya kötelessége elhinni, vagy hinni benne, nemhogy megerősítené hitében, hanem inkább gyöngíti, és ha az illető fiatal olyan, aki gondolkodásra is képes, sőt netán önálló gondolkodásra is, egyenesen kérdésessé teheti benne a többi, esetleg értelmes hittételeket is.

Keserűen kell, persze, tudomásul venni azt, hogy a gyülekezetekben nem igen kell félteni a konfessziót az önálló gondolkodású fiataloktól... Több évtizedes gyakorlat mutatta meg, főleg az utóbbi esztendőkben, hogy amit olvasnak, mondhatnám inkább, kiküszködnek az egymás mellé rakott írásjelekből, teljesen füst a számukra, és a szöveg értelmét kioperálni belőlük nem kis feladat. Valójában tehát sem előbb, sem utóbb nemigen fognak az ilyen szövegek és kitételek értelmével, annak sekélyes vagy esetleg mély mivoltával foglalkozni. Nekik mindegy, akár ezt, akár a relativitás elméletét kell bemagolni: ha eljön az ünnepi alkalom, fontos, hogy elegánsan és hódítóan (ez még a jobbik eset, mintha otrombán) nézzenek ki, és az a két-három kérdés, amit kapnak, ha hangsúlytalanul és mintha egy bantu szöveget mondanának, lehetőleg megakadás, "bele-sülés" nélkül hadartassék el. Ezek, miként szüleik sem, nem fognak nagy hullámokat kavarni a hitvilág tengerén, sőt talán semmilyet sem. Ahol nincs szél és nincs víz, aligha fog valami hullámzani...

Miért hát ez az önnheccelés, ez a, szinte megbotránkozás az én részemről e felé az együgyű hittétel felé?

Netán azért, mert ebben a száraz és szélmentes szellem- és hit-tengerben helyettük is nekem kell vitorlázni valahová? Vagyis inkább - evezni?... És egyre nehezebb, amikor az én hitéletem hajója is ilyen ballasztokkal van megrakva... A ma (természetesen, komoly és mélyen gondolkodó és érző) teológusai és lelkészei valóban pásztorok! De milyen pásztorok? Hadd ne ragozzam, s ne minősítsem a nyájat, amely, sajnos a legtöbb esetben valóban nyáj... Vagy valami olyasmi...

Hát, igen! A hívek nyája nem állhat csupa hittudósokból, költői és művészi mély-érzéssel bíró széplélekből, a gondolat kútjában kereső filozófusokból. A lelkészeknek a realitás talaján kell állniuk és a körülmények viharában szikla-

ként állni. Vagyis: nem valami krisztusoknak, önmarcangoló buddháknak és egyebeknek lenni, hanem a világ valódiságát tisztán látó és fölmérő, húsvér, de inkább jó csontvázzal rendelkező embereknek. Ismétlem: akik a realitás talaján, sőt! mezején és világában élnek.

És vajon - mi manapság, meg úgy általában a realitás talaja?

Ami használ!

Apostoli és bibliai megfogalmazás.

Mi használ? Hát, ami hasznos. Amiből haszon származik.

Nem ismerős ez a kritérium? Dehogynem! Csakhogy ez e kritérium valahogy kilóg az igazi lelki élet, az elmélyülten imádkozó, az Istennel beszélgető ember fogalomköréből. Ez valami kakukktojásféle. Ez inkább az üzleti élet területére tartozik: Haszon... Hasznom legyen belőle. Másoknak nem lesz belőle semmi kára? Hát már hogy lenne? Én, mint lelkész a köz javát szolgálom, és minél jobb nekem, annál jobb a köznek is. Így nyugodtan tudom hirdetni a mindenről gondoskodó Atyát, és a sok ideges, mindenféle testi-lelki nyavalyától nyavalygó embernek tudok megnyugtató szavakat mondani... ne félj, csak higgy!... meg efféléket.

De ettől nem lesz jobb semmi, a nyomorult ugyanúgy nyomorogni fog, akinek pedig van valamije, s ha nem issza el, nem herdálja el, nem veri értelmetlen lelki, semmit se produkáló menetekbe a pénzét, annak még több lesz.

Így lesz üzlet a lélek háza, az üdv-ház, ahol az isten még a hajamra is vigyáz...

Minden gondolat az idegek, a lélek hangulatával táplálkozik, ott van magjának a belseje, onnan hajt csírát, és nő, ki tudja, milyen növénnyé vagy fává. Milyen magot, milyen csírát, milyen IGAZ lélek-hangulatot adományoz az, aki belepüföli egy több évszázados, senki által sem tapasztalt és eleve süket hittételt egy felnövekvő generáció amúgy is eléggé hiányos és csalódott szellemébe? Talán eleve azért is nem törődik a vallás dolgaival, nem szól hozzá, el sem gondolkodik rajta, mert van a génjeiben valami védekező ösztön, ami meggátolja, hogy eleve életképtelen dolgokkal foglalkozzék...

Mi, lelkészek, ismerői isten szavának, sőt gondolatának szócsövei is (annak ellenére, hogy hirdetik isten gondolatainak, útjának örök titokzatosságát, megismerhetetlenségét), hirdetjük akaratát, mintha értelme a mi értelmünkben, fogalmai a mi fogalmainkban öltöttek volna látható, "tapintható" valóságot.

És mi van, ha valóban így is van?

Mindenkiben. A legélesebb elmében és a legtompább agyban egyaránt!? Mi van, ha erre egyszer mindenki rájön? Bár ilyen nem volt soha és nem is lesz, de ha a fejlődő, vagy a majdan fejlettebb ember, ha csak kevéskét is megsejt belőle.

Ma is észleli, csak nem foglalkozik vele, vagy: mindenre nem tud odafigyelni, minden lépésére, minden mozdulatára annak, akit vagy amit óvni szeretne. Az Atya pedig, akit a vallási zsargon még ma is valahová a fellegek immár nagyonis elérhető világába és a földi ember ragyogó fantáziájával

díszített trónusára helyez, miközben milliókat hagy pusztulni, megkopaszodni, a trónusát is megmozgató igaztalanságokat szabadjára engedni, és szépen mondva, szarik a sok ocsmányságra, ami világában történik, a református igazhívők bizonyos rétegének a hajszálaira vigyáz. Hát mi ez, ha nem ostobaság? Hát épelméjű ember ezt komolyan veheti? És az egyház, a nagybetűs Egyház, ezt a záptojást melengeti, ezen kotlik, ezzel akarja híveinek ifjú leendő tagjait konfirmálni. Megerősíteni hitében. Milyen hitében? Ezt hiszik főpapjaink? Hogyan hiszik, milyen értelemben? Nem árulnák el nekünk a receptet?

Semper reformanda! - ajánlotta Kálvin.
Ugyan, mit akart ezzel mondani?...

ELMÉLKEDÉS

Igen! Hiszem, vallom és most már tudom is: van fölöttünk egy nálunknál hatalmasabb valami, ami irányunkban nem gondol a saját, fölöttünk levő hatalmával. Olyan és úgy néz ki a hozzám való viszonya, mint nekünk, embereknek a gilisztákkal, csigákkal, békákkal és minden egyéb, lábon járó, csúszómászó vagy repkedő lényekkel való viszonyunk.

Olykor rájuk figyelünk, pontosabban: vannak, akik rájuk is figyelnek.

Nem is tudom: egyetlen lény-e az, aki így „nemjátszva" játszik velünk vagy talán egy egész társadalom?...

Annyi bizonyosnak látszik: az atomok világa és a nagykozmosz világa - folytatása le- és fölmenőleg ennek az általunk közbülsőnek gondolt, érzett vagy tapasztalt világnak.

Itt semmi sem ér véget!

Itt nincs vég. Van út le és fölfelé, de - lehetőség, az nincs. Sem oly parányiak, sem oly óriások nem lehetünk, hogy mindezt ép elmével, akárcsak képzeletünkben is „uralhatnánk"...

És...

Most talán meg kellene bocsátanom az Embernek azt a tulajdonságát, amely a mértékvesztésben válik a leggyűlöletesebbé: azt, amikor nem tudja mi- és meddig az elég; azt, amikor nem képes felfogni, mik azok, amik örömére valók, mely dolgok és mértékek azok, amiken emberi lehetőségeik bételtek.

Nem lehet a szerencsétlen embert elítélni azért, mert a terek és a kapuk nyitva vannak mind a "mini", mind a "maxi" világ felé!

Bizony! Úgy vigyáz itt ránk az "isten szeme", mint mi vigyázunk a teremtménytársainkra.

Persze, amit én ezekben a gondolatokban és hányódó lélek-tapasztalásomban megvallok, az se több egy vallásnál. Egy bizonyos tapasztaláson, világlátáson, az ezekből adódó nézeten nyugvó hitnek a kimondása.

A világnak, a keresztyén és más konfesszionális vallások már lassan csak annyit jelentenek, amennyit tesznek. De a fizikai cselekvésnek is egyszer határa lesz, és határa lesz annak is, hogy az a bizonyos cselekvés, vagy cselekedet meddig vallási ösztönzésű, és mely ponttól lesz egyszerűen csak emberi, azaz: humánus?

Az istenkultúra eddigi gyakorlása, legalábbis a szavakban és a megfogalmazásokban - csődbe jutott. Újra kell fogalmazni majdnem mindent, mert ha a vallások ezt nem teszik meg, megölik az istenhitet és megölik önmagukat is.

Az errevaló analízist lehetne tovább is folytatni, mondhatnám úgy is, hogy a végtelenségig és hülyére pofozni a szavakat, a kifejezéseket, mint ahogy erre a gyakorlatra van elegendő eddigi példa, de ez az értelem számára nem lenne több, mint lantpengetés az ökör előtt...

Vissza kell térni, akár tetszik, akár nem a költészet nyelvére, sőt a vallásos költészet nyelvére is. Ez a "nyelvezet" az eszünk számára nem sokat fog megmagyarázni ezután sem, de megpróbál lehatolni az értelem gyökeréhez, vagy éppen még csak csírázó magvához, az érzelmekhez, sőt, az érzelmek ős-okaihoz, amelyek nem másak, mint mi saját magunk egységben azzal a mindenséggel, amellyel még egyek vagyunk a ritmusokban, a ritmusokba szedett mondatokban és a ritmusokból táplálkozó dallamokban, végül is magában abban a zenében, amelynek a mi Földünket százszor is körbefonó folyamain ha végigutazunk, mindenütt találunk olyat, amelyben önmagunkat ismerjük föl.

Ha nem is hűségesen idézve, néha visszacseng egy kis slágerszöveg, amely azt sugallja: kell, hogy legyen ott fönn egy más világ... Zorán énekli és a megérzés valamiképp az elmondottak lényegének lényegére tapint.

Kell, hogy legyen "odafönn' egy másik, egy méreteiben is hatalmasabb világ!... Olyan, aminek az "észjárása" talán hasonló a mi földi eszünkhöz, értelmünkhöz, és amelynek a hatásától képtelenek vagyunk magunkat függetleníteni...

Ember és giliszták... Ember és rovarok... Ember és négylábon járó teremtmények; csúszómászók, úszók és röpködő csodák... Ember és környezete, és talán - Ember és - ember?... Nincs írásjel a kifejezés valódiságának a segítségére! Az a fölső, az a más világ szemlélete, amelyben mi sem vagyunk többek, sem értékesebbek, mint giliszták, madarak, kutyák... És talán, mint - emberek sem!

A megtörtént történelem és egyebek

A megtörtént történelem mellett a múltban egész sor olyan történelem van, amely nem történt meg, amelynek bizonyos ideig potenciális esélye volt arra, hogy megtörténjen. Amikor aztán ez az esély megszünt, a történelem végül is úgy alakult, ahogy alakult. Egyszóval a megvalósult történelem folyama mellett ott van a meg nem valósult történelem szinte szakadatlan folyama.

Tehát a történelem gyakorlatilag sokkal nyitottabb a véletlenre, és a szubjektív tényezőkre, mint ahogy azt napjaink történetírása elismeri vagy bevallja.

Természetesen nem pergethetjük vissza kísérletképpen a történelmet bizonyos egyének kihagyásával, hogy megvizsgálhassuk például, hogy egy történelmi személyiség igazán történelemteremtő-e vagy mindössze kifejezője és képviselője a mélyből feltörő erőknek, azoknak az erőknek, amelyek így is, úgy is megnyilatkoznak, s ők csupán kis falevél vagy darabka forgács a folyó hátán.

Ha nem is az érdemleges válasz azonnali igényével, de mint kérdést nyugodtan föltehetjük.

A vallásközösségek papjai, vezetői, közöttük is elől járva a keresztyén egyházak nagy vehemenciával tesznek szemrehányást híveiknek, hogy nem járnak templomba, mind kevesebb és kevesebb az érdeklődés az istentiszteleti alkalmak iránt, nem érdeklődnek a közös ügyek iránt. Olykor őszintén ezt tettem én is annak idején. Olyan megnyilvánulással azonban igen kevésszer találkoztam, amikor az egyház valóban komolyan önmagában kereste volna ennek az okát és tárgyilagosan nézett volna e problémájára.

Az egyház sok ideje már nem tud önmaga által létrehozott értéket felmutatni. Amióta megszűnt kultúra-teremtő erő lenni, már nincs előremutató mondanivalója, és ami az ún. vallásos kultúrán kívül esik, már azt a kultúrát is csak nyögve, vánszorogva cipeli, tehát kultúra-hordozónak is megszűnt lenni. Mondhatnánk rosszmájúnak tűnő kifejezéssel, hogy csupán benyálazza azt, amit megpróbál elfogadni, befogadni, vagyis a maga közhelyeit, szlogenjeit, hadd ne mondjam a maga "tolvajnyelvével" teszi esetleg "mássá". Ez nem kultúra és nem is túlságosan vonzó. Mondjam azt is, hogy a számítógépes generáció számára már inkább érthetetlen anélkül, hogy misztikus lenne?

Egyszóval - elavult.

Ha az egyház a szívére teszi a kezét és olyan őszintén és mélyből válaszol, ahogy ezt másoktól elvárja, bátran ki meri jelenteni, hogy gondolt már ezekre?...

Miért pesszimista és miért optimista is az ember?

Miért pesszimista?

Egyszerűen azért, mert más nem is lehet. A világ olyanra tanítja az embert. Akármerre nézünk, kivéve a Himaláját, a Napot a csillagokat, a Göncölszekeret, egy szóval a tőlünk nagyon is messze lévő Mindenséget, sehol nem találunk állandóságot. Ezen a Földön csak pesszimista dolgokat látunk. Itt, ami létrejön, az szét is hullik. Itt, ami lett el is múlik; a nappalra este jön, a termő időre a pusztulás ideje. Itt az esztendőnek vége van, még az időt is temetjük minden éven; azt látjuk, hogy minden elmúlik, mindenki meghal egyszer; a szép virágok elcsunyulnak és lehullanak, amit megcsinálunk, elromlik, tönkre megy. Itt más eleve nem lehet az ember, hiszen bele van kódolva a vég, az elmúlás, ami ha nem is mindenkinél egyforma erővel, de mégiscsak utat keres kifelé az értelem tojáshéjnyi rétegén az ösztönös pesszimizmus realitása felé. Ha nem is mindig pesszimizmusnak nevezzük, ha nem is mindig a búbánat érzése az, de egyfajta szkepticizmus. Szerencsések azok az emberek, akik gondolatvilágukkal megmaradtak valahol az állati életlátás közelében. Ezt nem sértésnek szántam! De az élők világában csak állatok nem pesszimisták. Az a teremtmény, amelynek fogalma van múltról és jövőről, az eleve csakis pesszimista lehet. Hát még, ha gondolkodik is!...
Szomorú, de így van.

Miért optimista az ember?

Kerestem az okát sokaknál.

Van természet adta oka az optimizmusnak is. Mindig van születés, az éjjelre mindig megérkezik a reggel; a télnek is vége szakad és újonnan nyíló virág ismét szép lesz; a fecskék is visszatérnek... A mindenség létében, a természetben, így a mi lényünk mélyén is az optimizmus is be van kódolva és az is ösztönösen utat kíván magának, hogy megtelepedjen tojáshéjnyi értelmünknek a külső világ felé való részén.

Én azért vagyok mégis pesszimista, mert az emberek optimizmusának okát legtöbb esetben abban láttam, hogy buták, szűklátókörűek, önzők, mértéktelenek és nagyon sokan még az állatok értelmi szintjére sem jutottak el...

Az emberiségnek az összes történelme folyamán egyetlen hűséges tükörképe, szellemének, lényegének és tevékenységének egyetlen személy általi megtestesülése van: Sziszifosz.

Az emberiség mindig az ő munkáját végzi: megéhezik, gürcöl, eszik, megéhezik; életében örökös váltakozása van az építésnek a rombolásnak, mindegy, hogy más emberek rombolják le munkájának eredményét vagy a természeti erők... Aztán újra épít, születik, él... meghal; utána jönnek ugyanazok, akik mindezt újra kezdik.

Föl a sziklát a hegyre, az legurul, leküszködi magát érte, aztán újra és újra - föl a sziklát a hegyre, de annak ott sohasem lesz maradása.

Mindig ez volt!

Ez lesz mindig.

Az ÚR CSODÁSAN MŰKÖDIK...

... éneklik a keresztyén gyülekezetek énekkórusai.
Gitárral kísérik éneküket, megfelelő és tetszetős a hangszerelés, és a köztudatba, ill. a közkultúrába besettenkedő vallásos énekek egyre gyakrabban hangzanak fel a médiákban.
Milyen lelkesen éneklik!
Lelkesen, s hadd rosszalkodjak: ész nélkül...
"Az Úr csodásan működik..."
Megvallom, több évtizedes lelkészi gyakorlat után se tudom, ki az a bizonyos "Úr", aki oly csodásan működik? Olyannyira csodásan, hogy oda kellene borulni a lába elé, mert ezen a FÖLDÖN, ezen a bolygón, azok világában és életében, akiket képére teremtett, és a maga hasonlatosságára; oly csodálatosan formálva és rendezve el a dolgokat. Sőt! oly titokzatosan, hogy az az elme, amely tőle, mint adomány származik, ne ismerje föl benne azt a csodálatosan működő - Urat...
Néhány teológiai téma kívánkozik elő belőlem, vagy mondjuk inkább kérdésféle.

Az Úr csodásan működik...
Hát - működik...
Hogyan működik?
Mint egy jó benzinmotor, mint egy cséplőgép, vagy mint egy - kompjúter? Satöbbi. Ezt nekem eddig még nem mondta el senki. Így maradtam magamra ebben, és sok más dologban, arra ítélve, hogy én ókumláljam ki magamnak, miként is működik az Úr; mennyire bölcs a természet; hol, hogyan és miben van igaza a fizikának, a kémiának, meg a többi -iának, és hol keressem istenhitem erkölcsileg szilárd alapjait?!
Mert - mint egy motor, mint egy... akármi; ne mondjam már, de miért ne? mint egy... klozetöblítő.
Mert - hát lehet, hogy az Úr azon az önös szinten, ami neki megfelel - csodásan működik. Sőt! e földi szinten is: a bankügyletekben is meg a kormánypolitikában is! De! hol működik még olyan csodálatosan? Eltekintve, persze, a "méla borjúszájtól, amiben testelöltése a legnyilvánvalóbb, vagyis azoktól, akik a szép éneket, mint jövőnkre vonatkozó biztatást belénk éneklik.

De, hol működik még csodásan?
Szakadt János bácsi rongyos gatyájában? Péterfia Józsi gyomorrákjában? Mert neki nincs miből megvenni a kormányban több milliós fizetésből tengődőkhöz hasonlóan, a jól működő Úr szerint rendelt, ideig-óráig éltető, kurva-drága orvosságot!

Az Úr csodásan működik
Mindezek mellett.

Ismerek egy, ún. autista, húsz éves lányt. Szülei el voltak bolondulva a csodás kisgyerek szépségén, értelmes mivoltán. Én is. Mert, valahol - vérrokonok vagyunk.
Hát - ez így volt, talán, nyolcéves koráig.
Aztán a Úr - nem tudom, miért működött olyan csodásan - kisült, hogy elég az örömből, meg a csodálatból: a gyerek - autista. Mondjam azt, hogy nem normális; hogy nem abba a világba való, amelyben az Úr oly csodásan működik?...

Ez a "csodás" fogalom egyre bonyolódik. Az a bizonyos Úr a maga képére és hasonlatosságára teremté az embert.
Melyikre?
És melyik embert?

Ki hasonlít ehhez a csodásan működő Úrhoz? És, mikor?
Akkor-e, amikor fölfedezi Amerikát, vagy akkor-e amikor kiírtja az indiánokat, vagy a polinéz szigetek angyalvilágát: a mutatóba megmaradt - Édent...?
Amikor ártatlan embereket a bennük csodásan működő Úr szarrá tapos; megöli, koncentrációs táborban csontlisztet csinál belőle, vagy amikor ábrázata megjelenik egy húszéves, gyönyörűségnek induló élet és forma elhülyítésén és elcsúfításán? Vagy tán akkor, amikor a kifújt takony körbetekeredik a bajszomon és a nyakamon?...

Jób mondta: nem értem az egészet... Mégis te vagy az, aki előtt le kell borulnom!...

Hát én - leborulok.
De megkérdezem nagy alázattal: ki formált így, ki az a csodásan, mindenütt és mindenben jelenvaló Úr, a Teremtő, aki azt adta belém, hogy "csodásan" működő működésében meglássam ezt a tömény esztelenséget?! Ezt a mindenre hasonlító, csak nem a csodás Úrra valló, bárgyú szamárságot, amelyben élni és hinni vagyunk kénytelenek?

Az emberi, lelki történelem egy végtelen istenkeresésnek az útja, amelyben önmagát keresi, és irdatlan tévelygései között is önmagát szeretné igazolni, és - mégis azt a bizonyos Urat nyalja, azt próbálja mentegetni a maga nyavalyáiban. Az ember minden hülyeségét, kulturálatlanságát, még a kultúrájában is arra a "csodásan működő" Úrra hárítva.
Hát milyen teremtmény az ilyen teremtmény?
Milyen teremtő az ilyen teremtő?
Milyen teremtmény az, aki ilyen teremtőt eszel ki magának?

Valahogy fordítva áll a dolog. Bizony, nem a "Teremtő" a teremtő, hanem a teremtői eszmét kapott ember ellódulása az első, Úr, s a ki tudja, mely ősidőkből való istentelensége, talán ott, amikor állatból emberré lett, és ugyanakkor - istenné is.

Nincs mit tárgyalni arról a teremtményről, amely az emberből indult ki akkor, amikor értelmének tudatára rádöbbent, s belőle kipattant a teremtő - úr.
Az az Úr az ember egy bizonyos rétege számára; az "isteni lényeggel" mit sem törődők, valamint a "méla borjúszáj" szintjén tengődő emberiség számára mindezidáig ÚR és ISTEN maradt, úgy, mintha az illető önmagán kívül lenne, és nem magában az emberben, és még nagyon-nagyon sokáig az marad, úgy marad, talán örökre, mert az ember nem bírja elviselni önmagát, önmaga létében és kvalitásában.
Már a tudatalattijában ott van, hogy nincs véle valami rendben, vagyis: nincs véle minden rendben. Ez a melegágya, ez a trágyája annak a magnak, amelyből istent kísértő gondolatai kikeltek, amelyet variál, ki tudja hány tíz- vagy százezer év óta? Azonban, mindig, újra és újra - önmagát teremti elő belőle. És - mindig önmagát szeretné igazolni. Mint Ádám: Nem én, hanem az asszony... ő adott, ő kínált meg a gyümölccsel!...

És Évának mi maradt? Egy elfeledett istenség, amit az ember megtagadott a zsidó monoteizmus folytán; az, hogy: egy isten van, aki egy szájból áldást és átkot is tud lehelni; akinek a leheletéből egyformán árad hazugság és igazság, mondvacsinált erkölcs és mondvacsinált erkölcstelenség. Éppen úgy, ahogy kedve szottyan rája...

Aki olyan Atya, amely feláldozza a fiát - maga se tudja miért mint Ábrahám. Kész röhej és tragédia egyben. De, aki mégis megelégszik majd egy birkával annak az eszmének érdekében, amely olyannyira isteni, és az a Magasságos is kompromisszumot köt a világeszmével: feláldozza saját egyszülött Fiát, de feltámasztja. Vagyis: ő nem veszíthet. Kész biznisz, amelyben zsidó eszme győz. Sajnos, máig megoldatlan probléma, hogy ez a tipikusan zsidó eszme, gondolkodásmód, amely a későbbi történelem folyamán annyiszor beigazolódott, miért nem talált otthonra a zsidó vallás körében?
Azért-e, mert a zsidósán lelkülete se bírta már elviselni ezt a megalkuvást, vagy egyszerűen csak azért, mert a korszellem nem így diktálta, és annak nem volt ínyére való. Talán az utóbbi!

A zsidó szabadságharcos-korszak, a Makkabeusok, etc. - valós és igazi, vagyis inkább fizikális, anyagilag mérhető "megváltót" várt. Arra volt szükség, nem holmi lelki nyavalygóra, egy Mishugára, hanem Izráel tudatára ébredt, önmaga nemzeti létének a római hatalommal szembeni ellenállásra, amely a nemzetből hovatovább már majdnem kipréselt minden identitást; de hogy azt valamiképp győzelemre vigye, akkor már nem volt lelki ereje, mert génjeiben túlságosan nagy volt a belterjesség, s a génekben ott maradt az az

"ISTEN", aki egykor a maga túszaiként ejtette őket. Ebbe a túsz-mivoltukba már alkatilag is beletörődve, elfogadták, megnyomorodva általa, és mint egy kövület, őrizték és védték magukban azt az ősiséget, amely komoly elmélkedésre késztet, de amely ugyanakkor szánandó, és kabaré, és nevetség és gúny tárgyává tette őket. Mindazonáltal, tagadjuk-e vagy sem: üzleti szellemüket átvette a világ; benne pedig a kópéságra hajlamos, alattomos vénember (olykor pederaszta) és vitatható erkölcsű istenüket is, amely mindez ideig, úgy-ahogy megfelelt az emberiségnek, de manapság, amikor az eszmék globalizálódnak, összeolvadnak, már közeleg az idő, amikor nem tud mit kezdeni véle. Eljár még az emberiség a templomokba, mint a színházba, ahol társadalmi és érdekkapcsolatok szövődhetnek, de ez már az istentől olyan távol van, mint annak a tisztelete.
A világvallásoknak, köztük a keresztyénségnek legfőbb és legnagyobb problémája maga a - saját istene!

Hát - valami ilyen zagyva-istenség a miáltalunk agyonnyalt isten. Es ilyen az istenkultúránkból adódó kultúránk is. Nemzeti, és más hagyományos kultúránk. Szentistván-jobbja, meg a két kilométeres keresztfa, amelyet képezne, ha Krisztus keresztjét az ereklyedarabkákból összeraknánk. Meg a sok szent hagyomány, ami réges-rég túlnőtte az ún. bibliai tényeket. Ha azok egyáltalán tényeknek minősíthetők.

Ugye, nemigen hasonlít ránk az isten? Ugye, hogy egészen más? A kérdés az, hogy van-e még bennünk vágy arra, hogy ne is hasonlítsunk rá, ha már ilyen? Meg az is kérdés: miért adott eszet? Hagyjuk most az ősi, édeni mese átkait, még akkor ís, ha az talán valóban úgy lett volna.

Engedjük már el magunkat, és hagyjuk, hogy működjön bennünk az a csodásan működő ÚR, akinek eddig a világ fennállásán és annak zagyvaságában is csupán az értelem magyarázta törvényein kívül más hit-esze, és ész-hite nem maradt.

Az Úr csodásan működik...
Meghatódottságomban mindjárt összepisilem magam.

Egy régi barátom sztorija:
Istentisztelet után, szokás szerint megálltunk néhányan a templom előtt.
- Nagyon jól beszélt a tiszteletes úr. És igazat beszélt. Az Úr, valóban Gondviselő. Tetszik tudni, amikor én a fronton voltam, közénk lőttek az oroszok. Voltunk ott vagy húszan. Tessék elhinni, de ez igaz, hogy a húszból vagy ketten menekültünk meg. Imádkoztam is, az igaz, hogy az isten éngemet őrizzen meg. Hát meg is hallgatott.
A szívemből tetszett beszélni. Én akkor megtudtam, hogy igen nagy Gondviselő az isten.

Egykori barátom, a pap egy eléggé hülye kérdést tett föl aZ isteni gondviselés eme megtapasztalójának:
- És a többi? Az a tizennyolc?... Nem kéne őket is megkérdezni?
...

Hát - valahol itt tartunk.

Az Úr pedig tovább is - csodásan működik.
Énekeljünk.

A MŰVÉSZETRŐL.
KI TUDJA HÁNYADSZOR...

Egy interjú velem

Ha most megkérdezném öntől: mit tart művészetnek? Mit válaszolna?

- Ha a kérdés legaljára kerülnék, azt válaszolnám: nem tudom. Sőt! fogalmam sincs róla.
Azonban ezzel a mélységgel nem lőhetem le a poént. Nem intézhetem el ezzel a triviális válasszal a művészet univerzumát. Igen! Mert a művészet hatalmasabb és igazabb, mint a vallás. A művészet a vallásokon kívüli vallások összessége, amely a vallásokat nem a teoretika szemszögéből, hanem a cselekvés, a kreativitás felől szemléli.
Vagyis: minden valláson, minden spekulatív hitvilágon kívül, és azokon felül.

A művészet a cselekvő és teremtő vallás!

Nem spekulatív (vigyázat: én a nagybetűs művészetről beszélek)
- nem pártigényes, és főleg: nem pártos!
Persze, addig, amíg valamely párt a maga trükkjeivel és alattomosságával a szolgálatába nem kényszeríti. Igaz: attól kezdve az már nem művészet, hanem művészies seggtoló, vagy nevezzük, aminek akarjuk, csak ne művészetnek!

Persze, a művészet gyakorlatának is megvannak a maga korlátai.

Mint mindennek az evilági létben.

Pénz beszél, kutya ugat...

Minek ezt magyarázni?

És a jelenből megítélhető jövőt elképzelve, egyre inkább, és még inkább így lesz.

Magyarázgassam még tovább, hogy mit tartok művészetnek?...
Még egy kérdés: a művészetnek melyik formája állítható, úgymond, pártszolgálatba?

SEMMILYEN!!!

Egy nagyszerű magyar színész önvallomásában hallottam azt, hogy vannak mesterek- és vannak - művészek...

Folytatnám, amint ő is, hogy: a művészetek történetében a sikeresek talán nem is a művészek, hanem a „MESTEREK" voltak.

A mesterek minden produkcióra képesek.

A mesterek mindent megcsinálnak, amit a világ és a közízlés igényel. A mesterek nem a múltban, nem a jövőben, hanem a jelenben élnek.

Természetes dolog ez, hiszen a jelen a legszilárdabb talaj.

Azon állva képesek a maguk - Öntudatlan! - következetességével meghatározóivá lenni a jövendő korszak ilyen, vagy olyan értékű ízlésének és ezen ízlésből származó majdani értékítéletnek.

Nézzük csak meg Raffaellót...

Kimászott onnan, ahol a festészet valamikor leledzett.

Kimászott a kései középkor (az antik művészethez képest) ízléstelen és sokszor gusztustalan megoldásai (mondhatnám úgy is, hogy dilettantizmusa) alól ugyanabba a régi világba, amelynek festészeti megoldásai és ábrázolási technikái egy féllépésre voltak csupán az ő ábrázolási módszereitől.

Az, hogy ezt ő tudatosan(?) felismerte, nem a művészet kategóriájába tartozik, hanem korának, világának a közízlésébe és annak igényeibe.

Az, hogy ő ezt újracselekedte a festészettel, nem művészet volt, hanem talán a gyakorlati ember tudása, kiszámítottsága, esetleg következetessége, az életigénynek megfelelő mester fogása volt. Persze, az, hogy azóta őt óriásként tiszteljük, semmit sem von le az ilyetén való visszatekintésünk - tiszteletéből.

Csak azt szeretném ezzel hangsúlyozni: vannak mesterek, és vannak - művészek..!

Hadd tegyek hát föl még egy igen kényes kérdést: KI A MŰVÉSZ?

A MŰVÉSZ - vallásos ember. Abban a bizonyos, de főleg bizonytalan értelemben, amellyel Ábrahámot szokta emlegetni a zsidó-keresztyén vallástörténet: kisnéne anélkül, hogy tudná - hová megy... Rábízza magát ösztöneire (istenére, akit nem ismer), és megyen és megyen; útközben rengeteg baklövést követve el, olyanokat is, amiktől addig irtózott, s aztán az élet a "hastala vista" folytán egyszerűen a magáévá tett, sőt: azonosult velük. Például az Izsákkal és az isteni kívánsággal kapcsolatos esete... A fölismerés, amely az esztelen isteni kérés nyomán, a döbbenetből kél benne: Nem kell ilyen esztelen áldozat! Elég lesz egy bárány is...

Ám igazából kimerítő választ nem tudok adni a kérdésre: mi a MŰVÉSZ? Talán arra sem, hogy mi a MŰVÉSZET?...

Felkiáltójellel, és - szerényen:

Nem tudom!

A művészet és a mesterség közötti határt, mint általában a határokat(!) megvonni csak lelkiismeretlen, következetesen és öntudatlanul gonosz emberek tudnak, olyanok, akik sem a maguk cselekedetével, sem pedig annak majdani hatásával és eredményével nem számolnak.

Ha mégis figyelmeztetni, emlékeztetni akarnánk őket, minden igyekezetünk hiábavaló.

- Mesterek, és művészek?...

Örök probléma.

Lehet művész az elmegyógyintézetbeli „bolond", akiből sohasem lesz mester, és „művésszé" válhat a bankár, a pénzügyi szakértő, a piac mestere, aki megtanult egy-két ecsetvonást, olyat, ami momentán „menő", amire harap a közönség, mert igénytelen, sematikus és sznob, és veszi, és talán még sikeres is lesz az ilyen „művész", mert ilyen a világ.

Mitől milliárdosok a Föld évezredes hitén alapuló ízlésének és erkölcseinek ellentmondó „énekesek", ilyen-olyan show-manok, ilyen-olyan kurvák, hím- és nőringyók? Semmi mástól, csak a hitvilág ama végkövetkeztetéséből, amely,

tetszik-nemtetszik, átszövi minden hit világát, és ami talán az egyetlen realitás, amit üzenhet: a földből vétettünk és abba is térünk vissza; pondrók rágják szét majd az üdvösség álmaiba öltöztetett testünket, és testünkbe zárt álmainkat.

Kit ejt meg az örökkévalóság gondolata és eszméje? Egy bizonyos kis csoporton kívül senkit.

Hol találni még e földön a művészet ősi indítékát; az ősi isteneszményt? Hiszen istenkultúránk ugyanazon az önző és spekulatív észjáráson tesped és rohad, amit a zsidó elme sugallt, és nemcsak az ótestamentumi, de az újszövetségi történetelvben és példázatokban is.

Veszélyes, amit Ön az utolsó mondatban jelez. Főleg ma, amikor a világ igen érzékeny az antiszemitizmusra.

Igen. Magam is érzem, de ez nem antiszemitizmus. Ez tény, amely ott van fekete a fehéren, az összes vallási szentiratokban, ott van a Bibliában, amelyet a reformáció csak még inkább gerjesztett, vagy na úgy tetszik: gyakorlatiasított, életelvvé tett.

Mit tagadjak rajta, hiszen, mint mondtam, egész istenkultúránk (ha van még egyáltalán), át- meg át van szőve azzal a bizonyos sémi gondolattal és lelkiséggel, amely fából-vaskarika, de leginkább és mindenekfölött – haszonelvű.

Hiába bizonygatjuk az isteni szuverenitást, az eleve elrendeltséget (a predestinációt), meg a hozzá hasonlókat zengzetes prédikációkban, fából-vaskarika marad az egész, mert amikor egyik vasárnap azt bizonygatjuk, hogy isten országa bennünk van, a másik alkalommal már azt, hogy isten útjai és a mi útjaink különbözőek, sőt! - ellentétesek...

Hát, mi ez?

Végül is hol vagyunk? Kik vagyunk? Mik vagyunk? Honnan jöttünk? Mi célból? És - hová megyünk"... Gauguin kérdései ugyanolyan érvényesek ma is, mint annak idején.

Az emberiségnek rejtetten ugyanazokkal a problémáival küszködik, mint minden más komoly szellemiség és megtartatásra hivatott eszme, anélkül, hogy véres harcokat robbantott volna ki, s talán éppen ezért őszinte és igaz.

Sokkal igazabb, mint az officiális vallások, melyeknek folyása medrében annyi nyomorultság, butaság és vér, és népirtás, jaj és könny, álnokság és ki tudná elősorolni, mennyi kárhozat vonul, ama pozitívumokkal szemben is, amelyekkel a világ előrehaladását esetleg egy-egy nemzet megmaradását szolgálta.

A művészet erénye az, hogy egyszerre képes a lényeg mélyéről, és a kozmosz távolságából szemlélni a létet, s azt a maga esztétikai eszközével megrajzolni.

Azt, amit oly kevesen értenek, mert tán nem is akarják...

AZ ELLENTÉTEK VONZZÁK EGYMÁST...

Legalábbis ezt mondják. És, hogy ez érvényes a nemek kapcsolatára is, de főleg a házasság tartósságára!

Hát! - vitatkoznék egy kicsit, ha kedvem lenne rá...

Annyit azonban elmondok, hogy a Nagy Mindenségben bizonyára így van, de abban a zagyva selejtanyagban, amit embernek hívnak, ez elég ritkán érvényes.

Mert: van, mondjuk, egy nő, akibe belészeretek. Egy olyan nő, aki mindenhez ért, amihez én nem: én tudok írni, ő tud olvasni... ő azt imádja, amit én majdhogynem - utálok... stb, stb...

Megvan hát a tökéletes pár?

Ó, jaj!...

Bár a Mindenség léte a negatívum és pozitívum vonzódásán és egymás kiegészítésén alapszik (ha ide nem illő kifejezéssel akarnám meghatározni, azt mondanám: a gravitáción, a tömegvonzáson, de tudjuk, hogy ez nem egyenlő a negatív-pozitív kifejezéssel), - az én emberi létem és lényegem azt dörömböli és áhítva óhajtja, hogy akihez hozzácsatlakoztam, az némiképp hasonlítson rám! Olyankor, és főleg akkor! - legyen hozzám hasonló: talán elesett, bugyuta, esetleg hülye... amikor én is az vagyok.

Ha az én párom csupa pozitívum, és abban erős, amiben én gyenge vagyok, soha meg nem békülök vele:

Mindig ott lesz az ellenségeskedés szálkája a bőrünk alatt, amit az együtt eltöltött évek sokasága sem húz ki soha.

Én a páromban magamat keresni: elesettségemet, természetemet és a bennem föllelhető minden tulajdonságot szeretném fölfedezni, meglátni. Úgy, amint az istennek is igénye volt arra, hogy az emberiben a saját képmását, azaz: szépséget, jóságát, stb... lássa, de ugyanakkor gyarlóságát és tökéletlenséget is!...

„Nem jó az embernek egyedül lenni..." - mondotta.

S miközben "Évát" alkotta, talán - magára gondolt: Nem jó az Istennek sem egyedül lenni...! Márpedig, ha csak én vagyok olyan, amilyen vagyok, akkor bizony, nagyon egyedül vagyok!

Ha már istenképletekben és istenköltészetben gondolkodunk (másra úgy sincs lehetőségünk), ezzel maximálisan egyetértek: Bizony! Nem jó az embernek egyedül lenni!...

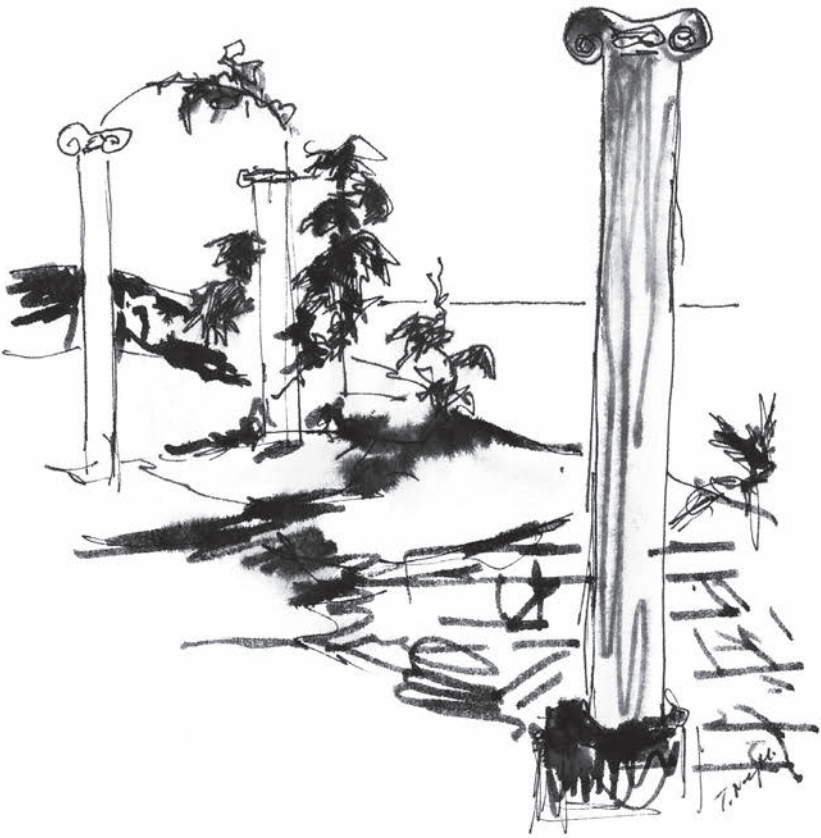

HISTRIA

Hányszor megrajzoltam, megfestettem! Hol égő, hol álmodó színekkel. Köveit, partjait, maradékait. Kis és hatalmas vásznakon. Sohasem fogom kifesteni magamból!

Histria nékem nagyon fontos. Ha lelkem elomolni vágyik a szépségekben, álmokban és lágyságban, hozzá kell visszatérnem lélekben. Ez néha annyira sikerül, hogy szinte anyagi valóságomban is ott érzem magam.

Histria életemnek egy nagyon fontos állomása. Azért fontos, mert egyrészt ott fedeztem föl, hogy nemcsak a tiltott, a "nemszabad" helyek,- amelyeket a buta politika elzárt annakidején előlünk, nemcsak azok tudnak érdekesek, élvezetesek és minden részükben megragadóak és vonzók lenni, de vannak helyei ennek a világnak, amelyek, úgymond, nem estek nyűgös tilalmak alá, nem kellett kilincseket nyalni és napokat várakozni a Szent Párt kiutazási szerveinek az ajtajai előtt, hanem az ember, miután összepakolt, csak beszállt az autóba, és a tervezett hosszú út izgalmait mér előre átélve, szívében-lelkében lelkendezve már úton volt régen, mielőtt nekiindult volna annak a világnak, amely számára. szabad volt.

Először csak Bulgáriát vettük célba. A fenébe is - mondtam: hiszen a tenger, az mindenütt tenger! Az mindenütt hatalmas, annak nem csak a Földközitengeri részei, nemcsak az Adria, de az azzal összefüggő, bár távolabbi öblei is, mégiscsak tengerek; világokat választanak el partjaik egymástól és kötik össze.

Hogy mennyire összekötik, azt a Fekete tenger partján éreztem meg és éltem át igazán és - relatív belső nyugalommal.

1983 nyarán indultunk először a Fekete tengerhez. Bulgáriába.

Mint említém, nem kellett vízumért, valutáért könyörögni. Testvérországba mentünk.... A Varsói Szerződés egyik tagállamába.

Útközben adódott az ötlet, menjünk minél többet a tenger szép partját követve. Haladjunk végig a tenger romániai szakaszán.

Az ötlet ötletet szült, amit – végül is - a térkép sugallt, az a hely, amit egy pici piros csillaggal jelöltek rajta, s amelynek a neve: Histria.

Histria-... Görögösen hangzik. Felütöttem a „ROMÁNIA" c. útikönyvet és kikerestem a hozzávaló fejezetet.

. .. 2700 éves múltra visszatekintő településnek a romjai, amelyet a keletre kirajzó görög telepesek alapítottak. Közelében búcsúzott el Jászon Médeiától, az Aranygyapjú legendának a két főhőse egymástól... Aztán még néhány adat a helyről, ásatásokról és a területen található gazdag múzeumról. Nem volt kétség, semmi vita. Ott is megállunk.

Annakidején Románia nekem nagyon tetszett. Hát nem éppen az útjainak minősége, hanem többek között az a tény is, hogy éppen a román pártvezetés nem volt hajlandó beavatkozni a csehszlovákiai eseményekbe. A Csehszlovákiából érkező turistákat általában szimpátiával fogadták. Tetszett, hogy

az utak mentén nem láttunk "Örök időkre a Szovjetunióval feliratokat, igaz, annál több Ceaucescut éltetőket, hogy egy faluban legalább tízet és egyformát, de az egésznek volt valami más, valami erősen nacionalista szaga, de számunkra már az is másságot jelentett és a másság, még ha rossz is, még ha csak valamiféle csali szabadságot sejtet is...

Akkor még annyira nem láttunk bele a színfalak mögötti mocsokságokba, hanem az egész Ceacescu-tábort inkább röhejesnek valami kabarészerűnek tűnt...

A latinos román szavak, feliratok is a másság érzetét kölcsönözték a nálunk megszokott szláv szavak, feliratok tömege után. Jóleső érzés volt fölfedezni a latin nyelvből jóformán csak a szinte szivárványhídon át érkezett román nyelv gyerekes, néha inkább infantilis, sok esetben mesterkélt, de mégis latinos, tehát olyan mű-ókori érzéskeltését. Igaz, nagyot csalódtam, amikor egy tökromán nem bírta felfogni a „centrum"-ot keresendő érdeklődésemet az egyik városban. Óriási agymunka után jött csak rá, hogy: "aha! csentru"... Azóta is úgy gondolom, a román nyelv a latintól, a román történelem és vele összefüggő miegymás az ókori Rómától olyan messze van, mint abban a bizonyos illetőben "centrum" a "csentru"-tó1... Mégis szép volt. Mert akárhogyan de más volt...

Augusztus utolsó hete volt.

Már akkor, vagyis közeledve a szeptemberhez, az őszhöz, aztán meg a télhez - a vándorcigányok és egyéb nomádok ekhósszekereinek a rúdja mind délkelet felé mutatott.

Élmény volt utunk során a Kárpátokon átkelve, a hegyek út menti forrásaiból vizet "vételezni"; megállani a kedves letérőknél és "nyugati gazdagnak" érezni magunkat, mert bizony hozzájuk képest majdnem olyanak voltunk, mint hozzám képest a nyugatiak. Ha megálltunk, a "csingumit"(rágógumi) kunyeráló gyerekhad, meg az útszélen kolduló emberek dagasztották hamis önérzeteinket, de ugyanakkor valahol, valami együtt érző vágyakozást is ébresztettek. Vágyakozást valami után. Valami után, amit sem akkor, sem ma nem tudok megmondani, hogy mi az.

Szerettem volna, ha Románia végtelen lenne, amelyben az ember csak utazzon és utazzon minél tovább, míg egyszer el nem éri, amit valóban látni és élni szeretne.

A szabadságérzethez hozzájárultak azok a momentumok, amikor egy-egy rendőr megállított, de nem azért, hogy okvetetlenkedjen, papírjainkat kérje, hanem csak egy szál cigarettát. Tiszteletteljesen megköszönte és "drum bun"-t kívánt. Nem tudom, mi volt az? Alázat a külföldiekkel szemben vagy nagyvonalúság?

Persze, voltak más rendőrök is, de az már nem az átkos rendszerben, hanem a szabadpiac világában, amikor azzal fenyegetett a taknyos egyenruhás, hogy neki "pistolettája" van, és ha nem teremtünk neki elő egy doboz cigit, lelő bennünket. Az is a változás áldott korszakában volt, amikor a vámos

a bolgár határon nyugodtan félrerakta magának az élelmünket képező lecsó- és húskonzerveket. Mert az neki jár! Valóban vámos volt... De az igazi mocsokság és kulturálatlanság akkor ért bennünket - és ezt ne értse félre senki - amikor az „áldott" korszak bekövetkezett. Amikor kemény ezrekkel loptak meg a rendőrök, és amikor azt mondtam, hogy akkor lássam Romániát, amikor a hátam közepét!...

Szeretném ezeket a rosszízű élményeket elfelejteni, legalábbis félretenni oda, ahová valók, hogy ne rontsák, ne bántsák bennem azt a földet és azt az időt, amely volt, ahogy volt, de én szépségének és visszaváró időtlenségének a lelkét hoztam el magammal, és elmennék utána, mint ahogy aztán el is mentem azokkal, akiket szerettem; megmutatni, átadni nekik és mindenkinek, akinek vágyódása van a múltat rejtő földek és kövek minden kor felé üzenő lelke után.

Összeolvadnak bennem a Histriába történt látogatások, mert többször is jártam ott barátaimmal, családommal, meg szerelmesen is. Histria mindig az volt, ami először, és mindig tudott valami újat, valami másat is adni. Histria egy kicsit mindig a lelkemet adta vissza. De kár - mondtam olykor - hogy Romániában van...

Már esteledett, amikor odaértünk. Ugyancsak igyekezni kellett, hogy még a sötét beállta előtt megfelelő helyet találjunk a sátornak, meg mindennek, amit az ottlét megkívánt. Az őr mesterkélt szigorúsággal állott elénk, hogy itt, bizony, szigorú rend uralkodik (láttuk...) és mindenkinek be kell tartani a sza-bályokat. Tulajdonképpen árva szót sem értettünk a szónoklatából, de a taglejtések annál érthetőbbek voltak. Ez a rendtartó "szigor" azonban csak pár percig tartott, mert a hosszú út után ugyancsak megkívánva egy korty pálinkát, előhúztuk a poggyászból ez üveget. Emberünk ennek megpillantása után mindenről elfeledkezett, amit addig mondott és mutogatott. Értettünk mi is a "szóból"... Olyan nyelven, amit mi sem értettünk, megkérdeztük, nem sértjük-e meg, ha megkínáljuk? Á, dehogy! A második kupica után előttünk ment és mutatta, hol a legjobb hely, el se kell menni a falaktól messzire, csak arra kért, hogy az ásatások és a romok közé ne álljunk be a kocsival, különben azt csinálunk, amit akarunk: felőle akár az oszlopok tetején is éjszakázhatunk, és ha nem adnánk-e még egy féldecit? Miért is ne!...

A falaktól mégis kissé-távolabb, a vízhez közel táboroztunk le. Rengeteg bogár és mindenféle repülő alkalmatosság hatalmas raja szállt meg bennünket és jutott jóformán minden nyílásunkba, ami csak takaratlan részünkön volt; jutott a lecsófőző üstbe, a teásbögrékbe és a borospoharakba. Karcsi barátunk szerette a szalonnát és serényen kapargatta tányérjába a barnás darabkákat. Eleinte dicsérte exotikus ízüket és ropogós mivoltukat. Később jött rá, hogy lepkék voltak...

Nem lett beteg tőlük senki sem.

A balkáni tücsköknek különös, érdekes hangjuk van. Intenzívebb áthatóbb, a ciripelés majd minden "pendülését" külön hallja a fül. Olyan, mint a mandolin... Ha sokan vannak, márpedig van belőlük elég, és némelyikük rekedt, többféle tónus szólal meg. Mint egy balalajka együttes. Az éjjeli csöndes vízről

kelő visszhang ehhez még hozzáteszi a maga hatását, és az ember, aki különben is az ilyen világra van hangolva, úgy érzi, hogy körötte ezer szólamban zenél az egész világ, amely szeretné Őt magába olvasztani. Isten, és barátaim a tanúk rá, hogy ez a legtöbb esetben sikerült is.

Vittünk magunkkal mikrofonokat. Itthon csúcsminőségnek számítottak, csak éppen ott, amikor használni akartuk, dobták be a sajnost. Azért valamit sikerült hazahoznunk a tücsökzenéből, amit aztán az ott készült film és diaképek alá tettünk kísérőzenének. Megdöbbentő élmény volt, amikor aztán egyszer a kertben élőben is meghallottam a valahogy idevetődött balkáni tücsök zenéjét. Azóta már nem is megy olyan ritkaságszámba. Ha a hideg közeledtével meghallom a meleget, nyarat vágyó bánatos ciripelésüket, szeretném valamennyit összeszedni s elutazni velük abba az enyhébb világba, ahol otthon vannak, ahol én is lenni szeretnék szűk életembe szorult - évezredeimmel... Említettem, mennyi változatban festettem már meg Histriát. De egyet máig se festettem meg. Egy képet, amely egy szobából nyíló ablakon át a végtelen tengerre néz. A szoba belsejéből csak az ablak melletti falrész látható, egy korhadt fából faragott óceániai maszkkal; előtérben egy asztallal, amelyen ún. exotikus gyümölcsök, konzervek vannak. Kívül templomtorony, azon túl a -tengerpart és víz végtelensége.

Nem festettem meg, mert - nem volt kinek.

Histria nagyjából Dobrudzsa északi szélén fekszik. Ha elindul az utas reggel, mondjuk Kolozsvárról, egész biztos, hogy csak késő délutánra érkezik meg. Dobrudzsa általában síkság. Éppen ezért meghökken az ember, amikor egyszer csak hirtelen valószerűtlenséggel egy magas hegység toppan elébe. A Babadag. Nemcsak török eredetű, de nevében tiszta török hegységnév. Magyarul talán "Apa-hegy"-et jelent. Sivár szirtjei, barna-lilás tömege úgy hatottak, miként Mózesre annakidején a Hóreb bordákat idéző csúcsai... Síkság, és egyszer csak a semmiből - meredek hegység!

Megálltunk. Persze hogy megálltunk, hiszen ez nem mindennapi látvány volt. Filmeztük, fényképeztük, bámultuk, de főleg - nem tudtuk, hová tegyük magunkban ezt a jelenséget. Tessenek elképzelni Debrecen ás Hajdúszoboszló között egy kb. nyolc kilométer hosszú, égre ugró sziklatömeget. Nem valami irdatlan magas, de a környezetéhez viszonyítva egy - Tátra. A délutáni nap narancsszíne valami földöntúli árnyalatot kölcsönöz neki. Misztikus, valószínűtlen az egész. Tovább beszélni róla fölösleges. Látni kell! Dilemmában voltunk, ne maradjunk-e ott éjszakázni, hogy a hajnali színekben is megcsodálhassuk. Továbbmentünk. Le, most már le, egészen Histriáig.

Ha a Babadag látványát szavakkal festeni nem lehet, ugyanúgy nem lehet leírni azt a húsz kilométeres közbeeső útszakaszt sem, amin, ha elindul az autós közben ötvenszer meggondolja, hogy menjen-e még egy kilométert?...

De hát, elindultunk... A cél szentesíti a szenvedést... Évek múltán még talán az utat is...

Aprócska falvakon át vezet az "út". Fehérfalú házak, aprócska mohamedán templomok minaretjei magasodnak. A szegényes gondoskodás jelei mindenütt, és a gondoskodás "nincsmiből jei" jelzik a vidék általános képét. A

szegényes kiskocsmák előtt az árokparton szegény emberek, akiknek tökmindegy, hogy a Próféta tiltja a bort és egyéb bódító italokat. A bor és társai jó lelkianyag arra, hogy feledjék a tiltást, és mindent amit csak feledni kell, és szükséges.

Hadd hangsúlyozzam, hogy Dobrudzsának nagyon finom és nagyon hatásos borai vannak... Ugyanúgy a mézei is. Hosszú kilométereken át, le egészen Constantáig állnak a maringották, a mozgó mézárudák, ahol valóban finom mézet és mézféleségeket vásárolhat az ember, s - nem drágán!

Valahol, bár még nem látja az ember, már érződik a tenger közelsége. Végül is, nem tudni mitől, és - miből. Talán nem is a külsőségek, hanem az ember belső vágyakozása érezteti. Pedig hát, még addig elég hosszú az út. Nem is a kilométerek számától, hanem a kilométerek minőségétől...

Van egy pár falunév, ami örökre megmarad. Megmarad, amíg él a Histriához fűző emlékezet. Legalábbis számomra, amíg élek, és amíg a szép nem fullad bele az elhülyülés sötét zagyvalékéba. Mert, bizony, olykor annak a veszélye is fenyeget. Hát, ilyen az emberi lélek-világmindenség. Ha történt valami, és az a valami már annyira eltévedt ez idők kacskaringós útján, könnyen átsiklik a valós emlékezetből az idegeknek, a zsigereknek, a bőrnek az emlékezetébe. Olyan részeibe a lélek templomát építő és képző részekbe, amelyek nem föltétlenül tartoznak az agy kontrollja alá, hanem éli a maga életét, és emlékezik a bőr, emlékezik a szív, a belek és a sok szerv... És - emlékezik talán még a kihullott haj is... És arra is, amit nem is ott élt át, hanem talán egészen más tájain a világnak, és egészen más körülmények között, de ami szép volt, ami jó volt, egyszercsak összeborul, összeölelkezik, és az ősteremtettség előtti állapotban találja magát.

Így lehetséges az, hogy iskolás történelem óráim olvasott anyagai (már amelyek nékem kedvesek voltak), az ókorral foglalkozó történelemkönyvek idevágó ábrái, és a nyomukban támadt élmények összeolvadnak olykor Hisztria mélabús partjainak, köveinek és szikláinak élményeivel.

Miért is ne!

Hisztria a görög történelmi mondáknak, legalábbis egy kis részüknek a helye.

Aki mindig szerelmes, és nagyjából úgy, ahogy Csontváry volt, mert most is őt hívom segítségül, mint ahogy egyszer egy kiállításomra készült katalógusba írt önvallomásomhoz is bátorkodtam leírni a valóságot: azt, hogy, bizony, én is szerelmes voltam minden szépbe, nagyanyám biblikus meséinek mennyei angyalaiba, szerelmes Jézuskába, szerelmes a kelő és enyésző Napba, a katicabogárba, melyet szinte az ima érzésével kértem, hogy szálljon föl az égbe..., a gyermekláncfű sárga virágába, majd pedig az "istenke lámpásának" nevezett, elfújható, széllel messze szálló mag-ernyőibe; szerelmes mindenbe, ami jó érzéssel tölti be a cseperedő emberke-lelkét.

Talán ezt lelket elhurcoltam Hisztria falai közé, a Sinoe öböl édes vizének náddal és ókori kövekkel borított partjaihoz, hogy egykor majd a minden-emlékezetek patetikus érzéseibe, vagy talán egy új szerelem-élmény tengerébe

ömölve keltessem újra ki magamból úgy, hogy akkor már mindennek Hisztria legyen a neve...

Amikor a térképeket nézegettem, örültem annak, amikor egy-egy földrajzi egységben a kis Magyarország egy lapra került a Balkánnal. Amikor egy lapon láttam, ha egy piciny vonalka levágva is, Magyarországot, Romániát, Bulgáriát, Jugoszláviát és Görögországot. Talán tényleg, és természetesen hülye vagyok...

De megdobbant a szívem akkor is, (ha nem is úgy volt), hogy azokkal a gyönyörű tájak országaival egy lapon emlegetnek bennünket, magyarokat, ahol a finom szőlők, ahol a délvidéki Nap nyomán valami olyasmi terem, ami nem germán, hanem valami más. Valami olyan, ami csak ott teremhet, ahol a napfény meleg, ahol TÖRTÉNELEM és TENGER van...

Eretnekség, de sohasem szerettem az ún. nyugati kultúrát. Csodáltam bizonyos részleteit, talán még a számat is eltátottam. Sőt! volt és talán van is, ami a lelkemig is elhatolt, de igazából sohasem szerettem és nem vonzódom hozzá máig sem. „Tán csodállak, ám de nem szeretlek..."

Azt hittem, s főleg prágai diákoskodásom alatt volt, hogy ezek a "nyugathoz" tartozók, amelyek közé a cseheket is soroltam, igen rohadtul irigylik a délkelet-közép-európaiakat. Speciel nem a görögökre gondoltam, hanem azokra az országokra, amelyek az akkori akolból is elérhetőek voltak, és minden benyalás nélkül... Azokra az országokra, ahonnan a nyári vakációról barnára sülve jön haza az ember, azokra, ahol hatalmas vízterületek vannak. Én már a Balatont is ezek közé számítottam. De nem számított, hogy ott is ugyanolyan politikai kupleráj van, mint nálunk; hogy ők még talán karámozottabb juhai a szent kommunista testvériségnek, mint talán mi, de az egészben volt valamilyen "de mégis"... Ez pedig a degenerált közép-nyugat-európaiságtól való különbözőség volt. Az a tény, hogy ők - mások... Mások a szokásaik, nagyobb a tűrőképességük, merevebbek, közelebb állnak az ókori ember- és lélek-típushoz, talán "cigányabbak" mint mi,
és - őrizhetik ezerszer jobban, mint minket, mégis van bennük valami, amit sem az isten, sem a párt meg nem változtat soha! Talán azért, mert ott van előttük a jövő végtelenségének örök emlékeztetője és valósága: a tenger.

A tenger sok mindent pótol. A tenger a hozzátartozó embereket közvetlenül, a hozzátartozó országok lakóit valami olyan magatartásra neveli, amely sohasem volt sajátja a "víztelen" népeknek; akik sárhoz, kapanyélrágáshoz, porzó búzamezők szúrós szálkáihoz, s a jóformán sehol sem lemosható, búskeserves izzadtsághoz sorvaszttattak...

Tessenek csak megfigyelni: már a folyóparti emberek is másak, mint azok, akiktől távol esik a folyó, vagy valamilyen terjedelmesebb víz. Más tónusú a magatartásuk, más tónusú, nevezzük csak úgy: a kultúrájuk...

A tengermellék! - az egyenesen grandiózus!

Hát, ki beszélhet egy tengerparton élő, természetes agyú embernek arról, hogy ő ilyen vagy olyan politikai egységnek a rabja? Ha csak nem - politikus...

Ki beszélhet neki tartósan és meggyőzően olyan elvről, amelynek az a célja, hogy korlátozza őt szabad mozgásában?!...

Bedobja hálóját a bárkába és elindul halászni. Megyen addig, amíg mer, amíg hasznos, amíg meg nem kapja azt, amiért elindult. Ott van előtte a végtelen... Szinte naponként ki van téve a még nagyobb végtelen veszélyének, amely akár az odaveszés, a halál, az örök elmúlás is lehet. A soha vissza-nemtérés. És ez sok esetben meg is történik! De génjeiben ott van a természetes, és kiszámíthatatlan szabadság érzése, amit végülis talán nem is tudatosít, tán nem is érez. Mert hát, minek azt érezni, ha kisüt a nap és fénye szétterül a síma, vagy háborgó elemen?

Minden filozófiánál és költészetnél nagyobbat és igazabbat mond szavak nélkül is a valóság. Úgy tapasztaltam, hogy a tengerparti népeknél a tengernek nincs is semmi filozófiája. Van egy valamiféle testnélküli istenség, aminek semmi köze a teológiához. Az ilyesmit azok csinálták, vagy még mindig csinálják, akik odaköltöztek, odatévedtek, és szárazföldi agyuk nem bír betelni a tenger valóságával. Elmélkednek, spekulálnak és beszélnek róla... íme, a tengerről való költészet!

Nem tudom, mennyire fontos a tengerparti ember számára, hogy világot látni induljon. Akikkel beszéltem, jóformán azt se fogták fel, hogy mit kérdezek. Miért is lenne fontos, hiszen odajön a szárazföldi világ embere; odajön végül is, a sok turista, meg a tengerpartot élvező embertömeg képében.

Mocorgott hát belül valami, amikor úgy néztek ránk, mint valami odatévedt térképcsinálókra...

Mit akarunk mi a tengerrel? Mit akarunk belőle megérteni?

Későn érő, gyermeteg, infantilis lélek vagyok.

Meg olyasvalaki, aki vagy korán érkezik valahová, vagy pedig - elkésik... Olvastam felőle, de az eszem elsiklott fölötte, és csak nagyon nyűgösen, nagyon sokára döbbentem meg azon, amikor a „balkáni állapotokról" szereztem tudomást. Mintha valami szemétládáról beszéltek volna az írások, valami rendetlenséget megtestesítő földrajzi térségről és népről. Soha, egyetlenegyszer sem olvastam viszont olyan őszinte sorokat, hogy azok az emberek talán ők, saját maguk szeretnének önmaguk lenni, es legtöbbször, ha valami bajuk van, azt általában a nyugati politika, és a nyugati politika hülye gyámkodása okozza és vélekedik, minősítgeti azokat, akik már akkor államot alapítottak, amikor a nyugati kultúrnemzetek" a pelenkát sem ismerték.

Mindig mániám volt a térkép. Mániám volt a politizálásnak egy magába forduló infantilis formája. Ez a "politizálás" a politikusok által elrabolt szabadságomból táplálkozott, és táplálkozik még talán ma is. Határok, meg egyéb tollvonással meghúzott tiltott területek... Egy emberfaj kegyetlen szórakozása a világgal, a velük ugyanazon gén-állománnyal rendelkező embertársaik fölött. Voltak évek, amikor szent meggyőződéssel hittem, és - vállalkoztam is volna rá, hogy, ha engedélyt kapok és szabad emberként útra kelhetek; egyetlen fillér nélkül, csak egy minden határon átsegítő útlevéllel; gyalog vagy biciklin nekivágnék a világnak.

Meg is tettem volna.

De nem tettem...

Magyarázzam, hogy miért nem? Hosszú lenne az okok sora, és mindegyik ok velem kezdődne. Azzal a természettel, amely egyszerre bátor és gyáva, mindenre gondoló, de ugyanakkor azt a mindent" is semmibe vevő; erkölcsös, hűséges, de ugyanakkor az erkölcsöt és a hűséget, ha e sors úgy kínálja, igen-igen másként értelmező; önálló, de mindenkinek megfelelni akaró, s mindenekfölött őszinte és a maga igazát, belső tisztaságát előtárni és rá igazolást vágyó természet. Olyan természet, amely képes magát megfosztani háncsaitól, hogy az ítélkező világ szemébe könnyet csaljon, megindítsa és elfogadtassa magát véle, s ha vannak vétkei, azokat megbocsássa. Egy természet, amelyet szavak nem tudnak kifejezni, bármennyit is beszélek róla, bárhogy is magyarázzam. Valami nem európai, nem nyugati, de talán nem is az e-földi emberi fajnak a természete... Olyan - "kisherceg féle"...

Egyszer, bizony le is háncsoltam magam...

Nem arattam vele sikert. Talán valami szánalom-felét, de az igen messze volt a megértéstől! Valami olyasmi volt, mintha a japán szamuráj, igazolván önnön tisztaságát ás becsületét, európai ember előtt akarna harakirit elkövetni. Idétlenség lenne. A borzadás és a sokkhatás minden bizonnyal meglenne, de végül is a szemlélők a kiforduló beleken túl nem látnának el a lélekig. Az életre, küzdésre és realitásra teremtett ember minden bizonnyal annyit állapítana meg végül is, hogy a kiömlő belső részek eléggé büdösek, és az egész elég gusztustalan látvány...

Harakiri volt, valamiféle lelki, amit elkövettem: ilyesmi volt az eredménye.

Nem keltem útra. Sem gyalog, sem biciklivel.

Azt mondtam nem magyarázom miért, s lám, mégis ezt tettem.

Hogy mivé fokozódik a térképek szeretete és a velük kapcsolatos mánia, az csak az első, ún. szabad országba való kiruccanásom után lett nyilvánvalóvá. Az a szabad ország Jugoszlávia volt. 1973-ban sok kilincsnyalás után engedélyt kaptunk a kiutazásra.

Nem sorolom az előzményeket. Minek? Akik megjárták, tudják és értik. Akik nem, azoknak meg úgyis hiába sorolnám. Feladatot is kaptam. Természetesen azt, hogy valami információt azért elvárnak tőlem. Ma sem tudom, miről? Kinek fordult volna arra az esze, különösen, aki úgy vágyott a más, az akolon kívüli világ a tenger, a meleg, a pálmafák után, hogy információszerzéssel foglalkozzon? Persze, azért tudok róla, hogy ilyenek is voltak.

Aztán jött a kioktatás: tudom-e hogyan kell viselkednem, beszélnem, nehogy valami szégyent hozzak szocialista hazánkra, amely biztosítja munkalehetőségeinket, megélhetéseinket, meg a satöbbit... Mindegy! Útra keltünk egy kehes Octáviával, amelyben gyönyör volt az utazás, és nagy zajjal hírdette a forró nyárban, hogy ő a boldog tábor egy kényelmet nyújtó produktuma...

Nem áll szándékomban most hosszabban időzni ennél a kirándulásnál, csak azt szerettem volna véle illusztrálni, milyen nehezen jutottam el az álmaimban és vágyaimban földerengő meleg tengerhez. Mert tengert láttam én azelőtt

is. Az NDK-ban Greifswald mellett főiskolás koromban, meg Gdanskban, Sopotiban, azaz

Lengyelországban. Kilométerekről megéreztem a hatalmas víz illatát.

Valami húgyszerű illat, de mégis vonzó; valami mindig velem lévő és mégis valami létemen túli illat... Csodálattal álltam meg az Északi- és a Balti tenger partján a messzeség révületével. De valami csalódás volt az egészben: általában, ha a vizet bámultam, mert mit is bámultam volna? - a hátamat sütötte, vagy inkább csak világította meg a Nap; hővös volt, a víz pedig hideg, és végtelenségére a komor északi égbolt terült.

Mennyire más volt a Dalmát tengerpart!

Már csak maga az út odáig. Gyermekek kis kosárkákban fügét árultak az út mentén, meg egyéb, nálunk nem termő gyümölcsöket. Láttam, hogy szegények, ereztem, de a lenge ruhákon, melyeket az évszak és a klíma adott rájuk, én se láttam tovább: csak szabadságukat láttam, a nyomorukat nem.

Azt csak később ismertem meg. Nekem a fő dolog az volt, hogy nekik nem kell annyi lelki-bírságot fizetni a tenger, a pálmafák, és a végtelenek világáért, mint nekem - nekünk...

Az elutazáskor (ez valahonnan a tudat és az eszmélés mélyéről bukkan föl), mint régen, nagyon régen, amikor egy komplett borjú tudatával rendelkeztem még - talán három éves koromban - egy nyáron Agárdon, amikor anyámat vitték Pestre az orvoshoz... Belékapaszkodtam az állomásra induló szekér istrángjába és vissza akartam tartani az átkozott járművet, amely anyámtól volt elszakítandó. Hiába adtak nekem díszes kölnisüveget, hiába mutattak galambot és malacot, kutyácskát és macskát; nekem csak egy volt a lényeg: anyámat ne vigyék sehova! Ordítottam, bőgtem; jajveszékeltem, hogy meghalok - anyámat elvitték. Valami süketségbe, valami túlvilági állapotba kerültem, amelyről mindössze ez a máig élő keserves állapot, és a délutáni fél kettő maradt meg...

Ma már tudom, hogy az el- vagy visszautazáskor ezt éltem újra. Szerettem volna beléveszni a meleg tengerbe; egy pillanat alatt elrohadni a pálmafák, a píniák alatt, vagy akármilyen hallá, tengeri élőlénnyé változni, csak ne kelljen visszajönni a "biztonságos társadalomba", a józan ész és erkölcsű emberek világába, s ne kelljen a szekér rúdját észak felé fordítani, s újra vágyakozni; most már sokkal fájdalmasabban, mint addig, mert láttam, mert ott voltam és teljes hatalmának karjaiba zárt.

Az álomvilág mellett már ott volt a valóság élménye. Az, hogy másféle élet is van, mint amit ez idáig éltem...

Még kétszer láttam az Adriát.

Információkat nem hoztam.

Sem ilyet, sem olyat... Jártak is a klimósok a nyakamra, de én nem tudtam nekik semmi "értelmeset" mondani. Beszéltem a melegről, a hullámokról, melyben gyönyörű leánytestek mártóztak és vegyültek el a habokkal, meg ilyesmiket.

Aztán egyszer jöttek egy olyan ajánlattal, hogy, ha még világokat akarok látni, nem kell nekem "csak" Jugoszláviát célba vennem. Ha hozok nekik vala-

mi információt a Siemens cégtől - ahol sógorom volt alkalmazva - találkozhatunk vele bárhol: mehetek akármilyen tengerhez...

Szépen megköszöntem...

Mondom: még kétszer láttam az Adriát.

A "még kétszerből" idekívánkozik a "még-kétszer" második alkalma. Az Úr 1979-dik éve.

Azt nem tudnám megmondani, mi volt az oka, és milyen logika volt benne. Az ok valószínileg az volt, hogy a csehszlovák kormány valami miatt "nyílt és őszinte" véleményt cserélt a román kormánnyal. Azzal, amelyik annakidején a nyugati valutára hajtott. Azaz: a román kormány akkori rendelete szerint, aki Romániába akart belépni (mindegy volt, hogy csak átutazni akart a birodalmon, esetleg Bulgária felé), elég szép összeget volt köteles lefizetni. Nyugati valutában! Tehát így a tengert áhító lakosság el volt zárva az egyetlen baráti tengertől, a "Feketé-től...", ami viszont Bulgáriában, egy igen megbízható, párttestvéri országban található. Valamit tenni kellett!

Soha nem jövök rá arra a párt-logikára, amely, mint ördög a kereszttől, úgy félt a szabad világba bármilyen módon való emigrációtól, illetve, ahogy akkor nevezték: disszidálástól, honnan kapart elő egy elég fura ötletet? Éspedig azt, hogy: a Bulgáriába tartó turisták - kivételesen - abban a szezonban - Jugoszlávián át érhették el céljukat.

Később jutott tudomásunkra, hogy azon a fél-nyáron húszezer csehszlovák állampolgár maradt örökre távol hazájától...

Akkor léptem át először a bolgár határt, ekkor voltam először Szófiában. Mert hát, nem Bulgária volt a cél, hanem a dalmát tengerpart, annak is egy szigete, Arbé (Rab), amely dupla útnak számít, ha Szófiát is útba ejtjük..! A bolgár főváros azonban csodálatosnak tűnt. Utcáin az égett olaj, a pirított zöldség szagával-illatával régmúlt ifjúkorom török meséinek a világát idézte.

Akkor fordult meg bennem az ész. Istenem!...

Hát Bulgáriának is van tengere! A Fekete tenger.

Nekiestem újra a görög mitológiának. Előszedtem újra Hegedűs Géza „A végzet sógora" - és Szabó Árpád: „Görög regék és mondák" című könyvét. Pontos Euxeinos... a Fekete tenger... Az argonauták, a görögök kelet felé való kirajzása; a kolóniák a Fekete tenger partvidékén. Máig is létező városok, amelyek neveit olykor vissza lehet vezetni azokba a réges-régi időkbe. Városok, melyek alapjait ezerévekkel ezelőtt rakták le... Odessos, Histria, Tomi, Neszebar-Messembria, Sozopol... Mennyi-mennyi álom, mennyi-mennyi régmúlt mese!... Jászón és Médeia története, akik valahol Histria és Tomi között búcsúztak el egymástól...

Ó, múltba merülő lelkem! Te a mesék és az emberi múlt mennyei világát áhító – létforma. Azt a világot, amelyben már nincs meglepetés; nem történhetik több szép és gonoszság, mint ami már megtörtént!... Amelyben nem kell félni valamilyen újabb emberi botor elme katasztrófájától; amelyben egyszer s mindenkorra minden úgy van, ahogy volt... Melynek igazi mozgató rugóit úgy sem tudjuk kikutatni soha. És amelyben mégis megmarad egy biztos

pont: emberi elme, emberi számítás cselekedet, s milyen jó, hogy ezredévek múltjának pora fedi, amelyet akármily igyekezettel is kapargatunk le róla, már semmit sem változtat rajta.

Tengerek és múltak világa. Szabad tere a jelenben el nem érhető világoknak... És mindezeket átöleli az egysejtűektől hozott, s tőlük öröklött érthetetlen és értelmetlen szerelem, amely uralkodik, akár akarom, akár nem!...

Talán, sőt! biztos, hogy ezek az érzések hasítottak át, mint villámcsapás, hogy az elérhető világ is szép!

Mindezek a helyek minden fenéknyalás nélkül elérhetőek; nem kell napokat állni kétségek nyavalyáiban a „kapitalista országok" című, mennyei ajtók előtt, és nem kell Prágába utazni, majd ezer kilométert a bűnös országok nagykövetségeire vízumért.

Felnyílott az elmém. A józan a reális elme: az aklon belül is van szépség! És mennyi-mennyi ágya az álmodozónak.

Mi általában hadonászunk a kezünkkel a tiltott távoli tájak felé. Talán nem is azt szeretjük, ami szép, és igazat hordoz, hanem azt, ami tiltott, amit nem szabad és talán nem is tudunk róla, mennyire elérhető távolban, talán a hónunk alatt van az, amiről ha levakarjuk megátalkodottságunkat, olyan gyönyört, nyújtanak, olyan idők csodálatos világát hozzák el, amiben lelkünk nyugodtan fürödhet, elomolhatnak vágyaink, ha valóban a szépet, az értéket és a lélek ősi mélységeit keressük.

Így kerültünk – kerültem a Duna deltája alatt, a Sinoe partjára könyöklő Histriába.

Utunk, az első út Histria felé feledhetetlen marad. Örökre!

A térképen piros kis csillaggal jelölt hely. Valamiféle turisztikai látványosság. Nem is emlékszerem, mit reméltem tőle. De, a név megakadt lelkem képzeletében: Jászón és Médeia...

Fogalmam se volt, hogy mi lehet ott. Azt, persze, tudtam, hagy nem fog sem Jászón, sem Médeia várni. Úgy, ahogy helyre raktam érzéseimet. Ne érjen csalódás!

De, csalódás volt. Kellemes.

És maga az út! A Kárpátokat elhagyva, az utazó előtt őszintén, mint amikor a táj a lelkét adja, tárul elő a Havasalföld.

A romániai utak és falvak nyomorúságán áthaladva, vagy inkább átküszködve jutottunk el a vágyott, a rejtelmes Histriáig.

Már útközben a hely-megnevezések: a Duna-delta alsó ága, vagyis a Szent György-ág, a Dobrudzsai - síkföld kiugró hegye, Babadag - mind olyan érzéseket keltettek, amelyekben éreztem a csírát, hogy ezek a látványok s élmények valahová felnőnek.

Éreztem, hogy amikor eljön a tél, a januári fagyok kietlenségeivel, van egy út a képzelet számára, ahol nem föltétlen törvény az, hogy csak egy dermedt világ fogadja...

Valahogy olyanképpen voltam vele, mint a. férfi-lélek az szerelemmel: azért szerez otthont, azért épít fészket, hogy ha kalandozik is lelke közben, de a szíve csak egy helyen tud nyugtot és biztonságot magának: azt a helyet, amelyen miként az ősi idők romjai, csak az érett idők multán kérdezi majd meg: hol jártál? hogy éltél? mit láttál, és... jó volt-e kedvesem?...

Azt mondják, van szerelem első látásra. Sőt! van szerelem a vágyakozásra és megálmodásra is. Valakinek bejön, valakinek nem. Nekem bejött.

Aztán volt egy harmadik út is Histriába.
1989 novemberében.

Minálunk, az akkori Csehszlovákiában eléggé szemmel tartották az embereket. Különösen azokat, akiknek valamilyen külföldi kapcsolataik voltak. Eleinte csak az "igazi" külföld irányába fordult a tekintetük, de később már gyanús lett Magyarország is. Erre majd visszatérek. Azt azonban már most le kell írnom, hogy volt egy olyan eset, amikor csak Magyarországra akartam átmenni, de a kötelezően kitöltendő, plussz-úti-információs nyomtatványba úticélként Romániát jelöltem meg, megelőzendő egy, talán még súlyosabb gyanúba esést. Románia valahogy nem került a gyanús országok lajstromára. Pedig hát, ott aztán nyíltan "független", és a Szovjetunióval nem mindenben egyező, abszolút Ceaucescu-politika folyt.

Máig érthetetlen számomra, hogy bár l968-ban. Ceaucescu Romániája nem sietett, és nem is jött a csehszlovák emberarcú szocializmus leverésére, az itthoni leverőkben mégis valamiféle "bőralatti" szimpátia élt irányukban. Valóban: az ember nem tud mit gondolni, és hova tenni ezt az egészet. Tudták egyáltalán hazai pártpolitikusaink, hogy mit akarnak, és főleg, hogy mit csinálnak?

Ám a megtévesztő manőver, bár bántotta és szúrta az ember lelkét, nem volt olyan „tragikus". Legalább rákényszerített, hogy átnézzek Szatmárnémetibe és magamba szívjam az odáig vezető út illatát.

Csengertől a határig ott vannak azok a kedves kis falvak, amelyek olyanok, mint valami nemzetközi repülőtér, kikötő vagy nemzetközi piacok sora, ahová messziről érkeznek és más országba tartanak az emberek. Az út mentén üzletek, söröző̋k, kiskocsmák és büfék a maguk szerény kivitelezésében, egyfajta zagyvaléka volt a szocialista világba tévedett kapitalista piaci eszméknek. Olyasvalami, ami már azért is csábító, mert mifelénk az ilyesmi akkor még elképzelhetetlen volt. Tehát ebben a tekintetben már Magyarország is külföld volt- egyre erősebben.

Nagy öröm ért, amikor az akkor még kitűnően és a színvonalat megkövetelő Nyírbátor-i alkotóházba meghívást kaptam egy teljes hónapra. Kilencvennyolc novemberére. Ösztöndíjjal. Megtisztelve éreztem magamat. Nekünk itt, Felső-Bodrogközben működő festőknek, akik kifelé inkább amatőrök voltunk, mint profik, hiszen nem a festésből, nem művészetből éltünk, hanem inkább belőlünk élt a művészet, egy nagy művészektől is láto-

gatott alkotóházban eltölteni egy teljes hónapot: dicsekedésszamba-menő esemény volt.

Egész ősszel készültem rá.

Hosszú hetekkel előre már össze volt készítve a külön erre az időre vásárolt festék, ecsetek, vásznak, rostlemezek, szögek, kalapács, fogó és istentudja mi... Ha barátaim valamit novemberrel kapcsolatosan említettek, a "fölértékeltség" a "felsőbbrendűség" magaslatáról néző tisztelettel és titokzatossággal közöltem a tényt, hogy én novemberben nem létezek, mert Nyírbátorba vagyok hivatalos az Alkotóházba. Ha jól emlékszem, szinte ma is érzem, hogy nagybetűvel mondtam... Az is lehet, hogy csupa nagybetűvel...

Akkoriban hárman léteztünk.

Szerelmem.

Fiam.

Én.

Ha valakitől elnézést kell kérnem, hogy ezt csak így, a legnagyobb természetességgel írom le, akkor attól elnézést kérek. Elnézést a keresztyén, meg minden másfajta ideológiától, sőt a tényeket soha meg nem értő, és megérteni sem akaró emberi képmutatástól. Elnézést a gerincességnek nevezett kegyetlenségtől, és az egyetlen testrészre nyomorított emberi erkölcstől; a sok fából-vaskarikától, amikkel kultúránk felcicomázta magát, és leginkább csak bohóckodik csörömpölő mezében, ám elvárja, hogy áhitattal és tisztelettel nézzünk fel rá.

Vártuk a novembert. Annál is inkább, mert az volt a tervünk, hogy a hónap első felében leruccanunk Histriába. Megmutatni azt egy harmadiknak, egy kedves szeretett lénynek, akibe - mit kerteljek? - nem csak én voltam szerelmes... Megmutatni neki azt, amit annyit emlegetünk, amit mi már láttunk, s ahol annyi jó világ és emberség fogadott minket; ahol a táj s az idők hatalmas mélysége hagyatékaival nemcsak körül öleltek egykor, de védte is lelkünket, felszínre hozva belőle, ami igazán szép.

Mivelhogy annak idején nyárutón jártunk ott barátainkkal, és az ott tapasztalt augusztus-végi, szeptember eleji klíma az itteni július véginek felelt meg, nyugodtan tervezgettünk magunknak ottani kellemes, ha nem is meleg, de enyhe napokat. Nemcsak tapasztalásunk, de az útikönyv is arra biztatott, amely szerint Dobrudzsában és különösen a tengerparton a januári legalacsonyabb hőmérséklet átlagosan mínusz két fok körül szokott lenni. De hát - hol volt még január?

Istenem! - sóhajtoztunk: egyszer úgy látni viszont a szívünkhöz nőtt és már bennünk ágaskodó, ezeréveket üzenő ión oszlopokat, hogy nem a múló nyár melege hagy bennünk nyomot, a maga múlandóságával, hanem a tárgyilagos, de élvezhető őszidő, amely üzenet lehet a nyárnak is, meg a télnek is.

Az is lett. Szomorúan az lett!...

De arról tán később.

Ám nem tudtunk elindulni a november első, és izgatóan szép felének idejében.

A nyírbátori alkotóház udvarán nyílott a rózsa fittyet hányva a közelítő télnek; a ki tudja mióta rossz udvari vízcsap csurgott, az alattomos télnek se híre, sem - hava nem volt. Nem voltak fagyok, néha eleredt egy rövid eső, de az is inkább nyárias volt. Inkább megszokásból, mintsem szükségből öltöttünk magunkra olykor nagykabátot. A megérzések vak és legtöbb esetben hamis hullámhosszán talán jelzett valami, hogy ez az egész olyan valószínűtlen. Nem csak valami vihar előtti csend?...

Az volt.

Nemcsak a természet rendje, de beleszólt az örök igazság is, hogy ami elromolhat, az el is romlik.

El is romlott. Az autónk. A gyönyörű, az imádott, a meleg huzatú Talbot, amelyre úgy néztünk, mintha még az újnál is újabb lenne, pedig már hét esztendő drangálását viselte. Nem a motorral lett baj. Dehogyis! A szocialista utak jóvoltából a futóművet érte utol a "klímaváltozás"... Tönkrement a gömbtámasz az első kerékfelfüggesztésen. Nem mintha használhatatlan lett volna. Sima úton semmi baj, de hát Romániát ismerve, a sima út volt egyike a "hiánycikkeknek". Na, meg hát nem éppen a szomszéd faluba indultunk.
A szocialista táborban annak idején, sajnos, még egy ilyen tragacs is fényűzésnek és ismeretlen jószágnak bizonyult. Kicserélni csak úgy, hogy fölkeresünk egy szervizt, nem lehetett. Budapestre, ahol minden van és mindent tudnak, oda kellett felutaznunk. Azonban alkatrész ott sem volt. Mindenütt azt a választ kaptuk, hogy hiába is mászkálunk, ebből a típusból az országban, ha négy-öt szaladgál, nem mondanak sokat. A megrendelés hetekbe telhet, és nem lesz olcsó. De van egy lehetőség: le lehet gyárttatni az alkatrészt. Még ilyet! Legyártani?... Számunkra ez valami igen-igen nagy újdonság volt; olyan szokatlan.

Beálltunk valami kis üzem udvarára, ahol tűzzel-vassal valahogy leverték a vacakot az autóról, és - legyártották! Ugyanolyan volt mint az eredeti, csak jó. Ma is hálával gondolok vissza Dr. Bazsó Bélára a Református Konvent egyik osztályvezetőjére, akiben egy nagyszerű embert volt alkalmam megismerni; aki idejét ránk áldozva saját autóján hordozott ide-oda, míg meg nem találtuk a javítási lehetőségeket. Szeretettel és mindmáig ki nem fejezett hálával gondolok anyagi segítségére, és ugyanígy az erdélyi - akkor még menekült "státuszban" élő - amolyan székelyesen mindenes Czirák Pistára, aki a református teológia internátusának karbantartója volt. Az ő székely-ezermesteri eszével és bátorságával cseréltük ki a legyártott alkatrészt. Aztán, amikor megvolt a művelet, nagyot lélegezve, már öreg este, útrakeltünk vissza Nyírbátor felé. Kiérve a nagyvárosi forgalomból nekiiramodtunk, hogy háromnégy órán belül meg is érkezünk. De nem úgy lett.
Szegény járgány, amikor fokoztuk a sebességet, irtózatosan remegni kezdett, annyira, hogy azt hittük, széthullik. Kimondhatatlanul elkeseredtünk. A háromnégy órára tervezett utazásból hat hét lett. Az egyébként nyálas, nedves, de kitűnő úton, amelyen száguldhattunk volna bátran, 50-60 km/órás sebességgel döcögtünk hazafelé. Idegesítettük az utánunk jövőket, akik azt várták, hogy egyszer csak nekiiramodunk, és emiatt nem is igen akartak mellőzni.

Hallottuk a lehúzott ablakon át a megjegyzéseket: "mit parádéznak lépésben ezzel a nagy ezüst-döggel?"...

Valami nem stimmelt az összeszerelésben. Hiába! sem a Pista, az ezermester székely, se mi nem voltunk profi autószerelők. Gőzünk se volt, mi lehet, és milyen mértékű a baj. Keserűségünk egyre nőtt, ha arra gondoltunk, hogy tán egyáltalán el sem tudunk indulni az annyira vágyott Histria felé. Ha meg mégis sikerül, mikor lesz az, és mennyibe fog kerülni? Már így is késünk két hetet, és a szép idő is egyre csúnyul; mostanra már vissza kellett volna jönnünk és még el sem indultunk.

Késő, nagyon késő éjjel érkeztünk meg. Gabi el sem tudta képzelni, hol vagyunk, mi van velünk? Valamikor éjfél után berotyogtunk az udvarba. Egyelőre annak is örültünk, hogy otthon vagyunk. De hát milyen az ember? Egyik bajon túl van, és máris ott motoszkál fejében az másik gondolat, ami újabb kétséget szül. Bizony, csak néhány féldeci hozott nemi feloldódást, a fáradtságtól az enyhe elhülyülés adta alváshoz segítve.

Reggel aztán elvittük az autót egy közeli helybéli szerelőhöz, elmondtuk nyavalyánkat, azt mondta hagyjuk ott az autót és félóra múlva jöjjünk vissza. De mielőtt belékezdene, szeretnénk tudni, mennyibe fog kerülni?
Nyolc-kilencszáz forint.

- Ennyibe?!
- Annyiba. Miért? Sok?...

Egy félóra sem telt el, már mentünk is. Az izgalom nem hagyott nyugton bennünket: hátha tévedett az ipse? Az autó már a kapun kívül állt. Lehet, hogy nem tudott mit kezdeni vele - mondtuk egymásnak.

- Kész?
- Kész.
- Jó?
- Próbálják ki. Vihetik.

Vagy két kilométert leszáguldottunk vele. Csend, sima futás, remegésnek nyoma sincs. Ordítottunk örömünkben. A nyolcszáz helyett ezert adtam neki. Nagyon köszönte, bár nem értette a képünkre kiült hülye vigyort és nagylelkűségünket. Mindegy: értettük.

Délutánra ismét kisütött a nap. Gabi az autót megmosta Milyen szeretettel és meleg vízzel csinálta! Mi Öcsivel egy fantázia Histria-jelvényt szerkesztettünk össze és az autó ajtajára ragasztottuk. Sarga, zöld, fekete színekből ált. Még ma is megvan valahol. Micsoda készülődés volt! Néhány kivételével megvásároltuk az enni-inni valót, útközben majd a többit. Készen álltunk a másnapi indulásra. Csak tartson ki még ez a szép napos idő!

Nem tartott ki.

Borongós reggeli hideg szél. Összerakodtunk és elindultunk. Kéthárom kilométer után elkezdett havazni. Hajdúsámsonban, ahol megálltunk egy bolt előtt, már hatalmas pelyhekben hullott, s egyre erősödő szél kész hóvihart kavart. Nem baj! elhagyjuk ezt a hideg, az északi fagyos lehellet előtt

térdrehulló tájat, és a Kárpátok déli lejtői, a Havasaföld, bizonyára napfénnyel fogad minket. Ott talán még lesz maradéka a nyárnak. Ha ott sem, akkor lenn a tengernél, a Pontos Euxeinosnál, Histriánál, ahol az ókori görögök is megtelepedtek; ahonnan hajóik indultak, s ahová érkeztek, ahol nem fagy be a víz - ott egészen biztosan!

Mentünk, utaztunk, szaladtunk a tél elől. Igyekeztünk győzködni egymást, és persze, önmagunkat: hát hogyne! láttuk nem egyszer, ahogy az ösz közeledtével az ekhósszekeres, nomád oláh-cigányok télre levándorolnak Dobrudzsába, tenger közelébe.

Tudtuk, hiszen nyilvánvaló volt, hogy ott télen, ha nem is meleg, de enyhébb a levegő. A cigány pedig, mint a természet gyermeke, megérzi az idők járását, és odafelé igyekszik, ahol nem fázik annyira.

Egy darabig meg is nyugtatott ez a tudat.

Futottunk a tél elől, de a tél kitartóan futott utánunk, és mindig a nyomunkban volt.

Tervben volt, hogy Kolozsváron megszállunk egy kedves, régi ismerősnél. Zárt lakás fogadott. Már nem élt. Tragikus véget ért. A szomszédjai mondták el: öngyilkos lett. Szegény Edit!...

Még aznap lejutottunk Nagyszebenig. Illetve megálltunk előtte úgy huszonöt kilométerrel egy motel előtt.

Gondoltuk, megmelegszünk és másnap frissen kelve, új erőre és reményre kapva, még tán a nyomunkat kitartóan követő szél is meghunyászkodik majd. Késő, nagyon késő éjszaka. A motel ajtaja zárva.

Nagysokára előjött valaki, kibámult, aztán - elment. Vártuk, hogy mihamar ismét megjelenik. De semmi. Kopogni kezdtünk és egyre erősebben nyomogattuk a talán sosem működött csengő gombját. Végre, tán egy negyedóra múlva megjelent egy, soványnak semmiképpen se mondható alak, és a vendéglátót jellemzőknek minden hiányával - valószínűleg, mert nem értettük, azt kérdezhette, hogy mit akarunk? Egy szót se kellett volna kérdeznie, egy szót se kellett volna mondani, láthatta, hogy mit akarunk. Láthatta az arcunkon a fáradtságot, meg hát, ilyen időtájban, ugyan mit akarhat a vándor?... Mi azonban kézzel-lábbal, némi francia és angol nyelvtudással közöltük vele, hogy: aludni. Megszállni! Mert, mi a nyavalyát akarhat három külföldi turista egy motelben éjfél környékén?'

Várjunk!

Vártunk.

Amikor hosszú percek után ismét visszakacsázott egy másikkal (valószínűleg erősítéssel), végre megnyitotta a mennyország kapuját és beengedett. Előszedett egy, a magyar nyelvet kegyetlenül kerékbetörő alakot, aki által megkérdezte: hogyan kerülünk mi ide? Mondtuk, hogy autóval; ma léptük át a határt, szeretnénk itt meghálni és reggel indulnánk tovább.

Akkor még nem értettük a gyanakvás okát.

Igaz, a határon, nekünk is feltűnően, szemet szúrtunk az illetékes és minden hatalommal felruházott határőröknek, vámtiszteknek, akik igen nagy gond-

dal és mérhetetlen gyanakvással vizsgálták a fényképezőgépet, a filmezőkamerát és a hozzájuk tartozó optikákat, filmanyagot.

- Minek ez? - kérdezték.
- Szeretnénk filmezni.
- Hol? És, egyáltalán - hová megyünk?

Válaszolgattunk: Megyünk le Histriába.

Nem tudta, hol van, és egyáltalán, mi az. A román határőr!... Elmagyaráztuk, hogy a tengernél van, és Romániának, sőt Kelet-Európának is egyik ékessége, és szeretnénk megörökíteni ebben az őszutói időszakban.
Ha magyar állampolgárok vagyunk, biztosan nem engedett volna tovább. De! - csehszlovákok voltunk, még ha magyar vezetéknevekkel is, és fejcsóválva bár, de tovább engedett.

Itt, ebben a motelben, ismét valamiféle, megmagyarázhatatlan, de erős gyanakvást éreztünk irányunkban. Bánta a fene! Nemigen törődtünk lelkivilágukkal, és a gondolataikkal. Szerettünk volna már enni, megmosakodni és ledögleni...

Egy kicsit gyanús volt, hogy az ún. hallba lépve alig melegebb klíma fogadott, mint künn az ajtó előtt. Reméltük, hogy a szobákban majd csak melegebb lesz.

A formalitások megtörténte után, ami abból állott, hogy ott kellett hagynunk az útleveleket: bevonulhattunk a "lakosztályba".

Mit mondjak? Egyszerűen csak annyit, hogy ugyanaz a "hőség" fogadott, mint künn a szabadban, a bejárati ajtó előtt. Mit szaporítsam a szót: a szalámi szelet papírostól odafagyott az asztallaphoz, és - mellőzve minden vízzel való érintkezést, nagykabátban, cipőben, és ami takaró csak található volt a szobában, magunkra csavarva, végül is - elaludtunk...

Még azt a meleget se találtuk, amit esetleg tán a falakban a nyár hagyhatott. Úgy tűnt, még az is elmenekült.

A meleg után való futásunk reményébe egy kis szálka fúródott. Kezdtünk mi is valamiféle értelemben, és valamire célozva - gyanakodni. Ám még mindig a Kárpátoknak ezen, vagyis északi oldalán voltunk.

Reggelre kélve, miután kicsomagoltuk magunkat és, mintegy kibontakoztunk saját ölelésünkből, friss levegőt véve, és némi kaja után, örültünk, amikor újra élvezhettük pár kilométer után az autó-adta meleget. Élveztük, hogy elsuhannak ezek a hideg tájak. Utaztunk.

Nagyszeben gyönyörű város, de mégsem volt kedvünk ott időzni. Mentünk. Zavart az Észak, hívott a - Dél...

Nagyszeben után, nemsokára beér az ember a Déli-Kárpátok hegyóriásainak rengetegébe.

Annyit meséltünk már a velünk utazó, az e tájakat még eddig nem látott édes útitársunknak az Olt folyó érdekes hídjáról, amely nemcsak keresztben, de hosszában is szeli a folyót!... Ím, ott voltunk. Mutattuk a Negoj égbemeredő csúcsát, mutattuk a szakadékokat, a romokat, az alattunk rohanó sebes vizeket, a néha, tán el is túlzott, de azért mégis félelmetes, kőomlásoktól veszélyes útszakaszokat.

A Déli-Kárpátok közepén megálltunk üzemanyagot venni, és egy kicsit, az autón kívül, a szabadban körbebámulni. Nem ért a szél, nem volt dermesztő hideg; csak úgy pulóverben tisztogattuk meg az autón a föltétlenül tisztán tartandó részeket. Reméltük és hittük: itt, és pláne lejjebb még inkább megtörik Észak ereje... Mint valami világutazók, úgy éreztük magunkat, úgy, mint akik nem egy - "mindössze" - másfélezer kilométeres távolságra ruccantak ki, hanem mintha, legalábbis, a kincses Arábiába mentünk volna.

Féltettük a Jányt! Féltettük, akibe – végül is - mindketten szerelmesek voltunk. Ki-ki a maga módján; a maga kora és pozíciója; ki-ki a lelke buzdulása, kételyek között vergődő, el-bolydult álmai racionális és irracionális világával, annak minden gyönyörű és torzult vágyaival... Így egész az érzés, így egész a szerelem, amely egyszer majd a mindenek törvényéhez simulva; engedve az örökkévalóságnak, a mindenekben mindig jelenlévő változásnak és folyamatnak, enged annak is, hogy a kívülállók számára olykor banális élű szerelem megszilárduljon, letompuljon és szeretetté váljon: olyan valamivé, amelyen az ember nem csak széthasítani tudja magát, de - végig is tudjon menni rajta. Így egész, így teljes, amikor magát is képessé téve az önmegtagadásra, visszatalál ahhoz a világhoz, amelyből vétetett, amely magának is része, de amelynek ő is csupán egy része; ahhoz a természethez, amely olyanná tette, amilyen, de amelyet sem másban, sem önmagában sohasem lesz képes megváltoztatni.

Valami nagyszerű és érett csírája volt ez a maradandó szeretetnek, amely megmarad, akár ifjak, akár öregek vagyunk az iránt, akit egyszer a szívünkbe fogadtunk; érdemesnek találva szenvedéseinkre, de társnak is azokban, akikhez, akár így, akár úgy - jó néha visszatérni.

Fájó az embernek visszanézni élete ilyen és olyan szakaszain. Fájó, de ki tudná elválasztani egymástól a csak boldog, és a csak boldogtalan időket?... Féltettük a Jányt. Féltettük, hogy ne fázzon meg jobban, mint ahogy "illik"; ne legyen rosszabb és hitványabb a valóság, mintsem azt az ígéret és reménység különbözősége megengedi...

Szentnek láttunk minden kilométert, minden újabb élményt, mert talán - szent is volt!

Hogy mennyire volt igaz, és mennyire szent, mutatják az évek és mutatják ezek a sorok, amelyek ma már az értelemmel és az emlékezet patinájával védve valósággá értek, és úgy hordozzák magukban a múltat és a jelent, mint a kitört vulkán a majdan szőlőt termő talaját, s az abból kikelő élet élvezhető gyümölcsét.

Folytattuk utunkat Dél felé, át a Kárpátokon, elhagyott pihenő-megállók és árva források mellett. Utaztunk Rimnicu Vilcea, az ősi Kőhalom hatalmas és fönséges vártömege alatt, a sok elolvasott és elfeledett kisebb-nagyobb falvak táblái mellett, míg végül kitárult előttünk a Havasalföld, amely, ha akkor még nem is volt havas... - de hidegnek nagyon hideg volt.

Ahogy végigfutok az eddig leírtakon, úgy nézem, nem is annyira a külső világot tárják elő, hanem inkább a belső történések világát. De oly nehéz különválasztani a már akkor összeforrt belsőnk adta, és a külső valóság nyújtotta

élményeket. Az utazás minden összetevője: történés és képzelet, megélt és meg nem élt dolgok eggyé váltak s bennük már minden előfordulhat, mint a belőlünk szemlélt, hatalmas mindenségben, a lehetőségek idő-terében, ahol mindaz valóság, amit valóságként él meg az ember belső univerzuma. Végre feltűnt a nagyobb városokat jelző, nem tábla, hanem építmény, s annak sem kicsiny, rajta: SIBIU - azaz: Nagyszeben. Hát, a románoknak nincs valami nagy érzékük a nyelv fönségessé tételére, legalábbis ami a megrománosított helységneveket illeti. Ha már annyira hangoztatják "latin" eredetüket, az újrakeresztelt helységnevek egy kicsit több odafigyelést és átgondolást igényel-tek volna. Minden vonalon, de legalábbis a nyelv vonalán. A tolvajokra jellemző kapkodás és trehányság azonban megmutatkozik minden területen.

Mennyire inkább dák-rómaiasabban, latinosabban hangzana, ha a Sibiu után odabiggyesztenek egy "m" betűt. Egész fönségesen nézne ki és hangzana a hatalmas műalkotáson: SIBIUM ... Nem? Én mindenesetre így gondolom. Az a szimpla kis élmény is Szebenhez kötődik, amikor a városközpont, vagyis a centrum után érdeklődtünk, ami elsősorban is latin, és csak aztán nemzetközi szó, hosszas fejtörés után fogta fel az a négy-öt agy, hogy a - csentru-ról van szó...

Nem akarom fölöslegesen szaporítani a szót, de ha a zürjéneknél járnék, akiktől legalább ötezer esztendő választ el nyelvileg bennünket, s el akarnék nekik adni háromszázhúsz pénzért egy alföldi juhszőrt, dögöljek meg, ha nem értenék meg az ősi "chúremszázchuszat"...

Minden népnek van történelme. Megátalkodott bolond az, aki ezt kétségbe akarja vonni. De az is bolond, aki egy olyan történelmet akar nemzetébe sulykolni, amiről se fogalma nincs, amihez semmi emlékezet nem fűzi, és ami – végül is - egész természetével ellenkezik.

Ugyebár, nem származom királyi családból. De, ha nekem bebeszélik már zsenge koromtól, hogy igenis, királyi őseim voltak, lehet, hogy egyszercsak elkezdek magamon fölfedezni olyan "királyi" tulajdonságokat, amikről azt se tudom, micsodák, és kezdek a semmibe fogódzó és a semmibe tartó fogalmak és "alapok" szerint viselkedni, amik egy darabig tán lebegtetnek a nihilben, de aztán elfogy a fantáziám és elmállik az egész "ősi" maszlag, és csak azt tudom adni, dobálni mások felé, ami ebből az egészből jussomként megmarad...

Nem akarok olyan elcsépelt szavakat használni, hogy szeretem a román népet. Igazabb és őszintébb, ha azt mondom, hogy képes vagyok velük együttérezni, képes vagyok valahol őket (nem mindenkit!) megérteni. Tudom értékelni évezredes szabad múltjukat, ami testet öltött valahol a moldva dombok és a havasalföldi rónák tájain. Elzárta őket a Kárpátok hegyóriása attól a világtól, amelynek fenekébe mi, magyarok ezer éve igyekszünk beléomolni, mint valami szentségtartóba... Sokszor gusztustalan az igyekezet, gusztustalanok olykor a szólamok, és az az egész, ahogy csinálják ezt azok, akik csinálják. Majdnem olyan gusztustalan, mint a 19. századi szalatnai vérengzés...

Hogy az mi volt, annak elbeszéléséhez nem ez az írás illetékes, hanem a korabeli leírások, a közös történelemnek azon lapjai, amelyek szinte szemtanúként merednek máig is rettentően fájva az egyazon hazában és közös sorsban szenvedő, két, önmagától is elszakadt nép egyikének (bizony!) brutalitásában, mert ne szépítsük a dolgokat: akkor 1848-ban a román nemzet erdélyi része azt se tudta, hogy milyen fajhoz tartozik, csupán az egyazon nemzet-okosai tanácsára cselekedtek; akik egy eszement eszme bűvöletében valakiken bosszút akartak állni. Arra, persze, nem gondoltak, hogy az évszázados keserűséget okozók maguk sem tudták, hogy románok-e vagy magyarok. Nem is tudhatták: máig is oly kevesen tudják...

De mondom: mindezeken túl és mindezek mellett Románia akkor a mi szemünkben egy, aránylag szabad országot képviselt. Olyat, amelynek vezetői, vagyis inkább a főcsászára nemet tudott mondani egy világbirodalom "javallatára". Ez önmagában elég volt az akkor behályogosodott, másat látni akaró szemnek és szellemnek. Nem számított, hogy a "traiascát" hússzor láttuk az út mentén két kilométeren át!... Nem számított: úgy vettük, mint valami kabarét, amin nemcsak röhögni lehet, de röhögni is kell. Románia nekünk egy olyan nagyszerű idétlenség volt, amit végül is, nem tudtunk hová rakni, de nem is foglalkoztatott túlságosan, hiszen egészen másért mentünk arrafelé. Olyan exotikusnak tűnő élmények hatottak ránk, mint - például az útjelző táblák... Hát, hogyisne tűnne exotikusnak pár Felső-Bodrogköz-i ember számára, aki előtt még a saját nyelvtestvérei, vérrokonai külföldieknek, idegen országbelieknek számítanak, olyan városnevek a táblákon, hogy: erre van ISTANBUL, arra SOFIA, amarra meg ALEXANDRIA... Ennyi, meg ennyi kilométerre!... Egy kis csalódás ért, amikor rájöttünk, hogy az Alexandria nem az egyiptomit jelentette. De, akkor is!... Hisz már az is elég volt, amikor Vaja irányába letérve, a Nyíregyháza-Vásárosnamény-i főútról meglátttuk az óriási zöld táblát, amely SATU MARE felé mutatta az irányt. Ezt, tudom, nem sokan értik meg, de a meghatódottságtól már ott majdnem összepisiltük magunkat...

Szóval, így indultunk világlátó utunkra; lelkünkből ilyen képet vetített vissza a vágyódó képzelet mindennél nagyszerűbbet teremteni képes, elvonzó ereje.

A folyó neve, amelynél megálltunk: Arges, valahonnan az ókor távolából, a görög-római-trák világból köszönt felénk. ARGES... ARGÉS...Már csak kiejteni is olyan érzés volt, amit összehasonlítani semmivel sem lehet. Máig sem tudom, mit jelent. Nem néztem utána, de mindegy: "ész-re" végződik és nem ciulra, meg akár-milyen -ul és -pul-ra... Nemes, patinás, hogy azt ne mondjam: "koinés", szent és fennkölt görög hangzása van.

Itt szúr belém egy kicsiny tüske a földrajzi nevek ilyen-olyan "átnyelvesítése" kapcsán. Nézem a harmincas években kiadott magyar "Történelmi Atlasz"-t, és nem értem, miért kellett az Arges nevét Argyas-ra magyarítani? Valóban éltek ott magyarok, akiknek a görög névnél értelmesebb volt Argyast mondani? Az mit jelent? Egyszóval vannak tudósok mindkét oldalon... Nekem mindenesetre az Arges többet mond.

Igaz, a partján való sátorban lakozás, még ha csak egy éjszaka is, nem annyira fönséges. Szúnyogok hada lepi el az embert, ami fölöttébb kellemetlen. A kényelmes házi heverőn buzgóbb álmodozás esik az ókori időkről. Persze, akkor novemberben nem álltunk meg sátorozni, csak pár perces megállóval a hídon emlékeztünk vissza és onnan találgattuk, hol állhatott annakidején a sátrunk. Mert mi már jártunk errefelé pár évvel ezelőtt.

Aztán Kelet felé fordul az út, és egy merőben más világ kezdődik. Azt mondanám, hogy Ázsia, de nem teljesen az, hanem valami keveréke egyfajta időtlenségnek. Lelkében is merően más az a táj.

Más dallamokat fúj a nyárfák végtelenbe vesző sorának a lombjain zenévé lényegülő szél. A Turáni puszták előszobája ez. Itt gyülekezve, innen indultak a hunok, itt szervezkedtek az avarok, a honfoglaló magyarok déli ága és utánuk négyszáz után a megtelepedett magyarság által oly nagyon pogánynak tartott kunok, akik bizony csalódtak a nagy magyar testvérben. Pedig sok minden másképp alakult volna, ha bizonyos vallási ideológiákat félre tesznek és arra figyeltek volna, hogy akkor mi a legfontosabb cél, vagyis a megmaradásra. Nem csak egy újabb keleti "testvér" ellen, de a nyugat szép csöndesen beszivárgó, savként majdan mindent elrágó alattomossága ellen.

Mint azóta is annyiszor, de inkább még – mindig!
Nem jó beléveszni egy ilyen utazás során nemzeti múltunk keserves emlékeibe, mert akkor igen hideg volt a Havasalföld. A jegenyéken még ott voltak a levelek, de a sarkunkban loholó tél olykor minket is megelőzve, már előre befagyasztotta minden addig élt és elképzelt utazó reményeinket.
Alkonyattájt megálltunk a végtelen síkság végtelenbe vesző útja mentén egy, a turisták és vándoroknak szánt menhelye mellett. Fából készült nyitott kis pavilon, benne asztallal, lócákkal, mellette kerekes kúttal. Igen hideg víz volt benne! Csak nagy nehezen tudtuk a kis gázrezsón ehetőre fölmelegíteni a konzer-vet, melynek energiájával még aznap Slobozián át Hisztriáig szerettünk volna lejutni.

Útközben valami egyenruhába öltöztetett fegyveres majmok állítottak meg, nem tudjuk miért? Bizonyára az volt a feladatuk, meg nekik is ahhoz volt kedvük. Úgy látszik, mindenhez jogot kaptak, meg unatkoztak is, mert beleturkáltak csomagjainkba, valamit kerestek. Végül, hogy nem találták, azt mondták, nekik cigaretta kell. Adjunk! Próbáltuk bebeszélni, hogy nekünk nincs annyi ciga-rettánk, hogy osztogassuk. Az nem számít, viszont nekik van "pistolettájuk". Azt láttuk, és elképzeltük azt is, hogy azon a végtelen sztyeppén, még akár használhatják is. Ami cigi-készletünkből kilátszott, hát - odaadtuk. Elengedtek. Különben abszolút primitív ábrázatuk többször visszarémlett, ha olykor a TV képernyőjén a hazafiasságtól és nemes eszméktől elbárgyult honfitársaikat láttam a forradalmukat követő időkben Marosvásárhelyen, meg egyebütt. Azokat, akik valamiféle eszme-rongyba burkolva egy doboz bagóért akár pistollettázni is képesek.

Az ilyetén rendben tartott Romániát elhagyva, békésebb, ill. "vadabb" tájakra érkeztünk az éj kellős közepén. Nem láthattuk a Babadag síkságból kiugró kopár hegyeit, de nem zaklatott semmi államvédelmi hatóság. Nem

sejtettük, hogy azokban a napokban már Csehszlovákiában is mocorog valami, és hogy ez az egykor ismeretlen, és most szabadjára engedett ellenőrzési hisztéria valószínűleg otthonról eredeztethető. A fénytelen falvak "látványa" ismerős volt, de talán már jól is esett, hiszen nyugalomra vágytunk abban az értelemben főleg, hogy nyugodtan szerettük volna látni azt, amit nem is láthattunk.

Constancát alig érintve jutottunk el végül is az áhított Histriába. A közbeeső falvak, kis települések nevei ma is itt élnek és visszhangozzák emlékeinket: Tariverde, Sacele, meg még vagy kettő, s végül: Cetatea Histria...
Éjfél környékén, de inkább utána, hosszú, kétoldalt jegenyesorral szegélyezett út.

Itt szünetet kell tartanom, legalábbis itt belül magamban, átvizsgálva az emlékezésen át megrezdülő érzéseket. Nem mindegy, hogyan mondjuk el az első benyomást, azt, amelyben, végül is minden benne van. Az igazi valóság, a lényeg talán nem is a cél helyén, hanem a küszöb előtt van, de még inkább az odáig vezető útban.

Sötét volt. Valahol - csak így tudom mondani: valahol egy lámpa égett. Oszlopon, vagy valamin. Kutyaugatás. Hideg holdfény. A holdfényen túl magas falak sötét árnya. Igen, azok ott Histria falai. Amikor utoljára láttam, meleg volt, most pedig véralvasztó hideg. A kettő, nem ugyanaz! Nem az ilyen Histriáért jöttünk... Ebben a hidegben egyáltalán mi lehet itt szép? Egyáltalán, ilyenkor Histria, Histria-é? Hol vannak a nagytestű békák az édesvizű Sinoe öböl nádas partjain? Mit találunk abból, amit emlékeink szépsége Valakinek átadni akart? Csalódás-e az egész, vagy tévedés? Önmagunk álmainak és az azokból táplált mások álminak a becsapása? Mi másat, egészen másat ígértünk... Mi a tél elől futottunk ide le, ahol az oly sokszor átböngészett útikönyv januárban mindössze mínusz 2 fokot jelez. És hol van még január? November van még csak...

Már arra sem emlékszem, hogy a sápadt lámpafénynél találkoztunk-e valakivel; volt-e őr, s mit mondott...

Leparkoltunk valahol és egy hosszú, tákolt drótkerítés mentén elindultunk valami rést keresni, amelyen át bejuthatunk - HISTRIÁBA. Histria falai alá, ahol az öböl édes vize nyaldossa a partot, a part mentén évszázadok óta beomló városfal köveit, amelyeken még halványan föllelhető az egykori mesterek keze által készített díszítőelemek nyomai.

A kerítés mentén lejutottunk az öböl vizével övezett omlatag városfalak alá. A nagy hideg ellenére nem volt befagyva. Szelíden hullámzott a Sínoe vize a partig, a lábunkhoz vezetve a Hold hideg, ezüstösen és bágyadtan ragyogó képét.
Egyetlen szívhez szóló emlék: álltunk a falak tövében, soha nem tudom meg, ki mire gondolt, arra sem emlékszem, hogy én mire gondoltam, csak néztük a vizet, a vízen úszó holdfény-ösvényt, és sírtunk.
SÍRTUNK! Mindhárman hangtalan zokogással, lelkünknek tán abból a mélységéből, amelynek örökre sötét, és kifürkészhetetlen a világa, és amely csak azért lett, hogy örökre a miénk legyen!...

Amit az a gyötrelmesen szép pillanat adott, abban igen sok minden volt. Abban benne volt egy valamiféle múlt, egy mindmáig tartó jelen, és - csak az Úristen a megmondhatója, hogy milyenfajta - jövő...
Aludni, természetesen, az autóban aludtunk. Ó, édes, meleg TALBOT... A nosztalgikus, de most rideg világban az volt az egyetlen hely, ahol kb. négy köbméter meleget képesek voltunk teremteni. Kettő hátul, teljes öltözetben, egy pedig ugyanúgy öltözve, a két első ülésen keresztben aludt. Az "első" ember dolga volt, hogy amikor a hideg és a gémberedés fölébresztette, begyújtsa a motort és kis idő múltán - fűtsön.

De, azért így is megvirradt.

A tiszta égbolt adta napkeltének gyönyörűnek kellett volna lennie, aminthogy, bizonyára az is volt. De mi csak a hideget éreztük. Régebbi, nyári ittlétünk alkalmával hogy lestük a napkeltét, a messzeséget, hogy meleg színeit tudjuk fotózni!

A Sinoe-öblöt a távolból csak alig-alig látható, a vízből talán két méterre kiemelkedő földnyelv választja el a hosszú kilométereken át a nyílt tengertől. Nagyon szűk az a vízkapu, amely a tengerrel összeköti. Ezért is szerepel a térképek többségén úgy, mint - tó. Igaz, tószerűségéhez hozzájárul az is, hogy vize édesvíz, amely Duna deltájának törvényszerűsége, hiszen a hatalmas folyam hat-tíz kilométeres körzetben elédesíti a tenger vizét. Az öböl belső partjait nád és egyéb édesvízi növény uralja, vizében pedig sajátságos halfajok élnek, a nád között pedig tenyérnagyságú, valóban óriási békák. Akkor, persze, és természetesen - egyet sem láttunk, édes útitársunk nagy megelégedésére...

Az öböl vizének színe is elüt a nyílt tengerétől, amely tenger, igaz a "fekete" névre hallgat, de vize ugyanolyan kék, mint a világ bármelyik tengeréé. Az öböl vize azonban halványzöldes, aminek elsődleges oka a sekélysége. Két kilométert is lehet haladni befelé anélkül, hogy hason túl érne a víz. Alja iszapos, és nagyon sok az édesvízi kagyló benne. Partját föveny és kisebb, nagyobb folyamkavics borítja, amelyeket simára csiszolt az évezredes hullámzás. A simára csiszolt kövek között pedig rengeteg az egykori díszes városfalak omladékából származó tégla- és egyéb építőanyag törmeléke, amelyek közt - mint már említém - olykor faragott minták is találhatók.
A szelíd partok vonulatát néha egy- vagy kisebb csoportokban összeverődött sziklatömeg bontja meg, amelyek közt kedvesen, mint valami szelíd hegyi patak - csobog a víz.

Nyáron a vízben bóklászót egy-egy vízisikló puszija rémíti meg, vagy csak annyi, hogy elsiklik a lábunk között. Különben, és - természetesen - nem veszélyesek. Az öböl vizében él még egy halfajta, amely kb. a mi törpeharcsáink nagyságának felel meg, de: koromfekete és borzalmas ábrázatja van szegénynek... De az ember iránt nagyon bizalmas.

Ha az ember megáll a parton, a tekintete, mint általában: a távolságot kutatja. Talán semmi a világon nem képes olyan fájón-édes vágyakat ébreszteni, mint a tenger, és a - szerelem!... A tenger, amely a Földön élő, mindenféle korlátok közé kényszerített ember számára egyenlő a végtelenséggel.

Emlékszem gyermekkoromra, majdan pedig a minden nyűgtől és megkötöttségtől szabadulni akaró; a maga sem tudja, hova vágyó, az ismeretlen messzeséget álmodó, lélekben szertelen ifjú éveimre. Nem, mintha a szertelenség azóta a múlt fogalmává lett volna! Akkor is a tenger, és az azon túl létező, ismeretlen világ volt, ami a lét teljességével magával tudott ragadni; az álmok sokszor zagyva világába pókhálózva értelmemet és egész gondolatvilágomat.

Elég hamar különbséget tudtam tenni víz, és - víz között...

A tavakat szépeknek, romantikusaknak találtam, afféle festményre kívánkozó dolgoknak. De, a tavak partjait, aránylag könnyűszerrel körbe lehetett járni. A tavak, számomra holt vizeket jelentettek, akik elszakadtak attól a hatalmas őstől, amit a tengerek jelentenek.

Szimpatikusabbak voltak a folyók, mert a folyók köldökzsinór voltak a Tenger- Isten és a belőle származó minden víz között.

Annakidején, meleg nyári napokon, strandidőben üldögéltem a Tisza parton, és félig a vízben. Iskolás tudományom révén elképzeltem, hogy ott, ahol, és amint ülök, én tulajdonképpen össze vagyok kötve a folyó vize által azokkal a távoli partokkal, világokkal, amelyek számomra oly elérhetetlenül messze vannak. Elképzeltem, hogy az a kis izzadtság- test-nedv, amely rólam belékeveredik a Tisza vizébe, ha csak az atomok maradékaiban is, de lejut a Dunán át a Fekete tengerbe, s onnan, akár az óceánok partjaira, ahol a hullámok kivetik a partra, és eljut belőlem valami oda abba a távoli világba, ahová ebben az életben talán sohasem juthatok el.

Talán még ezek az érzések is átjártak rajtam, amikor az élet ajándékaképpen megállhattam a végtelenbe vesző vizek partján, és képzeletem nem csak az általam ismert időket hozta elém, de a történelem óceán-idején előtűntek a vándorkereskedők gályái, azok a tipikus mediterrán hajók, amelyekhez annyi sok legendába és mesébe magasztosult történet fűződik...

Ó, Histria partjainak a tövében, a Sinoe partján hogyisne jöttek volna elő a víz és az idő okeánoszai.

Mindezt pedig gyorsan és türelmetlenül akartam átadni valakinek, akiről hittem, hogy elfogadja, mert szíve mélyén az övé is, talán olyan régen, amire nem is emlékezhet. Odaadni a tenger-érzést, amelyet a szeretet fogalmával párosított az emberi gondolkodás legkülönfélébb kultúrája, de amelynek legmagasztosabb pillanata mindig az volt, ha annak tudta átadni, akit szeretett. Szinte vártam, hogy valahol az eget és a vizet elválasztó leheletnyi csíkon túl feltűnik valami halvány pontocska, amely hajóvá nő, és a falak közelébe érve odakiáltanak: Khairété!... Eiréné soi!... És a falak mögött megjelennek a zsinóros-sarus férfiak, a sűrű redőnyű, peploszos lányok, asszonyok, pucér kar-jaikat magasra emelve integetnek az érkezőket üdvözölve. Szinte vártam, hogy odaérkezik hosszú útjáról az Argosz, és talán maga Jászón lép ki karján kedvesével, Médeiával... Miért is ne! hiszen ez a Pontos Eixeinos! Test és időatomtöredékeiket ez a hatalmas víz itt viseli magában; hiszen az időnek sincs talán akkora ereje, amely kipusztíthatná belőle!...

De nem jöttek.

A távolban láttunk ugyan pontokat, de azok a kagylószedők csónakjai voltak. Mi pedig a jelenvalóság hideglelésével fáztunk. Hogy mennyire volt hideg és mennyire fáztunk, azt a partot szegélyező jégréteg látványa mondhatná el leghívebben. Néhány perc után vissza tértünk a parkolóhelyünkre. Egy hozzánk ténfergő kis kutya állított meg, amely nálunknál is jobban fázott. Gabi karjaiba emelte, és simogattuk reszkető kis testét, közben kerülve a reménység vágyakozásával ránk tekintő szemeit. Nem volt arra lehetőség, hogy elvigyük magunkkal. Hová is vihettük volna? A saját hontalanságunkba? A térben, időben, álmainkban állandóan vándorló világunkba? Simogattuk, jóllakattuk, és - az isteni gondviselésben halványan reménykedve, de inkább önmagunk tehetetlenségét igazolva hagytuk később sorsára, mint annyi sokszor, annyi másat is...

Ilyen íztelen hangulatban fogyasztottuk el a félig fagyott reggelit, amely holmi vajaskenyérből, pár szelet szalámiból és "meleg" kakaóból állott. A mosogatás vége a forró víz ellenére, már félig fagyottban történt... Közben vakarództunk. Mindenki azon a helyen, ahol néki viszketett...

A novemberi világos, ámbár erőtelen napfény még a fantáziánkkal is játszott. Még reménykedtünk is: talán csak hamar átfutó időjárás-szeszély ez a hideg. Talán még meleg is lesz. De nem lett. A fény mégis színeket varázsolt a tájra. Ha valami meleg szobának az ablakából néztük volna, még nyáriasnak is tűnt volna a látvány. Hiszen a növényeket csak éppen megkapta a hirtelen fagy, különben, mert ha egy kissé kókadtan is, de megszokott színüket mutatták, azt a szerényen pompázó színt, amely ott, akkor az évnek abban a szakában természetes. Persze, "normális" időjárási viszonyok között.

Ha fagyoskodva is, mégiscsak láttuk a kövek, az omladékok színeit, a fény és árnyék ugyanúgy játszott, mint máskor; a tenger vize, ha haragosabbnak is tűnt, ugyanúgy kiemelte és hangsúlyozta az amúgy is kiáltó színű vízmenti sziklákat.

Elindultunk hát újra fölfedezni Histriát. Megnézni minden követ, megkeresni a néhány évvel azelőtt eldugott sörösüveget, amelyet utolsó nyári kirándulásunk alkalmával hagytunk ott barátainkkal. Megtaláltuk. Elindultunk kutakodni, kapirgálni az évezredes omladékokban, az oszlopcsonkok tövében, a málladékokban, ahol annyi aprócska diribdarab ősi mütyür került az ember ujjai közé. Egyikünk se volt fantáziátlan ember, tehát szinte életre keltek az emberek is, azok, akik mindezt akkori teljességükben használták és éltek velük. Itt őrizzük azóta is a földbe szúrható amfórák maradványait, a mécsesek szolidan díszített darabkáit, s valahányszor rátéved a pillantás, a lélek mindannyiszor elrévedezik azon a múlton, amely olyan kedvesnek tűnik, bár tudjuk, hogy annak a kornak is megvolt a maga nyomora. Aranykor... Valami, ami tán csak a képzeletünkben él, de amely nem volt tán soha...

Ma is látom Gabi kapirgáló ujjait, szinte a mozdulatokban érthető gondolatait: ez jó, ez érdekes, ez meg - minek?... Mily beszédes tud lenni a kéz! Nemhiába alapkövetelmény a képzőművészetben az arcnak és a kéznek a természethű megjelenítése! Életünk rezdüléseit és érzelem-barázdáit hordozzák magukban.

Végigmentünk a hatalmas, simára csiszolódott kövekkel borított utcákon, megsimogattuk a falak, a boltívek maradványait... Le és föl járkáltunk az ősi lépcsőkön, megcsodálva az ókori ember padlófűtéses komfortját. Mondtuk is: nem kéne befűteni?... Találgattuk, mi minden zajlott a kisebb-nagyobb helységekben annakidején; a máig is épen maradt mozaikpadlón milyen léptek suhantak, vagy milyen táncot lejtettek?...

Az egyik fal megmaradt vakolatába belékarcolva máig is ott van egy női név: talán valakinek a szerelméé... Hol vannak már! De a szeretett nő neve ma is meg van és üzeni, hogy valamikor - ő is élt, ő is volt! Talán, lehet, csak ideig-óráig, boldog is volt...

Mint azóta is a - szerelmesek...

Testi, lelki bolyongásaink végén meglátogattuk a Histriai Ásatási Múzeumot. Modern épület, amely bizonyos értelemben az antika egyszerűségét is szeretné hordozni magán. Nem az én dolgom eldönteni, hogy ez mennyire sikerült. A Múzeumtól a "Cetateába" vezető út, amikor a feltárás megindult és a lehetőség adta körülmények engedték, valóban szép lehetett. Ma már kültéri, összetört vitrinek sora szegélyezi csupán, amelyekben a hatalmas gabona- és liszttároló edények a felgyorsult múlandóság szomorú tényei alatt küzdenek egyre kevesebb eséllyel az idő ellen. Tizenhárom évvel ottlétünk után nem tudom, ma hogyan néz ki az imádott Histria, de ha későbbi, és rövidebb romániai kirándulásainkra gondolok, csak pesszimista tudok lenni. Valami megfogalmazhatatlan rendetlenséget, az értékek iránti érzéketlenséget, és mint mindenütt - a haszonhajhászást, a közdolgok irányában a maximális hanyagságot, nemtörődömséget és a mások becsapását tapasztaltam. Ilyen felfogású közösségben (hadd ne mondjam: nép társadalmában), az igazi értékeknek csak a pusztulás sorsa juthat. Hányszor elmélkedtünk később azon, hogy ha mindez egy kulturáltabb, magára valamit is adó államban lenne, micsoda értéket képviselne! Például Magyarországon, szinte elszédülnének ekkora kincstől...

Elnéztük a magyarországi ókori városemlékeket. Aquincum, Gorsium, Savaria, Sopianae, és a többiek: micsoda munkával kotorták elő a régi városok nagyon-nagyon szerény alapjait és rakták rá az "ó-újat"! Megbecsülik, dicsekednek vélük. Parkokat, védelmi övezetet létesítenek köröttük; nem a legolcsóbb belépési díjért mutogatják azt a kemény munkával kiművelt "izécskét", amihez képest Histria egymagában egy, úgymond - élő antik világ!...

Sem erkölcsi, se más jogom nincsen ahhoz, hogy egy nép fölött ítélkezzem, vagy akár csak minősítsem. De, félretéve minden széptevést és buta illendőséget, ki kell mondani: nem minden nemzet, nem minden nép méltó arra a kincsre, amit akár a természet, akár pedig a természetétől mindmáig idegen kultúrák történelme véletlenül kezére játszott, vagy - mások által ráerőszakolt...

Valahogy így vagyunk ezzel Románia esetében is, mert még tudnék néhány államot említeni. Olykor azért drága az emberiség alapvető kincse, a kultúra, mert olyanok birtokában, olyanok örökölték, akik azzal teszik értékké, hogy - veszni hagyják. Aztán már nem is a kultúra megléte az érték, hanem a még lehetséges megmentésére költött pénz, a munka, a küszködés. Az ép elmének milyen véleménye lehet ugyan az ilyetén megnyilvánuló emberiségről? Milyen véleménye lehet, ha képes önvizsgálatot tartani - önmagáról? Nem új, amikor azt mondom: a dolgok értéke akkor lesz nyilvánvalóvá, amikor már - nincs! És hány ilyen kort ért már meg az emberiség?! Megélhet még akár százennyit, de nem fog tanulni belőle sohasem. Ilyen értelemben az ember semmit se fejlődött.

Kell a múlandóság misztikuma... Kell, hogy a dolgok felett érezzük a távolító idő hatalmát; kell, hogy az idő az egykor lett dolgok értékét az elérhetetlenség távolába vonzzák, hiszen testi és lelki mivoltunk egyaránt "igényli" a veszendőségen túli újraélést... De, minek ezt hanyagsággal, szinte (mondjam, hogy tervezett?) trehány, lélekkel siettetni?!

Mentünk, hát megnézni a "MUSEUL"-t.

Az épület előtt ókori, a görög kolonizáció korától a bizánci korig terjedő idők hatalmas kőtáblái. Rajtuk a görög írásmód legkülönfélébb változatai. Némelyiken már a "kirillika" és a "glagolika" előhatásai. Az ógörög ∑-át néhol a későbbi orosz írásmódból ismert "C" váltja fel. Igen: már látszik a későbbi, a Bizáncból Kiev és Moszkva felé tartó útvonal, amelyen menekült a megkövült vallási szellemiség, az orthodoxia, ahol kitűnő talajra lelt a magát megvalósítani akaró orosz kultúrában. Volt bennük valami közös lelkület: megtalálta a zsák a foltját...

Tudjuk, a keresztyénség hatalmi harcában a pápa kerekedett felül. De a konstantinápolyi pátriárka egészen a 20. századig tartotta magát; jelentéktelen jelentőségében ugyanolyan álomvilágban élve, mint az ősrégi és közelmúlti Moszkva, amely azt képzelte, hogy ő a világ előmenetelének és igazának egyetlen letéteményese, indikátora, mirákuluma, szóval: az Igazság Igazsága... Pravoszlavja...

Tipikus, a végveszélyben, a hunok zaklatásában és a tőlük való félelemben fogant teológiai, filozófiai, majd a nagy általánosságba átvetített gondolkodásmód. Mindez, persze, olykor nagyszerű eszméket is hordozott magában, de a környező világ tökön-paszulyon átgázoló "kultúrájától" függetlenül, földrajzilag is elszigetelt térségben és sajátos szellemiségben ment végbe.

Ha már ennyire elkalandoztam, hadd tegyem ide, hogy igen: az orosz-bizánci lelkület a maga 20. századi kommunizmusának egyébként nagyszerű eszméjével azért nem tudott mindent elsöprő világeszmévé válni, mert valahol a mélyben a menekülő bizánci szellemet, a térben pedig a végtelenség magába visszaforduló határtalanság eszméjét akarta megvalósítani. Szív és ész, nehezen fér meg egy mulatóhelyen egymással...

A Bizáncból átmenekedett örökkévalóság, a szív - valóban az érzelmek fogalmaival minősíthető szférákban léteztek, ugyanúgy, mint a sokat emlegetett, mindig a perifériákon közlekedő, de igazából puha (vagy inkább tunya?),

érzéki, és végülis senkinek rosszat nem akaró: végtelen térségein mindenkit hellyel kínáló orosz néplélek. Ismétlem: orosz nép-lélek! Nem hercegek, nem ilyen és olyan, meg mindenféle politikusok!...

Nehezen jutottunk be a múzeumba. De, bejutottunk.
Tudjuk, az élet legkomolyabb pillanatai se mentesek a legmélyebb humortól. Ezt csak azért mondom, mert a belépőjegy három üveg Sírava-sör és két kicsiny fiola hajsampon volt. Made in Czechoslovakia, és azon belül is valami "Palma" Slovenské Nové Mesto-i állami cég. Hadd csináljak reklámot...
Na, és? Szerintem jó gyártmány volt. Ugyanolyan, mint a mai mondjuk - csupa nagybetűs IZÉ... Az egészben pedig az az érdekes, hogy ez fizetőeszköz volt! ...
Hatalmas üveg ajtó, ahogy az egy nem mindennapi múzeumhoz dukál. Előcsarnok, kábé hétszer hét méteres, plusz nyolc méter magas. Előttünk hétszer nyolc méterben Nicolea Ceaucescu színes fényképe, nagyjából, amikor huszon-harminc éves lehetett. Mosolyog azzal az isteni fensőbbséggel, amivel csak alattvalókra mosolyogni lehet... Uram, Atyám! Histria, és - Ceaucescu...

Mindenféle írásjel...

Mindegy.

Túlléptünk ezen a kultúrproblémán.

A múzeum mérhetetlenül gazdag gyűjteménnyel rendelkezik. A görög világ terjeszkedésének időszakától a Bizánc végét jelző évszámokig minden kor, mindenfajta tárgyi emlékei megtalálhatók. Ez nem mese: kibeszélhetetlen a múzeum gyűjtemény anyaga. Eszem ágában sincs, még csak részleteiben is bemutatni. Vannak dolgok, amiket látni kell. Ez a múzeum is azok közé tartozik. Van azonban, vagy legalábbis akkor volt - egy sajátossága: a látogató, úgyszólván, azt vihetett el onnan, amit akart. Illetve: azt nem vitt el, amit erkölcsi magatartása nem engedett...

Mi vagy nagyon hülyék voltunk, vagy nagyon magas erkölcsi magatartással rendelkeztünk... Ahogy elnéztük a néhol hiányzó tárgyak címkéit, az a sejtésünk támadt, hogy nem mindenki volt olyan, amilyenek mi voltunk...

Ez a tény azonban kissé zavaros, és nem minden esetben a román társadalmat, illetve múzeumlátogatókat minősíti, mert - ha ritkán is - de nyugat-európai rendszámú autókat is láttunk...

Gondolja mindenki azt, amit akar!...

Végigmentünk még a parton. Távolabb a romvárostól, az alacsony partot lágyan csobogva nyaldosta a víz. Csak a náddal szegélyezett részeken volt jég, ahová a nap sugarai nem értek el. A távolban a sekély vízben pelikánok százai halásztak, s néha nagyon halkan felénk hozta a szél sajátságos hangjukat. Végigjártuk még egyszer az utcákat, közben filmezve, és sok-sok diaképet készítve. Újra elhelyeztünk egy üveget a régi rejtekben: hátha visszatérünk még, legyen újra mit megtalálnunk...

Aztán elindultunk még délebbre fordítva szekerünk rúdját, le Bulgária felé, újra csak abban reménykedve: hátha ott melegebb vidék fogad majd bennünket...

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ, AMELY EGYBEN UTÓSZÓ IS 5
HASZNÁLATI UTASÍTÁS VERSEIMHEZ 7

TE LÁTTAD URAMA SZERELMET **9**

TE LÁTTAD 10
LEVÉL EGY KIHANTOLT SÍRBÓL 11
ÉJJEL 14
KI HALLOTTA 15
OLYAN VOLT az utca 16
RÉGI VERS 17
CSAK 19
Most kérlek 20
HOL VAN OLYKOR 21
KERESTELEK, az ablakon 22
ÉNEKEK ÉNEKE 23
VÁRTALAK 25
ŐSZ ELÉ 26
SZEPTEMBERI ÉJ 29
BÁNTÁS 30
AMIKOR MÁR 31
ÁLMATLAN ÉJJELEK 32
TIZENEGYTIZENEGY 33
SZERETNÉK 34
SZOMORÚ SZERELMES VERS 35
MINDEN PERCET 36

MINDENNAPI ZSOLTÁR **37**

UGYE, URAM... 38
POGÁNY IMÁDSÁG 39
KEZEIMMEL 40
OLY SOK FONTOS DOLOG VAN 42
NÁLUNK NÉLKÜL 43
ANYÁMNAK A VÉGTELENBE 44
JÓ LENNE 46
SZÍNEKRE SZAVAKRA BONTVA 48
KI AZ ISTEN KI AZ EMBER? 49
NOÉ 50
A V E 52
A SZILASI TEMETŐBEN 54
EGY SZÜLETÉSNAPRA 55
NYÍRBÁTOR 56
TALÁN VÁD 58
TÉLESTI SÉTÁN 59
KÉSŐ ŐSZI VERS VAJÁNAK 60
TRAGÉDIA 61
MINDIG KÉSZEN 62

TÉL ÉS TAVASZ KÖZÖTT I. 64
KÖNYÖRGŐ MENEKÜLÉS 65
EGY ÚT EMLÉKE 66
NYÁRKÖSZÖNTŐ 67
A PALÁNK VÉGÉN 68
AKI VÉD 69
NEM ADTAM 70
MESE 71
FIAMNAK 73
TÉL ÉS TAVASZ KÖZÖTT II. 74
TÉLI CSEPPEKEN 75
SZÉP HAZÁMBÓL 76
SALVADOR DALI 78
KERESZTELŐ 79
ARANYOSAPÁTI 81
KAVICS-VERS 85
CÍM NÉLKÜL 87
KÍVÁNOM 91
CSARODA 94
ILDINEK - IGORNAK - ÖCSINEK - LIVINEK: ADOTT ÉS VÉLT MINDEN GYERMEKIMNEK 95
GYERMEKKOROM 96
AZ ÁLLATOK 97
HALÁL 100
HA ÉN... 102
PAX ULTIMA 103
FÖLDSZERELEM 104
HAZA 105
AZ UTOLSÓ KŐIG SZERETÜNK 107
JUHÁSZ GYULA 108
FÉNYÉRT ESDEKELSZ? 109
GYÖTRELMES BÁNAT 110
AZ ÉG a földdel 111
AKI BEFELÉ NÉZ 112
REKVIEM ÉVÁNAK 113
SZÉP VOLTÁL 116
BECSÜLJÉTEK MEG 118
ESTEFELÉ 119
SZILVESZTERI KÉPEK A KÓRHÁZBÓL 120
A TENGERNÉL 122
LEÁNYÁLDOZATOK 123
MINDENNAPI ZSOLTÁRMORZSÁK 126
ÉJJEL 130
HA HINNI 131
BJALAI SÁRKÁNY 132

PRÓZAI MINDENFÉLÉK 135

RÁDIÓHALLGATÓ ÉS ÚJSÁGOLVASÓ VAGYOK 136

EGYMILLIÁRD ÉS SZÁZÖTVENMILLIÓ FORINT... 137
A PÁPA KÓRHÁZBA VONUL 140
HIRDETÉS 142
REJTVÉNY 143
MIRŐL ÉRTESÜLTEM A NAPILAPBÓL 146
BARÁTKOZÁS 148
KI MICSODA... KI - KICSODA 150
TERMÉSZETIMÁDÓK 151
ÉRT A PÉNZHEZ... 155
APRÓSÁGOK 157
FÉLPERCESEK 158
A RENDSZÁM 161
OPERATŐR... 162
CÍN ÉS ÓN 164
PESTIEK 165
A CSÁSZÁR RUHÁJA... 167
VILÁGPROBLÉMA 170
A KAGYLÓ 171
„A NÉRÓ..." 173
VAN E LELKÜK A TÁRGYAKNAK? 177
EGY GONDOLAT 178
A KATONA 179

A KLOZET ÉS ÉLETEM MÁS FONTOS ÁLLOMÁSAI 181

A KLOZET 182
ARBE SZIGETÉN 187
FELSÜLÉSEM TIHANYBAN 190
A RÉZHÜVELY 192
TÁRKÁNYI NAGYAPÁM 194
A CSEMPÉSZ 196
A YASHICA ÉS OTA HOLAS 200
BUNYIKOK 202
FECSKÉK 204
A LÁTCSŐ 208
VÉGEK DÍCSÉRETE 213
MÁS VAGYOK 219
A MÁSIK PART 224
TOVÁBB 228
ÚTUNK VÉGE 231
STORY 234

MAGYARI MIVOLTUNK **237**

MAGYARI MIVOLTUNK ... 238
HUNOK ÉS MAGYAROK ... 245
Annyi zagyvaságot ... 249
HOL TEREM AZ ŐSMAGYAR ... 251
BESZÉD ÉS JELLEM-AVAGY SZÉP MEGYERI NYELVENKRŐL ... 253
KI A MAGYAR? ... 261

ERETNEK VAGYOK **265**

ERETNEK GONDOLATOK ... 266
AZ IMÁDSÁG KOMÉDIÁJA ... 268
HITTAN ... 270

EGY „HITVALLÁS" **273**

Vagyis az enyém ... 274
Mint „illetékesnek" ... 276
Én évtizedeken át ... 278
VALLÁS ÉS NEMISÉG, AVAGY A NEMISÉG VALLÁSA ... 280
EGY ÉS MÁS ... 284
ELMÉLKEDÉS ... 287
A megtörtént történelem és egyebek ... 289
Az ÚR CSODÁSAN MŰKÖDIK ... 292

A MŰVÉSZETRŐL. KI TUDJA HÁNYADSZOR... **297**

Egy interjú velem ... 298
AZ ELLENTÉTEK VONZZÁK EGYMÁST ... 301

HISTRIA **303**

HISTRIA ... 304

Grafická úprava-Grafikai munkák: Molnár Sándor
Úprava textu-Szövegszerkesztés: Ing. Ivanega Iván
Ilustrácie-Illusztrációk: Tiszai Nagy Menyhért
Vydanie-Kiadás: 1.
Počet strán-Oldalszám: 338